ISSN 1302 - 6938 78

GÜNEY

78

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

ekim · kasım · aralık '16
cotmeh · mijdar · kanûn '16
8 tl · 5 euro

Umut, umut, umut
Umut insanda

VEDAT TÜRKALİ VE YOL'UN SEYİT ALİ'Sİ ARAMIZDAN AYRILDILAR

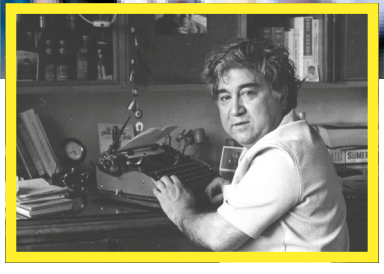

101. YAŞINDA AZİZ NESİN USTA
Temel Demirer

"74. JENOSİD ŞENGAL"
üzerine filmin yönetmeni
CANE İNAÇ'LA SÖYLEŞİ

1917 - 2017
BÜYÜK SOSYALİST EKİM DEVRİMİ
100 YIL

2017

DÜNYAYA YENİ EKİMLER GEREK!
YA SOSYALİZM YA BARBARLIK İÇİNDE ÇÖKÜŞ!

GÜNEY

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

2017 TAKVİMİ *çıktı!*

TÜM GÜNEY SATIŞ NOKTALARINDA

İsteme Adresi:
Güney Kültür Sanat Edebiyat Dergisi
Sultaniye Mah. Doğan Araslı Bul.
Hanplus İş Mer. No: 150 Kat: 12 Ofis No: 316
Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks : 0212 - 620 67 57
İnternet : www.guneydergisi.org
E-Mail : mail@guneydergisi.org
guneydergisiistanbul@gmail.com

GÜNEY'DEN SİZLERE

Merhaba...

Yeni sayımızla sizlerleyiz...

Darbe girişimi, OHAL, gazete baskınları, gözaltılar, tutuklamalar, onlarca yıllık hapis cezaları, yargısız infazlar, işten atmalar, hak gaspları, grevler... Ve elbette süren savaş...

Çok "sıcak bir yaz"ı geride bırakıyoruz. Bir bütün olarak ele alındığında, egemen sınıfların iktidar dalaşında olan yine işçilere, emekçilere, devrimcilere, demokratlara... oluyor... Yoğun bir baskıyla karşı karşıyayız... Peki hiç umut yok mu? Bu soruya arkadaşımız Derya Gümüş yanıt aradı yazısında...

Sıcak yaz günlerinde kayıplarımız da oldu... Ve "gidenlerin ardından" da yazdık... Sevgiyle okuyacağınızı düşünerek...

Dosyamızda yine "Kültür Devrimi" var. Bu kez "diğer araçlar" üzerine yazdık. Sinema Notları'nı yine arkadaşımız Anuş Pazarcıyan'ın kaleminden okuyacaksınız. Sinema ile ilgili röportajlarımız da var. İlginizi çekecektir diye düşünüyoruz...

Sizlerden gelen ürünlerle dolu bir Güney elinizde...

"İyi okumalar" demeden bu derginin "sizin derginiz" olduğunu; yazmaktan, dağıtmaya kadar bir dizi görevimiz olduğunu bir kez daha hatırlatmak istiyoruz... "Ürün göndermenizi de bekliyoruz" dememize gerek yok sanırız, çünkü biliyoruz, göndereceksiniz ürünlerinizi... Çünkü bu dergi sizin derginiz...

İyi okumalar...

Bir sonraki sayıda buluşuncaya kadar hoşçakalın...

GÜNEY

KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Genel Yayın Yönetmeni:
İlyas Emir

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Gül

Yönetim Yeri ve Adresi:
Sultaniye Mah. Doğan Araslı Bul.
Hanplus İş Mer. No: 150
Kat: 12 Ofis No: 316
Esenyurt / İstanbul

Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit.
C Blok No: 215-216-239
Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Hüseyin Gül
İş Bankası İstanbul Esenyurt Şubesi
Hesap No: 1247 0336697
IBAN No: TR51 0006 4000 0011 2470 3366 97

Posta Çeki:
Hüseyin Gül Hesap No: 11939375

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 40 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000 TL
1/2 sayfa: 1.000 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500 TL
1/4 sayfa: 250 TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32 · 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401 · Fax: 02191/460 15 20
Cep: 0172 - 75 09 44 0

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
IBAN: DE40340500000000037325
BIC: WELADEDRXXX

İnternet: www.guneydergisi.org ■ **E-Mail:** guneydergisiistanbul@gmail.com
www.facebook.com/Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İÇİNDEKİLER

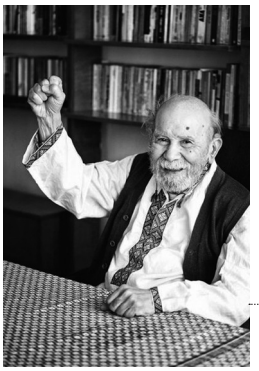

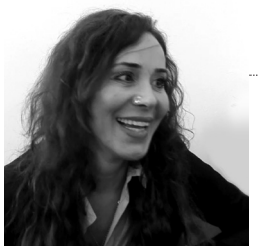

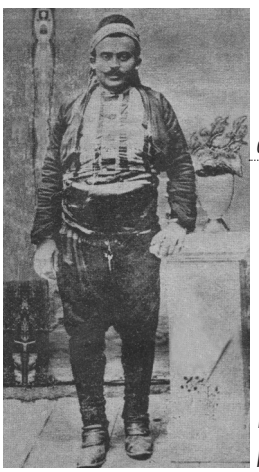

	3	güney'den sizlere	
	5	Sosyal medyadan	
güncel	**6**	Umut insandadır... Umut isyandadır...	Derya GÜMÜŞ
	9	"Allah'tan ateistiz..."	
şiir	**11**	Bağışlama Beni	Nevin KOÇOĞLU
	12	Bir Gerçek Öykü: Kod Adı Ayşe'ydi...	Adil OKAY
	14	"Haramilerin saltanatını yıkacağız!"	GÜNEY
	19	Vedat Türkali'den...	
	20	Yol'un Seyit Ali'si aramızdan ayrıldı...	GÜNEY
	23	Tarık Akan da aramızdan ayrıldı...	Veysel KARACA
deneme	**24**	101 yaşında Aziz Nesin Usta	Temel DEMİRER
	31	Arin'e mektuplar	Sema GÜLER
öykü	**32**	Tolga nasıl kaybedildi — II	Kadriye B. CEYLAN
şiir	**35**	K/adın	Deniz VERİM
	36	Darbe	Ümit ŞENER TA
	37	Ewrê bilind	Selahattîn ÇAM
deneme	**38**	Sanatın ölümsüz dehası: Goethe	B. KORKANKORKMAZ
şiir	**45**	Kardeşçe barışa söylenen türkü	Serdar ÇELİK
dosya	**46**	'Kültür Devrimi 'nin diğer araçları	GÜNEY
deneme	**52**	Bir yaşam öyküsünden kesitler	Ceyda TERCAN
anma	**57**	Fakir Baykurt anısına	Yavuz AKÖZEL
söyleşi	**62**	Cane İnaç'la "74. Jenosid Şengal" filmi üzerine	Mehmet KAYA
öykü	**66**	Son cümle	Ulaş NİKBAY
şiir	**66**	Kuşan yaşama sevincini	Rahime HENDEN
	67	Hasankeyf taşların karın doğurmadığı bir yer mi?	H. DEMİRCİYAN
öykü	**70**	Kardelen	Erkan ÖZTÜRK
şiir	**71**	Hayata inandım	Tamer DOĞAN
öykü	**72**	Soğuk ve lal kesildi mülteci düşlerim, üşüyorum	Fetih KOÇ
şiir	**72**	Lilâv	Sema GÜLER
	73	Kuyu	Hevi ZAYCI
araştırma	**74**	Dağların efendisi: Çakırcalı Mehmet Efe	Mehmet UTKU
öykü	**78**	Kahraman	Erdost AKBABA
	80	Dokunmayın	Veysi ÜLGEN
	82	Yeni Ülke'nin beyaz atletlileri	Gülsen GÜLBEYAZ
şiir	**84**	İmge obezi şiir	Hasan ÇAPİK
kitap	**85**	Kitap tanıtımları	
sinema	**87**	Sinema Notları	Anuş PAZARCIYAN
röportaj	**96**	Sezer Sezin ile röportaj	Mutlu HANER
karikatür	**98**		Meray ÜLGEN

SOSYAL MEDYADAN

Geçtiğimiz dönemde sosyal medya üzerinden paylaştığımız bazı görseller...

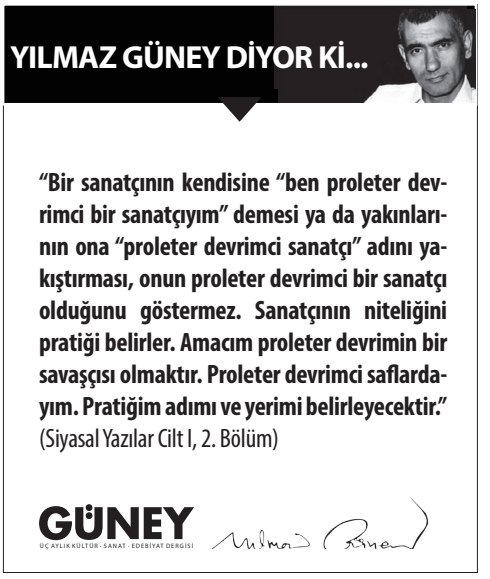

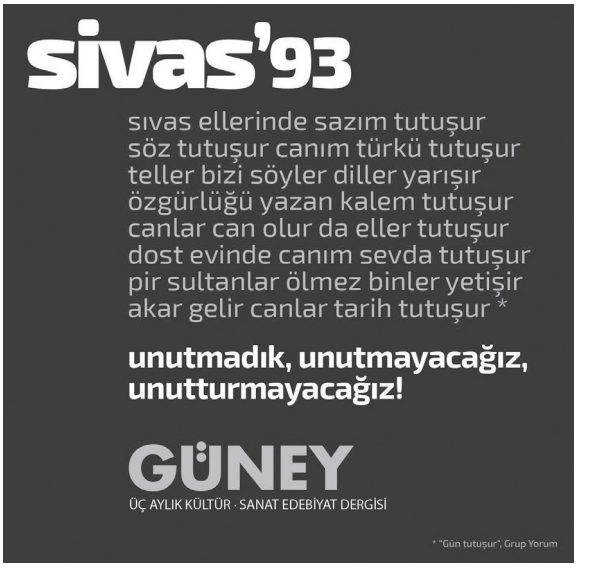

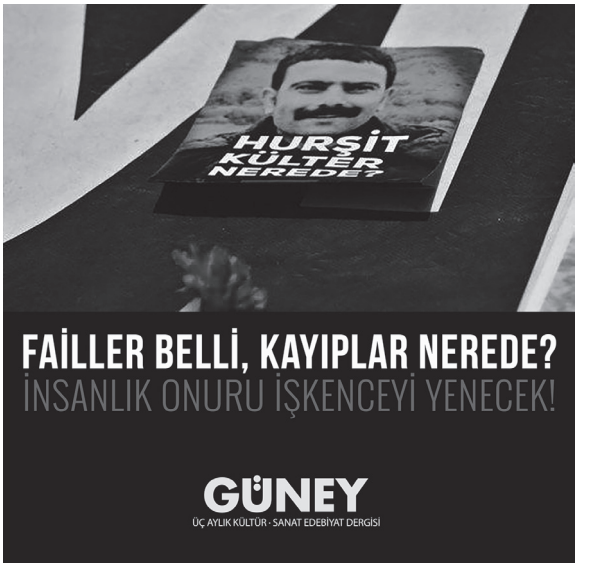

UMUT İNSANDADIR... UMUT İSYANDADIR!

Bir ülkede zulüm meşrulaşmışsa isyan etmek haktır! Ve bu topraklarda umut isyan demektir! Umut isyandır, kurtuluş zulmün kalesini yıkacak devrimdedir... Üzerinde yaşadığımız coğrafyayı da, dünyayı da değiştirecek olan budur!

■ **DERYA GÜMÜŞ**

Mitolojide denilir ki, Pandora o melun kutusunu açtığında bütün kötülükler dünyaya dağılmıştır... Bir tek şey, 'umut' kutuda kalmıştır... 'Umut'un Pandora'nın kutusundaki kötülüklerle neden birarada bulunmuş olduğunu fazla kurcalamadan(!) devam edelim. Mitoloji insanlığın ortalığa saçılan kötülüklerden korunması, bu kötülükler arasında yine de "bir çıkış yolu olabileceği" düşüncesini kaybetmemesi, insanlığın umutsuzluk içinde sonsuza kadar kalmaması için... yine Pandora kutusundaki son kalanı, "umut"u insanlığa göndermiştir...

Mitoloji böyle diyor...

Peki, umudu kötülüğün panzehiri olarak kutsayıp ona sarılacak mıyız yoksa umudu Pandora'nın kutusundaki son "kötülük" olarak lanetleyecek, umuttan umudumuzu kesecek miyiz? Eğer kesmeyeceksek, umutlu olmaya devam edeceksek bu nasıl bir umut olacak?

"Allah'tan umut kesilmez"!!!

Bu sorulara verilecek yanıt umuda nereden bakıldığı ile ilgilidir, dünya görüşünüzle ilgilidir.

Umut kelimesi ummaktan gelir. "Ummaktan doğan güven duygusu, ümit" veya "Bu duyguyu veren kimse veya şey" olarak tanımlanmakta TDK sözlüğünde... Beklenti halinde olmak, birisinden ya da birilerinden, bir yerlerden bir şey ummak aynı zamanda bir bağımlılığı da içerir... Bu nedenledir ki, eğer umut edilen gerçekleşmezse "gönül de umduğuna küser" zaten...

Eğer umudu maneviyat çerçevesinde ele alırsanız, işiniz kolaydır: Herşeyi tanrıdan beklerseniz, herşeyi Allah'a havale edersiniz; herşeyi O'ndan beklerseniz... "Allah'tan umut kesilmez" düsturunuz olur, Bu durumda sorunun yanıtı son tahlilde "tevekküle" bağlanması kaçınılmaz olur, yanılırsınız... Zaten, "Allah bir kapıyı kaparsa bin kapıyı açar." (Hz. Muhammed) dersiniz çıkarsınız işin içinden.... Tesadüfen istekleriniz gerçekleşirse Allah dileğinizi kabul etmiş olur, bunun için Allah'a ortak koşmadan, sorgulamadan, isyan etmeden... ibadetinizi yapmanız, iyi ve uslu "kul" olmanız... gereklidir... Sorgulamak, umutsuz olmak tanrılara karşı isyandır, umut etmek ise büyük bir erdemdir. Hiçbir zaman "Allah'tan umut kesilmez", herşeyi bilen, yaratan olarak tüm kötülükler O'nun lütfudur... İnsana düşen sadece ve sadece "tevekkül"dür...

Din böyle diyor.

Onun istediği "umut" böyle bir umuttur...

Ve insanlar umutla, tevekkülle... uyutuluyorlar, Fakirin ekmeği oluyor "umut" Orhan Veli'nin deyişiyle; "umut fakirin ekmeği / ye memet ye / ye memet ye / ye memet ye."

Umut karın doyurmuyor ama...

Oysa umut başka türlü de açıklanabilir...

Bu konuya tekrar döneceğim ama önce örneğin Kuzey Kürdistan-Türkiye'de duruma kabaca bir bakalım ve ondan sonra değerlendirmemize devam edelim, sorumuzun yanıtlarına tekrar dönelim...

Hiç "umut" yok mu?

Zor koşullardan geçiyoruz.

Her geçen gün daha da ağırlaşıyor yaşantımız...

Hakim sınıflar arasında dalaş "darbe girişimi" boyutlarında yürüdü. Başarısız darbe girişimini AKP hükümeti tepe tepe kullanıyor. Öyle ki, en tepedekinin deyimiyle "Allah'ın bir lütfu olarak" darbe, iktidarın elinde muhalefete karşı tepe tepe kullanılan bir sopa haline geldi.

AKP hükümeti, darbe fırsatçılığı yapıyor. Feto'nun gücünü olduğundan fazla göstererek diğer muhalifler baskı altına alınıyor. Bugün uygulanan tam bir "cadı avı"dır. "Cadı avı" uygulamasında, herkes kuşku altındadır, herkes her an tutuklanma riskiyle karşı karşıyadır. AKP, Türkiye'de kendi iktidarını sağlamlaştırmak ve kendi siyasetini

uygulamak için, kendisi dışındaki güçleri daha dar sınırlar içerisine sıkıştırmak, öne çıkanları da yok etmek istiyor.

Sadece darbeye katılan, ona destek verenler değil, diğer muhalif kesimler, devrimciler, komünistler, Kürt özgürlük hareketi... saldırılardan payını alıyor. "Darbe" girişimi sonrası başlatılan OHAL koşullarında, baskı ve sindirme koşullarında keyfi çıkarılan "Kanun Hükmünde Kararname"lerle yaşıyoruz. "Darbe girişimi" bahane edilerek tüm muhalif kesimler... sindirilmeye çalışılıyor. Devlet terörüyle, şovenizmiyle, gözaltında kayıplarla, sorgusuz, yargısız infazlarla... geliyor halkların üzerine...

"Umut" yok... mu acaba?

"Demokrasi"nin sadece lafı var, OHAL ile herşey sindirilmeye, susturulmaya çalışılıyor, darbe teşebbüsçüsü iddiasıyla işten el çektirmeler, işten atmalar, koğuşturmalar, soruşturmalar... birbirini takip ediyor. Öyle ki, işten çıkarılanların sayısı yüzbinlere varmış durumda...Çivisi çıkmış bir Türkiye'dir günümüz Türkiyesi... Yine en tepedekinin lafıyla artık "at izi ile it izinin birbirine karıştığı" bir ortamdır bugünün Türkiyesi...

Türkiye'de "demokrasinin ve hukukun üstünlüğü" böyle işliyor!

Hiç "umut" yok mu?

Bir de alabildiğine süren bir savaş var Kürdistan illerinde... Halkın üzerine kalkıyor tanklar, toplar. Devlet Kürt yerleşim alanlarını tankıyla topuyla yerle bir etmeye devam ediyor, halkı göçe zorluyor, uçaklarla Kürdistan'ı bombalıyor... Devletin saldırıları yetmezmiş gibi Kürt illerinde IŞİD bombaları birbiri ardına patlıyor, onlarca masum insan hayatını kaybediyor, sakat kalıyor... "Barış" isteyenlerin bile "terörist" sayıldığı bir dönemden geçiyoruz bugün...

Yine Kürdistan'da halkın seçtiği belediye başkanları "teröre destek verdikleri" gerekçesiyle görevden alınıyor, yerlerine kayyumlar atanarak "halkın iradesi" açıkça gaspediliyor... Kürt illerinde seçilen milletvekillerinin dokunulmazlıkları ellerinden alınıyor, savcılar ve mahkemeler göreve çağırılıyor...

Türkiye'de "Kürtlere tanınan özgürlüğün" çerçevesi böyle!

Hiç "umut" yok mu?

Basın, özellikle de muhalif, devrimci, demokrat basın baskı altında... Gazeteler polis zoruyla talan ediliyor, kapatılıyor; gazeteciler yaka paça gözaltına alınıyor, haklarında onlarca yıl ceza istemli davalar açılıyor, hapishaneler konuluyor... Muhalif çizgideki devrimci-demokrat gazeteler kapatılma tehditleriyle, gazeteciler polis zoruyla korkutulmak, sindirilmek isteniyor...

Son örneğini Özgür Gündem gazetesinin basılmasında ve gazetecilerin tutuklanmasında yaşadık. OHAL kapsamında artan saldırıların hedefi haline gelerek kapatılan Özgür Gündem'e yönelik başlatılan soruşturma kapsamında gazetenin yazarları, yayın yönetmenleri ve geçmişte yayın yönetmenliği yapmış insanların evleri özel kuvvetlerce basıldı; aralarında Aslı Erdoğan, Necmiye Alpay, karikatürist Doğan Güzel'in bulunduğu onlarca insan yaka paça gözaltına alındı, tutuklandı...

Özgür Gündem gazetesi basılarak aralarında karikatürist Doğan Güzel'in de bulunduğu birçok gazeteci, yazar, çizer yakapaça gözaltına alındı. Karikatürist Doğan Güzel'in gözaltına alınmasını mesai arkadaşı Halil İncesu böyle çizdi...

Ya da Türkiye'de medya sansürünün traji-komik bir başka örneği: Deutsche Welle isimli basın kuruluşu AKP hükümetinin Gençlik ve Spor Bakanı Akif Çağatay Kılıç ile bir röportaj yapar. Röportaj bittikten sonra Bakanlık, hoşa gitmeyen sorulardan olsa gerektir, kasetlere el koyar!!! Daha da ilginci bakanlık yaptığı işin sansür olduğunun farkında değildir, hayır o bakanlığın bu sansürcü tavrına yapılan tepkilere şaşırmaktadır! Öyle ya,

ne var ki bu kadar tepki duyulacak?!!! Oysa olan Türkiye ölçülerine göre "normal"dir!!!

Türkiye'de "basın özgürlüğü" böyle işliyor!

Basın özgürlüğü: "Umutsuz" bir durumda mı?

Bu derginin yazarları da baskı ve koğuşturmalardan payını alıyor: Güney dergisi yazarı Temel Demirer ile Mahmut Konuk, Perihan Pulat, Sibel Özbudun Ercan İpekçi de yargılanıyorlar... Neden? Katıldığı bir TV programında Kürt bölgesinde çocukların öldürülmesine dikkat çektiği için kovuşturulan Ayşe Çelik öğretmeni destekledikleri, ifade özgürlüğünü savundukları için...

Türkiye'de "ifade özgürlüğü" böyle işliyor!

"Umut?"

Cezaevlerine konulan demokratlar, devrimciler, komünistler üzerinde de baskılar da devam ediyor... Hasta tutsakların tedavileri yapılmadığı gibi en temel tıbbi ihtiyaçlarının karşılanmasında sorunlar çıkarılıyor, tutsaklara sevklerde işkence yapılıyor, havalandırma hakları başta olmak üzere hakları kısıtlanıyor vb. vb.

"Umudu" kesmeli mi?

"Umut" Kaf dağının ardında mı?

Bu ve benzeri saldırılar bugünün Türkiyesinin bazı gerçekleri... Yukarıda da değindiğimiz gibi cendere daralıyor, faşizm hükmünü sürdürüyor.

Peki nereye kadar?

Bu baskı ve zulüm düzeni hep böyle mi sürecek?

Türkiye halkları demokrasiyi yaşamayacak mı?

İnsanların en temel hakları hep ayaklar altına mı alınacak? Basın özgür olamayacak mı bu ülkede?

Kurtuluş mümkün değil mi, kurtuluş için ne yapmak gerekir?..

Ve hiç umut yok mu?..

Umut? Umut! Umut.

Elbette zulüm düzeni ilelebet sürmeyecek. Bir gün ve ama mutlaka düzen değişecek, insanın insanı sömürmediği, zulmetmediği bir düzen bu topraklarda hakim olacak, insanın insana kulluğu son bulacak...

Umudumuz bu!

İsteğimiz bu!

Talebimiz bu!

Peki nasıl olacak?

Umutlarımız nasıl gerçekleşecek?

Nasıl, ama nasıl son bulacak barbarlık?

Eğer bir ülkede...

...insanların yaşam hakkı başta olmak üzere en temel hakları ellerinden alınıyorsa...

... kan üzerinden siyaset siyasetin temeli olmuşsa...

...üç yaşında devlet güçleri tarafından vurulan torununu hastaneye yetiştirmek isteyen yetmişlik dede kurşuna diziliyorsa...

...bodrumlarda insanlar bombalanıyorsa, yakılıyorsa...

...zulüm cezaevlerinde de sürüyorsa...

...işçiler en katmerli şekilde sömürülüyorsa...

...darbe destekçisi ilan edilen bankayı açan siyasiler değil de bu bankada basit bir işlem yaptıranlar koğuşturuluyorsa...

...gençlerin geleceği yoksa...

...kadınlar erkek egemenliği altında yaşıyorsa...

...doğa kâr uğruna kapitalistlere peşkeş çekiliyorsa...

... ...

... ...

... ...

...hak, hukuk, adalet, özgürlük, barış... rafa kaldırılmışsa...

kısaca...

eğer bir ülkede...

"tuz bile kokmuşsa!"...

kimden, neyi umacaksınız?!

Soru budur!

Hayır, kimseden bir şey beklemeden; sadece ve sadece kendimiz ve içinde yaşadığımız toplum için umudu da, umduğumuzu da kendimiz gerçekleştirmeliyiz! "Allah'tan umudu keserek!!!", kendi işimizi kimseye havale etmeden... umut ettiğimiz şeyi yapmamız gerek!!!

Çünkü içinde yaşadığımız coğrafyada, bu sistemde umut etmek gerçekleştirmek demektir; yapmak demektir, yaratmak demektir!

Bir ülkede zulüm meşrulaşmışsa isyan etmek haktır! Ve bu topraklarda umut isyan demektir! Umut isyandır, kurtuluş zulmün kalesini yıkacak devrimdedir... Üzerinde yaşadığımız coğrafyayı da, dünyayı da değiştirecek olan budur!

Umut direniştir, umut mücadeledir!

Ve umudu gerçekleştirecek olan da biziz!

Umut sensin, umut benim, umut biziz, umut birlikteliğimiz...

Şairin dediği gibi;

"(...)
İşler, atom reaktörleri, işler,
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken hiç umut yok mu?
Umut, umut, umut,
umut insanda..."

22 Eylül 2016 ■

“ALLAH’TAN ATEİSTİZ...”

DEVRİMCİLERİN/SOSYALİSTLERİN/KOMÜNİSTLERİN “CENAZE” MERASİMİ ÜZERİNE GELİŞİGÜZEL NOTLAR...

1 İlk duyduğumda bu lafa gülmüş ve bir gün bir yazıya başlık yapacağımı hiç düşünmemiştim bile... Ama süreçte, o gün “gayriihtiyari” güldüğüm bu cümlenin şu veya bu biçimde bir karşılığı olduğunu görüyorum, görüyoruz... Bu elbette iyi bir şey değil. Üzerinde ciddi durulması gereken sosyolojik bir çarpıklığın bir ifadesi bu laf... Ciddi sorgulanması, çarpıklığın bulunup ortaya çıkarılması, bilinçli bir şekilde tavır takınılması, sadece teorik çerçeve ile kalınmayıp doğru tavrın bilinçli ve tutarlı bir şekilde pratikte uygulanması gereken bir durumla karşı karşıyayız aslında. Bu kadar ciddi bir durum var ortada.

2 Aslında beni bu kısa notları yazmaya iten şey, ömrünün önemli bir bölümünü devrim için, sosyalizm/komünizm için çalışmayla geçirmiş, bu uğurda birçok bedel ödemiş insanın, öldüklerinde cesetlerinin yaşamı boyunca mücadele ettikleri dinin ritüelleriyle toprağa verilmelerine, dinsel içerikli “uğurlamalara”, dinden devşirilmiş bir literatürün kullanılıyor olmasına vs. vs. duyduğum tepki...

3 Diyalektik materyalizm, marksist-leninistlerin, komünistlerin, Marksizm-Leninizm adına konuşanların dünya görüşünün adı. Marksist-leninistler diyalektik materyalisttir, “çünkü doğa görüngülerine yaklaşımı, doğa görüngülerini inceleme yöntemi, bu görüngüleri bilme yöntemi” diyalektiktir. “Doğa görüngülerini yorumlayışı, onları kavrayışı, teorisi ise materyalisttir.” (Stalin, Eserler, Cilt 15, s. 151, İnter Yayınları)

Devrimcilik, sosyalistlik, komünistlik bilinçli bir tercihtir. Kendisine bu sıfatları yakıştıran, bu idealler uğruna mücadele eden insanlar için idealizme karşı diyalektik materyalizmin savunusunun açık olması gerekir. Bu düşüncenin sahiplenilmesi demek aynı zamanda Marksizm-Leninizmin üç temel ayağından birisinin sahiplenilmesi ve savunulması demektir.

Bilimsel sosyalizm ile eş anlamlı olarak Marksizm, üç temel üzerinde yükselen devrimci bir dünya görüşüdür. Marksizmi kavradığını düşünen, onu savunduğunu söyleyen, kendisini marksist-leninist olarak görenler açısından diyalektik materyalizmle idealizm arasındaki kavgada diyalektik materyalizmden yana tarafını seçmek demektir. Bunun pratikte anlamı, dine karşı tutarlı bir karşı çıkıştır, ona karşı her alanda mücadeledir. Gerekçesi ne olursa olsun bir yandan materyalist dünya görüşünü savunup idealizme karşı felsefi cephede mücadele ederken diğer taraftan idealizmin gereklerine/taleplerine/hükümlerine göre yaşamak birbirini dışlayan şeylerdir.

4 Geçtiğimiz günlerde Vedat Türkali yaşamını yitirdi. Vedat Türkali’nin “cenazesi 31 Ağustos Çarşamba günü öğle namazından sonra Teşvikiye Camii’nden kaldırıldı.” Kimdir Vedat Türkali? Komünist düşünceyi benimsemiş birisi.. Materyalist yani... Ve ama toprağa girmeden, kendisine, yaşadığı dönemde mücadele ettiği düşüncenin kurumlarından birisinde, camide veda edildi, mücadele ettiği dinin emirlerine/gereklerine göre toprağa hazırlandı... Acı ve ama gerçek durum bu...

Vedat Türkali ne ilktir ne de son olacaktır...

Eğer sorun bilinçli ele alınmazsa ve bilinçli/tutarlı karşı çıkılmazsa marksist-leninistler, komünistler, devrimciler hayatı boyunca mücadele ettikleri düşüncenin kurumları tarafından “son yolculuklarına” uğurlanacaklardır.

5 Hayatı boyunca dine inanmayan, dine karşı mücadele eden (en azından teorik çerçevede... “En azından teorik çerçevede”; çünkü devrimcilerin/komünistlerin, kendisini marksist-leninist, komünist adlandıranların... çoğu durumda “halkla ters düşmemek” adına dine karşı tutarlı bir tavır takınamadıklarını düşünüyorum ve bu başlı başına üzerinde durulması gereken bir başka sorun), inanmayan bir insanın dini kurumlardan, din insanları tarafından yapılan dini ritüeller sonrasında uğurlanması ölen kişinin anısına karşı yapılan bir saygısızlık olduğu gibi, dini vecibelerin yerine getirildiği kuruma, sözkonusu kurumun cemaatine ve sözkonusu vecibeyi yerine getiren din insanına da yapılan bir saygısızlıktır.

6 “Herşey bitti de, bir bu mu kaldı çözmemiz gereken?” ya da “Bu da nereden çıktı şimdi? Çok

mu gerekli bunu tartışmak, bunun üzerine konuşmak?!" gibi itirazları duyuyor gibiyim... Evet, bugün ve her zaman bu sorun tartışılmalıdır. Ta ki, çözülene kadar! Bence geç bile kalınmıştır. Eğer yaşadığı dönemde bir devrimci, bir marksist-leninist bizim için değerliyse, ki değerli olması gerekir, ölümünde bu insanla "vedalaşma"nın da bazı kriterler çerçevesinde olması gerekir. Bu konuda —en azından daha başka çözümler bulana, yeni bir bilinç yaratana kadar— tutarlı bir kültürümüzün olması ve pratikte uygulanması iyi olacaktır. Bu aynı zamanda sisteme karşı verilen mücadelede bir eğitim aracı olarak da kullanılabilecektir.

7 Konuyla ilgili olarak "Bu halkın bir parçasıyız, dolayısıyla bu toplumun bir parçasıyız, bu nedenle cenazemiz islami kurallara göre kılınabilir", "Cemevleri pek de gerici değil!" veya "Halkın hassasiyetlerini, geleneğini anlamak durumundayız" gibi itirazlar da duyduk, duyuyoruz. Bunların hepsi ta en başta reddedilmesi gereken itirazlardır. Evet bu halkın bir parçasıyız ama ondan bir adım ilerde olmak gibi de bir sorumluluğumuz var. Bu toplumun bir parçası olmak demek o toplumun yerleşik değerleriyle uzlaşmamızı gerektirmez, dahası toplumu değiştirme ve dönüştürme gibi bir görevimiz var, bunun için devrimciyiz, bunun için marksist-leninistiz. Toplumun gerici değerleriyle uzlaşma yerine topluma önderlik görevimizi yerine getirmeliyiz.

8 Bu konuda olumlu örnekler var. Dünya devrim tarihinden örnekler var. Uzağa gitmeye gerek yok, Türkiye'den örnekler var: Aziz Nesin, Can Yücel örnekleri var. Yani sorun birçok açıdan yeni değildir, olumlu alternatif örnekler vardır. Sorun, olumluyu genelde daha fazla yansıtabilmek, pratikte daha fazla uygulamaktır.

9 "Halkımızın duyarlılığı", "gelenekler", "kitleyle ters düşmemek"... gibi düşünceler/kaygılar, bir devrimcinin, bir marksist-leninistin bedeninin camide veya cemevinden, oranın kurallarına göre yolculanmasına gerekçe olamaz, olmamalıdır. Bizim kendi kurallarımızın, bu konuda da bir kültürümüzün olması gerekir. Ve bu kültürün en temel noktası dinsel ögelerden arınmışlık olmalıdır. Belirleyici olan ölenin sağlığında savunduğu, mücadele ettiği düşüncelere uygun toprağa verilmesi olmalıdır.

10 Bu konuda örneğin ölüyle "vedalaşılacak" mekan dinsel mekanların dışında her yer olabilir. Önemli olan ölünün arkadaşlarının/dostlarının biraraya gelerek ölünün yaptığı olumlu (ya da olumsuzlukları) paylaşmak, anıları hatırlamak, onlar üzerine konuşmak, ölünün yaptığı olumlu işleri anlatıp bir anlamda örnek almak, hatalardan ders çıkarmak, mücadele neferi olmanın erdemleri üzerine görüş alışverişinde bulunmak, ailenin acısını paylaşmak vs. vb. olduğu için yerin fazlaca bir önemi yoktur. Bu ölen insanın daha önce çalıştığı işyeri olabilir, mezarlık olabilir, sendika binası, bir park, bir açık alan vs. olabilir... Önemli olan öleni "uğurlamaya gelenlerin" sosyalleşebilecekleri uygunlukta bir yerin olmasıdır.

11 Bilindiği üzere mevcut dinlere göre ceset toprağa gömülür. Bu dinlerin öngördüğü, uyguladığı ritüeldir. Hedef cesedin ortadan kaldırılmasıdır. Oysa bunun dışına çıkmak mümkündür. Bu konuda örneğin cesedin yakılması bir çözüm olabilir. Şu anda yakma yoluyla bir çözüm mevcut yasalara göre yasaktır. Bu yasağın kalkması ve inanmayan insanların cesetlerinin ortadan kaldırılması konusunda örneğin belediyelerin en azından bir yer tahsis etmesi talep edilebilir.

12 Ölen bir devrimcinin, komünistin, marksist-leninistin... ardından kullanılan literatür de kökten değiştirilmelidir.

Anda varolan, söylenen nedir?

Esasta dinden alınmış olan ve ama dinle arasına mesafe koyma adına kimi zaman saçma sapan anlamlara gelen bir jargondur kullanılan...

Örneğin, "Mekânı cennet olsun...", "Allah sabır versin...", "Nur içinde yatsın..." gibi cümleler dinden birebir alınan, devrimcilerin sıklıkla kullandığı cümlelerdir. Bunlar yanında ama bu dileklerin dini olduğunu bilen ve kullanmak istemeyen devrimciler, kendisine sosyalist/komünist diyenler kelimeleri biraz değiştirerek de kullanmaktadırlar. Örneğin; "Yıldızlar yoldaşı olsun!", "Işıklar içinde uyusun!", "Yıldızlara uğurladık onu...", "Işıklar üzerine yağsın!", "Yıldızlar içinde uyusun"... gibi yer yer saçmalığa varan bir jargon bugün devrimciler, kendisini "sosyalist/komünist" olarak adlandıranlar arasında kullanılmaktadır. Bu sözlerin büyük bir bölümü din kaynaklıdır. Örneğin bu anlamda dinden kurtulunmamıştır. Değişiklik Arapçayı/Osmanlıcayı kullanmama adına söylenen bu sözlerin, dinsel temennilerin "Türkçe" ifadesinden başka bir şey değildir. Örneğin "Işıklar içinde uyusun!" dileği "Nur içinde yatsın!"ın ta kendisidir. Ya da "Işıklar üzerine yağsın!" dileğindeki "ışık" dindeki "nur"dan başka bir şey değildir!

13 Bazı dilekler de Alevilikten alınmıştır: "Hakk'a yürümek..." gibi ya da "Devri daim olsun!" gibi... "Devri daim olsun!" Alevi-Bektaşi geleneğinde, ölen kişinin arkasından söylenen bu söz

devrimciler tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Çıkış noktası, Alevi inancındaki anlamı şöyledir: Bir insan, kamil insan olana kadar Hakk'a yürümez. Hakikat kapısından geçen ve dünyadaki devrini tamamlayarak kamil insan olabilen kişi ancak Hakk'a yürür ve geldiği yere geri döner. Evet devrimciler, materyalistler, diyalektik düşünceye sahip olduğunu iddia edenler... bu idealizmi bilerek ya da bilmeyerek üzerlenmişlerdir. Yine sıkça kullanılan "Hakk'a yürümek" deyimi de ölen bir kişinin ardından onun öldüğünü ifade etmek için yaygınlıkla kullanılan bir sözdür.

14 "Cenaze" kelimesi zaten başlı başına problemlidir. Bu kelime de din kaynaklıdır ve birebir kullanılmaktadır. Kelimenin anlamı "tören için hazırlanmış ceset"tir aslında ve ama bu yalınlıkta kullanılması çoğu zaman abesle karşılanır. Çünkü dinlerin binlerce yıllık süreçte oluşturduğu ölümü yüceltme üzerine kurulu bir kültür etkisini sürdürmektedir. Bu nedenledir ki dinsel bir "uhreviyatı da içeren" "cenaze" kelimesinin kullanılmasında bir sakınca görülmemektedir. Yine yer yer "mevta" kelimesi de "ölü, ölmüş kimse"yi adlandırmak için kullanılmaktadır. Burada derdimiz Arapçanın mı, Türkçenin mi kullanıldığından öte "bizim mahalle"nin, "çizginin bu tarafında olanların", kendisini devrimci, sosyalist/komünist adlandıranların kullandıkları kelimelerle hâlâ dinin etkisi altında olduklarına vurgudur.

15 Devrimcilerin, kendisini marksist-leninist olarak adlandıran ve sağlığında sosyalizm ve komünizm için mücadele edenlerin öldüklerinde camilere, cemevlerine, kiliselere götürülüp dini törenler sonra toprağa verilmelerinin bir nedeni de ailenin ölü üzerindeki sahiplenme "hakkı"dır. Bir devrimci bunun önüne daha yaşarken geçebilir. Resmi olarak vasiyetini hazırlayabilir, cesedinin nasıl kaldırılmak istediğini belirleyebilir.

16 Tekrar başa dönüyorum: Birşeylerin değişmesi gerekiyor. Ölümü/ölüyü kutsayan bütün dinsel abartılardan kurtulmak için, her devrimci ölünün ardından camiye, cemevine taşınmamak için... bilinçli olarak konuyu tartışmak gerekiyor. Hatta bu tartışmayı "şehit" kültürü ile genişleterek ve onunla içiçe de tartışmak gerekiyor. İlk etapta yapılması gereken ise dilimizi "düzeltmek!" Bunun çok kolay olduğunu düşünmüyorum ve ama bir yerden başlamak ve çaba göstermek gerekiyor.

İşte o zaman ancak "Allah'tan ateistiz..." çarpıklığından kurtulabilir, bu alanda da kendi komünist kültürümüzü oluşturabiliriz... ■ **DG**

Bağışlama Beni

■ **NEVİN KOÇOĞLU**

I
Ve zangoç çana on altı kere vurdu...
Benim dudaklarım çatlak
yaprak nehri susuz
tunç tası kilisenin
şarapsız...

II
Güldü kilidini yutmuş maun kapılar
göğe çıkan küflü abanoz sustu
Börtü böceğin demir kapıları
derine çekti halkalarını taban yakan
taş avlularda
ve kaldım kapılarında elim alnımda,
eksiksiz...

III
Uyumadan henüz o kusursuz siyah
yaktım çivilerimi...
Sana havalandı boynumdan binlerce
ateş kelebeği
ölümün tek, dirilişin on iki rengi
yandı tomruğu mumlu ağaç dallarında
issiz...

IV
Saklandı Yeşua o beyaz tüy ardına
ölümün maun merdiveni ortasında!
Ben gördüm, sen gördün
O görmedi...

V
Kaç kere geçtim ben süzülerek
kendi ateşimden...
"Bağışlama beni!"

Bir Gerçek Öykü: Kod Adı Ayşe'ydi…

8 AĞUSTOS 2016'DA HAYATINI KAYBEDEN GÜLAY KERİMOĞLU'NUN ANISINA…

■ **ADİL OKAY**
okayadil@hotmail.com

Gülay'dı, aranıyor afişlerinde ismi. Kod adı ise Ayşe.

Biz onu Ayşe bildik. Ayşe adını onunla daha da sever olduk. Yakalandığında basın 'bombacı Gülay yakalandı' diye manşet attı da öğrendik, Ayşe'mizin asıl adını. 'Aranıyor' afişlerinde kara kuru liseli bir kız çocuğunun resmi vardı. Benzetememiştik. Aklımızın ucundan bile geçmemişti o olduğu. Renk de vermemiş, bana bile söylememişti.

* * *

Sıkıyönetim vardı. Taşlar bağlanmış, kurtlar sokaklara salınmıştı. İç savaş tırmanıyor, hergün onlarca insan öldürülüyordu. Biz ise savunmadaydık. Hergün bir devrimci cenazesi kalkıyor, antlarımız tüyler ürpertiyor, 'Bir ölür bin doğarız'la avunuyorduk. Ve uğursuz bir günde yakalandı Ayşe. Ben o zaman öğrendim asıl adını. Üç gün kaldığımız evi göstermedi. Biz hemen önlem almış evi boşaltmıştık. Kuraldı, yakalanan çok güvendiğimiz yoldaşımız, eşimiz bile olsa ev boşaltılırdı. Birgün dayanırsa işkenceye onu kutlardık. Bize uzun bir gün kazandırdığı için.

Ayşe, aylarca işkencehanelerde kaldı. Mahkemeye çıkarılmadı. Elimden birşey gelmiyor kahroluyordum. Nice sonra gözaltı yani işkence süresi bitti, tutuklandı. Cezaevine kondu. Görüşe gitmem yasaktı. Aranıyordum.

Ve ben Ayşe'yle ancak 20 yıl sonra yeniden buluşabildim. Yirmi yıl. Bir ömür sonra.

* * *

Ayşe hapishanede yazdığı mektuplarına hep bir şiir eklerdi. Bir mektubunda yazdığı Ahmed Arif'ten, *'Ölüm böyle altı okka koymaz adama./ Susmak ve beklemek müthiş./Genciz namlu gibi ve çatal yürek./ Sevişmelere uykuya hasret…'* diye başlayan şiir nasıl da etkilemişti beni. Birlikte kaçak olduğum yoldaşlara okumuştum bu şiiri. Hiç şiir sevmeyenler, okumayanlar bile hemencecik ezberlemişlerdi.

Sonra Atilla İlhan'ın, *'O sabah mı çıkmıştın/Bir gün önce mi/Demirlerin soğukluğu soluk dudaklarında/Gözlerinde karanlığı dar hücrelerin/Seni görür görmez özgürlüğümden utandım/Söyle ne içersin çay mı kahve mi/Çok değişmişsin birden tanıyamadım/ (…)*

Saçların uzundu/Omuzlarına akardı/Onlar mı kestiler sen mi kısalttın/Gülerdin içimize Aylar doğardı/ Görünmez dağların arkasından/Eski gülümsemeni beyhude aradım/ (…)' mısraları çarpmıştı bizi. Onu da ben Ayşe'ye yollamıştım.

Ve *'Bu gün görüş günümüz/Dost kardeş bir arada/Telden tele mendil salla/El salla merhaba/ Yarım döner cığaramın ateşi/Gitme dayanamam …'*

Bu şiiri yüksek sesle okuyamadım. Türküsünü de söyleyemedim. Utandım hep. Hiç gitmemiş, gidememiştim Ayşe'nin görüş gününe. *'Görüşmecim yeşil soğan göndermiş, karanfil kokuyor cığaram'* diyememişti arkamdan.

* * *

Unutamadığım şarkı ve şiirler var. Çeyrek asır sonra hâlâ belleğimde dururlar. Dönem dönem

de okurum. Ayşe'nin şiir ve türküleridir bunlar. Örneğin bir mektubunda daha önce hiç duymadığım bir türkünün sözlerini yazıp yollamıştı. *'Hasretinden yandı gönlüm, Yandı yandı söndü gönlüm, Evvel yükseklerde durdu, Düze indi şimdi gönlüm…'.*

Sonra, *'Başımda saçlarım saçlarım kardır, Deli rüzgarlarım rüzgarım vardır, Şehirler bana bana*

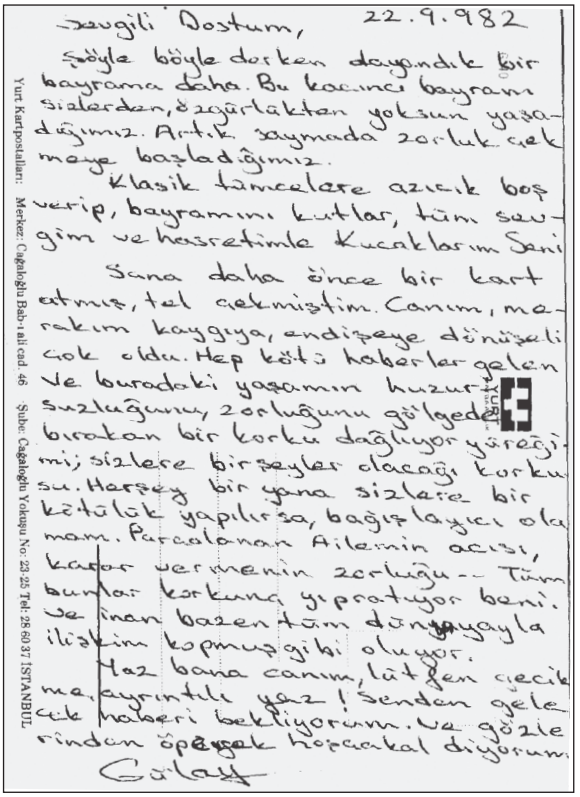
Sevgili Dostum, 22.9.982

Şöyle böyle derken dayandık bir bayrama daha. Bu kaçıncı bayram sizlerden, özgürlükten yoksun yaşadığımız. Artık saymada zorluk çekmeye başladığımız.

Klasik tümcelere azıcık boş verip, bayramını kutlar, tüm sevgim ve hasretimle kucaklarım Seni

Sana daha önce bir kart atmış, tel çekmiştim. Canım, marakım kaygıya, endişeye dönüşeli çok oldu. Hep kötü haberler gelen ve buradaki yaşamın huzursuzluğunu, zorluğunu gölgeden bırakan bir korku dağlıyor yüreğimi; sizlere birşeyler olacağı korkusu. Herşey bir yana sizlere bir kötülük yapılırsa, bağışlayıcı olamam. Parçalanan Ailemin acısı, kahır vermenin zorluğu -- Tüm bunlar korkunç yaratıyor beni. Ve inan bazen tüm dünyayla ilişkim kopmuş gibi oluyor.

Haz bana canım, lütfen çocuklarımızdan ayrıntılı yaz! Senden gelecek haberi bekliyorum. Ve gözlerinden öpüyorum. Hoşçakal diyorum.

Gülay

Yurt Kartpostalları: Merkez: Cağaloğlu Bab-ı ali cad. 46 Şube: Cağaloğlu Yokuşu No: 23/25 Tel: 26 80 37 İSTANBUL

çok dardır/Benim meskenim dağlardır…'

Ve Constantin Simonov'un meşhur şiiri:

"…Bekle beni, döneceğim/Tüm ölümlere inat bekle/Çünkü o büyük bekleyişin/Düşman ateşinden kurtaracak beni/Bekle kızgın sıcaklar içinde/ Karlar savrulurken bekle beni/Yalnızca seninle ben, ikimiz/Ölümsüz olduğumuzu bileceğiz/O sırrı, o hiç kimsenin bilmediği/Kimseler beklemezken/Beni beklediğini…"

* * *

Uzun yıllar geçti aradan. Şartlı tahliye yasasıyla cezaevinden çıktı kimimiz, kimimiz de sürgünden döndü. Yeni aşklar, yeni ayrılıklar yaşadık. Çocuklarımız oldu. Ülkeden ülkeye, kentten kente, o hayattan bu hayata göç ettik. Ve biz, tesadüfen sağ kalanlar da yaşlandık.

Ve günün birinde bir haber aldım Ayşe'den. 12 yıl tutsaklıktan sonra şartlı tahliye edilmiş yaşama tutunmaya çalışırken kanser çalmıştı kapısını. Hastaydı. Kemoterapi görüyordu. İstanbul Çapa'da ziyaretine gittim…

Sonra iyileşti haberi geçti.

Yıllar yılları kovaladı. Sonra hastalığı yeniden nüksetti Ayşe'nin.

Ve 8 Ağustos 2016'da almaktan korktuğum haber geldi: Ayşe hayata veda etmişti.

Acele şu notu düştüm yakınlarına başsağlığı dilemek ve tanımayanlara tanıtmak ve bu dünyadan Ayşe de geçti demek için:

"Gülay'ı kaybettik…

Gülay'ı kaybettiğimiz haberini aldım. Çok üzgünüm. İllegal hayatımın bir bölümünde Gülay'la yollarım kesişti. 1979-80 arasında ikimiz de aranıyorduk. Gülay Kerimoğlu, kod adı Ayşe. Kararlı bir devrimci, iyi bir arkadaş, dost ve yoldaştı. Halk tarafından çok sevilirdi. Onu saklamak için sıraya girenler olurdu. Aynı evlerde "kaçak" kaldık. Sahte kimliklerle illegal yaşadık.

Aynı sıkıntıları –sevinçleri– şiirli günleri paylaştık.

Beraber güldük beraber ağladık.

12 Eylül darbesinden sonra ilk aranıyor afişlerinde fotoğrafı vardı.

Sonra ayrı ayrı yakalandık. Ben firar ettim o gözaltında uzun işkencelere uğradı, sonra tutuklandı. 43 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 12 yıl tutsaklıktan sonra şartlı tahliye edildi.

Araya yollar ve yıllar girdi.

Ben 20 yıl sonra sürgünden döndüm. Gülay'la buluştuk, görüştük.

Sonra hastalandı Gülay. Kanser tedavisi gördü. Çapa'da hastanede ziyaretine gittim. 12 Eylül ve Filistin Günlüğü adlı kitabıma bana hapishaneden yolladığı bir mektubunu ve fotoğrafını koymuştum. Kitabımı armağan ettim. Kitabı incelerken fotoğrafını çektim. Fotoğrafladığım an hastaydı. Kemoterapi görüyordu. buna rağmen gülümseyebiliyordu.

Daha sonra kanseri yendi. Yendiğini sandık. Yakın zaman önce hastalığının nüksettiğini öğrenmiştim. Bugün de kaybettiğimizi öğrendim.

Hayat–doğa ne kadar adaletsiz bazen.

Sevdiğim bir insanı: Hayatı kavga ile geçen hiç baş eğmeyen örnek bir devrimciyi kaybettik.

Gülay bende silinmeyecek izler bırakıp gitti

Başta ailesinin, kardeşlerinin ve sevenlerinin başı sağ olsun.

Elveda Gülay… ■

Not: Paylaştığım mektubu Gülay, 1982 ylında hapishaneden bana yazmış yollamıştı. mektupları uzun bir yolculuk yapıp bana ulaşıyordu. Halen arşivimde duruyorlar.

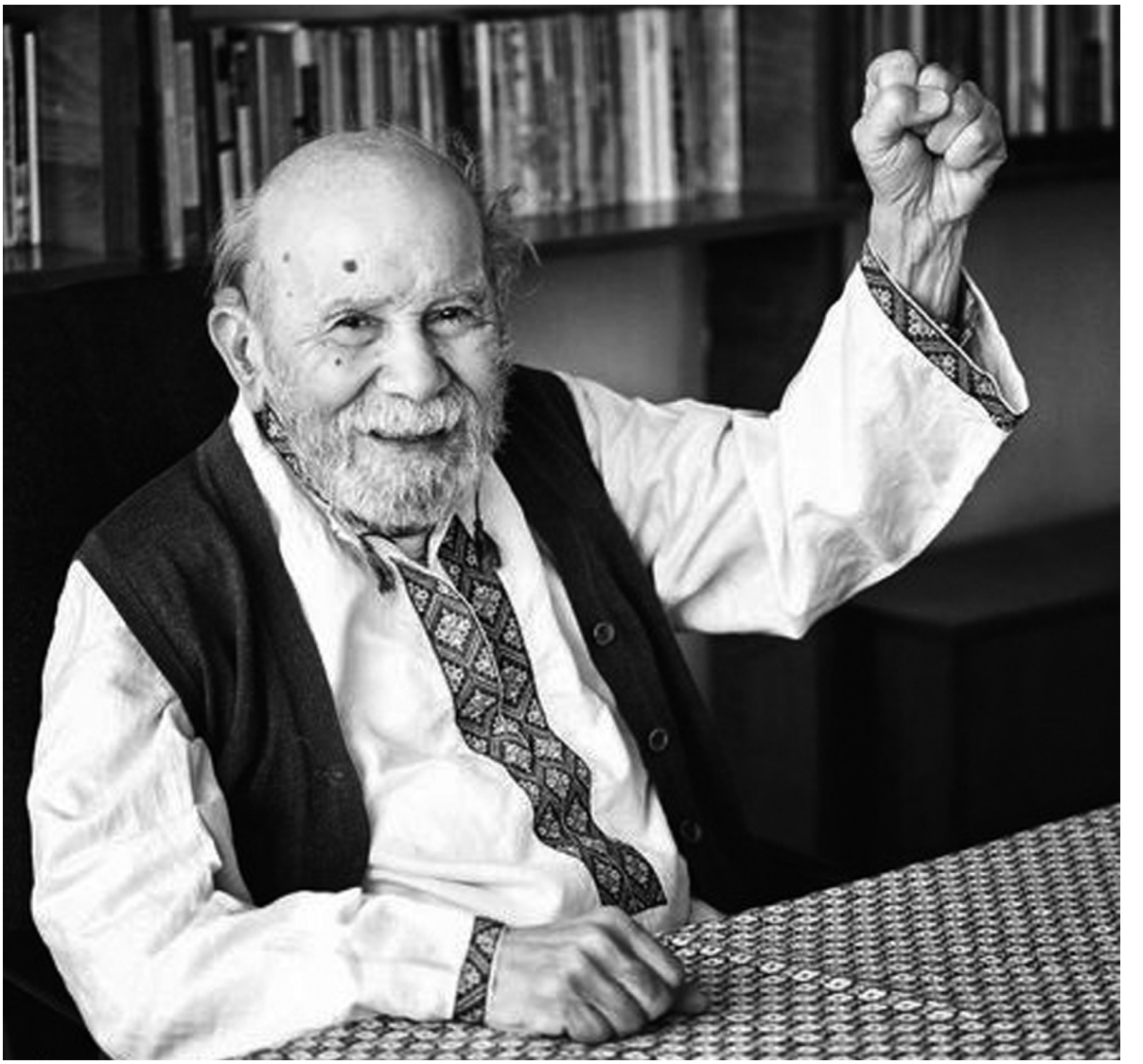

“Haramilerin saltanatını yıkacağız!”

VEDAT TÜRKALİ’NİN ARDINDAN…

■ GÜNEY

Vedat Türkali 29 Ağustos 2016’da yaşama veda etti. Usta çınarın yaşamını noktaladığı haberini kızı Deniz Türkali, twitter hesabından duyurdu. Vedat Türkali, edebiyatın çınarları arasında yer alıyordu. O, çok yönlü bir yazardı. Senarist, yönetmen, şair ve romancı idi.

Asıl adı Abdülkadir Demirkan’dır. Daha sonra soyadını aile lakabı Pirhasan olarak değiştirir. Türkali, 13 Mayıs 1919’da Samsun’da Kökçüoğlu mahallesinde doğar. İlk ve orta öğrenimini Samsun’da tamamlar. İlk/ortaokul yıllarında ateşli bir Kemalist’tir. Ailesi dinine bağlı Müslüman bir ailedir. Üç ablası okuldan alınıp, okutulmaz. Evde herkes Kur’an okur. Ablası hafızdır. Babasının baskıları sonucu Türkali de din bilgisini epeyce ilerletir. Ortaokul ikinci sınıfta annesini kaybeder. Lise yılları dünya görüşünün şekilleneceği yıllardır. Lisede Mehmet diye bir çocukla tanışır. Mehmet’in okuldaki lakabı “komünist Mehmet”tir. Türkali, Mehmet’le arkadaşlık yapmayı ilerletir. Mehmet’le birlikte ‘Gazi Kitaplığı’na giderler. Kitaplıkta şiir, roman kitaplarını okurlar. ‘Gazi Kitaplığı’nda öğretmen Sefer Aytekin’le tanışıp dost olur. Türkali, bir gün Mehmet’i akşamüstü evine çağırır. Sohbet ederler. Vedat Türkali, hiç unutamadığı o akşamı şöyle anlatır:

“İçinde yaşadığımız bizim toplumda da insanların,

"proletarya" , "burjuvazi" ayrımıyla başka başka sınıflar içinde yaşadıklarını; burjuva varsılların, yanlarında karın tokluğuna çalıştırdıkları proleter yoksulların emeği ile yaratılanlara el koyduklarını, onları sömürüp süründürerek varlık içinde yaşadıklarını, bundan kurtulmanın tek yolunun da komünizm olduğunu o akşam ilk kez onun ağzından duydum!" ("Komünist" Vedat Türkali, s. 3, Everest Yayınları, İkinci basım, 2008, İstanbul)

Komünist Mehmet'ten oldukça etkilenir. Mehmet'in bilimsel sosyalizmle ilgili anlatımları Türkali için bir ilktir. Aile yaşamı yoksulluk içerisinde geçer. Babasının eve ekmek getirmek için çırpınışına tanık olur. Mehmet'in anlattıklarını pratik yaşamı ile karşılaştırır. Okulda öğretilen basmakalıp sözlerle, pratik yaşamın çeliştiğini görür. Liseyi nasıl bitirdiğine kendisi de şaşırır. Beş numara gaz lambası altında oturulan, yemek yenen ve uyunan bir odada kalır. Okulda tastamam kitapları olmaz. Çoğu zaman bir defter bir kalemle gider okula. Ailesinin yaşamını, kendi pratiğini göz önüne getirir. Bu anlamda Mehmet'in anlatımlarından etkilenmemesi mümkün değildir. Komünist Mehmet, bu birikimlerin üstündeki birine kibriti çakmıştır. Nâzım'ın şiirlerine merak sarar. Gazi Kitaplığı'nda, Komünist Mehmet'le buluştuklarında, Marx/Engels'in adını ilk orada duyar. Marx'ın Kapital'i yazarken yoksulluk çektiğini ve yoksulluk içerisinde hayata gözlerini yumduğunu Mehmet'ten öğrenir.

Bir gün Mehmet Vedat Türkali'ye gelir. Polisin kendisini çağırdığını söyler. Türkali şaşırır! Neden diye sorar? Mehmet, Vedat Türkali ile yaptığı sohbetleri günlüğüne not etmiştir. Polis, Mehmet'in üstünü aradığında günlükleri bulmuş ve günlüklerde Vedat Türkali'nin ismi yazılıdır. Polis, bu yüzden Vedat Türkali'yi aramaktadır. Vedat Türkali, polise gider sorgulanır, Mehmet hakkında okulda ne deniyor diye sorar polis. Türkali, "Edebiyatçı Mehmet" deniyor diye cevap verir. Polisin duymak istediği "Komünist Mehmet" lafıdır. Ama Türkali, polisin duymak istediği lafı söylemez. Bu olaydan sonra, Komünist Mehmet ortadan kaybolur. Mehmet'in soyadı Anter'dir. İstanbul'a gittiği duyumunu alır Türkali. Mehmet'in ortadan kayboluşunun ertesinde, Gazi Kitaplığı'na uğrayan Çırakman köyü öğretmeni Sefer Aytekin'le yakınlaşmaya başlar. Sefer Aytekin de devrimci bir öğretmendir. Komünist Mehmet'in boşluğunu Sefer öğretmen tamamlar. Artık Vedat Türkali'nin deyimiyle yönünü bulduğu yıllardır. İlk şiirlerini lise ikinci sınıfta yazmaya başlar. Bafra Halkevi'nin çıkardığı Altın Yaprak adlı dergide ilk şiiri 'Deniz' Kadir Demirkan imzası ile yayınlanır. Komünizmle ilgili ilk okuduğu kitap De Monzi'nin "BOLŞEVİKLİK" adlı kitabıdır. Daha sonra Lenin'in "Devlet ve Devrim" kitabını okur. Artık kitaplar rüzgâr olmuş, perde kaldırılmıştır. Komünistlerin doğru söylediğine artık inanır. Sefer öğretmenle daha açık konuşmaya başlar. Sefer öğretmenin de, Samsun TKP il örgütünden tanıdığı işçiler vardır. Sefer öğretmen işçilerin anlattığı bilgileri Türkali'ye anlatmaya başlar. Karşılıklı görüş alışverişi başlar.

Türkali, lise son sınıftadır. Lise karışık eğitime başlar. Erenköy Kız Lisesi'nde okuyan Merih sınıfa gelir. Merih'le birlikte bir kız daha vardır. Türkali, Merih'i görür görmez çarpılır. Arkadaşlıkları ilerleyince Merih'in şiiri sevdiğini ve yazdığını öğrenir. Arkadaşlıkları ilerleyince Türkali, duygularını açar Merih'e. Duygularının yanında dünya görüşünü de anlatır. Merih'in de komünist olduğunu öğrenir. Samsun'daki TKP'lilerle ilişki geliştirilir. Komintern'in TKP için aldığı desantralizasyon kararını da öğrenilir. O dönemde Samsun'da tutuklu olan Boz Mehmet'in duruşmasına da giderler. İstanbul'a gitmeden önce öğretmen Sefer'in evinde gizli bir toplantıya katılır. Toplantıya katılanlar TKP İl Komitesi'nde yer alanlardır. Türkali'nin İstanbul'da ne yapacağı üzerine de konuşulur. Türkali de düşüncelerini anlatır.

3 Ekim 1937'de, büyük ablası ile Karadeniz vapuru ile İstanbul'a gelir. Aksaray'da, annesinin amcasının kızının evine yerleşir. Yüksek Öğretmen Okulu giriş sınavına girer. Sınavı kazananlar içerisinde Türkali yoktur. Merih, Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne yazılır. Türkali, Samsun'a dönme hazırlıkları yaptığı bir sırada, Beyazıt'ta karşılaştığı bir askeri öğrenciden, Milli Savunma Bakanlığı tarafından askeri liselerde öğretmenlik yapmak için çeşitli fakültelerde öğrenci okutulduğunu öğrenir. Hemen başvurur, başvurusu kabul edilir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünde okuma olanağı bulur ve artık askeri öğrencidir. Boş zamanlarda Merih'le buluşmaktadır. İki kafadar, sinema ve tiyatroya gider. Buldukları Marksist kitapları da okurlar ve kendi aralarında tartışırlar. 1938 yıllarıdır. Basından Nâzım'ın Harp Okulu davasının başladığını okurlar. Türkali, Samsun'daki öğretmen Sefer ile bağını kesmez ve düzenli mektuplaşırlar. İstanbul'da da Merih'le birlikte komünist ararlar. Hikmet Kıvılcımlı'nın çıkardığı eserleri okurlar.

İkinci öğrenim yılında, Merih'le Sultanahmet'ten Alemdar'a doğru inerken Komünist Mehmet ile karşılaşır. Üstünün başının perişan olduğunu görür. Mehmet başından geçenleri anlatır. İstanbul'a geldiğini, her başvurduğu kapının yüzüne kapandığını, Hikmet Kıvılcımlı tutuklanmadan önce ondan umduğu yakınlığı bulamadığını, vapurla Samsun'a gittiğini ama Samsun limanındaki polislerin kendisini tekrar İstanbul'a geri gönderdiğini anlatır. Merih ve Türkali, Komünist Mehmet'e yardımcı olur, giysi alırlar. Uğraşlar sonucu Mehmet'e Devlet Demiryolları'nda iş bulunur. Kalacağı yeri de ayarlanır. Aradıkları TKP'yi bulamazlar ama kendi çevrelerini yaratırlar. Parti onları bulmadığına göre onlar hücre çalışması yapmaya karar verirler. Vedat Türkali, bu durumu şöyle anlatır:

"Birkaç arkadaş, Tahsin Berkem, Asaf Ertekin, Osman

Paçalı, Yusuf Atılgan, Haig Açıkgöz, Merih, ben, tüm aramamıza karşın, gizli çalışan bir TKP örgütü bulamadığımıza göre, böyle bir örgütü biz kendi aramızda kuramaz mıyız diye çoktandır düşünmeye başlamıştık. Delikanlılık günlerinin pembe düşlü coşkusuyla karara varmamız da uzun sürmedi." (age. s. 55)

Amaçları, Hikmet Kıvılcımlı'nın kitaplarını okuyup marksist bilgilerini geliştirmek, ülke sorunlarına çözüm üretmeye çalışmaktır. Yaptıkları hücre çalışmasıdır. Harçlıklarını biriktirip aidat bile toplarlar. Merih, Samsun'daki doktor babasına mektup yazar ve ödevlerini yapabilmesi için daktiloya ihtiyacı olduğunu söyler. Aranan daktilo böylelikle bulunur. Hücre çalışması genişler. Sempati duyan yeni gençler vardır. Hep birlikte partiyi ararlar. Günün birinde Osman Paçalı, Vedat Türkali'ye gelir. Boz Mehmet'le konuşmak isteyip istemediğini sorar. Bu haber Vedat Türkali için bulunmaz fırsattır. Osman Paçalı'nın Karagümrük'teki evinde Boz Mehmet ile bir araya gelir. Uzun uzun konuşurlar. Evden çıkıp Haliç'e doğru inerlerken, Boz Mehmet, Vedat Türkali'ye, Moskova radyosunda çalışacak birine ihtiyaç duyulduğunu, Sovyetler Birliği'ne gitmek isteyip istemediğini sorar. Türkiye'de bir şeyler yapmak isteyen Türkali, Sovyetler Birliği'ne gitmek isteyip istemediği sorusuna şaşırır. Türkali, bu öneriye hayır yanıtını verir. Tam parti ile ilişki kurduklarını düşünürken, sıkıyönetim komutanlığı aldığı bir kararla solcu bilinen yazar-çizerlerin birçoğunu Anadolu'nun kimi şehirlerine sürgüne gönderir. Gönderilenler arasında, Boz Mehmet de vardır. Bir umut kapısı daha kapanır. Ama Vedat Türkali ve arkadaşları çalışmalarını sürdürmeye devam eder.

1942'de mezun olur. Aynı yıl Samsun/Çarşamba'da Merih'le evlenir. Türkoloji bölümünden mezun olduktan sonra askeri lisede edebiyat öğretmeni olarak göreve başlar. Daha sonra askerlikten ayrılmanın yollarını arar. Askerlikten ayrılabilmesi için Milli Savunma Bakanlığı'na olan 3750 lira borcunu ödemesi gerekmektedir. Tüm uğraşlara rağmen parayı bulamaz. Bu dönemde TKP ile aradığı ilişki sağlanır. Mihri Belli ile görüşür. Türkali'nin ilk görev yaptığı yer Akşehir Maltepe Askeri Lisesi'dir. İkinci Dünya Savaşı başladığında, güvenlik nedeniyle Maltepe Askeri Lisesi Akşehir'e taşınır. Akşehir'de olduğu dönem içerisinde de parti ile ilişkileri devam eder. Parti ile ilişki kurulduktan sonra hücreleri dağıtılır. Tek tek birey olarak partiye üyelik için başvurmaları istenir. O ana kadar yarattıkları değerleri de partiye teslim ederler. 1944 İlkbaharında İstanbul'da TKP'ye operasyon yapılır. Reşat Fuat, Haig Açıkgöz ve Osman Paçalı tutuklananlar arasındadır. Vedat Türkali ve eşi Merih, Mihri Belli ile ilişkilerini sürdürmeye devam ederler. Partiye yapılan operasyon sonrasında toparlanma çalışması içerisine girilir. Fatih'in Çarşamba semtinde Behice Boran'ın evinde buluşup durum değerlendirmesi yapılır. En bilinen şiiri 1945'de yazdığı "Bekle Bizi İstanbul"dur. Bu şiir Akşehir'de yazılır. İstanbul'a gelir ve Mihri Belli'nin tutuklandığını öğrenir. Parti ile bağını sağlayan Mihri Belli'nin tutuklanması, Vedat Türkali'yi yeni arayışlara iter. Bir akşam karanlığında Tornacı Emin'in kapısını çalar. Tornacı Emin, Türkali'yi polis sanarak soğuk karşılar. Türkali, iki gün sonra tekrar geleceğini belirterek ayrılır. İki gün sonra Türkali yeniden Tornacı Emin'in kapısındadır. Bu defa Tornacı Emin, Türkali'yi kucaklayarak karşılar. Türkali'ye, Şefik Hüsnü'nün görüşmek istediği hakkındaki müjdeli haberini verir. Şefik Hüsnü ile görüşür, daha sonraki süreçte görüşmeleri devam eder. Vedat Türkali, Şefik Hüsnü'nün anlatımlarından çok etkilenir. Vedat Türkali, Şefik Hüsnü ile görüşme günlerini "erişilmez giz gibiydi o günler" şeklinde değerlendirir.

Vedat Türkali, 1946 Yazında İstanbul'a gelir. Bu dönem, İkinci Dünya Savaşı'nın bittiği göreceli bir barış ortamının olduğu dönemdir. Vedat Türkali, İstanbul'a geldiğinde Şefik Hüsnü'nün "Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi"ni kurduğunu öğrenir. Şefik Hüsnü ile düzenli görüşmeye başlar. Şefik Hüsnü, Vedat Türkali'ye küçük bir cezayı göze alarak askerlikten ayrılabileceğini söyler. Vedat Türkali, bu öneriye çok sevinir. Çünkü kendisi de İstanbul'da parti çalışmalarına aktif olarak katılma taraftarıdır. Bu dönemde başta Şefik Hüsnü olmak üzere, TKP'liler devletin kendilerine saldırmayacağı düşüncesindedir. Askeriyeden kovulmak için birçok yayını yanına alır. Akşehir Askeri Garnizonunda oturduğu masada yayınları eline alır. Amacı, başkalarının okuduğu yayınları görmesi ve böylelikle okuduğu devlet karşıtı yayınlar yüzünden okuldan atılmasının sağlanmasıdır. Dört gün boyunca bu işlemi tekrarlar. Ama okuduğu yayınları merak eden, gören yoktur. Dört gün sonra İstanbul'da "Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi"nin kurucularının tutuklandığını öğrenir. Artık sıranın kendisine de geldiğini düşünür. 1947'de Maltepe Askeri Lisesi, İstanbul'a geri taşınır.

Demokrat Parti (DP), 14 Mayıs 1950'de iktidara gelir. 14 Temmuz 1950'de kısmi af yasası çıkar. Daha önce tutuklu olan kimi TKP kadroları tahliye olur. TKP, örgütlenme çalışmalarına yeniden başlar. Özgürlük vaatleriyle iktidara gelen Demokrat Parti, 1951'de TKP'ye yönelik büyük bir tutuklama furyası başlatır. 26 Ekim 1951'de, Marsilya'ya gidecek gemiye binmek üzere Galata rıhtımına giden Sevim Belli gözaltına alınır. TKP bu tutuklamalardan çok ağır bir darbe alır. Önder kadroların hemen hemen tümü burjuvaziye tutsak düşer. Sansaryan Han'ının tabutluklarındaki hücrelere atılırlar. Sansaryan Han'da tutuklulara çok ağır işkenceler uygulanır. Sansaryan Han işkenceleri ile ün kazanmıştır. Hasan Basri Alp, 1945'de Sansaryan Han'da işkence yapılarak öldürülür. Polisin bilinen klasik söylemine göre; Hasan Basri Alp intihar etmiştir! Bu dönemde Sansaryan Han'daki işkenceler sonucunda 17 kişi akli

dengesini yitirir. Tutuklananlar arasında Vedat Türkali de vardır.

TKP'nin MK üyeleri; Dr. Şefik Hüsnü Değmer, Zeki Baştımar, Reşat Fuat Baraner, Mehmet Bozışık, Halil Yalçınkaya ve Mihri Belli ardı ardına tutuklanır. Tutuklananların sayısı 186 kişiyi bulur. TKP'nin örgütlenme sekreteri Zeki Baştımar, parti içinde "gizliliğe yeterince önem vermeyen tavırları" nedeniyle sert eleştirilere uğrar.1946'da, legal dönemde açık faaliyet gösteren parti üyeleri polis tarafından tanınır ve sürekli olarak izlenir. Göreceli 'barışçıl' ortam ve TKP'nin legalizm saplantıları pahalıya mal olur. Çünkü devlet TKP'ye büyük darbe indirmek için uygun anı kollamıştır. Tutuklananlar arasında; Enver Gökçe, Mübeccel Kıray, Arif Damar, Ruhi Su, İlhan Başgöz, Orhan Suda, Halim Spatar, Behice Boran, Şükran Kurdakul, Nejat Özön, Ahmet Arif, Arslan Kaynardağ, Kemal Bekir, Muzaffer Arabul, Selçuk Uraz ve Sadun Aren de vardır. 7 Ekim 1954'te yargılamalar sona erer. Toplam 186 sanıktan 131'ine on yıl ile bir yıl arasında değişen hapis cezası, üç ile bir yıl arasında değişen sürgün cezaları verilir.1951 tutuklamaları içerisinde 17 kadın da vardır. Bir numaralı sanık Zeki Baştımar'dır.

Vedat Türkali, Askeri Mahkeme tarafından yasadışı örgütlere üye olduğu ve ülkenin bütünlüğünü tehlikeye düşürecek faaliyetlerde bulunduğu gerekçesiyle dokuz yıl hapis cezasına çarptırılır. Öğretmenlikten de uzaklaştırılır. Hapisteyken, en büyük tutkusu sinema ile ilgilenir, kitaplar okur. Askeri mahkemenin verdiği hapis cezası yedi yıl sonra koşullu olarak sona erdiğinde, artık benzer siyasi suçları işlememek kaydıyla serbestt bırakılır. 1958'de hapisten çıktığında Babıali'de Cumhuriyet Gazetesi'nde dostlarının yardımıyla iş bulur. Görevi, gazetenin prova baskılarını orijinalleriyle karşılaştırıp, hataları bulup düzeltmektir. Türkali, Cumhuriyet Gazetesi'ndeki işinden ayrıldıktan sonra bir süre yayıncılığı dener. Rıfat Ilgaz ile Gar Yayınları'nı kurar. Hüsamettin Gönenli adıyla yazılar yazar. Yılmaz Güney, mizahî hikâyelerini yayınlatmak arzusuyla yayınevine gelir ve Türkali ile tanışır.Yılmaz Güney, Vedat Türkali'yi sinemaya özendirir ve Kemal İnci ile tanıştırır. Ahmet Soner, "Vedat Türkali: Çıtayı Yükselten Adam" adlı kitabında Vedat Türkali'nin söylemini şöyle aktarır:

"Hapishaneden çıkınca hiçbir işim yoktu. Ne yapacağımı da bilemiyordum. Yayınevi açtık. Bir gün delikanlı, böyle dal gibi bir çocuk geldi. 'Ben Yılmaz Güney' dedi. On yedi on sekiz yaşlarında filan. İktisat fakültesinde okuyormuş… Adanalı'ymış… Çok kısa sürede kaynaştık. Yani baba oğul gibi olduk. Ben o zaman 38-40 yaşlarındayım."

"Ertem Göreç o zamanlar bir numaralı montajcı sayılıyordu. Sinemayı biliyordu. Bizim sinemayı mekanizmayı biliyordu. Ertem'le uzun süre beraber olduk. BEYA Film'de 'Otobüs Yolcuları'nı yaptık. 'Kardeşler' diye biraz talihsiz bir film denedik. Sonra başarılı bir film olan 'Kızgın Delikanlı'yı yaptık. En son zirve 'Karanlıkta Uyananlar' oldu. (…) Bana 'Deli misin seni sinemaya sokarlar mı' diyorlardı. Ben de bir umut hayal içindeydim. Suphi'ye söyledim. O da 'Hiç önemli değil' dedi. 'Ben geçiririm sen merak etme.' 'Ne yaparız' dedim. 'Bir takma ad kullanırız' dedi. 'Anında öğrenirler' dedim. 'Bir daha değiştiririz' dedi.

Tabii bu güzel ama bana bir isim de lazım. Hadi bir isim bulalım dedik. Vedat Türkali ismi oradan oldu."(-bkz. http://www.yenifilm.net/2016/08/vedat-turkalinin-ardindan-vedat-turkalinin-sinema-seruveni/)

Türkali, 1960'da 'Dolandırıcılar Şahı' ile senaristliğe başlar.1960-1982 yıllar arasında 25 film senaryosu yazar. Abdülkadir Pirhasan sabıkalı komünisttir. Yazdığı senaryoların Sansür Kurulu'ndan geçmesi için isim değişikliğine ihtiyaç duyulur. Bu takma adı daha sonra edebiyatta da kullanır. Vedat Türkali'nin senaryoları Atıf Yılmaz, Lütfi Akad, Memduh Ün, Halit Refiğ, Ertem Göreç ve Süreyla Duru gibi yönetmenler tarafından sinemaya aktarılır. Sokakta Kan Vardı, Korkusuz Aşıklar ve Kopuk filmlerinin ise senaryolarını yazarak yönetmenliğini yapar.

1974'te Bir gün Tek Başına adlı romanı yayınlanır. Bir gün Tek Başına'da, 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden önceki sekiz/dokuz aylık dönem anlatır. Bu romanda, 27 Mayıs süreci olaylarının yanı sıra, o günlerin olaylarının değişik kişi veya gruplarca nasıl değerlendirildiğini de aktarır.

Bir gün Tek Başına'dan dokuz yıl sonra, 1983'te Mavi Karanlık romanı yayınlanır. Bu eserinde 12 Eylül 1980 askeri darbe öncesinde Türkiye'de yaşanan olaylar vardır. Bodrum'a 'sığınan' bir grup insan romanın konusunu oluşturur. Romanın, her ikisi de öğretim görevlisi olan ana kahramanları Nergis ile Korhan'dır. Korhan, aldığı ölüm tehditleri üzerine, Nergis'in baskısıyla Bodrum'a sığınır. Aralarındaki kişisel sorunları aşamayışları, ilişkilerinin tükenmesi, Korhan'ın Ankara'ya dönmesi, kısa bir süre sonra da öldürülmesiyle sonuçlanır.

Üçüncü romanı Yeşilçam Dedikleri Türkiye 1986'da yayınlanır. Vedat Türkali, bu romanında 1960'dan 1980 darbesine kadar uzanan süreçte Türkiye sinemasının tarihini anlatır.

1990'da yayınlanan Tek Kişilik Ölüm, gerçek kişilere ve gerçek olaylara dayalı bir dönem romanıdır. Roman'da TKP tarihi ile ilgili anlatımlara satır aralarında da yer verilir. Tek Kişilik Ölüm'de, 1970 darbesi sürecinde, "iki tokatta ismini verdiği arkadaşının işkencede ölmesine neden olan", mahkûm olduktan sonra ise "pişmanlık göstermesi" nedeniyle cezası düşürülerek serbest bırakılan bir baba, Nazif ile bu nedenlerden dolayı aynı zamanda örgüt arkadaşı da olan kocasını terk eden bir anne, Doktor Gülşen'in, 1980 darbesi sonrasında radikal bir sol örgüt üyesi olan ve idamla yargılanan oğul-

larını hapishanede ziyaretleri oluşturur. Romanın ana yapısını hapishanede yakınlarını ziyarete gelenlerin içinde bulundukları ruhsal durum, mahkûm yakınları ile hapishane idaresi arasındaki ilişkiler, mahkûmların idarenin uyguladığı baskı yöntemlerine ve işkenceye karşı direnme çabaları, açlık grevleri, tek tip elbise protestoları, görüşmeye çıkmama, görüşmelerin idarece yasaklanması, mahkûmların direnişinin ateş açılarak engellenmesi vb. oluşturur.

1999'da iki ciltlik Güven romanı yayınlanır. Güven romanı, 27 Ocak 1945'de Sansaryan Han'da işkencede öldürülen yiğit devrimci Hasan Basri Alp'in anısına adanır. Roman kahramanlarının bir kısmını oluşturan bir grup gencin TKP'yi arayışları, İkinci Dünya Savaşı yılları, Türkiye'deki egemenlerin savaş karşısındaki tutumları, ulusal sermayenin güçlendirilmesi için atılan adımlar, devlet kurumları ile burjuvazi arasındaki bağlantılar, savaştan elde edilen kârlar, TKP'nin bu dönemdeki durumu ve 1944 tutuklamaları anlatılır. Vedat Türkali, Güven romanını yazmak için on yıl Londra'da kalır. Orada kütüphanelerdeki Komintern Belgelerini inceleme, bu romanı için bu belgelerden yararlanma fırsatı bulur.

Söyleşileri, savunmaları Tüm Yazıları Konuşmaları (1) (2001), Tüm Yazıları Konuşmaları (2) (2014) adlı kitaplarda toplanır. Kürt sorunu ile ilgili yazıları Özgürlük İçin Kürt Yazıları (1) (2002), Özgürlük İçin Kürt Yazıları (2) (2014) adlı kitaplarında yer alır. Anı kitabı Komünist 2001'de yayınlanır. 2004'te Kayıp Romanlar adlı romanı yayınlanır. Bu romanda, 1990'lı yıllar Türkiye'sini, siyasi sürgünden ülkesine dönen emekli bir doktorun gözünden anlatır. Kayıp Romanlar bir aşk romanıdır aslında. Bir İstanbul romanıdır ancak romanın akışı İstanbul'dan Diyarbakır'a, oradan da İsviçre'ye kadar uzanır.

Vedat Türkali'nin yayımlanmış başlıca eserleri

Bir Gün Tek Başına (Roman, 1974), **Eski Şiirler, Yeni Türküler** (Şiir, 1979), **Üç Film Birden** (Senaryo, 1979), **Mavi Karanlık** (Roman, 1983), **Eski Filmler** (Senaryo, 1985), **Bu Gemi Nereye** (Yazılar, 1985), **Yeşilçam Dedikleri Türkiye** (Roman, 1986), **Tek Kişilik Ölüm** (Roman, 1990), **Ölmedikçe** (Yazılar, 1999), **141. Basamak** (Oyun), **Güven** (Roman, 2 cilt, 1999), **Komünist** (Anı, 2001), **Özgürlük İçin Kürt Yazıları** (1996), **Tüm Yazıları Konuşmaları** (2001), **Bu Ölü Kalkacak** (Oyun, 2002), **Dallar Yeşil Olmalı** (Oyun, 2002), **Kayıp Romanlar** (Roman, 2004), **Yalancı Tanıklar Kahvesi** (2009), **Bitti Bitti Bitmedi** (2014)

Ödülleri

- 1965 Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde Karanlıktan Uyananlar ile En İyi Senaryo Ödülü,
- Dallar Yeşil Olmalı adlı oyunu ile TRT 1970 Oyun Ödülü
- Bir Gün Tek Başına ile Milliyet Yayınları 1974 Roman Yarışması'nda Birincilik Ödülü
- 1976 Orhan Kemal Roman Armağanı

Yalancı Tanıklar Kahvesi (2009), 12 Eylül'e giden süreçte geçer. Kökleri o yıllara dayanan ve ağırlığını günümüzde çokça hissettiren toplumsal ve siyasal gelişmeler, çatışmalar, toplumsal güç olarak din ve sendikalaşmalar gibi konuların ve olayların sağlam bir fon oluşturduğu roman, 12 Eylül darbesine doğru giderken, kahramanlarının hayatları üzerinden farklı bir bakış açısı getirir.

2014'te Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan Bitti Bitti Bitmedi adlı romanda Ermeni sorunu ve 1915 soykırımı konu edilir. Roman, Diyarbakır Cezaevi'nde işkence görmüş genç bir yazarın, ailesi 1915 olaylarında katledilen Ermeni bir genç kadına âşık olmasının ardından gelişen olayları anlatır.

Kendisini komünist olarak adlandıran Vedat Türkali'nin naaşı, 1 Eylül 2016'da, dostları, yoldaşları tarafından İstanbul-Teşvikiye Camiinden cenaze namazı kılınarak/dinî tören yapılarak kaldırıldı. Komünistler ateisttir. Din ile dinî tören/semboller vs. ile işleri olmaz, olamaz. Kendisini komünist gören birinin bu konuyu yaşarken düşünüp ona uygun davranması gerekirdi diye düşünüyoruz.

Vedat Türkali, yaşamını yitirene kadar doğru bulduğu davası uğruna mücadele etti. İşçilerin/emekçilerin, sosyalistlerin safında yer aldı. Sanatsal alanda üretmeye devam etti. Vedat Türkali 1944-1950 ağır baskı döneminde devrimci sanat çevrelerinde ilk kez el altında dolaştırılan gizli şiirleriyle ("İstanbul" şiiri ile) tanındı. Şiir uğraşlarını gizlilik döneminden sonra düştüğü hapishanede mahpusluk süresince de sürdürdü. O kendisini hep komünist olarak adlandırdı. Bir halklar hapishanesi olan Türkiye'de, Türk olmayan ulusların, azınlıkların sorunlarına da romanlarında yer verdi. TKP tarihini anlatırken, özellikle TKP içerisinde yer alan Ermeni gençlerin öyküsüne de yer verdi. O, komünizme olan inancını hiçbir zaman yitirmedi. Kapitalizmin alternatifinin sosyalizm/komünizm olduğunu savundu. Vedat Türkali, ürettikleri ile mücadelesi ile anılacaktır. Ünlü ustayı saygı ile anarken, onun dünya görüşünü yansıtan bir alıntıyı da bilgilerinize sunuyoruz.

02.09.2016 ■

Vedat Türkali'den...

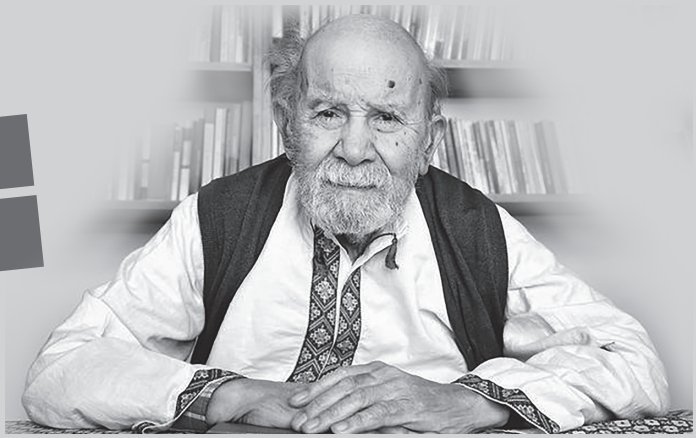

"Bolşevikler, Lenin, sınıfsız toplumu kurmak için ilk adımı attıklarında, örnek alıp inceleyebilecekleri salt 72 gün yaşamış Paris Komünü vardı tarihin kapitalist dönem geçmişinde. Almanların sınıfsal dayanışma ile ellerindeki yüzbin tutsak Fransız askerini, silahlı olarak, düşmanla işbirliğinden kaçınmayan vatan hayını Versaylıların emrine vermesi (Alman burjuvazisi ilerde faşizme sarılmasının ilk domuzuna sınıf melunluğu sınavından burada geçmiş olmalı!) kadar, Komünarların, Fransız Devrimi'nde burjuvazinin kurduğu bağlaşıklığı bozup köylülüğü kazanamamaları, büyük sanayi kuruluşlarına, ana mali kaynaklara, "kutsal devletin!" Merkez Bankası'na vaktinde el koymamalarıdır yenilginin bilinen ana nedenleri. Fakat, Marks'ın özellikle vurguladığı, Paris Komünü'nün yenilgisinden çıkarılacak ders, eski burjuva devletinin kurumları, kuruluşlarıyla sosyalist toplumun yaratılamayacağı, böylesi yeni bir yapılanmada başarının olmazsa olmaz koşulu, eski burjuva devletinin kırılıp parçalanarak, iktidar gücünün yeni kurulacak proleter devlete geçmesidir. Kurmaca değil bilimsel sosyalistliğin ustaları olarak Marks, Engels, tanıklığına yetişemedikleri bu yeni toplumun kuruluşu konusunda doğal ki, yazılı hiçbir şey bırakmamışlardı. Sovyet tipi işçi-yoksul köylü-asker meclislerinde, Lenin, Marks'ın arandığı proleter devlet tipinin çekirdeğini görüyordu. Oktobr devriminden önceki ikili iktidar (Kışlık Saray'da Kerenski Hükümeti, Smolni'de Sovyetler) döneminde Lenin'in "Bütün iktidar Sovyetlere!" sloganı, proleter devleti kurmanın ilk atılımıdır. Sovyet iktidarının 73. gününde Lenin'in, "Paris Komünü'nü birgün geçtik" diye karlarda dans ettiği söylenir. Örneği olmayan yepyeni bir toplumu, sosyalist toplumu yaratmak tarihin en büyük sınavlarından birinden geçmektir. Bolşevikler, Lenin, marksist yöntemle araştırma, deneme-yanılma, ileri atılabilmek için sırasında geri çekilmelerle yola koyuldular! Güvendikleri, emekçi yığınlardan güç alan, "demokratik santralizm"e dayalı Leninist Bolşevik Partisi'ydi. Lenin'in büyük bir özgüvenle söylediği şu ünlü sözü hiç unutmamak gerekir: "Tarihte varolmuş birçok siyasal partiler batmıştır. Biz batmayacağız, çünkü bizim yanlışlarımızı görüp saptayarak doğru yolu bulacağımız özeleştiri yöntemimiz var." Lenin'in bu kale bedeni yapısındaki sözünü Stalin de kullanmıştır Parti Tarihi'nde. Şunu da ekler Stalin: "Yunan Mitolojisi'nde yarı tanrı Herakles, gücünü bastığı topraktan aldığını anladığı yenilmez sanılan devi, ayaklarını yerden keserek yenmiştir. Komünistler de ayaklarını sağlam toprağa bastıkları, yani emekçi yığınlardan kopmadıkları süre yenilmeyeceklerdir."

("Komünist" Vedat Türkali, s.109, Everest Yayınları, İkinci basım 2008 İstanbul)

"Dev ölçülerdeki üretim olanaklarıyla kişisel mülkiyetin temel çelişkisi var oldukça önlenemez işsizliğin, açlığın, uyuşturucunu n, çeşitli hastalıkların, çevresel bitkinliklerin, yok oluşların, nükleer felaketin kıskacındaki korku egemen bir dünyada hiçbir yaşamsal sorunu çözememeye yazgılı kapitalist-emperyalist düzen, globalizm aldatmacalarıyla, gözdağlarıyla, cinayetlerle insanlığı yok olmanın eşiğinde daha ne kadar tutabilir? Hele, insanların her yanda göz göze yaşadığı, masal dünyasını andıran baş döndürücü iletişim çağında! Sosyalist Sovyetler Birliği'nin yıkılması her şeyin bitmesi değildir; soluklanmak için bir "ara verme"dir belki de! Yitirdiklerinin bilincine varmaya başlayan emekçi yığınlarının aymalarıyla daha görkemli bir yapıyı, en demokratik biçimde daha temelli kurma dönemine geçmeleri, tarihsel akışın en doğal yoludur."

("Komünist" Vedat Türkali, s. 120, Everest Yayınları, İkinci basım 2008 İstanbul)

Yol'un Seyit Ali'si aramızdan ayrıldı...

Son yıllarda Tarık Akan ulusalcıların yanında yer almıştı ve bu O'nun ciddi bir zaafıydı. Biz, Tarık Akan'ın son yıllardaki politik duruşunu elbette eleştiriyoruz. Ama diğer taraftan O, Kuzey Kürdistan-Türkiye sinemasının oyuncu olarak önemli bir değeridir; biz O'nun bu yanını savunuyor ve sahipleniyoruz.

■ GÜNEY

Dergimizi yayına hazırladığımız sırada Tarık Akan'ın ölüm haberi geldi. Tarık Akan, 16 Eylül 2016'da, 67 yaşında aramızdan ayrıldı.

O, 13 Aralık 1949'da İstanbul'da doğdu. Babası Türk ordusunda subaydı. Doğumundan bir ay sonra babasının Anadolu'ya tayini çıktı. Anadolu'da büyüdü. Denizi ilk kez 16 yaşında gördü. Tarık Akan, Ataköy Plajı'nda cankurtaranlık, sandal kiraya verme, bilet karaborsacılığı gibi çeşitli işlerde çalıştı. Yıldız Teknik Universitesi'ne bağlı Yüksek Makine Mühendisliği gece bölümüne devam etti. Gündüzleri kâğıt işportacılığı yaptı, gece üniversiteye gitti. Sinema yaşamı, 1970'de 'Ses Dergisi'nin açtığı "Sinema Artist Yarışması"nı kazanmasının ardından başladı. 1971'de ilk filmi olan **'Emine'**yi çekti. Makine mühendisliğini bıraktı. Yüksek Gazetecilik Fakültesi'ne girdi. Film tekniğini yönetmen Ertem Eğilmez'den aldı. 1974'te büyük değer verdiği, tiyatro yönetmeni ve yazarı Vasıf Öngören, hocası oldu.

1972 yılında oynadığı film **'Suçlu'** ile 1973 yılında Altın Portakal Film Festivali'nde En İyi Erkek Oyuncu ödülünü aldı. 1973'te, Yeşilçam'ın en iyi duygusal filmlerinden birisi olarak bilinen **'Canım Kardeşim'** adlı filmde Halit Akçatepe ile başrol oynadı. 1975'de, Ertem Eğilmez'in yönettiği Rıfat Ilgaz'ın

aynı adlı eserinden uyarlanan **'Hababam Sınıfı'** adlı filmde "Damat Ferit" adlı karakteri canlandırdı. Ardından **'Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı'** (1976) adlı, serinin ikinci filminde rol aldı. 1970'lerin sonlarından itibaren toplumsal filmler, Akan'ın sanat yaşamında önemli yer tutmaya başladı. Yavuz Özkan'ın yönettiği 1978 yapımı **'Maden'** filminde Cüneyt Arkın'la başrolleri paylaştı. Tarık Akan, **'Maden'** filmini Ankara'ya sansür kuruluna götürmek için yola çıktığında, o dönemde İzmit Cezaevi'nde kalan Yılmaz Güney'i ziyaret etti. Yılmaz Güney'e **'Maden'** filmi hakkında bilgi verdi. Bu, Tarık Akan'ın Yılmaz Güney'le yüz yüze ilk karşılaşması idi. Yılmaz Güney, Tarık Akan'a, "Filmi burada bırak yarın sabah gel al" dedi. O gece Yılmaz Güney dışardan temin ettiği bir film makinasıyla, koğuş arkadaşları ile birlikte filmi izledi. Daha sonraki süreçte Tarık Akan, Yılmaz Güney'i düzenli olarak cezaevinde ziyaret etmeye başladı. Yılmaz Güney ile İzmit Cezaevi'nde tanıştı. Tarık Akan'ın Yılmaz Güney'le tanışması ve Yılmaz Güney'in senaryosunu yazdığı **'Sürü'** filminde rol alması sanatında bir dönüm noktasıdır. Senaryosunu yine Yılmaz Güney'in yazdığı, Şerif Gören'in yönettiği ve Türkiye'de uzun bir dönem gösterimi yasak olan, Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye ödülünü alan **'Yol'** filminin Seyit'i de Tarık Akan'dı.

Tarık Akan, 12 Eylül 1980 askeri faşist darbesinin mağduru oldu. Almanya'da yaptığı bir konuşma sonrası, Türkiye'ye döndüğünde havalimanında gözaltına alındı. 2,5 ay işkenceli sorgulara maruz kaldı. Tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. 31 Mart 1982'de beraat etti. Akan, bu günlerini daha sonra **'Anne Kafamda Bit Var'** adlı kitapta anlattı. Kitap, Can Yayınları tarafından 2002'de yayınlandı.

Selimiye'den salıverildikten belli bir dönem sonra Şeref Gür ve Atıf Yılmaz'dan bir film önerisi gelir. Filmin adı **'Deli Kan'**dır. Film bir aşk hikayesini anlatır. Müjde Ar'la başrol oynaması teklif edilir. Tarık Akan tedirgindir. Salıverilmiştir ama yargılaması devam etmektedir. Yurtdışına kaçma düşüncesi vardır. Çünkü Siyasi Şube'de bir polis "Artık senin çekeceğin tüm filmleri sansür reddedecek" söylemi kafasını kurcalamaktadır. Avukatına danışır. Yargılandığı davadan mahkumiyet çıkıp çıkmayacağını sorar. Avukatı, Barış Derneği davasından bir dönem hapsedilen ve 1986'da yaşamını yitiren Orhan Apaydın'dır. Orhan Apaydın, dosyayı incelediğini ve mahkumiyet kararının çıkmasının yüksek bir ihtimal olduğunu söyler. Avukatı Tarık Akan'a, hapiste yatmak istemiyorsan kaç git, der. Dava mahkumiyetle sonuçlanırsa alacağı ceza altı yıl sekiz aydır. Yurtdışına kaçmaya karar verir. Arabasını, eşyalarını satar. 50 bin dolar İsviçre bankasına

Canım Kardeşim, 1973

Maden, 1978

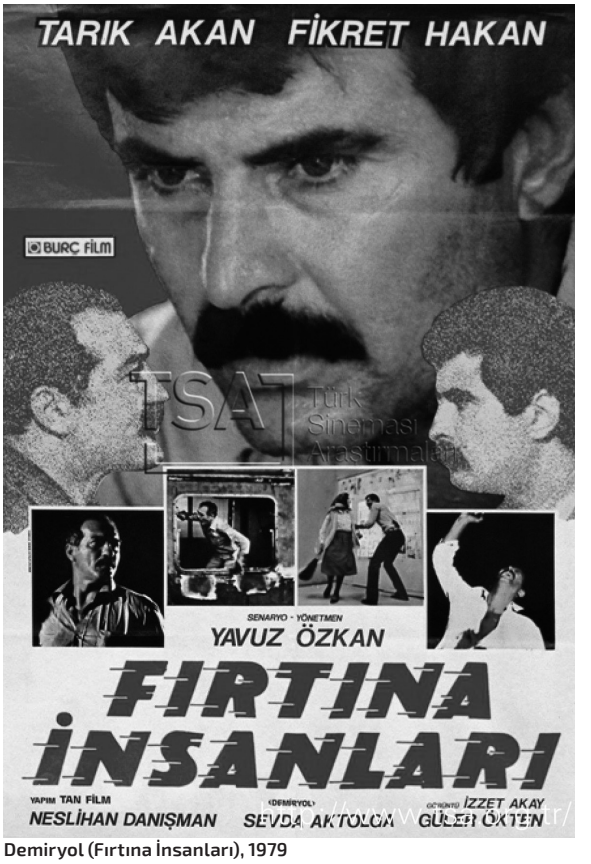

Demiryol (Fırtına İnsanları), 1979

TSAT Türk Sinması Araştırmaları

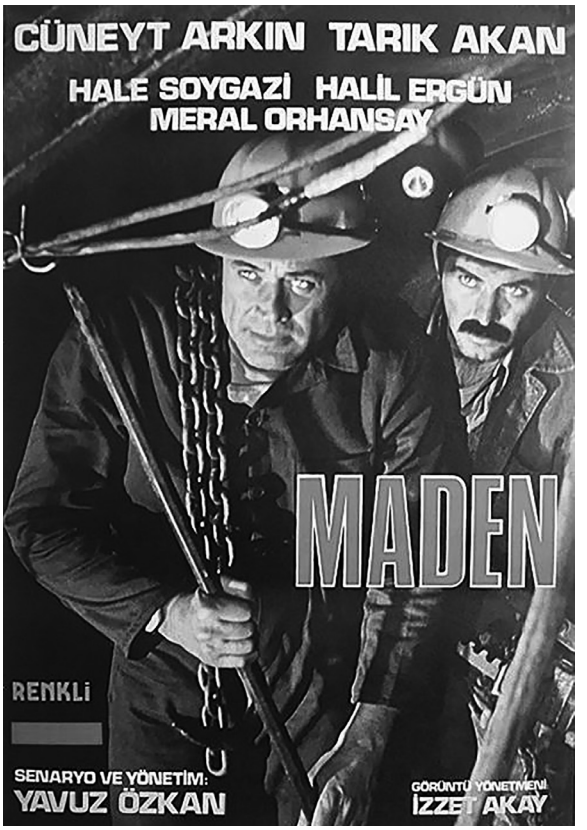

Maden, 1978

Sürü, 1978

yatırılır. Çanakkale'den ayarlanan bir tekne ile Yunanistan'a kaçmayı planlar. Kaçma planı son sürat ilerlerken, Orhan Apaydın'dan telefon gelir. "Tarık! Özlettin kendini yahu, nerelerdesin? Yarın bana gel de bir yüzünü göreyim, akşama ev de bekliyorum..." der. Orhan Apaydın'ın evinde dava üzerine yeniden konuşulur. Avukatı, dosyayı bir kez daha incelediklerini ve davanın beraatle sonuçlanma olasılığının yüksek olduğunu söyler. Bunun üzerine Tarık Akan yurtdışına kaçmaktan vazgeçer.

'Deli Kan' film önerisini kabul eder. Delikan'dan sonra Hülya Koçyiğit ve Cihan Ünal'la **'Herhangi Bir Kadın'** adlı filmde hamal rolü oynaması için ikinci bir öneri gelir ve bu film önerisini de kabul eder. 1981'in Ekim ayıdır. Yeşilçam Sokağı'nda bir arkadaşına denk gelir. Arkadaşı, "ne yapıyorsun, ne ediyorsun?" diye sorar. Tarık Akan cevaben;

"Ben de yarın İsparta'ya Yılmaz Ağabey'e gidiyorum, biletimi bile aldım..." der. Arkadaşının yüzünde bir tuhaflık sezer. Arkadaşı "sakın ha gitme" der. Tarık Akan'dan bileti ister. Tarık Akan da bileti arkadaşına verir. Arkadaşı bileti alıp cebine koyar ve "Gitmiyorsun bir yere, sonra konuşuruz," diyerek çekip gider. Ertesi gün Tarık Akan, gazetelerin baş sayfalarında "Yılmaz Güney Kaçtı" diye manşetler atıldığını görür.

Tarık Akan, Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye ödülünü alan **'Yol'**un başarısını nasıl kutladıklarını şöyle anlatıyor:

"Davamın bitmesinden bir buçuk ay sonra, Mayıs 1982'de, 'Yol' filmi Cannes Film Festivali'nde 'Altın Palmiye Ödülü' kazandı. Türkiye'nin film tarihinde ilk kez Cannes Festivali yarışma bölümüne bir film girmişti ve büyük ödülü kazanmıştı. Haberi aldığım anda çok büyük bir mutluluk, çok büyük bir sevinç duydum. Sabah saat dokuzda Yeşilçam Sokağı'na geldim. Neden buraya geldiğimi bile bilmiyordum. Sinema yaşamımızı simgeliyordu bu sokak, belki de o yüzdendi. Baktım, Şerif Gören de karşıdan geliyor. Birbirimizi kutladık, sarıldık. Yine de aklımız karışıktı. Bir kere film nedeniyle hakkımızda bir soruşturma açılıp açılmayacağını merak ediyorduk. Öte yandan film koskoca Cannes Festivali'nde birinci olmuştu gazeteciler de film olayını fırsat bilip ilgili ilgisiz sorular soracaklardı şimdi. Filmle övünüyorduk ama gazetecilerin bu coşkumuzu malzeme yapıp hakkımızda yalan yanlış yeni soruşturma nedenleri yaratmalarını da istemiyorduk. Düşündük taşındık, yalnızca 'mutluyuz' demeyi kararlaştırdık. Gazeteciler akın akın gelmeye başladılar. Sorular, sorular. Biz yalnız, 'Mutluyuz, çok mutluyuz' diyorduk.

"Bu film ne zaman yurtdışına kaçtı?", "Sıkıyönetim zamanı çekimleri nasıl yaptınız?", "Filmi san-

sürden nasıl geçirebildiniz?", "Mutluyuz."

Ertesi gün hiçbir gazete, bizim ağzımızdan 'mutluyuz' 'sevinçliyiz' dışında bir söz yazamadı. O akşam Cannes Film Festivali'nde muhteşem ödül töreni yapılıyordu. Burada bulunamamak, o heyecanı yaşayamamak sanatçının unutamayacağı en büyük acısı. Şeref Gür ağabeyim, Atıf Yılmaz, Zeki Ökten, Ali Özgentürk, Yaman Okay, Şerif Gören, Onat Kutlar ve ben, Yeşilçam Sokağı'nın arkasındaki kebapçıda kendi ödül törenimizi düzenledik. "Yılmaz Güney şu anda ödülü almıştır, eli havadadır," diyor, biz de rakıları havaya kaldırıyorduk. O gece hepimiz rakıdan değil, ama mutluluktan sarhoş olduk." (age. s. 195)

1984 sonlarına doğru 46 kişi daha Barış Derneği davasına eklenir. Aralarında Tarık Akan da vardır. Dava 1986'da sonuçlanır, davadan yargılananlar beraat ederler.

***

Tarık Akan toplam olarak 111 filmde ve dört televizyon dizisinde oynadı. Akan, 1984, 1989, 1990 ve 2003'te **'Pehlivan'**, **'Üçüncü Göz'**, **'Karartma Geceleri'** ve **'Gülüm'** filmleriyle En İyi Erkek Oyuncu Ödülünü aldı. 1996'da Altın Portakal'da Yaşam Boyu Onur Ödülü'ne layık görüldü.

***

Tarık Akan'ın ölümünden sonra, özellikle sosyal medyada bir çok değerlendirme yapıldı, yapılıyor. Herkes kendince ve çoğunlukla da toptancı bir şekilde Tarık Akan'ı değerlendirmeye çalışıyor. Kimileri O'nun son yıllarda Kemalist tavrını eleştiriyor ve bir bütün olarak O'nu "toptan öldürüyor"... Kimileri O'nun Kemalist duruşuna, "vatanseverliğine" övgüler düzüyor...

Kimi hataların alt alta sıralanarak insanların toptan reddedilmesini, ya da sadece olumlu yanlar öne çıkarılarak hataların görmezden gelinmesi yaklaşımını doğru bulmuyoruz.

Ama insanların belirli dönemlerinde yaptığı olumlu işler, o insan başka bir alana/düşünceye/eyleme savrulmuşsa bile olumluluğunu muhafaza ediyorsa da savunulmalıdır, sahiplenilmelidir.

Son yıllarda Tarık Akan ulusalcıların yanında yer almıştı ve bu O'nun ciddi bir zaafıydı. Güney Dergisi olarak biz, Tarık Akan'ın son yıllardaki politik duruşunu elbette eleştiriyoruz.

Ama diğer taraftan O, Kuzey Kürdistan-Türkiye sinemasının oyuncu olarak önemli bir değeridir; biz O'nun bu yanını savunuyor ve sahipleniyoruz.

Biz O'nu hep 'Sürü'nün Şıvan'ı, 'Maden'in Nurettin'i, 'Hababam Sınıfı'nın Damat Ferit'i, 'Yol'un Seyit'i olarak hatırlayacağız...

17 Eylül 2016 ■

"ÇİRKİN KRAL"'DAN ETKİLENEN "YAKIŞIKLI KRAL" TARIK AKAN DA ARAMIZDAN AYRILDI!

■ VEYSEL KARACA

Kimilerinin sinemanın yakışıklı "jön"ü olarak değerlendirdiği kimilerinin "yakışıklı kral" olarak adlandırdığı Tarık Akan 66 yaşında hayata gözlerini yumdu. Burjuva kesimler için O sadece "yakışıklı jön" idi...

Peki, bizim için O neydi?

O bizim için herşeyden önce Yılmaz Güney'in bir dostu idi!

O, 1977'de senaryosunu Yılmaz Güney'in yazdığı Zeki Ökten'in yönettiği Sürü filmindeki Kürt Şivandır! O, Yol filmdeki Kürt Seyit Ali'dir!

O Türkiye sinemasında sayısı pek de fazla olmayan işçi filmlerinin unutulmaz oyuncularından birisiydi... Örneğin O, Maden filmde sarı sendikaya karşı direnen Nurettin'dir; Demiryol'da grevci işçi Bülent'tir...

O Hababam Sınıfının Damat Ferit'iydi!

O, oyunculuğuyla Türkiye sinemasına önemli katkılarda bulananlardandı!

O muktedirlere boyun eğmeyenlerden, onlara yalakalık yapmayanlardandı! Gezi olaylarında haklının saflarında, Soma maden katliamında maden işçilerinin yanındaydı!

O din tacirlerine göre de dinini tanımayan dinsizin tekiydi! O bu yanı ile de bizlerin sempatisini kazanandı! Bugün bu yanını öne çıkaranlar O'nun sosyal yanını görmezden gelenler O'nun adını lekelemeye çalışanlardır!

Evet, aynı zamanda O bir Kemalistti de; Ergenekon ve Balyoz davalarında Kemalistlerin yanında yer alandı! Halbuki O da 12 Eylül askeri darbesinde tutuklanan, mapuslarda yatanlardandı! Maalesef antifaşist mücadeleyi gerçek demokrasi mücadelesiyle birleştiremeyenlerdendi! Ve maalesef, son yıllarda Kürt ulusunun haklı mücadelesinin karşısında yanlış bir pozisyonda durandı...

Tarık Akan üzerine elbette daha çok şey yazılacak, söylenecek... Bizler O'nun sosyal ve toplumsal yanına sahip çıkıyoruz. O anılırken sosyal ve toplumsal yanını bir yana bırakıp onu magazinleştirenleri de lanetliyoruz! ■

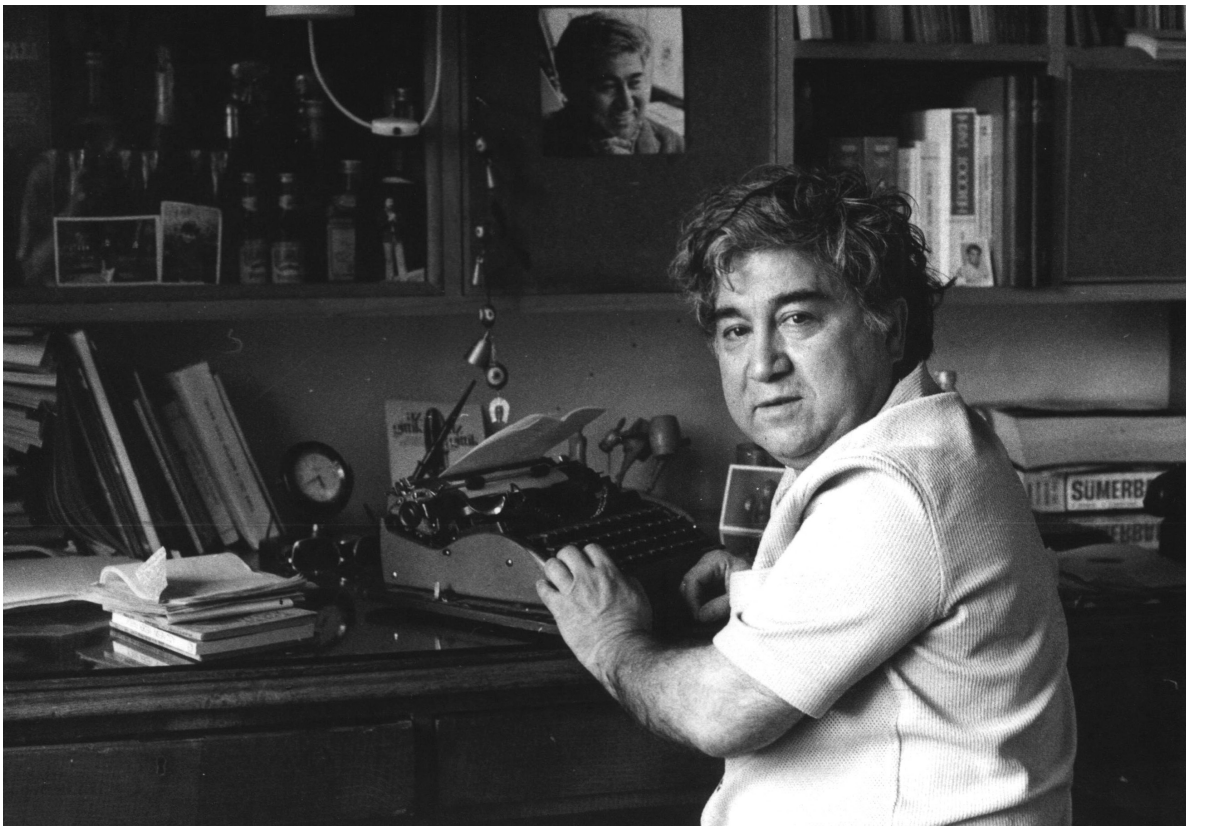

101. YAŞINDA AZİZ NESİN USTA

Coğrafyamızın en dobra kişilerindendi; mangal gibi yüreği vardı; sıkı bir anti-emperyalistti. 80'lerde bir yönetici için, "Herkes kendini bir bok sanır, bu kendini iki bok sanıyor," diyen, diyebilen cesaretti. Yani "Göte göt" diyenlerin başında gelirdi; korkak olduğumuzu çok güzel anlatandı ve 'Zübük'ler tarafından hiç mi hiç sevilmeyendi… (...) 1950'de Fransızca bilmemesine karşın, Fransızca'dan yazı çevirmekle suçlanıp 16 ay hapse ve 16 ay da güvenlik gözetimi altında tutulmaya mahkûm edilmişti…

■ **TEMEL DEMİRER**

"yüreğim gövdeme sığmıyor
gövdem odama
odam evime sığmıyor
evim dünyaya
dünyam evrene sığmıyor
patlayacağım."[1]

Ufak tefek, sert bakışlı, mangal yürekli, ak saçlı insandı; Nâzım Hikmet'in, "Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o/ yoldaştı o," dizeleriyle betimlenmeyi hak edendi.

Mizahın, edebiyatın, sanatın, zekânın yoldaşıydı.

Coğrafyamızın en dobra kişilerindendi; mangal gibi yüreği vardı; sıkı bir anti-emperyalistti.[2]

80'lerde bir yönetici için, "Herkes kendini bir bok sanır, bu kendini iki bok sanıyor," diyen, diyebilen cesaretti. Yani "Göte göt" diyenlerin başında gelirdi; korkak olduğumuzu çok güzel anlatandı ve 'Zübük'ler tarafından hiç mi hiç sevilmeyendi…

Eleştirel dili ağlatırken güldürüp, güldürürken ağlatan O; ta 50'lerde "100 bin kişilik stat yetmez, tüm İstanbul stadyum yapılsa ve çevresi tribüne çevrilse daha doğru olur," diyendi ve 'Gol Kralı' 1957'de yayınlanmıştı ve de tespiti 2016'da da hâlâ geçerliydi.

Hatırlayın 'Zübük', 'Gol Kralı', 'Tatlı Betüş' vb.'leri günümüz Türkiye'sini nasıl net anlatırdı!

'Ölmüş Eşek' (kurttan korkusu olmayan 'ölmüş eşek'in tahtalı-

köy'den yeryüzündeki arkadaşı eşekarısı'na yazdığı mektuplar) başlıklı yapıtı; sonra da, 'Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz' ve diğerleri hep bizi anlatır bize…

Yurdum insanının zekâsı hakkındaki değerlendirmesi hâlâ geçerliliğini koruyan O; kim ne derse desin coğrafyamızın ortalamasına üç beden büyük bir yazardı.

O okunmalıdır kendimizi, "bizi" anlamak, yani mecbur olduğumuz özeleştiri için…

Gülmenin ne olduğunu en iyi anlatabilen yazardı, şairdi. Evet, şiir yazmanın zorluğu Aziz Nesin'in kaleminde eriyip yok olur. Öykülerse onun kaleminde apayrı bir yere oturur. "Ona olan ayıbını ve özür borcunu iki dünya biraraya gelse yine de ödeyemez," notunu düştüğü Sabahattin Ali ile birlikte yayımladıkları 'Marko Paşa' dergisinin paketlerini sırtlayıp Bab-ı Âli'den Taksim'e kadar taşıyıp dağıtmasıyla ünlüdür.[3]

1950'de Fransızca bilmemesine karşın, Fransızca'dan yazı çevirmekle suçlanıp 16 ay hapse ve 16 ay da güvenlik gözetimi altında tutulmaya mahkûm edilmişti…

6-7 Eylül olaylarından sonra "Nasıl olsa bizden bilecekler" diyerek valizini alıp birinci şubeye giden mizahçı, düşünür, yazardı…

"Benim Kâbem insandır" derdi; Kur'an-ı ezbere okuyan değil ezbere bilendir. Parasız kaldığı yıllarda eski Türkçe ve Kur'an dersleri de vermiştir. Ayrıca hayatı boyunca hiç insan yakmamıştır. Dinle herhangi bir alâkâsı olmadığı hâlde insanların özgürlüğü için çarpışan, laik sistemin başörtülü insanlara yönelik zulmüne karşı durandı. Kur'an hakkında "Benim buna inanmam için aklımı yitirmiş olmam gerek," diyen ateist hafızdı…[4]

Oğlu Ali Nesin'den bir anı: "Küçükken kar yağdığında çok sevinirdim. Birgün gene böyle lapa lapa kar yağarken sevindim. Baktım babamın yüzü asık. Ne oldu baba, bak ne güzel kar yağıyor, neden sevinmiyorsun dedim. 'Yoksulları düşünüyorum evladım,' dedi..."

Kitapları için yüzde 25 telif alarak, dünya rekoruna sahipti ama buna rağmen kitap gelirlerinin tamamı vakfa giderken kendisi emekli aylığı ile geçiniyordu…

"Nasıl bittiyse bundan öncekiler bu da biter./bite bite sonunda ben de biterim olur biter," diyen isyankâr bir "modern zaman dervişi"ydi.

"Ölürken de sevdalı kal" deyip eklemişti: "Ölmek bi şey değil de; yalnız kalacak dünya"…

"Bırak olmasın mezar taşımız,/bir okul bahçesine gömsünler bizi/çocuklar koşsun üzerimizde," diyen Aziz Nesin, Nesin Vakfı bahçesine gömülmüş olup, tam yeri bilinmemektedir, üstünde çocuklar oynamaktadır: "Türkiye'de mezarlıklar dinlere göre ayrılmıştır, dinsizler için mezar yeri yok, bense Müslümanların yatacak yeri yok dediklerindenim."

Asıl adı Mehmet Nusret'ti; boyundan iki kat fazla kitap yazmıştı.

Bir aydının toplumsal borcu konusunu en samimi dille ifade eden O, "yüzde"lik olarak aptallık hesabı yapabilmişti.[5] Oğlu Ali Nesin, "Türkiye'nin yüzde 100'ü 60'ının aptal olduğuna inanıyor,"[6] derken bu saptamanın hâlâ ne kadar geçerli olduğunu altını çizmekteydi.

Evet, evet O tarih(miz)in en önemli parçalarından biriydi…

* * * * *

Aziz Nesin'in çalışkanlığı, onun dillere destan özelliğidir. 53 yaşında 53 kitaba ulaşan kaç yazar anımsıyorsunuz? Yusuf Ziya Ortaç bakın onun için ne demişti: 'Yazar değil, o bir rotatif'..."[7]

"Yoksul bir çocukluk geçirip imkânsızlıklar içinde kendisini yetiştirmeyi başarmış bir yazardı; yaşadığı türlü zorluklara rağmen ve en çok da bu yüzden, mizahı anlatım dili olarak seçmiş bir hiciv ustasıydı. Her döneminde ve benzeri kırılma noktalarında iktidarın sillesini yemiş, bireysel hak ve özgürlüklerine kısıtlamalar getirilmiş, buna rağmen içinde yaşadığı her rejimin yanlışlarını ortaya koymuş, egemen olan her iktidarı cesurca eleştirmişti ve tüm bu süreçlerde edebi üretiminden hiç kopmamış bir yazardı."[8]

Bu özellikleriyle "Aziz Nesin büyük bir yazar ve Türk mizahının en önemli ustalarından biri, belki de birincisi olmasının yanında tiyatro yazarı, gazeteci, köşe yazarı, dergici, yayıncı, kitapçı, gazete dağıtıcısı, fotoğrafçı, eğitimci, yazar örgütleri ve vakıf kurucusu, eylemci, liderdi"[9] notunu düşer Onun için Metin Celal…

Aziz Nesin'in, milli şef İsmet İnönü döneminde o zamanki adı 'MAH' olan Milli İstihbarat Teşkilâtı tarafından 'komünist' olduğu gerekçesiyle adım adım izlendiğini ortaya koyan raporlar, gün ışığına çıkarken;[10] bu mücadeleci kişilik hakkında Can Dündar, "70 yaşına 'merhaba' dediği bir yazıda 'istediğim tek şey, ölümü haketmek' diyor ve ekliyordu: 'ölümü haketmemiş olanlar, yaşamı da haketmemişlerdir.' Ölümü haketmemiş yaşlılardan 'her yanı yumuşamış, bir tek damarı sertleşmiş zavallılar' diye sözediyor, kendi yaşlılığını ise (m^2 x l= x) formülüyle tarif ediyordu: Yani; 'yüksekten atılan herhangi bir cismin düşüş hızı yere yaklaştıkça artar.' Kendisi de toprağa yaklaştıkça hızlanıyor, yaşlandıkça daha çok üreti-

yordu. Toprağa düştüğünde en hızlı zamanındaydı. En hızlı ve en cesur," derken; Cemal Süreya da ekliyordu:

"Aziz Nesin'in, çağdaşları arasında tek kaldığı kanısındayım. (...) kısacası, Aziz Nesin sivri, ama tek nitelikteki sanatıyla benzersiz kalıyor, tek kalıyor."[11]

Yine onun hakkında Yaşar Kemal, "Aziz Nesin'in bütün özellikleri, daha da çok direnme gücü, onu, çağımızın büyük bir güldürü yazarı yapmıştır. Gülmesini bilen yaratık, sevmesini de, düşünmesini de, oynamasını da bilir. Aziz de tıpkı Nasrettin Hoca gibi güldürürken düşündürür";[12] Attilâ İlhan, "tefe koymuş dünyayı kepaze etmiştir çevresini/taşa tutmuş eşini dostunu esirgeyerek kendisini/ hicvine kıyam etsek beyhude gayret olur yahu/tanrı hicvedip de yaratmış zaten Aziz Nesin'i" derlerdi…

"İyi bir babadan öte iyi bir Aziz Nesin'di"[13] der onun için oğlu, matematikçi Ali Nesin ve ekler: "Yetenekli, çalışkan, sabırlı, içten, cesur, zeki ve iyi bir insandı. Bu güçlü bir alaşım… Ama bu alaşımın sonucu illa sıra dışı bir insan çıkmayabilirdi. Aziz Nesin'in kanımca çok önemli bir özelliği daha vardı: İyi bir eğitim almamıştı. O koşullarda ve o maddi olanaklarla iyi bir eğitim alması da mümkün değildi. Bu yüzden -ya da bu sayede- karşısına çıkan tüm problemleri temelinden, en kökünden ele almak zorunda kalmış, problemi belli bir kalıba ya da ideolojiye oturtmamış ve böylece problemin kimsenin göremediği yönlerini görebilmiştir. Solcu diye bilinir ve solcuydu da ama solcu olmaktan öte halkçıydı, ezilenden ve yoksuldan yanaydı."[14]

Evet, evet O ezilenden ve yoksuldan yanaydı…

* * * * *

Coğrafyamızın en büyük hiciv ustalarındandır.

Kalemi aynamızdır. Ne yazdıysa, ne dediyse, yazdığı dediği dönemde aynen yaşanmaktaydı, bugün de aynen yaşanmaktadır.

Gülmece üstadıydı. Gazetecilik, yayıncılık da yaptı. Toplumun kimi tiplerini olağanüstü bir ustalıkla karikatürleştiren, bürokrasiyle alay eden, devlet çarkının işleyişindeki bozuklukları gülünçleştiren yapıtları, adının yurt sınırlarını aşarak başka ülkelerde de tanınmasını sağladı.

Savunduğu görüşlerden dolayı sık sık kovuşturmaya uğradı; yargılandı; hapis ve sürgün cezaları çekti. Toplumun her kesiminde, hergün yaşanan olayların çelişkili yanlarını, bunların doğurduğu gülünç durumları, her çevrede rastlanan tipleri konu edinen kısa öyküler, romanlar yazdı.

Yapıtlarında toplumsal bozuklukları, haksızlıkları, fırsatçılığı, bürokrasiyi, yanlış değer yargılarını kıyasıya eleştirdi. Çok geniş toplulukların kolayca sevebileceği canlı, hareketli, dolambaçsız bir anlatım yolu izledi.

Bir yandan güldürürken, bir yandan da duygulandıran ve düşündüren bir yazar oldu. Onun anlattıklarına benzer terslikler, güldürücü olaylar, küçük insanı, ilerici aydını ezen bozukluklar geniş topluluklarca "Aziz Nesin'lik Olay" diye adlandırılmaya başlandı.

Günlük olaylardan, gazete haberlerinden, politikadan esinlenen Onun zaman zaman masallar ve halk hikâyeleri de çıkış noktası oldu. Hikâye ve romanlarındaki bu tür konular ve somut insan ilişkilerine karşılık, oyunlarında insanın kişiliği, ahlâksal, toplumsal konumu gibi temaları yer yer somutlamalara yönelerek işledi.

Aziz Nesin, roman ve hikâyelerinde toplumsal olay ve durumları yalın bir dille anlatır. "komik", anlattığı olayların kendindedir. Onun anlatım ustalığı "komik"in belirginleşmesinde de görülür. Bergson'un mizahının karakterini belirtirken söylediği gibi, toplum, kendi kendine gülünce mizah da toplumun özeleştirisini sağlamış, işlevini yerine getirmiş olur. Ona, "çağımızın Nasreddin Hoca'sı" denmesine yol açan da, eserlerinin bu özelliğidir.

Hep çok çalıştı. Kendi deyimiyle "boyu kadar kitap" yazdı. Birçoğu çeşitli dillere çevrilen kitaplarının toplam baskı sayısı 6 milyona ulaştı. Böylece yalnız edebiyatımızda ulaşılması güç bir rekor kırmakla kalmadı, dünya edebiyatında da yerini aldı.

Hep mücadele etti. Çünkü yalnızca yazar olarak değil, Türkiye'deki ve dünyadaki olaylara tepki vererek yaşıyor, düşünceleri ve ürettikleriyle içinde yaşadığı toplumu uyarmanın aydın sorumluluğunu yerine getirmek olduğuna inanıyordu. Yaşar Kemal'in deyişiyle "Yedi kollu bir dev gibi, yedi yönde hem yazar, hem kişi olarak" dövüştü.

Hep izlendi, birçok kez tutuklandı, yargılandı, sürgüne gönderildi, hapis yattı. 'Azizname' başlıklı yapıtı nedeniyle, yazmadığı yazılar, bilmediği dilden yaptığı çeviriler yüzünden, Türkiye'ye gelen bazı yabancı resmi konuklara hakaret ettiği gerekçesiyle, 6-7 Eylül olaylarını başlattı diye vb. pek çok nedenle tutuklandı. Siyasi otoritenin tehlikeli bulduğu bir yazardı, çünkü onun mizah anlayışı düzene yöneltilmiş bir eleştiri, toplumsal bozuklukların ve çelişkilerin en açık, en vurucu biçimde sergilenmesiydi.

Üstelik mizah yoluyla en kestirme yoldan okuyucuyla bağlantı kurabiliyor, etkili olabiliyor, onun kulağı ve sesi hâline gelebiliyordu. Ayrıca, 'Aydınlar Dilek-

çesi'ni imzalayanları eleştiren Manisa konuşmasında kişiliğine ağır saldırıda bulunduğu gerekçesiyle cumhurbaşkanı Kenan Evren hakkında dava açabilecek kadar da gözü pekti.

Evet, evet Türk(iye) toplumunu en iyi betimleyen yazardı.

Usta bir mizahçı olmasının yanı sıra iyi bir sosyologdu.

Sorgulamadan hiçbir şeyi kabul etmeyen bir yapısı vardı.

Türkiye'nin tanık olduğu en tutarlı insanlardan biriydi.

Hep "es" geçilen bir tarafı vardı: O fevkâlâde hüzünlü ve yalnız bir insandı. Dünyaya uyumsuzluğundan dolayı ve benzeri sebebiyetlerden dolayı acı çekmiş ve isyanın mizahını yapmıştı.

Ve nihayet sakın ola unutulmasın: Aziz Nesin'in yazdıkları coğrafyamızdaki gerçeklerin zemzemle yıkanmış hâlidir.

* * * * *

Ve "Hiç kimse buyur etmedi beni/Bu dünyada hiçbir yere,/Ama açtım bütün kapıları tekmeleyerek./Bütün engelleri göğüsleyip yıkarak.../Buyrun dediler o zaman incelikle,/Buyur ettiler ve buyurdum./Elimden geldiğince görevimi yaptım,/Gülümsedim hıçkırıklarımı boğarak.../Sonunda kimsenin yorulmadığı denli yoruldum./Artık kapılar açık kalsın bundan sonra geleceklere..." diye haykıran O hepimizin kulağına küpe etmesi gereken saptamalarıyla derdi ki:

"Yenidünya düzeninin uygar insanları, kendilerini özgür sanan kölelerdir...

"Kapitalizm her zaman ve her yerde korku üretecektir. Çünkü sermaye korkaktır ve korkan hep korkutmak zorundadır...

"Bugünkü korku kapitalizme ek olarak militarizmin ve despotizmin yarattığı bir korku. Ama kapitalizmin özünde korku olduğunu biz yaşadık. Bunun nedeni sermayenin korkak olması. Kendisini korumak için sürekli korku üretiyor. Öyle bir korku yaratılıyor ki, kendilerini özgür ve bağımsız sanan, aklınca hiçbir otoriteye baş eğmediğini düşünen, böyleyken, yine de buyruk almaya, kendisinden her bekleneni yapmaya, hiç sorun çıkarmadan sömürü çarkına girmeye hazır insanlar yetiştiriyor. İşte bugün yaratılmak istenen ve yaratılan insan budur diyorum...

"Faşizmin en belirgin özelliği de insanlara seçeneklerinin yasak olması ve topluma tek yok gösterilmesidir...

"Modern emperyalizm hangi ülkeye girmişse orada daha önceden gericilik canavarını hortlatmıştır. Kökü dışarıda gericilik, modern emperyalizmin beşinci koludur...

"Kirli çevre insanın ruhunu kirletir, kirli ruhlar çevreyi kirletir...

"Bence insanın yaptığı en büyük aptallık, işlediği suçlara, yaptığı yanlışlara kendince gerekçeler uydurup haklılığına kendi kendisini kandırarak rahatlamasıdır...

"Dünyadaki en kârlı ticaret din tüccarlığıdır; sermayesi yalan, müşterisi cahildir...

"Bahse girerim yarın bir yobaz çıkıp, tuvalete gitmek günah diye fetva verse, tuvalete gitmeyecek ve altına yapacak o kadar öküz var ki bu ülkede...

"Cehennem korkusuyla cennet vaatleri kaldırılsa, yani pazarlık edecekleri tanrıları olmasa, dini bütün kimselerden yine de iyilik eden, yine de doğruluktan ayrılmayan, yine de gereksinenlere yardım eden kaç kişi kalırdı...

"... 'Alevî değilsin ki sana ne oluyor?' dedi... 'İnsan değilsin ki sana nasıl anlatayım,' dedim!"...

"Kimi toplumlar, kendi bozuk özlerinden ötürü, sahte kahramanlara muhtaçtırlar. Sahte kahramanları o toplumlar yaratırlar...

"Zorbalıkla ya da herhangi başka bir yolla insanları köpekleştirecek yetkiyi eline geçirenlerin günün birinde o insanların kurtlaşıp kendilerini parçalayacaklarını da bilmeleri gerekir...

"Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın, diyerek yaşattığınız yılanların bir sonraki hedefi siz olursunuz...

"Böyle bir rezalete, devletten başka kimse cesaret edemez...

"Halkımı sevmediğim için değişmesini istiyorum, halkımı sevsem neden değişmesini isteyeyim...

"Tembellerin ve başarısızların çalışma günü yarındır...

"Çocuklarımıza dünyaya eleştirel bir gözle bakabilmeyi, korkusuzca yaşayabilmeyi, maddi ve manevi bakımlardan üretici olmayı, barışçı ve çalışkan olmayı öğretmeliyiz...

"Yalnızlık o denli zor değil; yalnızlıktan çok daha zor olanı, insanın sanki yalnız değilmiş gibi görünüp de yalnız bırakılmış olmasıdır...

"Baktılar ki, sosyalizmi başka türlü önleyemeyecekler, kendileri sosyalist olup sosyalizmi de bombok edecekler...

"Benim söylediklerimi, büyük diye tanıdığınız başkalarının sözlerini de ille benimsemek zorunda değilsiniz. Sözlerimin yanlış bulduğunuz, herhangi bir nedenle benimseyemediğiniz yerleri varsa ya da tümüne karşıysanız açıkça söyleyin, tartışalım. Salt benim değil, hiç kimsenin sözünü olduğu gibi benimsemek zorunda değilsiniz. Kim olursa olsun, ne kerte büyük sayılırsa sayılsın herkesin sözünü, davranışını, tutumunu, yazısını gerekli bulduğunuzda eleştirmelisiniz. Eleştirmek, her zaman haklı olduğunuz anlamına gelmez. Ama bir şeyi, eleştirdikten sonra benimserseniz,

neyi, niçin kabul etmiş olduğunuzu bilirsiniz. Eleştirinin amacı eleştiri değil doğruyu bulmaktır. Eleştiri olsun diye eleştirmek, yani her zaman her yerde her ne olursa olsun ille de eleştirmek alışkanlığı, bilgiçlik taslama biçimine gelebilir. Bunu önlemek için de özeleştiri ve özdenetim gereklidir…"

Nihayet, "uslanma hiç hep deli kal/büyüme sakın çocuk kal/ es deli deli böyle kal/son harmanında sevdanın/tüken toz toz savrula kal/suçüstü bulmalı ölüm/ölürken de sevdalı kal," derdi 'Kendime Öğüt'deki dizelerinde…

* * * * *

Hayatına ya da Bursa sürgünü sırasında altın kaplama dişlerini satmak zorunda kaldığı yaşadıklarına dair, "ne uçurtma uçurdum/ne çember çevirdim/ ne de zıpzıp oynadım/ama annem öperdi beni…/ne bir bayramlık giydim/ne doğum günüm kutlandı/ama annem öperdi beni/öperdi, okşardı," diyen O, İstanbul Heybeliada'da, Kadiri şeyhi bir babanın oğlu olarak, Mehmet Nusret adıyla 20 Aralık 1915'te doğdu…[15]

Hayatının ileriki yıllarında mücadele edeceği din ve askerlik çocukluğunun tuğlalarıydı. Bir Kadiri şeyhi olan babasından ve tekke mensubu amcasından din bilgisi öğrendi. 12-13 yaşlarına kadar namaz kılar, oruç tutardı. Darüşşafaka'da namaz kılmanın zorunlu olduğunu, Heybeliada'da ezan okuduğunu anlatacaktı bir söyleşisinde. Sesi çirkindi ama başka kimse de yoktu ezan okuyacak. Hayali ya ressam olmaktı, ya yazar ya da tiyatrocu. İlk romanını bitirdiğinde henüz ortaokul 1. sınıftaydı, ertesi yıl ilk oyunuyla yarışmaya katıldı.

Liseyi askeri okulda, Kuleli'de okudu. 1937'de Ankara'da Harp Okulu'nu bitirdiğinde artık asteğmendi.

Bir Osmanlı tebaası olarak başlayan hayatı, taze Cumhuriyet'in yurttaşı olarak devam ediyordu. İkinci Dünya Savaşı sırasında iki yıl Trakya'da çadırlı ordugâhta görev yaptıktan sonra 1942'de Erzurum Müstahkem Mevkii İstihkam Taburu Bölük Komutanlığı'na atandı. Ancak yaralandı ve görevi değişti. Büyük Erzincan depreminde yıkılan ordu cephaneliğini boşaltacaktı. 1944'te ise Zonguldak'ta, uçaksavar top mevzilerinin yapımında çalışıyordu.

Savaş bittiğinde bir soruşturma sonucunda ordudan atılmasaydı, askeri tarihin sıradan figürleri arasında yitip gidecekti büyük olasılıkla. Çocukluk hayali de pek çoklarınınki gibi geçmişin silik anıları arasında kalacaktı.

Aklının ve ruhunun başka bir yerde olduğunu yıllar sonra anlatmıştı: "Askeri okul yedinci sınıfında Türkçe öğretmenimiz Bahri Baba derste tiyatro bölümünü anlatırken dalmışım, dalmışım da dalıp gitmişim. Bahri Baba çocuklara; 'Görürsünüz piyes muharriri olacak' derken kendime geldim. Suçüstü yakalanışımdan bir utandım ki… Oysa biz o sıralara General olmak için oturmuştuk…"

30 yaş bir eşiktir, kimilerinin takılıp düştüğü kimilerinin yeni kapılardan içeri girdiği bir eşik. Aziz Nesin'in hayatı da 1945 yılında, tam 30. yaşını sürerken tümden değişti.

1995'te Aksiyon dergisine verdiği söyleşide "Benim asıl değişimim otuz yaşlarıma doğru oldu" demişti dinle ilişkisini kastederek, "O zamana kadar edindiğim bilgilerin üzerine Diyanet'in Kur'an çevirisini okudum. Tabii düşüncelerim değişti:" Dinle arasına çektiği çizgiyi, askerlikle de çekmişti belli ki.

Karagöz gazetesi, Yedigün dergisinde yazıları çıkıyordu zaten, 1945'te Tan gazetesinde yazmaya başladı. Memleketin, ömrünün geri kalanında karşısına çıkacak o hoyrat tutumu yazarlığının ilk yılında selamladı Aziz Nesin'i. Tan yakıldı…

Biryıl sonra Sabahattin Ali ile birlikte Marko Paşa'yı çıkaracak, 1947'de ise Bursa'ya sürgün edilip gözaltında tutulacaktı. Tirajı günlük gazeteleri aşan Marko Paşa; Malum Paşa, Yedi Sekiz Hasan Paşa, Hür Marko Paşa, Bizim Paşa, Ali Baba ve Kırk Haramiler'e dönüşe dönüşe "toplatılmadığı" ya da "yazarları hapishanede olmadığı" zamanlarda çıkacaktı.

1948'de çıkan kitabı "Aziz-name", İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanacak, dört ay tutuklu kalıp aklanacaktı. 1949'da ise bu kez "beynelmilel" bir davanın sanığı oldu. İngiltere Prensesi Elizabeth, İran Şahı Rıza Pehlevi ve Mısır Kralı Faruk, Ankara'daki elçilikleri aracılığıyla bir yazısında kendilerini aşağıladığı iddiasıyla aleyhine dava açtılar. Aziz Nesin altı ay hapse mahkûm edildi.

Tek başına olsa yine iyi de, bir de aile geçindiriyordu bu koşullarda. 1952'de Levent'te kitapçı, ertesi yıl Beyoğlu'nda fotoğraf stüdyosu açtı.

Meşum 6-7 Eylül'e burada rastladı. Hükümet olaylardan "sorumlu" olanları tutuklarken araya yazar, şair, çevirmenleri de katmıştı. Kemal Tahir ile Aziz Nesin de katıldılar bu kervana. "1955'te, Harbiye'deki askeri cezaevinin daracık hücresinde Kemal Tahir'le birlikteydik" diye anlatıyordu; "Bu dar hücreye, yatarken ikimiz birden sığışamadığımızdan, geceleri yere benim başım onun ayaklarına, onun ayakları benim başıma gelmek üzere, birbirimize ters uzanırdık… Hapisteyken asıla-

cağımızı söylediklerinde gülmüştük. 'İlgisi olmayan insanları nasıl asarlar?' diye. Ama şu kadarını söyleyeyim: O zaman asılsaydık, yağma ve yıkmaları bizim yapmadığımıza kimse inanmazdı".

Bütün hayatı böyle geçecekti aslında. Suçsuzluğunu kanıtlamakla... Ne de olsa Türkiye'de muhalif bir yazar olmak bunu gerektirir!

Oysa aynı anda, başka bir coğrafyada ödüllendiriliyordu yazdıkları. İtalya'da yapılan uluslararası gülmece yarışmasında birincilik ödülü olan Altın Palmiye'yi 1956'da "Kazan Töreni", 1957'de "Fil Hamdi" adlı öyküsüyle kazandı. Türkiye'de aldığı karşılık ise sahibi olduğu Düşün Yayınevi'nin bilinmeyen bir nedenle yanmasıydı...

Deliler gibi çalışıyor, yazıyor, ailesini geçindirebilmek için çabalıyor, bir yandan da ülkenin demokratikleşmesi için uğraşıp duruyordu. Gülmeceyi kendisinin seçmediğini, gülmecenin onu seçtiğini anlattı hep. Anlatmak istedikleri için en etkili yol buydu.

Oysa şiirle başlamıştı yazmaya, en başarısız olduğu türle...

"Yıl 1956. İlhan Selçuk'un bir matbaası vardı. İlk şiir kitabımı onun matbaasında bastırdım: Adı Bir Dakika'ydı. Kitap basıldıktan sonra şiirleri yeniden okudum ve beğenmedim. O zamanki yayınevimin bahçesine 5000 kitabı yığdım ve ateşe verdim. İlk yıllardaki şiirlerim taklitti. Bazılarında Faruk Nafiz, bazılarında Nâzım Hikmet havası vardı."

Oral Çalışlar'a bu itirafta bulunurken, Nâzım Hikmet'in de kendisine "Yazıların çok güzel, yazmaya devam et, ama böyle şiir yazma" dediğini de aktarmıştı.

"Balığın baştan koktuğu, işlerin baştankara gittiği" sözleriyle tarif ettiği memlekette kendi kötü dizelerine dahi tahammülü yoktu.

Belki de bu vasata tahammülsüzlüktü ona "Bu ülkenin yüzde 60'ı aptaldır" dedirten...

Müjdat Gezen bu sözün pek de doğru anlaşılmadığını, tam 82 Anayasa'sı referandumundan sonra sarf edildiğini aktardı. Nesin'e "Neden böyle söyledin?" diye sorunca 'Evladım, yüzde 92 diyecektim ama dilim varmadı" diye cevapladığını...

Gelin görün ki o söz orada kalmadı, kendisinin geri kalan yüzde 40 içinde yer aldığından emin olanlar dillerine pelesenk ettiler. Ve geride boyunu aşmış sayıda kitap, binlerce yazı bırakan Aziz Nesin'i bir cümleye indirgeyiverdiler. Yüzde 60 ile kendisinin kastedildiğine inananlar da Aziz Nesin'e saldırmaya devam etiler.

12 Eylül, bitmeyen demokrasi mücadelesinin en geniş cephesiydi.

"Yaşam hakkı ve insanca yaşama, örgütlü ve toplumsal var olmanın çağımızda hiçbir gerekçe ile ortadan kaldırılamayacak baş amacıdır; doğal ve kutsal bir haktır. Bu hakkın anlam kazanması, düşünceyi özgürce açıklamaya, geliştirmeye ve etrafında örgütlenmeye bağlıdır"...

Böyle başlıyordu 1984'te kaleme aldığı Aydınlar Dilekçesi. 1383 aydın imzaladı, Sıkıyönetim onları vatan haini ilan edip ifadeye çağırınca kimileri "Yazılanlardan haberim yoktu", "Okumadan imzaladım" dediler...

Kenan Evren'in dilekçede yazılanlara cevabı ilginçti: "Biz çok aydın gördük, vatan hainliği yaptılar. Son Padişah Vahdettin aydındır. Ama memleketi düşmanlara teslim etti. Ben ne yapayım öyle aydını?"

Aziz Nesin tepkisini geciktirmedi: "Bu dilekçeyi imzalayanlar arasında salt ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde sanatçılar, yazarlar, gazeteciler, bilimciler, hukukçular, eski bakanlar vardır. Bunlar aydın değillerse, Türkiye'de Aydın ilinden başka aydın kalmaz."

Kenan Evren kendisini savunmak konusunda kararlıydı: "Türkiye'de işkence ve fikir suçu yoktur", "Kimin ağzına kilit vurmuşuz. Fikirler serbestçe söylenmiyor mu?"... "Diktatör olsam bu dilekçeyi imzalayamazdınız" demek aklına gelmemişti belli ki.

Evren'e göre "işkence ve fikir suçu olmayan" Türkiye'de, bundan on yıl sonra bir insanlık suçu işlenecek ve sorumluları ceza almayacaklardı.

2 Temmuz 1993, Sivas Pir Sultan Abdal Şenlikleri. Bugünden dönüp bakınca "şenlik" sözcüğü nasıl da acıtıyor insanı. Aziz Nesin'in Pir Sultan Abdal üzerine yaptığı konuşmanın ardından, onun ve diğer davetli yazar, şair, çizerlerin kaldığı Madımak Oteli'nin etrafında toplananlar binayı ateşe verdiler. "Cumhuriyet Sivas'ta kuruldu", Sivas'ta yıkılacak", "Laiklere ölüm", "Yaşasın şeriat" sloganları arasında 35 kişi hayatını, koca bir ülke vicdanını kaybetti.[16]

Aziz Nesin yaka paça indirildiği itfaiye merdiveninden yere düşerken onu linç etmeye çalışanların arasından güçlükle kurtuldu.

Sanıklar firar etti, sanık avukatları Refah Partisi ve AKP'den milletvekili oldular, dava 2012'de zamanaşımına uğrayınca dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan "Milletimiz için, ülkemiz için hayırlı olsun," dileklerinde bulundu.

Kimileri için duran hayat, çoğunluk için devam etti.

Aziz Nesin hayatına devam eder gibi görünse de, Madımak katliamının ikinci yıldönümünde kalbi durduğunda anladık ki

acıyı sürüklemiş içinde.

Şimdi kurduğu, yoksul çocuklara yuva sağladığı Nesin Vakfı'nın bahçesinde yatıyor.[17]

Huzurlu mudur acaba? Etrafında koşuşan çocukların sesi yüzünü güldürüyordur elbette, ama ya ülkenin dört bir yanından gelen çığlıklar?

Ömrünü demokrasinin, özgürlüklerinin peşinde mücadele içinde geçiren Aziz Nesin, bugün ülkenin bir bölgesi için "temizlik" sözcüğünün kullanıldığını duysa ne derdi acaba?

Bundan yıllar önce 'Der Spiegel' dergisine verdiği söyleşide "Türkiye bir hukuk devleti değildir. Adalet sistemimiz feci durumda. Yüzyıllardır burada baskı ve işkence hüküm sürüyor" diyen biri şaşırır mıydı olup bitene?[18]

Şaşırmazdı ve şu sözünü tekrarlardı: "Acı gerçeği anlayarak bilincine vararak haykırmalıyız: 'Böyle gelmiş ama böyle gitmeyecek!'…"[19]

3 Mart 2016, Ankara ■

NOTLAR

[1] Aziz Nesin, 'Dar Dünya'.

[2] Taksim'deki "the Marmara" otelindeki "the" ekine takınca Aziz Nesin der ki: "Bir ülkenin coğrafi yer adına 'the' eklenerek Amerikanlaştırılıyorsa ve bu duruma kimse tepki göstermiyorsa, o ülke emperyalizmin kültürel işgali altındadır. Hep birlikte gidelim ve otelin adının değiştirilmesini isteyelim."

[3] Sabahattin Ali'nin öldürülmesi üzerine onun eşyalarını teşhis etmek için Esat Adil ile beraber savcılıktan çağrılmıştır. Savcı, bir paket içinden ince ve altın çerçeveli kırık bir gözlük çıkarır. "Bu gözlüğün kime ait olduğu hakkınızda bir malumatınız var mı?" diye sorar. Aziz Nesin hemen tanır. Fakat içinde belki diye bir his vardır, "Bilmiyorum," diye yanıtlar. Savcı, bu defa paketten bir dolmakalem çıkarır. "Bu dolmakalem kimindir?" diye sorar. Yine "Bilmiyorum," diye cevap verir. Savcı, bu defa da kana bulanık, Puşkin'in bir Almanca kitabı ve yeşil mürekkep ile yazılmış bir defter gösterir. El yazısını gören Nesin, "Bu yazı Sabahattin Ali'nindir. Hep yeşil mürekkep kullanırdır. El yazısını da tanırım," der. Savcı, açık kahverengi ve damalı, spor kumaştan golf pantolonu ve ceket gösterir. Elbise kan içindedir. Aziz Nesin'in çok iyi tanıdığı Sabahattin Ali elbisesidir. Nesin, "Sabahattin'in elbisesi" der ve gözyaşlarına boğulur…

[4] Bursa'da beş parasız sürgünde olduğu aylarda, para kazanmak için tanıdığı bir kitapevi vasıtası ile yabancı dil dersi vermek istemiş, talep olmaması sebebiyle dersi önce eski dile akabinde müşterilerden gelen talep üzerine Kur'an dersine çevirmiş. Bu konudaki hâkimiyeti ile yüksek bir hoca şeklinde kısa bir süre Ulu Cami'de ün yapmış, çocuklara Kur'an okutmuş, Aziz Nesin olduğu talebelerinin velileri tarafından anlaşılınca Kur'an hocalığı macerası sona ermiştir. (Bkz: Aziz Nesin, Bir Sürgünün Anıları, Nesin Yay., 2015.)

[5] Memleket insanlarının yüzde 60'nın aptal olduğunu söylediğinde bir doktor kendisine hakaret edildiği gerekçesiyle Nesin'i mahkemeye vermişti. Mahkemede hâkime karşı savunmasında "evet doğrudur bu ifadeleri kullandım, ama ben yüzde 60'lık bir kesime söyledim, yüzde 40'lık kesime bir şey demedim. Bu beyefendi çoğunluğun içine girdiği fikrine nerden kapılmış acaba?" der. Hâkim de adama sorar "Gerçekten sizi kastettiğine dair bir kanıtınız var mı?" Hâliyle adam olduğu yerde çaresiz, cevap veremeden kalır. Ve beraat eder yazar. Aziz Nesin mahkeme çıkışı gazetecilere şu beyanatta bulunur: "Memleketimiz insanlarının yüzde 60'nın aptal olduğu mahkeme kararıyla da onaylanmıştır."

[6] Can Uğur, "Yüzde 100, Yüzde 60'ın Aptal Olduğuna İnanıyor", Birgün, 11 Haziran 2015, s.15.

[7] Doğan Hızlan, "… 'Atom Karınca'nın Fotobiyografisi", Hürriyet, 10 Temmuz 2015, s.26.

[8] Cem Erciyes "Aziz Nesin: Hep Ölmemek İstemiş ve Bunu Başarmış Bir Adam", Radikal, Haziran 2015… http://www.radikal.com.tr/kultur/hep_olmemek_istemis_ve_bunu_basarmis_bir_adam-1373789

[9] Metin Celal, "Aziz Nesin Yaşasaydı", Cumhuriyet, 7 Ocak 2015, s.14.

[10] "Aziz Nesin'lik Bir MİT Raporu", Hürriyet, 28 Ağustos 2005.

[11] Politika, 26 Şubat 1976.

[12] Yaşar Kemal, Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı, 1976.

[13] Ezgi Atabilen, "Ali Nesin: 'İyi Bir Babadan Öte İyi Bir Aziz Nesin'di", Cumhuriyet Sokak, 21 Aralık 2015, s.17.

[14] Celal Üster, "Ali Nesin: Aziz Nesin Halka Borç Ödüyordu", Cumhuriyet, 20 Aralık 2014, s.17.

[15] "1934 yılında soyadı kanunu çıktı, her Türk kendine bir soyadı alacaktı. Herkes kendi soyadını kendisi seçtiği için insanların bütün gizli aşağılık duyguları ortaya çıktı. Dünyanın en cimrileri 'eli açık', dünyanın en korkakları 'yürekli', dünyanın en tembelleri 'çalışkan' gibi soyadları aldılar. Bir mektup yazabilecek zamanda ancak imzasını atabilen bir öğretmenimiz kendisine 'çevikel' soyadının almıştı. Irkçılığın yayıldığı günler olduğundan, özellikle Türklüğü karışık olanlar ırkçılığı anlatan soyadlarını kapışıyorlardı. Her türlü yağmada hep sona kaldığım için güzel soyadı yağmasında da sona kaldım. Bana, ortada böbürlenebileceğim bir soyadı kalmadığından, kendime 'Nesin' soyadını aldım. Herkes 'Nesin' diye çağırdıkça ne olduğumu düşünüp kendime geleyim istedim," derdi.

[16] 'Zaman'dan Fehmi Koru: "Komik hikâyelere imza atan yazar Aziz Nesin, bu defa izleri uzun yıllar kalacak bir trajedinin kahramanı oldu. Sivas'ta ilk elde 35 kişinin ölümü, çok sayıda kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan arbede, onun merkezinde bulunduğu yoğun tahriklerle meydana geldi"!

'Hürriyet'ten Oktay Ekşi: "Halkta bir hazırlanmışlık olmasa, Aziz Nesin'in Pir Sultan Abdal şenliklerinde söylediği birkaç münasebetsiz cümle bu kadar tepkiye yol açmazdı. Nihayet, 'beyin damarlarının kireçlendiği' izlenimi veren, öte yandan da bir 'hırs-ı piri' ile yanıp tutuşan birinin hezeyanları olarak değerlendirilir biterdi"!

'Hürriyet'ten Rauf Tamer: "Sivas'ta Aziz Nesin'i (o istediği kadar inkâr etsin) Allah korumuş… Büyük geçmiş olsun. Başına bir kaza gelseydi, yer yerinden oynardı. Biliyoruz. Ama şimdi, ölen 35 vatandaşımız için kimsenin tırnağı bile oynamayacak. Onu da biliyoruz"!

'Hürriyet'ten Ertuğrul Özkök: "Bir tahrik, başka bir tahrikle büyüyor. Aziz Nesin'in hassasiyet yaratan, tahrike varan sözleri, karşı tahrikle birleşiyor ve hepimizi ciddi şekilde endişelendiren bu sonuç ortaya çıkıyor… ama birgün tarih yazıldığı zaman, bu katliamı gerçekleştirenler kadar, buna psikolojik zemin hazırlayan insanlar da sorumlu tutulacaktır. Bu, elinde benzinle otel lobisini yakan için de geçerlidir, ne yazık ki, Aziz Nesin için de"!

'Milliyet'ten Altan Öymen: "Aziz Nesin'in bir süreden beri yaptığı konuşmaların büyük çoğunluğumuzca hoş karşılanmadığı muhakkak"!

'Milliyet'ten Yalçın Doğan: "Önce, Aziz Nesin'e 'artık dur' demek gerekiyor"!

'Türkiye'den Sebahattin Önkibar: "Sivas olaylarının müsebbibi 'Pir Sultan Abdal'ı Anma' adı altında tahrik kıt'alarının bölgeye gelmesine izin veren yetkililer ile mukaddes kitabımıza dil uzatan yazar Aziz Nesin'dir. Yaptığı iş fikirlerini açıklamak değil tahrike vesile olacak şekilde kutsal değerlerimize taarruzdur"!

'Türkiye'den Yalçın Özer: "Komedi yazarı Aziz Nesin, dün en rahat uykusunu uyumuş olmalıdır. Nihayet arzuları gerçekleşmiş, 35 kişinin ölümüyle sonuçlanan büyük bir olay çıkarmayı başarmıştır. Galiba şu hedefi gütmektedir; Türkiye'deki sağı ve Müslümanları ayaklandırıp devletle karşı karşıya getirecektir… Böylece ülkedeki sağı tasfiye edecek sonuçta meydan sola kalmış olacaktır. Gizli istihbarat teşkilâtlarına yakışacak bu ince planı Aziz Nesin tek başına gerçekleştirmeyi kafasına koymuştur"!

'Tercüman'dan Nazlı Ilıcak: "Müslü-

manlığa sövmek herhâlde fikir hürriyetinin kapsamı içinde alınamaz. Aziz Nesin bir süredir belki de enteresan olabilme gayretiyle "sıra dışı" konuşmalar yapıyor hâlbuki mizah yazarı olarak kalsaydı, toplumumuz nezdinde şüphesiz daha saygı değer bir konumda bulunacaktı…"

"Halkı rencide eden insanın inanç dünyasını sarsan beyanlar son derece sakıncalıdır. İnançlar münakaşa edilmez çünkü mantık dünyasından ziyade his âlemiyle ilgilidir. Nesin Allah'a inanmayabilir ama eğer karşısındakini tahrik etme gibi bir amacı yoksa niçin bunun üzerine basa basa ifade ediyor…

"Milli ve manevi değerleri yıkma çabasını hoş karşılamıyoruz. Eğer Aziz Nesin gibiler Türkiye'de çoğunlukta olsaydı bizler köksüz, inançsız, kendine güvenmeyen bir toplum olurduk…"

"Olayın abartılarak batı basınına yansıyacağına eminiz. Sivas'taki katliamın münferit ve kendine özgü şartlar içinde geliştiği unutularak köktenci akımlarda bir tırmanış olarak gösterilmesi de mümkündür"!

[17] Yüzlerce çocuk Nesin Vakfı'ndan yetişmiş ve hayata atılmıştır. Vakfın amacı, eğitim olanaklarından yoksun çocukların, tükettiğinden çok üreten, toplumsal sorumluluğu olan, özgüvenli ve özverili, kendini sürekli geliştiren, kendine ve dünyaya eleştirel gözle bakan, topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktı.

Kurduğu vakfın ilkelerini konuşurken şu sözler dikkati çekmişti: "Korkusuz çocuk yetiştirmek. Hiçbir şeyden korkusuz. Bir şeyin karşılığı olarak da iyi şey yapmayacak. Kendiliğinden iyi şey yapacak. Diyelim ki hırsızlık. Beni görürlerse, görünmeyen birgüç beni görürse cezalandıracak diye değil, ben insanım yapmak istemiyorum diyecek. Bunu eğitim yolu ile verebilirsek."

"100. doğum günü öncesinde Aziz Nesin'i anlatan çocukları, "Olağanüstü insan yetiştirmek değildi amacı, Vakıfta iyi insan yetiştiriliyor" deyip ekliyorlar:" Aziz Dede'den çocuklarına ilk ders: Hiç kimsenin elini öpmeyin… oldu!" (Deniz Ülkütekin, "Aziz Dede'den Çocuklarına İlk Ders: Hiç Kimsenin Elini Öpmeyin", Cumhuriyet Pazar, No:1498, 7 Aralık 2014, s.4.)

[18] Ve bir şey daha: 1992 yılında Şırnak'ta, "Siz kentin girişine 'Ne mutlu Türküm diyene' yazmışsınız. Ben katıksız bir Türküm ama mutlu değilim. Bir Kürt nasıl mutlu olsun," diyen Aziz Nesin; yine 'Mustafa Kemal'e Saldırmanın Dayanılmaz Hafifliği' başlıklı yazısında, "Geçmişte Atatürk'ü eleştirmiş olmaktan dolayı şimdi utanıyorum. Her geçen gün gözümde küçüleceğine, tersine daha da büyüyor" da demişti; tıpkı 'Atam İzindeyiz', "atam, hâlâ yaşıyorsak:/ edepsizlik sayesinde!/altı oku soruyorsan,/politika dehlizinde!/hele partin senden sonra,/devrimlerin tavizinde!/ vasfedeyim hâlimizi,/kalemime ver izin de!" dizelerindeki üzere…

[19] Zeynep Miraç, "Böyle Gelmiş Ama Böyle Gitmeyecek", Cumhuriyet Sokak, 20 Aralık 2015, s.2.

ARİN'E MEKTUPLAR

■ **SEMA GÜLER**

Kayın ağaçlarıyla uyanıyorum bugünlerde
*ve buzdan bir aynanın önünde…**

Uçuruma düştüğü halde ölemeyen "Avcı Gracchus" serüvenindeki menfi karmaşıklık içindeyiz. Gündüzün yüküyle ölen, geceyle didişen diriler olmaktan… Rüyalar iki dünyayla kurulan ilişkilerin anısını hep saklı tutar demiştim. Buna inan.

Günlerdir uyumuyorum. Geceleri bitkin, elimden bir cinayet çıkmış gibi kalbim çarparak yataktan kalkıyor, kahve içmek için duvarlara tutunup koridoru aşmam gerektiğini anımsıyor, vazgeçiyorum. Mağara duvarlarında yağla yanan kandillerin titreyen ışıkları cidarlarda hareketli gölgelere can veren hayal âlemini dolduran bizon, mamut veya at biçimlerini düşün. Hayvanlar da konuşur, en çok kediler. Sanki mavi saçlarla doğmuşçasına her türlü düşü köksüzleştiren egemen beyazları düşün. "Her şey ayyuka çıkmalı, yoksa savaş çıkıyor görüyorsun" demiştin. Bu arkaik güncel görünümümüzden daha canlı olan rüyalarımızın ve davranışlarımızın anahtarı da bu değil midir?

Savaşa karşı duyduğum bütün nefreti aktarmak istiyorum.

Yalnız bilmediğimiz, ele avuca sığdıramadığımız rüyalardan vazgeçemiyor ve maddeci bir ruhla onları tutmak istiyoruz. Çünkü dış dünyada bize bakan, bizi tanımlayan, bir nesneye dönüştüren bir başkası var. Tutku 'ben'i herkesten daha büyük olanların neredeyse kutsala evirdiği 'Savaş ve Aşk kuralları' var. Binlerce yıldır süregelen kavgada taktiği değişmeyen (kuşatma, manevra, tuzak ve saldırı)ve yeneni belirlemeyi sağlayan bu kuralların alt galerisinde ağırbaşlı ve terbiyeli cesetler gibi davranmamızı isteyen beyazlar. Savaş taktiğindeki her değişme aşk anlayışımızda da bir değişikliğe, aşk anlayışımızdaki her değişiklik de savaş taktiğindeki bir değişmeye bağlanmıyor mu?

Ne eşsiz şeydir, deneyimin geri çevrilemez olması ve herkesin kendi deneyimlerine sahip olması.

Deli ressam Séraphine kırlara çıktığında bu ilme sahipti. Renkleri, ağaç ve bitki köklerini kaynatarak nasıl elde edeceğini biliyordu. Ama rüyalarını nasıl kullanacağını bilmiyordu. Gerçek hayatta her şey farklıydı, tepetaklak duruyordu. O idealine, bir ağaca örneğin, kendi ruhsal düzleminde insanlardan kaçarken ve birlikte bu ideal uğruna acı çekebilmiş olduğu için daha fazla inanıyordu. Bu yüzden yaşam boyu böcekleri uyandıran gök gürültüsünden hiç korkmadı.

İnsan, ressam değilse eğer, renkler arasındaki ilişkiyi isteyerek aramıyorsa, renklere özel bir ilgi duymuyorsa, gerçek hayatta renkler onu çarpmaz*

Ağaç ile insan arasındaki sınırın aşılması, insanın varoluşu açısından kusursuz mekândır. Séraphine bunu anlamıştı. Bu yüzden renklerin hakikatinde sırlanan bilgiyi günler ya da haftalar içinde kazanılacak bir beceri olarak düşünmüyordu. Tıpkı babam gibi. Baban gibi… Onu çok düşünürüm. Başını bir kez daha kaldırdığı ve bu gücün ona göğden gelen bir sır olduğunu imleyen yüz ifadesini görmek için. O sadece bir ressam değil, ağaç soyundan gelen bir filozoftu.

Oturduğum evi biliyorsun, tren garına çok uzak. Sonra çok yakından bir trenin tuhaf bir ses çıkararak geçtiğini duyuyorum.

Seni seviyorum. ■

Üçlemeler, Mektuplar, Hikayeler, İzler 2016

TOLGA NASIL KAYBEDİLDİ — II

Beni duyuyor musunuz? Lütfen ses verin. Oğlum kayıp. Ölüler ve kayıplar bir yere gitmezler. Onlar kaybedildikleri andan itibaren hep aynı yerdedirler. Bulundukları yerde bulunmayı ve hikayelerinin yeniden yazılmasını beklerler. Oğlum kayıp. Biliyorum, o hep kaybedildiği yerde ve onu bulmamızı bekliyor. Kayıplar, kayıp değildir aslında. Bilen, gören birileri kesinlikle vardır. Bir kayıp, kötü, adaletsiz ve ahlaksız bir sırdır sadece.

■ **KADRİYE BAYKAL CEYLAN**

-6-

11.08.2004 Çarşamba

Erkenden ofise geliyorum. Evde telefon yok. Telefon çok lâzım şimdi.118 bilinmeyen numaraları arıyorum. Elimdeki numarayı söylüyorum. Kırklareli'ni aradığımı ancak hata sesi aldığımı bildiriyorum. Demirköy-İğneada'ya ait olduğunu söylüyorum. 118'deki kişi biraz sonra "Mümkün değil " diyor. Nedenini soruyorum. Kırklareli'nde 779 ile başlayan bir numara olmadığını söylüyor. Nereye ait olabilir diyorum, bunu bilemem deyip kapatmak istiyor. Yalvar yakar rica ediyorum , "Acil hayati bir durum var, oğlumun hayatı tehlikede olabilir bu numarayı vermeye çalışırken telefon kapandı, sesi çok kötüydü eve dönmedi."

"Bakmam lazım çok uzun sürer " diyor. "Peki, yeniden ararım lütfen bakın" diyorum, ismini alıyorum.

Oğlumun verdiği telefon numarası Kırklareli'ne ait değilse nerenin telefonu? Kodunu neden vermedi? Fırsat bulamadı, gizlice mi aradı? Daha fazla korkuyorum. Yine panik durumdayım. Ellerim titriyor. Ne yapacağımı bilemiyorum. Yeniden 118'i arıyorum. Numarası 779 ile başlayan 3 il var. Ankara, İstanbul ve Doğu'da bir il. Ankara ve diğer il olamaz diye düşünüyorum. O halde İstanbul'a gelmiş olmalı. Ama neden evde değil, neden eve gelmedi? Sorular ve korku aklımı kaplamış durumda. Çatalca'nın Binkılıç Köyü'nün numaraları 779 ile başlıyormuş. Çeviriyorum yine hata alıyorum. Emniyet müdürlüğünün numarasını internetten buluyorum. Kendimi tutamıyorum ağlıyorum, durumu anlatıyorum. Binkılıç'ta karakol var, orayı arayın diyor. Binkılıç Karakolu'nu arıyorum. Saat 09:00 sıraları. Karakol komutanı ilgileniyor. Anlatıyorum. Kendilerine bağlı deniz kenarında bir çadır kampı olduğunu, hemen askerleri göndereceğini ve bütün çadırları, ormanlık alanı aratacağını söylüyor. Ayrıca muhtarlıklara bildireceğini ve anons ettireceğini söylüyor. Resmini istiyor, fakslıyorum. Telefon numaralarımı alıyor. Saat 11:00 sıralarında telefon çalıyor, açıyorum. Ses yok, alo alo diyorum. Kimse cevap vermiyor. 2 ya da 3 kez tekrarlanıyor cevap yok.

Öğlene doğru Binkılıç Karakolu'nu yeniden arıyorum. Komutan, " Burası küçük biryer şu ana kadar bir bildirim almadık, çadır kampa gönderdiğim ekip aramayı tamamlamadı daha, arıyorlar, az sonra ben de gideceğim, merak etmeyin, kötü birşey olsa haberimiz olurdu " diyor. O sırada biz konuşurken başka bir ses geliyor arkadan. Komutan,"Duyuyor musunuz muhtar sürekli anons yapıyor" diyor. Öğlen proje müdürü ve teknisyenler geliyor ofise. Proje odasında çalışıyorlar. Ben odamdan çıkmıyorum. Çalışmayacağımı bildiriyorum. Saat 13:30 sıralarında telefon yeniden çalıyor. Açıyorum. Uzaktan geliyor sesler.

"Alo, efendim" diyorum cevap yok. "Alo, alo" diyorum cevap yok ama konuşma sesleri geliyor. Birileri konuşuyor karşı tarafta. Birisi yüksek sesle bağırıyor, ses net değil anlaşılmıyor. Birisi de yavaş sesle cevap veriyor. Takırtılar ve bağırtılar geliyor sonra. Bağırıyorum alo, alo, Tolgaa, Tolgaa.. Proje müdürü ve teknisyenler odama geliyor. Hep birlikte dinliyoruz ama arayan taraf cevap vermiyor. Belki 10 belki 15 dakika karşı tarafın bağırtı ve konuşmalarını dinliyoruz, ne dedikleri anlaşılmıyor. Sanki bir sorgu gibi, biri bağırıyor, biri cılız bir sesle cevap veriyor. Avazım çıktığınca "Tolgaa, Tolgaaa, kimsiniz siz" diye bağırıyorum ama cevap alamıyorum. Kapanıyor telefon. On dakikadan fazla bu sesler dinletiliyor bana. Ve ben kendimi tutamıyorum artık. Canım yanıyor... Ağlıyorum. Herkes çalışmayı bırakıyor.

Sonra cep telefonu çalmaya başlıyor. Açtığımda kapanıyor. Görünen numarayı geri arıyorum. Faks sinyali alıyorum. Aynı numara 2-3 defa daha arıyor ama ben açarken kapatılıyor telefon. İstanbul kodlu bir numara ve faks sinyali veriyor. 2. ya da 3. aramada bir kağıda büyük harflerle "Kimsiniz, beni

neden arıyorsunuz, neden cevap vermiyorsunuz?“ yazıyorum ve faks gönderiyorum. Faks giderken faksın üzerinde “Resmi numara” yazıyor. Cevap gelmiyor. Numaranın Beşiktaş civarında bir yerde olduğunu Google'den ilk numaraları girerek tespit ediyorum. Ne yapmalıyım, şaşkınım. Panik haldeyim ve düşünemiyorum. Hiçbir şey düşünemiyorum. Aklımda sadece Tolga'nın dünkü kısılmış, ürkek sesi ve verdiği telefon numarası. Tir tir titriyorum sadece. Ellerim titriyor sürekli. “Kötü bir şeyler oldu, yetişmem lazım, yetişmem lâzım. Yavrumun başına birşey geldi, kurtarmamı bekliyor, numarayı ondan verdi” diye düşünmeye başlıyorum. Sürekli bunları düşünüyorum, başka da birşey düşünemiyorum. Ama nereye yetişeceğim, oğlum nerede?

Proje müdürü ve teknisyenler çalışmayı bıraktılar. Bana açıkça söylemiyorlar ama tavırlarından anlıyorum onlarda oğlumun başına birşey geldiğini anladılar. “Yok birşey, sakin ol, kötü birşey olsa haber gelirdi şimdiye” filan diyorlar. “İyi değilsin, doktora götürelim” diyor proje müdürü. Olmaz diyorum, telefonun başından ayrılamam, iyiyim ben. “O halde izinlisin ne zaman uygun olursan o zaman gel” diyor. “Olmaz diyorum, evde telefon yok, internet yok, her yeri arayacağım, evden nasıl haberleşeceğim? “ diyorum. Eve bir haber gelirse de bakkala, ev sahibine ve komşu Ayşe hanıma telefon numaralarımı verdim, tembih ettim hemen arayacaklar.

“Kötü bir şey olsa haber gelirdi şimdiye.” İnanmak istiyorum buna. Sakinleşmeye ihtiyacım var. Yapayalnızım. Kim yardım eder ki? Kimden yardım isteyebilirim? Akrabalarımız ? Yaşam mücadelesi veriyoruz ana-oğul ve kimsenin umurunda değiliz. Herkes para isteyeceğiz diye kaçıyor bizden. Oğlum ve ben hayata sıfırdan başladık 2000 yılından bu yana. Onurumuz dışında herşey sıfır. Şu anda yanımda akıllıca düşünecek birileri olmalı. Ama yok. Sakin olamıyorum. Aklımı toparlayamıyorum. Oğlumun sesi aklıma geliyor, bacaklarımı, kollarımı, yüzümü sıkıyorum sürekli. Farkında değilim yaptığımın. Bir süre sonra acı duyunca farkına varıyorum. Sakin olmalıyım, sakin sakin. Ne yapmalıyım? Binkılıç Karakolu'na haber verdim, arıyorlar. Çatalca Emniyet Müdürü'nü de aradım, ilgilenecekler.

Binkılıç Karakolu'nu yeniden arıyorum. Komutan henüz bir haber olmadığını, bütün çadırlara tek tek baktıklarını, kendisinin de herkesle tek tek konuştuğunu, Tolga'nın resmini gösterdiklerini söylüyor. Aramayı daha geniş bir alana yaydıklarını belirtiyor. Telefon numarasının önemli olduğunu söylüyorum. Kime ait olduğunu bulup bulmadıklarını soruyorum. Hayır, bulamamışlar. Çünkü 779'dan sonra gelen numaralar köyün numaralarıyla örtüşmüyormuş, “Doğru yazdığınıza emin misiniz” diyor. “Bir haber alırsak sizi saat kaç olursa olsun arayacağım” diyor. Cep telefonumun numarasını yeniden veriyorum. Kendime kızıyorum, çok kızıyorum. Telaştan oğlumun verdiği numarayı doğru düzgün yazamadığımı düşünüyor, kahrediyorum. Saat 19:30'u geçti. Biraz daha bekliyorum ve ofisten çıkıyorum. Otobüse binerken Binkılıç Karakol Komutanı arıyor. “Bacım siz İğneada'yı aradınız mı” diyor, “Aradım” diyorum.

“Kiminle görüştünüz?” diyor. “Birisiyle görüştüm, askermiş. “Komutanlar şimdi yok” dedi, “Daha sonra arayın” dedi, diyorum. “Sabah ilk onları aramıştım, Tolga'nın verdiği numaranın Binkılıç Köyü'ne ait olduğunu öğrenince bir daha aramadım” diyorum. “Bacım, biz aramaya devam ediyoruz, ama siz bir de Demirköy ve İğneada'ya haber verin, kaymakam ve savcıyı arayın, oradan başlayın aramaya” diyor. Binkılıç Karakol Komutanı'na “Tamam” diyorum.

Ofise geri dönmeye gücüm yok. Başım dönüyor, midem bulanıyor. Gözlerim kararıyor. Otobüsteyim, ayaktayım ve otobüs çok kalabalık. Dik durmaya çalışıyorum, olmuyor. Buz gibiyim. Terliyorum, aaaa seslerini duyuyorum. Bayılmışım. Kendime geldiğimde otobüsün koltuğundayım, başım yanımda oturan kadının omzunda, yüzüme vuruyorlar. Kolonya kokusu... Başım, yüzüm, elbisem ıslak. Başımı kadının omzundan kaldırmaya çalışıyorum, olmuyor. Ağlama nöbeti... Mecidiyeköy son durak. Taksiye bindiriyorlar, Şişli Etfal Acil. Para yok taksiciye verecek. Almıyor da. Serum takıyorlar. Doktora anlatıyorum. Açlık, uykusuzluk ve üzüntü. Tansiyon 40. Gece 03:00, tansiyon 50'e yükseliyor. Eve gideceğimi söylüyorum. Olmaz diyorlar. Israr edince kağıdı imzalatıp çıkarıyorlar. Yakınlarımı soruyorlar haber verecek. Yok diyorum. Komşu bakkal Murat'ın numarasını veriyorum. Arabasıyla gelip alıyor. Eve çıkıyorum. Ne koydularsa serumun içine uyuyorum. Uyandığımda saat 08:30… Geç kaldım, çok geç kaldım. Yetişmeliyim, yetişmeliyim. Başım sersem. Koşa koşa iniyorum aşağı.

O gün başladı her sabah uyandığımda gözümü açmadan “Geç kaldım, yetişmeliyim” diye yataktan fırlayışlarım. O gün başladı ne yaptığımı bilmeden, ne bulduysam üzerime geçirip “Yetişmeliyim” diye kapıya koşmalarım. O gün başladı “Yetişmeliyim” diye her işi aceleyle yapışım. O gün başladı “Geç kaldım yetişmeliyim” diye yemeği şapur şupur yiyişlerim. Dost sohbetlerini dinleyemeyişim, iki kelamdan sonra “Acele yetişmeliyim” diye yerimde duramayışlarım. O gün bu gündür artık yaşamım “ Geç kaldım, çok geç kaldım yetişmeliyim”

Siz hiç, sabah uyanınca üzerinizde gecelik sokağa çıktınız ve hangi yöne gideceğinizi bilmeden “Yetişmeliyim” diye koştunuz mu? Ben hâlâ koşuyorum.

Hangi yöne gideceğimi bilmeden "Yetişmeliyim" diye kaybedilen evlada koşuyorum. Aslında yön belli lakin devletin zifiri karanlığı örtüyor üstünü.

TOLGA NASIL KAYBEDİLDİ

-7-

12.08.2004 Perşembe

09:20 sıraları, işyerindeyim. Demirköy Jandarma Komutanlığı'nı arıyorum. Mehmet başçavuş, İğneada'yı arayın diyor. İnternetten İğneada Jandarma numarasını buluyorum. Arıyorum. Bir er çıkıyor, komutanla ya da başka yetkiliyle konuşmak istediğimi söylüyorum. Kimliğimi söylüyorum, kısaca oğlumu arıyorum diyorum. Bekleyin bağlıyorum diyor. Dahili hat sesi geliyor. Er geri dönüyor "10 dakika sonra arayın, komutanım odasında yok" diyor. 15 dakika sonra yeniden arıyorum. Bağlanıyor. Yetkili çavuş olduğunu belirtiyor, konuştuğum çavuşun adı A. A, İstanbul'dan aradığımı belirterek "Oğlum İğneada'daydı, Salı günü dönecekti, dönmedi" diyorum. Telefonla aradığını, bir telefon numarası vermeye çalışırken telefonun kapandığını ve oğlumla haberleşmemin kesildiğini, çok endişeli olduğumu belirtiyorum. Kendilerinin haberdar olup olmadıklarını, bir duyum alıp almadıklarını soruyorum.

Jandarma Kdm. Uz. Çvş. A.A hafta sonu çarşambaya kadar izinli olduğunu, hafta sonu diğer arkadaşlarının nöbetçi olduğunu, kendisinin haberdar olmadığını, bir yabancıyla ilgili herhangi birşey duymadığını söylüyor. "Buraya geldiğinden emin misiniz?" diyor. Emin olduğumu söylüyorum. "Hani gençler bazen ailelerini atlatırlar da" diyor. "Tolga atlatmaz, yalan söylemez, kimler vardıysa onlarla görüşebilir miyim?" diyorum. "Şimdi burada değiller, bugün ben varım, ama ben onlara bir sorayım, sizi ararım" diyor. Telefon numaramı istiyor. Ofis telefonu ve cep numarasını veriyorum. Saat 10:30 sıraları. Telefon çalıyor. Açıyorum. İğneada Jandarma Karakolu A. A: "Kadriye Hanım oğlunuzun tam adı nedir?"…

"Tolga Baykal Ceylan."

"Kaç yaşında?"

"24 yaşında"

"Boyu, kilosu, saç -göz rengi nedir, esmer mi, beyaz mı?"

"Boyu 1.84, 80 kg civarı, açık kahve göz rengi. Saçı kahverengi, ten rengi beyaz"

"Evden çıkarken üstünde ne vardı?"

"Krem rengi şort, gri renkli tşört, krem-kahve karışık ayakkabı"

"Üstünde kolye vs. var mıydı?"

"Evet, gümüş kısa kolye vardı"

"Çantası var mıydı?"

"Evet, siyah valizi vardı"

"İçinde ne vardı, biliyor musunuz?

"Evet, 2'şer tane atlet ve külot. Bir mavi, bir kırmızı tişört, diş fırçası, macun, sabun, mayo, deniz havlusu"

-Başka? Hatırlamaya çalışıyorum.

"CD, kitap, kaset gibi bir şeyler var mıydı?"

"Evet vardı. 2 ya da 3 klasik müzik CD, İngilizce bir kitap, Nur Yoldaş'ın ve bir klasik kaset daha"

A. A sormaya devam ediyor. "Başka ne vardı yanında?"

Düşünüyorum, hatırlamaya çalışıyorum. "Pastahaneden aldığım yiyecekler"

"Başka?" Hatırlamaya çalışıyorum

"Hani bel çantası gibi birşeyi var mıydı? "

"Aa, evet, evet. Küçük askılı omuz çantası vardı"

"Ne renkti?"

"Lacivert"

"İçinde ne vardı?"

"Para cüzdanı, bez mendil, kağıt mendil"

"Başka?" Düşünüyorum….

"Kimliği var mıydı?"

Nüfus cüzdanını evde kaybetmiştik, yanına ne almıştı? Düşünüyorum aklıma gelmiyor.

"Kimlik olarak ne vardı oğlunuzun yanında, hani öğrenci kimliği pasosu gibi?"

"Evet, evet öğrenci pasosu vardı yanında. Nüfus cüzdanını evde bulamadık, resim çocukluk resmiydi, değişmesi gerekiyordu, cüzdanı bulamadık 1-2 hafta önce. Ama o gidince hafta sonu temizlik yaparken buldum ben, divanın arkasına düşmüş, şu anda evde cüzdanı, yanında öğrenci pasosu vardı" diyorum.

"Başka ne vardı omuz çantasında?" diye soruyor.

Yine düşünüyorum, başka ne vardı?

"Kadriye Hanım oğlunuzun pasaportu var mı?"

"Var evet"

"Yanında mıydı, omuz çantasında mıydı?"

"Hayır, görmedim onu koyarken, evde olması lazım. 2002 tarihinde günü doldu pasaportu süresi, yeniletemedik, akşam eve dönünce bakar size bildiririm" diyorum.

"Oğlunuz pasaportu niçin almıştı?" diye soruyor.

"Arkadaşları alıyormuş, o da aldı" diyorum.

"Kadriye hanım söylediklerinizi kaydettim. Herhangi birşey duyarsak size haber vereceğiz" diyor. A. A. bu soruların peşinden; "Kadriye hanım, tarifinizden oğlunuz olduğu anlaşılıyor. Az önce siz aradıktan sonra komutanımı aradım. Komutanım oğlunuzu pazartesi günü garajın orada görmüş. Otobüs başında. Yabancı olduğu için sormuş ona kim olduğunu, nerden geldiğini. Muhtemelen oğlunuzdu. Adının Tolga olduğunu söylemiş. Oğlunuz buraları internetten gördüğünü, çok beğendiğini gezmeye geldiğini söylemiş, "Şimdi gidiyorum komutanım" demiş. Oğlunuz buradan ayrılmış. Yine

de birşey duyarsak size haber veririz. Adresinizi de alayım" diyor.

"A. Bey, pazartesi oğlum dönecekti ama beni aradı ve bir gece daha kalacağını söyledi. Birileriyle tanışmış, evlerine davet etmişler. Yani oğlum pazartesi oradan ayrılmış olamaz" diyorum.

A.A. "Genç bunlar, ne yaptıkları belli olmaz ki, oğlunuz belki macera arıyordur. İğneada'da yok. Belki de dönmüştür İstanbul'a "

"Bu dediğiniz olamaz, çünkü oğlumun yanında sadece 50 lirası vardı (2004'te 50 milyon deniliyordu, sonraki yıllarda paradan sıfırlar atılınca 50 milyon tl 50 tl'ye dönüştü.) Oğlum evden ayrılalı bugün altı gün, altıgün 50 tl evden ayrı kalmak için yetmez, üstelik oğlumun düzenli beslenmesi lazım, kan şekeri düşüyor, bayılıyor şekeri düşünce. Mümkün değil oğlum haber vermeden birşey yapmaz, bir yere gitmez," diyorum. Tolga'nın Salı günü çok kötü bir sesle, sesinin kısık ve gergin olduğunu ama konuşamadığımızı sadece kodu olmayan bir numara vermeye çalıştığını, bunu şüpheli bulduğumu yeniden belirtiyorum. "Bilemem, başka bir yerden aramıştır" diyor A. A.

"Oğlunuz pazartesi buradan ayrılmış, bir duyum alırsak bildiririz size" diyor ve kapatıyor.

Yeniden Binkılıç Jandarması'nı arıyorum. E. Demir. Dün konuştuğum çavuş. A. A. ile yaptığım konuşmayı anlatıyorum, oğlumun pazartesi İğneada'dan ayrılmış olduğunu söylediğini söylüyorum. Hızlı olmalıyım, hızlı ve doğru düşünmeliyim. İğneada'dan ayrıldıysa, ya yolda fenalaştı hastaneye filan götürdülerse. İnternetten Demirköy Sağlık Ocağı ve hastanesinin, Kırklareli hastanesinin, Demirköy Emniyet Müdürlüğü, Kırklareli Jandarma Komutanlığı, Emniyet Müdürlüğü ve yol üstünde ne kadar ilçe varsa emniyet ve jandarmalarının telefonlarını buluyorum. Saray, Vize, Kıyıköy ... Hepsinin numaralarını bir kağıda yazıyorum. Hastanelerden aramaya başlıyorum. Demirköy'de doktorla görüşüyorum. Yok diyor, ısrarım üzerine pazartesi, salı, çarşamba nöbetçi kayıt defterini inceliyor "yok" diyor. Güvenlik birimi olarak Demirköy Emniyet Müdürlüğü'nden başlıyorum aramaya. Anlatıyorum, ilgileneceklerini bildiriyorlar, telefonlarımı alıyorlar. Kırklareli Alay Komutanlığı'nı arıyorum. Sislioba Köyü'ne gittiğini ancak akşama doğru geleceğini söylüyor bayan sekreter. Kırklareli Emniyet Müdürünü arıyorum. Konuşuyorum. Demirköy'ü arayın diyor. Aradığımı bildiriyorum. Sonra Çatalca'da dahil bütün güvenlik birimlerini arıyorum, yetkililerle görüşüyorum, telefonlarımı bırakıyorum.

Öğle sıraları. Çok yorgunum. Beynim uyuşmuş gibi. Bir şeyler yapmalıyım. Düşünüyorum. Masadayım. İki elim başımda. Yüzüm güneydoğuya ba-

K/ADIN

■ **DENİZ VERİM**

yağmurda açmış gökkuşağında köklerim
kurumuş meşe yorgunluğunda yüzüm
geçtim yerin yedi kat labirentinden
köstebeklerin dişleri köklerimde
salyaları yapışmış ataerkil düşlerin
şarap kokan bedenime
her yola beden açmışım
sözde insanlık demlerinde
yedi veren asmalar gibi
yaprak açmış kollarım
umudun ekmeğine
tutun sarılın bana
titriyorum bugün Mezopotamya'da
sarımtırak düşlerle anne şefkatini
sarmalayın güneş görmeyen yüreğime
bir görev verilmiş
kutsanmış tanrıların korkularıyla
evrenin rahmi olmuşum
çocukların terörist yarınlarına
uzak zamanların algılarıyla besleniyorum
çıplak bir dengenin kızıl kollarında
güneş var biliyorum
düşledikçe titriyor saçlarım
zembereği dağıtmış coğrafyada
ne şahit gerek şeytanların tanrısına
ne de tanrının şeytanlığına
şimdi göğe dallarımı uzatıyorum
kuşlar kara çiçeklerimde
gündüzün şımarık coşkularından sözcükler üretiyorum
suskunluğun bağışlayıcı umudunu büyütürken
dilim kadın
dinim kadın
rengim kadın
peygamberindi ilk k/adın...

Darbe

■ **ÜMİT ŞENER TA**

Yıldızlı kuşlar taşırım, asık suratlı köprüler
kızım on iki endişeli bir surat
kalbimde geleceğin mimarı
büyütür kurar panjurlu evleri
ağlarken
çıplak
üzülürken
çıplak
darbe inerken tepemizden
köprüler kapanmışken
bağırırken
ozan
dili dokunmadan
uçarken
kavuşmazsam
toprağa
girmezsem
çıplak

kıyor. Birden kulağımın dibinde çok acı ve keskin bir çığlık "Annemmm" sıçrıyorum. Sandalye dönüyor, düşüyorum yere. Ses uzayıp gidiyor. Gözlerim açık, oğlumun yüzü olanca açıklığıyla gözlerimin önünde. Yalvarıyor gibi bakıyor, yüzünde çok büyük bir acı. Gözleri gözlerime çakılıyor ve görüntü yavaşça kayboluyor. Kafamın içinde bir şeyler oluyor. Ilık ılık kan akıyor sanki kafamın içine doğru. Patlayacak sanki, kulaklarıma basınç yapıyor. Ses aynı yönden ikinci kez geliyor, çok acı çeken bir insanın sesi ve hafifçe bir kez "Ahhhh." Sonra ses kesiliyor. Kafamın içi boşalıyor. Bütün gerginliğim gidiyor, sanki cendereden kurtulmuş, boşalmış gibi, sanki acı sona ermiş gibi bir rahatlık. Ağlamaya başlıyorum. Kontrolsüz, istemeden birden boşalıyor. Hani sevdiğiniz bir yakınınız, aşkınız aniden ölür de başucunda hıçkıra hıçkıra ağlarsınız ya, öyle işte. Sesim yükseliyor sonra. Yerde oturdum ağlıyorum. Döşemeye vura vura. Kontrol edemiyorum kendimi. "Oğlum, yavrum, güvercinim, gitti oğlum, kurtaramadım, yetişemedim, Tolga, Tolga" diye diye ağlıyorum. Kendimi durduramıyorum. Alt katta ve üst katta oturanlar kapıcıya haber vermişler, kapıcı diğer ofisteki sekreteri arıyor, sekreter proje müdürünü, proje müdürü eşini. Cemile hanım ve kızı Tuba geliyor ofise. "Doktora gidelim Kadriye Hanım" diyor. "Olmaz" diyorum. Olmaz, ya oğlum ararsa.

"O halde oğlun için dik durmalısın" Yerden kaldırıyorlar. Elimi, yüzümü yıkıyorlar. Bir süre sonra ağlama nöbetim geçiyor. Cemile hanım "Tolga bir telefon numarası vermeye çalışmış, buldun mu numarayı "diyor. "Hayır" diyorum iyice kısılmış sesimle. "Benim aklıma geldi, ya bir cep numarasıysa, cep kodlarıyla denedin mi? " diyor.

"Aahhh, hayır, hayır hiç aklıma gelmedi" kendi kendimi yiyorum. Kızıyorum kendime, çok kızıyorum. Nasıl düşünemedim. Hep sabit hat olarak düşünmemin sebebi Tolga'nın "Beni evlerine davet ettiler" demesiydi sanırım. Ev telefonuna saplanıp kaldığıma kızıyorum çok.

Hemen, hemen aramalıyım. Aklıma gelmiyor kodlar. Tuba söylüyor. Telefon elimde. Elimde tutamıyorum. Numaraları basamıyorum. Cemile hanım, "Kadriye hanım ben arayayım istersen, iyi değilsin " diyor. Aramaya başlıyor. 532 ile başladı ilk. Hata alıyor. Diğerlerini çeviriyor hata alıyor. En son 542 ile arıyor. 0 542 779 0… çalıyor. Çalarken telefon meşgule düştü. Yeniden arıyor. Bu sefer açılıyor. Cemile hanım "Beyefendi sizi rahatsız ediyoruz ama durum acil, bir oğlumuz var, eve dönmedi, bu numarayı vermiş annesine, annesi çok merakta hastalandı, adı Tolga Baykal Ceylan oğlumuzu, tanıyor musunuz?" diyor. Cemile hanım "Kusura bakmayın rahatsız ettik" diyor ve kapatıyor.

Aradığımız bu numaradan bir erkek cevap veriyor ve tanımadığını söylüyor Cemile Hanıma.

Hayal kırıklığına uğruyorum. Tolga'nın verdiği bu telefon numarasını muhakkak bulmalıyım, muhakkak. Cemile hanıma oğlumu anlatıyorum. Bebekliğini, küçüklüğünü, huyunu, karakterini. Oğlumu çok özledim. Bir ses, ne olur bir ses ver. Ne yapmalıyım, düşünüyorum.

A.A. Pazartesi ayrıldığını iddia ediyor. Olamaz. Ama ya doğruysa. İstanbul otogarı aramak geliyor aklıma. Google'den bakıyorum. İğneada Seyahat, Yılmaz Turizm var. Başka yok. Yılmaz Turizm'in numarasını arıyorum. 07.08.2004 Cumartesi gidiş. Bakıyorlar, Tolga Baykal Ceylan adında gidiş kaydı yok. Nasıl olur? "Kayıt olmayabilir, düzenli kayıt tutmuyoruz. Bazen bileti arabada kesiyoruz. Buradan verince de isim almıyoruz çoğu zaman" diyor İstanbul Otogar'daki şahıs.

İğneada garajının numarasını istiyorum. Arıyorum. Tolga'nın fiziğini tarif ediyorum. Pazartesi oradan İstanbul otobüsüne binip binmediğini soruyorum. "Hergün birileri geliyor gidiyor nasıl aklımda tutabilirim ki?" diyor. "Kayıtlara bakar mısınız, bilet satın almış mı?" diyorum. "İsim kaydı tutmuyoruz" diyor. "Lütfen hatırlamaya çalışın, uzun boylu, yapılı, beyaz tenli, karakol komutanı garajın orda gördü-

Ewrê bilind

■ **SELAHATTÎN ÇAM**

Ewrê berz ê bilind binêre lê,
Jêr de sûr û bircên dîrokê.
Silav ke li Pira dehderî,
Li dar û baxê Hewselê.
Ewrê reş ê wek porê yarê,
Jor de binêre li Qerejdaxê,
Silav ke, ji dil û canî,
Li Dewrêş û Edûlê,
Ewrê ber tiroja roja zer,
Wek deşta Qetina bin Karazê,
Silav li deşt û newalê.
Ewrê spî wek porê dayê,
Wek çiyayê Agirî bi xofê,
Bi heybetî!
Binêr li jêr.
Li Daraqijkê,li Rengedarê.
Seyr bike li Dara Bego,
Li newala Mazwêranê,
Ewrê sor ê wek çavê,
Çav bigirî û biêşê.
Binêr ji Kevirê Hûso ve,
Li Zuxurê Embarê,
Li Kevirê Bizdiyayê,
Li Qesra Pencereyê,
Li Aşê Zuxirê Qedîm,
Binêre bi çavên min,
Bibihîze bi hestên min,
Bigere li Newala Reş,
Bilîze lîstikên min,
Lîstik zarokiya min,
Guhdar bike staranan,
Stranên gundê min,
Slav bide Nêrgizan,
Nêrgizên zerspiyan,
Nêrgizên Deşta Karaz.
Ewrên Reşqetranî
Mêze bike li jêr,
Li Çirik û Komelê,
Bîn bike bo min,
Endoka Bînbuhîştî.
Xwe bigihîne Sîpanan,
Awirek bide ji dilê min,
Li zarokatiya min,
Li rabirdûya min,
Min bibe çil sal berê,
Bigihîne xewn û xeyalê
Xeyalên Nîvco mayî.

2 Reşemî 2013, Girtîgeha Tîpa F'ya Kurkçuler a Edernê

günü söylüyor, oğlum eve dönmedi, hayatı tehlikede olabilir " derken, "Müşteriler var" diyor, kapatıyor. Gerçekten görmedi mi başından mı savıyor? Cemile hanım, ben ve Tuba ofisten çıkıyoruz. Cemile hanım evlerine götürüyor beni. Yemekten sonra proje müdürümüz evime bırakıyor.

Evdeyim. Tolga'nın pasaportu yerinde mi bakıyorum. Balkon kapısının arkasında küçük bir dolap var. İki gözünde kitap, cd vs. Pasaportun kitapların sırasında olması lazım. Pasaport yok. Ne zamandır yok? Farkında değilim. Tolga'yı çantasına koyarken görmedim. Alttaki gözde de yok. Pasaportu ararken bir şey dikkatimi çekiyor. Yatay olarak kitaplara yaslanmış iki adet 4-5 cm uzunluğunda kağıt. Her ikisinde de kırmızı kalemle yazılmış birer telefon numarası. Numaralar büyük büyük yazılmış. Sanki dikkat çekmek için oraya konulmuş. İyice bakıyorum. Tolga'nın yazısı. Şaşırıyorum. Bunu ne zaman koydu buraya? Neden fark etmedim? Neden bu şekilde koydu? Görmem için mi? Gitmeden hemen önce mi koydu, yoksa çok önceden beri mi? Bir sürü soru aklımda. Karmakarışık aklım. Karmakarışık. Pasaport yok.

Numaraları arıyorum hemen. İlkinde "Bu numara kullanılmamaktadır" gibi birşey söylüyor telesekreter. İki kere arıyorum gene aynı. Diğer numarayı arıyorum. Çalıyor cevap vermiyor. Bir daha arıyorum. Cevap yok. Aklıma cep telefonundaki numaralara bakmak geliyor. Kâğıttaki numaralar kayıtlı mı rehbere? Bulamıyorum. Başım ağrımaya başladı ve çok yorgunum. Uyumalıyım, geç oldu, dikkatim zayıfladı. Yarın bakacağım. Telefonu fişe koyarken "Annee" diyor yine bir ses. Derinden geliyor bu sefer. Gücüm tükeniyor. Yetişemedim oğluma, hissediyorum. Yetişemedim. İlerleyen zamanda anladım ki bugün yazıldı oğlumun adı kayıplar listesine.

Gizliden ve derinden karanlık ağını örmeye başlamış bir yerlerde birileri çoktan.

Affetme beni canım oğlum, affetme. Ben kendimi asla affetmeyeceğim seni bulamadığım için, sen de affetme beni. Kim bilir nasıl bekledin beni, kim bilir nasıl baktın yoluma seni kurtarmam için. Diliyorum, bütün gücümle diliyorum ki, bize bunu yaşatanları tanrı vursun yerden yere. Yurtsuz, mezarsız kalsınlar dilerim.

……

■

Tolga Baykal Ceylan ile ilgili gerçeklerin tam metnini, anne Kadriye Baykal Ceylan'nın yazmakta olduğu kitap tamamlanınca birlikte okuyacak ve kitabın çıkışını da buradan duyuracağız… ■ GÜNEY

SANATIN ÖLÜMSÜZ DEHASI: GOETHE

Resim: Joseph Karl Stieler'in Johann Wolfgang von Goethe isimli yağlıboya eseri, 1828 (kesit)

■ **BEDRİYE KORKANKORKMAZ**

Bugüne değin hep gitmek istememe rağmen koşullar el vermediği için Almanya'ya gidemedim. Almanya'ya Alman edebiyatının iki önde gelen şair/yazar ve düşünür Goethe ile Schiller'in ülkeleri olduğu için gitmek istiyordum. Bu her iki sanatçının birbirlerinin karşı kutbu olmaları da beni heyecanlandırıyor. Dünya edebiyatına mal olmuş bu iki dehanın yapıtlarına yansıyan kişiliklerini merak ediyorum. Daha önce Schiller üzerine bir deneme yazarken Goethe'yi es geçmemin nedeni sanatçı dehasının derinliğine erecek bilgi ve birikimden yoksun oluşumdan kaynaklanıyordu. Bir an Goethe ile hayatı üzerine konuştuğumu hayal ediyorum. Sevgili yapıtlarını yaşadıklarından beslenerek yazması beni Goethe'ye daha çok yakınlaştırıyor. Merak ettiğim bir başka konu ise birbirlerinin karşıt kutbu olmalarına rağmen Goethe ile Schiller'i birbirlerine yaklaştıran yanlarının neler olduğudur. Goethe ile ortak bir dil geliştirmemin mümkün olup olmayacağı konusunda uzun bir süredir düşünce üretiyorum. Tam da bu hayalimin gerçekleşmeyeceği konusunda kendimi ikna etmişken günlük yürüyüşümü yaptığım bir sırada yanımda benimle birlikte yürüdüğünü fark ediyorum onun. Bir an hayal gördüğüme inandırıyorum kendimi. Goethe kendisini tanıştırınca hayal görmediğimi anlıyorum. Bir süre birlikte yürüyoruz konuşmadan. Etrafı izliyor. "Bak sen Almanya'ya gelemedin ama ben seni görmek için Türkiye'ye geldim diyerek sözün kilidini açan ilk oluyor. Kendisi hakkında yapılan araştırmalarımdan edindiğim izlenimin aksine olabildiğince sevecen davranıyor bana karşı.

"Öncelikle merak ettiğin, Schiller'le dostluğumuz hakkında

seni aydınlatmak istiyorum. Schiller hakkında okuduğun yapıtta yer alan düşüncelerimi seninle paylaşıyorum. "O muhteşem bir insandı ve en güçlü çağında yanımızdan ayrıldı. Her hafta başka biriydi, hem de hep daha olgun biri; onunla buluştuğum her seferinde bana okumuşluğu, bilgililiği ve hükmüyle hep daha ilerlemiş görünüyordu. Evet onun her şeyi gururlu, muazzamdı ama bakışları yumuşaktı. Ve yeteneği, bedeni gibiydi. Schiller, benden çok daha aristokrattı, söylediklerini benden çok düşünürdü; [ama] tuhaf bir şans eseri onu, halkın özel bir dostu sayarlar. Onu buna yürekten layık görüyorum." Benim gerçek bir dostumdu. Schiller'le dostluğumuz onun çıkardığı **Die Horen** adlı dergi için benden yardım istediğinde kesişti. Ölene dek kadim dostum oldu kendisi. Ölüme yaklaştığım anlarda Schiller hakkında şöyle sayıklıyormuşum: "Benim sevgili dostum Schiller'i ne diye böyle itip kakıyorsunuz? Niçin onun mektuplarını etrafıma saçtınız?" Schiller'in ölümü beni derinden sarstı. Öyle ki, uzun bir müddet hiçbir şey yapamıyordum. Bazı dostlarımın ziyaretime gelmeleri sonucunda ölen kadim dostum için bir mersiye yazabildim."

"Sevgili Goethe aile hayatın hakkındaki düşüncelerini benimle paylaşır mısın?"

"Sevgili Bedriye, asıl adım Johann Wolfgang von Goethe olarak 28 Ağustosta 1749 tarihinde Main Nehri kıyısındaki Frankfurt şehrinde doğuyorum. Birçok seyahat yapmış, birçok konuda birikimi olan babam Johann Gaspar Goethe bir süre Wetzlar'daki İstinaf Mahkemesi'nde üyelik yaptıktan sonra; bu görevinden ayrılıyor. İmparatorluk müşaviri unvanına sahip olmasına karşı sadece ailesi ve çocuklarıyla ilgilenmeyi tercih ediyor. Babam belediye reisi Johann Wolfgang Textor'un on yedi yaşındaki kızı Katharina Elisabeth ile evlendiğinde kırk yaşındaydı. Aralarındaki bu yaş farkı yüzünden annemle babamın gerçek bir ilişkileri olmuyor. Annem babamı babacan olgun bir dost olarak algılarken, babam da annemi yeni şeyleri öğrenmeye muhtaç bir çocuk olarak algılıyordu. Annem doğal olarak bütün sevgisini biz iki çocuğuna adıyor. İki erkek kardeşim de küçükken ölüyorlar. Biz çocuklarda annemize babamızdan daha çok bağlı oluyoruz. Benim eğitim ve terbiyemle annemden ziyade babam ilgileniyordu. Bu konuda çok hassas olduğu için çok sert bir eğitmen olduğunu söyleyebilirim babamın. Oldukça yetenekli olduğum için çok geçmeden babamın kütüphanesini karıştırmaya başlıyorum. Eski şairlerin şiirleri arasında en çok Klopstock'nun şiirlerini okurken büyük zevk duyuyordum. Bu şairlerin şiirlerini babamdan gizli okuyordum. Babamın teşvikiyle okuduğum eserlerden yola çıkarak kompozisyonlar yazıyordum. Babam İtalya'ya gittiğinde orada güzel sanatlarla ilgilendi; bunun sonucu olarak çok güzel resim koleksiyonu oldu. Frankfurt'taki ve civar şehirlerdeki ressamlarla sıkı dostluklar geliştiriyordu. Benim ressamlığa hevesim böyle başlıyor. Ressamlıkta kısa sürede ilerleme kaydediyorum. Bir şansım da Fransızlar, Frankfurt'u işgal edince bizim evin üst katına yerleşen Fransız komutanı Kont Thoranereme'nin resme olan merakıydı. Onun tanınmış ressamları eve davet etmesi kendimi resim konusunda geliştirmemde hatırı sayılır katkısı oldu. Bu savaştan dolayı dedemle görüş ayrılığına düşen babam benimle eskisi gibi ilgilenmiyordu. Serbest kalınca en çok ilgimi çeken işgal kuvvetlerinin peşinden Frankfurt'a gelen Fransız tiyatro heyeti oldu. Fransızlara düşman olan babam tiyatroya gitmeme karşı çıkıyordu ama annem dramatik temsilleri sevdiği için beni tiyatroya gitmem için destekliyordu. Savaş bitince evimiz eski düzenine kavuştu. Babam derslerimle ilgileniyordu ama eskisi gibi sıkmıyordu beni. Ben bir yandan Yahudi Almancasını diğer yandan da İbraniceyi öğrenmeye çalışıyordum. Klopstock'un "Mesih" adlı yapıtında sözü geçen tarihi olayları Tevrat'tan öğrenmek istiyordum. Bu merakımın sonucunda tanıştığım çok dindar bir kadın olan bayan von Klettenberg'le dost olduk. Beni dini açıdan etkisi altına alıyordu. Tiyatroya gitmeyi bıraktım. On üç yaşında olmama rağmen dini konularda birçok şiir/kilise şarkıları ve ilahiler yazıyordum. Yazdıklarım büyük bir beğeniyle karşılanıyordu. İngilizce öğreniyordum. Resim ve müzik üzerine çalışmalarıma devam ediyordum. Dans dersleri alıyordum. At binmeyi öğrendim hatta eskrimle de ilgilendim. Babam benim her zaman hukukçu olmamı istiyordu. Hukuk öğrenmem için beni Leipzig'e gönderdi ama ben hukukçu olmak istemiyordum. Leipzig'de kaldığım pansiyon sahibinin genç ve güzel kızıyla sevişmeye başladım. Bu birliktelik benim kıskançlığım yüzünden bitti. Daha sonraki yıllarda bu genç kıza karşı yaptığım haksızlıkları Frankfurt'ta tamamladığım "Sevdalının Cilvesi' adlı dramatik eserimde tüm çıplaklığıyla yazdım. Tam da bu sıralarda kendimi salt Almanya'nın değil dünya edebiyatının büyük şairi yapan çalışmalarıma başladım. Karşılaştığım olayları piyes biçiminde yazıyordum. Frankfurt şehrindeki aile ilişkilerini "Suç Ortakları" dramımda oldukça başarılı bir biçimde dile getirdim. Bir yandan da Breitkopf adındaki bir kitapçıyla yaptığım anlaşma sonucunda şarkılar yazıyordum, şarkıları kitapçının

oğlu besteliyor ve notalarıyla benim adımı yazmadan satıyordu. On dokuz yaşında Leipzig'den resim hocası Oeser ile duygusal olarak bağlandığım Friederike'den ayrıldım. Hukuk tahsilimi tamamladıktan sonra doktoramı yapmak üzere Strasburg'a gittim. Orada birçok değerli arkadaşlık kurdum ve bu arkadaşlıkların sayesinde bilgi ve becerilerimi pekiştirdim. Herder'le tanıştım. Bilgilerimin artmasında yardımcı oluyor bana. Herder sayesinde Hamann'ın eserleri ile dünya görüşünün derinliğini anlıyorum. Ossian manzumeleri/Shakespeare'in dramları ile halk şiirlerinin derinliğine hâkim olduktan sonra yeni eserler tasarlamaya başlıyorum zihnimde. Sesenheim köyünün rahibiyle tanışıyorum ve rahibin kızına duygusal bağla bağlanıyorum. Temiz duygularla başlayan bu ilişki çok geçmeden aşka dönüşüyor. Kıza karşı büyük bir aşk beslememe karşın onunla birleşmemin bundan sonraki sanat yaşamını engelleyeceğini düşündüğüm için kızdan ayrılıyorum. Elsass'a gidiyorum orada gezintiler yaparken yeni arkadaşlıklar ediniyorum. 1771 yılında hukuk diplomamı aldıktan sonra Frankfurt'a dönüyorum. Baroya kaydımı yaptırarak avukatlık yapmaya başlıyorum. Evimde aradığım huzuru bir türlü bulamıyorum. Babam edebiyatla ilgilenmeme şiddetle karşı çıkıyordu. Babam beni hukuk mahkemesinde çalışmam için 1772 yılında Wetzlar'a gönderince çok mutlu oluyorum. Bir süre oradaki gençlerle eğlenceli bir hayat sürdürdükten sonra o hayatın anlamsızlığını algıladığım için inzivaya çekiliyorum. Sadece Botter ile Kestner'le görüşüyordum. Tanıştığım Charlotte'un Kestner'in nişanlısı olduğunu öğreniyorum ve onun nişanlısına karşı duygularımı arkadaşımla paylaşıyorum. Bu durum aramızdaki dostluğa zarar vermiyor. Çok geçmeden Ehrenbreitstein'e gidiyorum. Orada da güzel arkadaşlıklar ediniyorum ve oldukça hoş vakit geçiriyorum. Yeniden Frankfurt'a dönüyorum babamın takdirini kazanmak için mesleğimi ciddiye alıyorum. O dönemde "Götz von Berlichingen" adlı dramımı tamamlıyorum ve 1773 yılında Merck'in yardımıyla bastırıyorum. Büyük beğeniyle karşılanan dramım birçok sanatçıya ilham kaynağı oluyor. Yeni eserler yazmaya devam ediyorum. "Tanrılar, Kahramanlar ve Wieland" adlı mensur komedim de beğeniyle karşılanıyor halk tarafından. Daha sonra ünlü bir yazar ve din bilgininin oğlu olan Jerusalem'la tanışıyorum. Tam bir melankolik olan Jerusalem evli bir kadına âşık oluyor. Kadının eşi Jerusalem'in evine gelmesine engel olunca o da bu aşk acısına dayanamıyor, ben Wetzlar'dan ayrılınca intihar ediyor. Tam da o sırada ben de "Charlotte Buff" ile aramızda geçen temiz ve saf aşkın romanını yazmak istiyordum. Jerusalem intihar edince kendi yerime onu koyarak kişilik olarak birbirine hiç benzemeyen bu zıt karakteri romanımda birleştiriyorum ve "Genç Werther'in Istırapları" adını verdiğim romanımı yazıyorum. Bu yapıtımda diğerleri gibi büyük bir ilgiyle karşılanıyor. Hemen akabinde "Clavigo"u yazıyorum. Yapıtta Sesenheim'deki Friederike'e olan aşkımı ve bu aşkta sevdiğim kıza karşı yaptığım tüm haksızlıkları itiraf ediyorum. Strassburd'da iken "Faust"u yazmaya başlıyorum. Bu arada birçok önemli şahısla tanışma fırsatım oluyor. Baden kontu Karl Friedrich'le görüşüyorum. Carl August ile kardeşi Constantin'e takdim ediliyorum ve bu prensler üzerinde çok iyi izlenimler bırakıyorum. Daha sonra Lili ile tanışıyorum. Ona âşık oluyorum. "Yeni Aşk", "Yeni Hayat", "Erwin ve Elmire" ile "Villa Bella'lı Claudine" adındaki manzum piyesleri bu aşktan aldığım ilhamla yazıyorum. Bu kıza olan aşkım diğerlerinkinden farklıydı. İki ailenin onayıyla biz nişanlanıyoruz. Her iki ailenin kendi aralarında çıkan anlaşmazlıklardan etkileniyorum. Bu karmaşadan kurtulmak için Strasburg'a gidiyorum. Bir süre sonra tekrar baba evine dönüyorum ve nişanlımla yeniden görüşmeye başlıyorum. Benim kıskançlığım yüzünden ilişkinin yara aldığını görünce Weimar'a gidiyorum. Orada bana duyulan ilginin fazla olduğunu görüyorum. Dükün de ilgisiyle hususi istişare meclisine üye seçilmekle kalmıyor yüksek sosyetenin göz bebeği oluyorum. Dük benim evimin tüm masraflarını karşılıyordu. Dükün yakınlığından hiçbir şekilde faydalanmıyorum; sadece orasını Alman aydınlarının bir merkezi haline getirmeyi başarıyorum. Dükün yakınlığından dolayı birçok düşman da kazanıyorum. Ben, bestekârlığa ressamlığa... Hevesi olan birçok gencin yeteneklerini geliştirmelerinde onlara bu sayede yardımcı oluyordum. Tiyatroda kendim rol alarak bir zat aktörlük ediyorum onlara. Strasburg'a gidiyorum. Orada Johann Georg Zimmermann ile karşılaşıyorum. Bana Weimar'da bulunan bayan von Stein adındaki bir kadının resmini gösteriyor. Ben de Weimar'a gelince bu kadınla tanışıyorum. Benden yedi yaş büyük yedi çocuk annesi olan bu kadına âşık oluyorum. Karşılıklı samimi bir ilişkimiz olmasına rağmen dostluktan öteye geçmiyor aşkımız. Bu kadın kız kardeşimden sonra herhangi bir kadına karşı duyduğum duygularımın en temizi, en hakikisi ve de en güzeliydi benim için. Beni sosyete yaşamından uzaklaştırarak edebiyatla yeniden ilgilenmemi sağlıyor. Bu sırada Wilhelm Me-

ister'in birinci kısmını bitiriyorum. Düşeşin doğum yıldönümünde " Hassaslar" piyesini yazıyorum bu piyes "Hassaslığın Zaferi" adıyla basılıyor.

"Senin yazdığın tüm eserlerinin adlarını tek tek anımsamak mümkün değil. Yoğun çalışmaların arasında edebiyata zaman ayırmayı ihmal etmediğin ürettiğin yapıtlardan anlaşılıyor. Sık sık çıktığın seyahatler de yapıtlarına değer kazandırıyor. İtalya şehrinde bir süre kalıp kentin eski ve yeni sanat eserlerini dikkatle inceledikten sonra Venedik'e geçiyorsun. Venedik'i baştanbaşa gezerek kentin tüm özelliklerini öğreniyorsun. Roma'ya geldiğinde kentin tarihi yerlerini görüyorsun. Roma'ya yerleşmiş olan ressam Wilhelm Tisehbein'in yardımıyla değerli sanatkârların dostluğunu kazanmış olan kadın ressam Angelica Kaufmann'la tanışıyorsun. Burada dostun Karl Philip Moritz'in "İphiegenie'nin düzeltilmesinde hatırı sayılır katkısı oluyor sana. Napoli'ye giderken onu da yanında götürüyorsun. Manzara ressamı olan Hackert ile tanışıyorsun. Büyük devlet adamı olan Filangieri'ye takdim ediliyorsun. Manzara resimleri yapmak amacıyla yanına aldığın genç bir ressam ile birlikte Sicilya'ya gidiyorsun. Orada gördüklerinden aldığın ilhamla "Rausikaaé" eserinin palanını kafanda tasarlıyorsun aynı zamanda da eski para ve madalyon koleksiyonlarına karşı büyük bir ilgi duyuyorsun. Roma'ya dönüyorsun. Ressam Hackert'in yardımıyla birçok resimler yapıyorsun. Resim çalışmalarının arasında "Egmont"u "Evwin ve Elmire" ile "Villa Bella'lı Claudine"e son şeklini veriyorsun. Faust yapıtını yazmaya devam ederek "Büyücü Mutbağ" sahnesini yazıyorsun. 18 Haziran 1788'de döndüğün Weimar'da sana teklif edilen eski görevini yapmayı red ediyorsun. Buradaki yaşantından etrafındaki insanların senin bilinç düzeyinde olmamasından dolayı zevk duymuyorsun. Milano'da tanışmış olduğun bir genç kıza duyduğun duygusal yakınlıktan dolayı bayan von Stein'e duyduğun sevgi azalıyor içinde. Böylesi bir duygu sarmalı içinde "Torquado Tasso"yu tamamlıyorsun. Ailenin yardım ve desteğiyle zor durumdan kurtarmış oldukları Christiane Vulpius adındaki bu genç kızla sevişiyorsun. Genç kız sana salt merhamet duygusuyla değil, kırk yaşında olmana rağmen seni hem çok yakışıklı hem de çok kültürlü birisi olarak gördüğü için kendisini sana teslim ediyor. Sevgilin bir erkek çocuk doğurunca kızı, kız kardeşi ve teyzesiyle birlikte evine alıyorsun. Weimar dükü August adı verilen çocuğun vaftiz babası oluyor ve çocuğu meşru bir evlat olarak nüfusuna kaydediyor Yedi yıl sonra bu kadınla resmen nikâhlanıyorsun. Eşin görgü ve kültür bakımından sana uygun bir eş olmamakla birlikte sana sadık ev işlerinde becerikli biri olduğu için uyumlu bir aile yaşantın oluyor. Evliliğinin çevrende tepki ile karşılıyor. Özellikle de evliliğinden dolayı bayan von Stein seni af etmiyor. Sana Weimar'daki tiyatroyu yönetmeni öneriyorlar. Yapmış olduğun vefakâr çalışmalarından dolayı tiyatronun kısa sürede ilerlemesine yardımcı oluyorsun. O sırada da önemli eserlerinin arasında yer alan "Akıl Hocası" adını verdiğin komediyi tamamlıyorsun. Eserin temsil edildiğinde büyük ilgiyle karşılanıyor. Eserinde bir yanda önemli birçok şahıslarla alay ediyor bu şahısların kofluğuna vurgu yaparken diğer yandan da kadınlara belli konularda dokunuyorsun. Babanın ölümünden birkaç yıl sonra, 1791 yılında Avusturya ile Prusya birleşerek Fransa'ya savaş ilan ediyorlar. Weimar'daki bir alayın komutanı olan dük sefere eşlik ederken seni de yanında götürüyor. Frankfurt'a anneni görmek için gidiyorsun. Fransızlar tarafından henüz zapt edilmiş bulunan Longwy'deki orduya eşlik ediyorsun. Valmy'nin bombardımanında orda oluyorsun. Tehlike karşısında insanın neler hissedeceğini merak ettiğin için cephenin en ileri hatlarına kadar sokuluyorsun. Dükle birlikte yaptığınız yolculuk sona erip Weimar'a geri döndüğünde tiyatronun yönetimini yeniden ele alıyorsun. "Burjuva General"/ "Sinirliler" piyeslerinle birlikte "Kurnaz Tilki" adını verdiğin manzum masalını yazıyorsun. Bu sırada Jena'daki ilim müesseselerinin idaresini yönetmeni sana teklif ediyorlar. Büyük bir zevk ve fedakârlıkla yaptığın bu işte de başarılı işlere imza atıyorsun. 1794 yılında Jena'daki bir tabiat bilimcileri toplantısında biraraya geliyorsunuz Schiller ile. Toplantı çıkışında tabiat konusunda tartışıyorsunuz. Senin, ilk bitki konusundaki görüşlerine Schiller anlattıklarının deneye dayanmadığını sadece düşünce ürünü olduğunu söylüyor. Schiller'in seninle dostluk kurması kolay olmuyor. Seni bir yandan takdir ederken diğer yandan da sevgiyle karışık bir kıskançlık duyuyor rahat bir hayat sürdürmenden dolayı. Seninle sanat anlayışınızın ters düştüğünü düşünen Schiller, zor şartlar altında yazma mücadelesi verdiğinden dolayı isyan ediyor kendi yazgısına. Yine de **Die Horen** dergisi için senden yardım istediğinde isteğini büyük bir memnuniyetle kabul ediyorsun. Aranızdaki zihniyet ayrılığı zamanla bir yakınlığa dönüşüyor. Bu yakınlık birbirinizin sanat anlayışınızın karşıtlığının bilincine varmanıza engel olmuyor. Schiller, seninle aranızdaki sanat anlayışınızdaki karşıtlığı bir incelemesinde poetelojik bir denemeye

konu olarak ele alıyor. Schiller, gerçeklik dünyasına senden daha kesin bağlarla bağlanıyor. Schiller hakkında okuduğum yapıtta ikinizin sanat anlayışınızdaki farklılığını şöyle özetliyordu yazar: "Duygusal Schiller, eskilerin naif sanatını ne kadar az andırırsa, mizacının erkekliliğiyle onlara o kadar benzer, zaten Friedrich Schlegel de onun o farkını kabul ederek bir keresinde Achillus ve Pindar ile karşılaştırmıştır. Böylece Romen halklarına coşkusu, konuya üstün gelen biçim tutkusuyla Schiller kadar, daha başından bu kadar anlaşılır olan başka bir Alman şairi yoktur. Buna karşı Goethe, uyumu sayesinde. Schiller'den daha klasik olduğu halde, kendisini modern şairin ideali, romantik ekolün başı yapan o dişil, Hıristiyan–Cermen öğeye sahiptir." Sıkı bir dostluk kurduğun Schiller'le işbirliği yapmaya karar veriyorsun. Bu işbirliği Alman kültürü açısında oldukça faydalı oluyor. Farklı kişiliklerde olmanız birbirinizle olan dostluğunuzu etkilemiyor. Birbirinize danışarak yapıtlar üzerinde yaptığınız karşılıklı görüş alışverişi sayesinde ortaya daha mükemmel yapıtlar çıkıyor. Schiller'le dostluğun sana gençlik aşısı vurmuşçasına iyi geliyor. Schiller'in yayımladığı dergi çalışmalarına yardım ettiğin sırada, "İlham Perileri Almanağı" için birçok baladlarla epik şiirleri yazmakla kalmıyor, "Dış Memleketlerde Seyahat Etmiş Almanların Sohbetleri"ni de yazıyorsun. "Herrmann'la Dorotha"yı da bu dönemde kaleme alıyorsun"

"Sevgili Bedriye senin de sohbetimizin başında sözünü ettiğin gibi Schiller kendisinden çok şey öğrendiğim sadık dostumdu. Ölümü beni gerçekten de çok sarstı. Ölümüyle içimde yarattığı boşluk ölünceye dek dolmuyor. Ölüme giderken bile adını sayıkladığım yegâne insan oluyor. İnsanın kendisini tamamlayan bir dost bulması kolay değil. Hatta hayatın insana sunduğu bir mucizedir böyle bir dostla tanışmak. Hiç unutmuyorum o sırada Schiller'in yazmakta olduğu "Vallenstein" adındaki piyes bende yeniden tiyatroya ve dramatik yapıtlara karşı hevesimi canlandırıyor. Yönetmiş olduğum tiyatroyu daha ileriye götürmek için Weimar'a yerleşen Schiller ile birlikte el ele vererek canla başla çalışıyoruz. Öyle ki ikimizde piyesten başka yapıt yazmamaya karar veriyoruz. Yabancı yazarların eserlerinden de yararlanmak için önce Voltaire'in "Mahomet" adındaki yapıtı ile yine aynı muharririn "Tanered" adını taşıyan piyesini tercüme ediyorum. "Tanered"i tercüme ederken soğuk algınlığına yakalanıyorum ve günlerce ölümle pençeleşiyorum. İyileştikten sonra evimde "Çarşamba Toplantıları" adı altında haftalık eğlenceler düzenliyorum. Bu toplantılara seçkin kimseler katılıyor. Toplantılarda yazdığım yeni eserleri okuyup bu eserlerin insanlar üzerinde bıraktığı izlenimlere şahit olmak bana ve dostuna duygusal anlar yaşatıyor. Ne ki benimle Schiller'in arasını açmak için birçok entrikalar düzenliyor kötü maksatlı Kotzebue adındaki muharrir. Ölen saray müşaviri Büttner'den kalan kütüphanenin tanzimiyle uğraşırken Riethammer, Schelling, Hegel ve Tieck ile tanışıyorum ve onların dostluklarını kazanıyorum. 1803 yılında "Babası Belli Olmayan Kız" adlı dramımı tamamlıyorum. Ben hayatım boyunca hiç kimseyi yazdıklarından dolayı kıskanmadığım için etrafımdaki insan sayısı her geçen gün artıyordu. Bu yüzden birçok değerli yazarlarla dostluk kuruyordum. 1806 yılı benim için üzüntülerle dolu geçiyordu. Jena civarında verilen bir meydan muharebesinin kaybedince Weimar hem işgal hem de Napoléon'un dükün Prusya tarafını tutmasını affetmediği için yağma ediliyordu. İşgal günü sarhoş askerler benim odama kadar geliyorlar ama akıllı bir kadın olan Christiane Vulpius'un tam vaktinde Fransız subaylarını yardıma çağırması sayesinde askerleri uzaklaştırmayı başarıyor. Tam bir sanatçı duruşuyla Napoléon tarafından düzenlenen davetlere katılmıyorum. Ben o sırada oğlumu resmi olarak tüm haklara sahip olması için uğraşıyorum. O yılda da birçok hikâye ile "Pandora" adındaki piyesime başlıyorum. Biryıl sonra da "İhtiyar Hısımlıklar" adındaki yapıtımı tamamlıyorum. Napoléon bana "Werther'i defalarca okuduğunu söylüyor. Yapıtımı kendisiyle beraber Mısır'a götürdüğünü sonradan ortaya çıkan mektuplardan öğreniyorum. Napoléon Erfurt'dan ayrılmadan önce bana "Légion d'Honneur" nişanını veriyor. Bana daha önce de Rusların "St. Anne" nişanı verilmişti.

"Sevgili dostum, o sıralarda gençlik yıllarımdaki hatıralardan yola çıkarak " Kendi Hayatımdan Şiir ve Hakikat"ı yazmaya başlıyorsun.1814-1815 yılları arasında Rhein bölgesinde çok güzel günler geçiriyorsun. Birçok saygın dostlar ediniyorsun. Orada "Rhein ve Main Bölgesinde Sanat Eserleri ve Eski Çağlar" adını verdiğin yapıtını yazıyorsun. Çoktan beri ilgini çeken Şark dillerini inceliyorsun. Çalışmalarının sonucunda "Batı–Doğu Divanı" adını verdiğin ünlü eserini yazıyorsun. 6 Haziran 1816 yılında sana büyük bir sadakatle bağlı olan eşini kaybediyorsun. O sırada Weimar parlamentosu ile aran senin yaptığın işlere duyulan güvensizlikten dolayı açılıyor. Yönetiminde olan tiyatrodan da sana karşı kasten çıkartılan zorluklardan dolayı ayrılıyorsun. Jena üniversitesinin oldukça karışık olan

kütüphanesini takdire şayan bir şekilde düzenliyorsun. Bundan sonraki yıllarda kendini yazmakta olduğun yapıtların düzeltmelerine adıyorsun. 1820 yılında "Faust'un ikinci kısmını yazmaya başlıyorsun. "İtalya Seyahati" ile "Fransa Seferi"de bu dönemde yazdığın yapıtlar. 1823 yılında ağır bir kalp rahatsızlığına yakalanıyorsun. Bir müddet bu hastalıkla mücadele ettikten sonra kendini toparlıyorsun. Yeniden Ulrike von Lewezow adındaki zeki olduğu kadar güzel de olan genç bir kıza âşık oluyorsun. Yetmiş üç yaşında olmandan dolayı genç kıza mutluluk veremeyeceğini düşündüğün için ayrılıyorsun kızdan. Dostun Schiller ile birlikte büyük emek verdiğin Weimar'daki tiyatro binasının yandığını görmek seni çok üzüyor. Hemen her gününü çalışarak geçiren sen, 1930 yılında "Wilhelm Meister'in Seyahat Yılları" adındaki büyük yapıtını tamamlamakla kalmıyor "Faust'un ikinci kısmını yazmaya devam ediyorsun. Aynı yılın Ekim ayında İtalya'da bulunan biricik oğlun August'un ölümüyle sarsılıyorsun. Oğlunun ölümünün akabinde hastalanıyorsun bir süre kendini toparlayamıyorsun. Doktorların itinalı bakımıyla yeniden toparlanıyorsun. Bu dönemde "Faust'un ikinci kısmını tamamlıyorsun. Weimar'da doğumunun yıl dönümü münasebetiyle düzenlenecek olan törenlerden kaçmak için iki torununu da yanına alarak Ilmenau'a gidiyorsun. Orada adına düzenlenen şenliklerden dolayı duygusal anlar yaşıyorsun. Weimar'a döndüğünde yeniden ilmi konularla ilgileniyorsun. Hastalığın yeniden nüksediyor. Hekimlerin yardımıyla atlattığın krizler yeniden gelmeye başlıyor. Son yaptığın iş ise titreyen parmaklarınla sanatkârın himayesini emreden kâğıdı imzalamak oluyor. Artık sayıklamaya başlıyorsun. 22 Mart 1832 tarihinde öğleden evvel saat on bir buçukta üzerinde son günlerini geçirmiş olduğun arkalı koltuğun sol köşesine yaslanarak, son derece sakin bir biçimde gözlerini hayata yumuyorsun. Ölümünü o sırada yanında bulunan ne gelinin ne torunların ne de doktorun anlıyor. Dostun Schiller öldüğünde onun naaşı için yaptığın tabut resmini ele geçiren dostların tabutunu yaptığın modele uygun olarak yapıyorlar. 26 Mart 1832 tarihinde naaşın Weimar'daki prenslere özgü mezarlığa gömülüyor. Gömüldüğün yerde dostun Schiller/Weimar dükü Carl August ve eşi düşeş Luise ile yan yana yatıyorsun. Yalnızlık çekmediğini bilmek içimi rahatlatıyor.

"Sevgili dostum, seninle paylaştığım bilgileri Varlık yayınları arasında çıkan "Dünya Klasikleri Goethe Hayatı/Sanatı/Eserleri" yapıtından edindim. Yapıtta belirtildiği gibi senin yapıtlarını şöyle gruplandırmak mümkün: 1. Şiirler, 2. Dramatik Eserler, 3. Roman ve Hikâyeler, 4. Hal Tercümeleri ve Hatıralar, 5.Sanata, Edebiyata ve Ahlaka Dair Yapıtlar. Edindiğim bilgilere dayanarak senin dolu dolu yaşadığını görüyorum. Aynı zamanda dostun Schiller'den daha az duygusalsın Schiller ise alışılmamışın dışında duygusal biri. Yapıtlarını yaşadıklarından yola çıkarak yazıyorsun. Yaşadığın aşklar birçok sanat yapıtına ilham kaynağı oluyor. Birçok yetenekli gencin kendilerini yetenekleri konusunda geliştirmesinde hatırı sayılır rolün oluyor. Yaşadığın aşklarda oldukça kıskanç bir erkeksin. Bu kıskançlığın yaşadığın birçok aşkı bitiriyor. Kıskançlığın yüzünden kırdığın sevgililerinle yaşadıklarını da yapıtlarında itiraf ediyorsun. Özgürlüğüne olan tutkun yüzünden aile kavramına fazla bağlı biri olmadığın anlaşılsa da özünde aile kavramına büyük bir önem veriyorsun. Annene babandan fazla bağlı olman annenin senin kendini gerçekleştirmen yolunda seni yüreklendirmesinden kaynaklanıyor. Hiçbir çıkar amacı gütmeden seviyorsun sevdiklerini. Kendi alanlarında bilgin olmuş dostlarınla geliştirdiğin ilişkiler bugün ki Goethe olmanda önemli yeri oluyor. Evlendiğin eşinin kendin gibi bilgili ve birikimli bir insan değil de, sana sadakatle bağlı biri olmasından anlıyorum sadakati bilgi/kültür ve güzelliğe tercih ettiğini. Sık sık âşık oluyorsun. Yaşadığın aşkların ömürleri kısa oluyor. Buna rağmen aşk yaşadığın sevgililerin birçoğuyla dost kalmayı başarıyorsun. Yapıtlarında, içinde yaşadığın çağın sorunlarını mercek altına alıyorsun. Birden çok görevi bir anda yapmana karşı yazınsal üretkenliğin sekteye uğramıyor. Sanatın birçok alanında yapıt yazıyorsun. Yazdıkların ve ürettiklerinle salt Alman edebiyatının değil, dünya edebiyatına da adını altın harflerle yazdırıyorsun. Aşkı yaşadıklarınla kutsuyorsun. Ayrılıkla son bulan tüm ilişkilerinde duygusal olarak fazla etkileniyorsun. Aşk hayattan zevk almanın bir başka yolu senin için. Yaptığın seyahatlerde edindiğin bilgiler ve gezdiğin ülkelerin kültürünü kendi kültürünle birleştirerek kendi sanat çizgini yaratıyorsun. Tek bir konuya bağlı kalmıyorsun yapıt üretirken. Yazdığın her yapıtta bir başka konuyu ele alıyorsun. Diğer yazarlar gibi ünlü olmak için çaba harcamıyorsun. İçinde yaşadığın kültür ortamı ve yetişme koşulları birçok farklı dallarda kendini geliştirmen için sana olanak tanıyor. Hayatında birçok yaşama biçimi içinde yer alıyorsun. Zaman zaman yolunu özellikle de yönünü kaybettiğini düşünsen de kısa bir süre sonra hayatını rayına oturtmayı başarıyorsun. Önemli misyonları olan insanların yakın dostu olman dü-

şündüklerini hayata geçirmende sana yardımcı oluyor. Yönetimini üstlendiğin tiyatroda birçok yenilikler getiriyorsun. Sorumluluğunu üstlendiğin diğer görevlerde de aynı başarıyı gösteriyorsun. Hayatını sarsan en önemli olaylar arasında anne/baban ve kız kardeşinin ölümünün yanı sıra oğlunun da ölümü tıpkı dostun Schiller'in ölümü gibi sarsıyor seni. Bildiklerini insanlarla paylaşırken kıskanç biri olmaman seni insan kılan bir başka meziyetin. Tıpkı ürettikleri yapıtlarından dolayı yazarları kıskanmaman gibi. İnsanlığın kütüphanesine armağan ettiğin sayısız yapıtlarının yanında düzenlediğin kütüphaneler çizdiğin resimleri… de armağan ediyorsun. Hayatını salt edebiyat ve sanat üzerine oturtmuyorsun, yaşanmışlıklar senin nazarında sanat ve edebiyat gibi kutsallığını koruyor. Yüksek mevkilerde dostlar edinmene ve hayatında hiç yoksulluk çekmemene rağmen yapıtlarını hiçbir kimsenin etkisi altında kalmadan yazıyorsun. Yazdıklarının konusunda oldukça titiz ve seçici olmandan dolayı yapıtlarının günümüzde de geçerliliğini koruyor. Çağı, çağları aşan bir bilgesin sen. Öğrenmek ve öğretmek senin kişiliğinin en belirgin özelliği. Bunca aşk yaşamana rağmen aşkta aradığını bulamadan yaşama serüvenini bitiriyorsun. Ünlü olmak zamanla senin için alışıla gelmiş bir durum halini alıyor. Her anını değerlendirmek için hiçbir özveriden kaçınmıyorsun. Öyle sanıyorum ki ölüme giderken şunu da yapsaydım demenin pişmanlığını yaşamıyorsun. Yaşadıklarıyla kendisini gerçekleştirmiş sayısı az düşünür ve yazarlardan biri oluyorsun. Özünde iyiliksever birisin. Hiç kimseyi içinde bulunduğu koşullardan dolayı küçümsemiyorsun. Sen, sadece sanatını ortaya koyarken katı ve titizsin kendine karşı. Düşüncelerini paylaşırken kimseye ödün vermiyorsun. İçindeki sevgi boşluğunu ne ailenden gördüğün sevgi dolduruyor ne de yaşadığın aşklar. Yaşama sevincinin sendeki karşılığı hayata anlam katmaktır. Sana hayatına ve hayata kattığın anlamdan dolayı saygı duyuyorum. Özellikle de üretkenliğine. Seni sen yapan değerlerinle seviyorum. Benimle konuşma mütevazılığını gösterdiğin için sana yürekten teşekkür ediyorum. Dostun olarak varlığına her zamankinden fazla ihtiyaç duyuyorum. Seni ve Schiller'i özlemle kucaklıyorum."

"Sevgili Bedriye, ben de seni aynı duygularla kucaklıyorum. Ne zaman bana ihtiyacın olursa beni çağırman yeterli. Sevgiyle kal ve üretmeye devam et." ■

GÜNEY SATIŞ NOKTALARI

ADANA
- Kitapsan-Gazipaşa Bulvarı
- Kitapsan-Çakmak Plaza
- Kitapsan-T. Özal Bulvarı

ANKARA
- Dost-Kızılay
- Turhan-Kızılay
- İmge-Kızılay

AMED
- Aram Kitabevi
- Avesta Kitabevi
- Kafka Kitabevi
- Don Kişot Kitabevi

ANTALYA
- Nabu Arteis Sahaf Kitabevi

ANTEP
- Güney Kitabevi

DERSİM
- Zafer Büfe

ELAZIĞ
- Jiyan Kitabevi

ESKİŞEHİR
- Aşiyan Sahaf

KIZILTEPE/MARDİN
- Mawa Kitap Cafe

KONYA
- Kitapsan-Selçuklu

MARDİN
- Leylan Cafe Kitap

MERSİN
- Kitapsan-Mezitli
- Kitapsan-Akdeniz
- Kitapsan-Yenişehir
- Tekağaç Kitabevi

İSTANBUL
- Mephisto-Taksim
- Mephisto-Kadıköy
- İmge-Kadıköy
- Semerkant-Taksim
- Pandora-Taksim
- Ana Kitabevi-Taksim
- Medya Kitabevi-Taksim
- Güney Kültür Merkezi - Esenyurt
- Karameşe Kuruyemiş Tramvay son durak - Bağcılar

İZMİR
- Kitapsan-Konak
- Kitapsan-Alsancak
- Pan Kitabevi-Karşıyaka
- Yakın Kitabevi-Alsancak

Kardeşçe barışa söylenen türkü

■ **SERDAR ÇELİK**

Nereye gitsem sevgili
kentler üşür
sokak çocukları
koyun koyuna yatar.
Evsizler birikir eski yıkıntılarda
bellerinde yırtık yamalı urbaları
bakarlar ta gözlerimin içine...

Toprak düşer
keder düşer
isyan düşer içime...

Soğuktan pıhtılanır kanım
donar kalbim
üşür kederden ayaklarım
morarır parmaklarım.

Ağaçlar gelir aklıma
kuşlar konar başıma
bir minik kız çocuğunun parmakları değer omzuma...
İrkilirim rüyalarımda...
Sonra Soma'da kesilen altı bin zeytin ağacı...
Kesilen zeytin değildir aslında, Anadolu'nun kökleridir
düşense geleceğimizin çiçekleri...

Aklım alır beni benden
gider meşe ormanlarımıza
sular altında bırakılan anılarımıza
sabah-akşam kor ataşlar salınan köylerimize...
Şimdi evsiz, insan yoksunudur hepsi.

Demir, pas, tuğla, duvar kirişleri
hepsi soğuk ve sünger yataklarda uyuyorlar...
Köyüne gitse yasak
sokakta yürüse yasak
konuşsa yasak
yasak üstüne yasak.
Okula gitse fişlenir
dağlara gitse ölüm namlu ucunda bekler...

Ahhh, toprak, deli divane toprak!
Tara saçlarını, dağıt rüzgâra çiçeklerini:
filizlensin Anadolu'da, Mezopotamya ovasında...
Serpilen çiçeğinde suyun, başağın,
geleceğe kardeşçe barışa söylenen türküm olsun...

KÜLTÜR DEVRİMİ'NİN DİĞER ARAÇLARI

"Kültürsüz bir ordu cahil bir ordudur, cahil bir ordu ise düşmanı yenilgiye uğratamaz." – Mao Zedung

■ GÜNEY

Mao Zedung önderliğinde Çinli marksist-leninistler, Kültür Devrimi'yle başta gençliği yanlarına çekerek bütün bir toplumu eğitme ve dönüştürme hedefini taşıyorlardı. Bu doğrultuda yürütülen kampanyaların bir bölümüne geçen sayımızda yer vermiştik.

Kaldığımız yerden devam etmek ve olumlu ve olumsuz yönleriyle Kültür Devrimi'nin diğer araçlarını tanıtmak istiyoruz.

Kızıl Kitap

1964 yılında Pekin'de 7,3 cm X 17 cm boyutunda küçük bir kitapçık yayınlanır. Her gömlek cebine sığacak boyutta, kırmızı plastik kaplı bir kitapçık… Bu kitapçıkta Başkan Mao Zedung'un belli başlı konulardaki sözleri derlenmiştir ve bizzat "Başkan Mao'nun Sözleri" olarak basılmıştır. Kitap, ilk etapta Kızıl Ordu içinde eğitim malzemesi olarak tasarlanmıştır. Kültür Devrimi patlak verdiğinde, ÇKP'li marksist-leninistler bu eğitim kitapçığını genişletir, konuları bilinçli bir şekilde sıralar ve partinin temel eğitim malzemesi olarak yayınlarlar. Aralık 1966 tarihli bu ikinci baskıya o dönem Mao Zedung'un en yakın mücadele arkadaşı, Kızıl Ordu başkomutanı ve Çin Savunma Bakanı Lin Piao bir "önsöz" yazmıştır.

Sözkonusu "Önsöz"de, daha sonra Uluslararası Komünist Hareket içinde ideolojik-siyasi tartışmaya ve bölünmeye yolaçan "Mao Zedung Düşüncesi" net bir biçimde formüle edilmektedir. Lin Piao'ya göre "Mao Zedung Düşüncesi, emperyalizmin toptan çöküşe ve sosyalizmin dünya çapında zafere gittiği çağımızın Marksizm-Leninizm'idir." Böylelikle leninist çağ tespiti (emperyalizm ve proleter devrimler çağı) bir kenara itilerek yeni bir çağ tespiti yapılmakta ve "Mao Zedung Düşüncesi"nin bu yeni çağın ideolojik-siyasi pusulası olduğu ileri sürülmektedir.

Bu biçimiyle "Kızıl Kitap" kısa zamanda binlerce ve onbinlerce kez baskı yapmış ve 1968'de yaygınlığının toplam bir milyarı bulduğu tarihe geçmiştir. (bkz. Vikipedi)

1971'de hain ilan edilmesinden sonra Lin Piao'nun Önsöz'ünü taşıyan Kızıl Kitap'lar parti tarafından toplatılmış ve ondan sonraki basımlarda yeni bir Önsöz'e gerek duyulmamıştır. Lin Piao gerçi hain ilan edilmiş, aynı yıl Çin'den kaçarken uçağı düşüp ölmesinden sonra komünist partisi üyeliğinden çıkartılmış, Önsöz'ü Kızıl Kitap'tan silinmiştir ama, onun formüle ettiği "yeni çağın Marksizmi" olarak "Mao Zedung Düşüncesi" revizyonist tezi ÇKP'nin resmi çizgisine yerleşmiş ve yaşamaya devam etmiştir.

Çin'de yaşıyan her okul çağındaki bireyin ilk ve en önemli kitabı olan Kızıl Kitap, çok sayıda yabancı dillere de çevrilmiş ve ünü dünyaya yayılmıştı. Türkçeye "Başkan Mao Zedung'un Eserlerinden Parçalar" olarak çevrilen Kızıl Kitap, o dönem ülkelerimizde de Çin Kültür Devrimi'nden etkilenen proleter devrimci gençliğin başucu kitabı görevini görmüştür. Eğitim toplantılarında ve farklı görüşlerle ortak tartışma platformlarında Mao Zedung'un bu kitapçıkta yeralan sözlerinden bölümlerin aktarılması bir adet haline gelmiş, hatta bazıları Mao Zedung'un bu alıntılarını, sonunda eser ve sayfa sayısını da vererek, ezberden aktarabilme becerileriyle öne çıkabilmişlerdir.

Kızıl Kitap'ta yer alan Mao Zedung alıntılarında esasen sorun yoktur. Bunların birçoğu Mao Zedung'un Marksizmin-Leninizmin önermelerini herkesin anlayabileceği bir dille ifadelendirmeye çalıştığı konuşma ve yazılarından alınmıştır. Kızıl Kitap'ta "parti", "sınıflar ve sınıf mücadelesi", "sosyalizm ve komünizm", "halk içindeki çelişmelerin doğru çözümü", "savaş ve barış", "emperyalizm …", "siyasi çalışma", "displin",

"eleştiri ve özeleştiri", "kadrolar", "gençler", "kadınlar", "kültür ve sanat" ve "öğrenim" gibi konularda temel düşünceler ortaya konmaktadır. Böyle bir eğitim kitapçığının hazırlanmış olmasının ve bunun dünya tarihinde ilk kez yaşanılan yaygınlıkta eğitiminin yapılmasının olumlu bir yanı vardır.

Ancak, eğitim malzemesi olarak Kızıl Kitap'ın partinin kitlelere yönelik tek ve yegane eğitim aracı haline dönüştürülmesi ciddi bir sapmadır. Parti, Marksizmin-Leninizmin derinlemesine kavranmasını teşvik edecek yerde, uç noktada Mao'nun belirli sözlerinin ezberlenmesine indirgeyen ve onun "her derde deva" görülen bir "kutsal kitap"a dönüşmesine yarayan bir hat izlemiştir. Ve bu sonuç itibariyle kitlelerin bilincini yükseltmeye değil, ama Mao şahsında kişiye tapmanın geliştirilmesine ve "Mao Zedung Düşüncesi" ideolojik sapmasının yaygınlaştırılmasına hizmet etmiştir.

Duvar Gazeteleri, Kitle Toplantıları, Eğitim Çalışmaları

1966 Mayıs'ında, Pekin Üniversitesi'nde profesörlere ve yönetime bir başkaldırı olarak başlayan öğrenci hareketi kendi başkaldırı araçlarını da yaratmıştı: Duvar gazeteleri (Çincesi: "Dazibao"), afişler, üniversite yönetiminin, profesörlerin ve eğitimin içeriğini eleştiren açık kitle toplantıları!

Yöneticilerin isim verilerek açıkça eleştirilmesi ve bunların herkesin okuyabileceği şekilde Dazibao'da yayınlanması yepyeni bir durumdu ve öğrencilerin biat etmesi ve disipline uymasına alışkın eski tipte kadroların hiç de hoşlanabileceği bir şey değildi. Bütün devrimci kırılmalara rağmen, Çin toplumunda ikibin yıllık Konfüçyus geleneklerinin güçlü etkisi varlığını koruyordu. Konfüçyus öğreti ve geleneğinin temel taşları biatla döşenmiştir: Ana babaya saygı ve büyüklere hürmet, erkeğe/kocaya itaat! Asırlar boyunca, Çin'de ve Doğu-Asya'nın geniş coğrafyasında etkindi bu biat kültürü ve bu öğretiyle yönetmişlerdi hükümdarlar toplumları: Vatandaş hükümdarına, genç yaşlıya, kadın kocasına, çocuklar ana-babaya itaat etmeliydi.

Pekin Üniversitesi'nde çakılan kıvılcım bir yanıyla bu biat kültürüne bir başkaldırıydı. Gençliğin devrimci dinamizminin farkında olan Mao Zedung bu hareketi destekliyor, onun başına geçiyor ve ona yön veriyordu. Mao Zedung ve onun etrafında birleşen partililerin en önemli edimlerinden biri gençlik hareketinin içinden doğan, kendiliğinden ortaya çıkan bu yeni araçları sahiplenmeleri ve onları daha da geliştirerek kitlelerin eğitiminde kullanmalarıdır.

Dazibao'ların Çin'in sınırlarını aşan önemini, yöneticilerin açıktan eleştirilmesinin aracı olarak demokratik özelliğini 76. sayımızda genişçe ele almıştık. Çin Kültür Devrimi'nin ortaya çıkardığı yeni araçlar bununla sınırlı değildi. Partinin ve devlet kurumlarının hantal, bürokratik ve yoz yapısının eleştirilmesi, teşhir ve mahkûm edilmesinde açık kitle toplantılarının çok önemli bir yeri vardı. Başlangıçta üniversitelerde ve okullarda gündeme gelen bu toplantılar, devrimin ilerlemesi ve kızıl muhafızların yönlendirilmesiyle fabrikalara ve kırsal alanlara taşındı. Kızıl muhafızların öncelikle genç işçileri örgütlemesiyle fabrika toplantıları yapılıyor, orda düzgün gitmeyen işler, hatalı yöneticiler vb. üzerine tartışılıyordu. Bu kitle toplantılarını partili gençlik örgütlüyor ve örgütleme sürecinde mutlaka gidilen alandaki gençliği, özelde de genç kadınları bu faaliyetin içine çekmeye özel önem veriyorlardı. Bu açık kitle toplantılarının, kitlelerin komünist partisinin ve marksist-leninist kanadın etrafında birleştirilmesi ve eğitilmesi açısından önemi büyüktü. Bu kitle toplantıları doğrudan

Kendisini bildi bileli fabrika işçisi olan Pu Fu-di Kültür Devrimi sırasında Partiyle olan bağlarını daha da güçlendirdi. Bugün artık O' Wuhsi Parti şehir komitesinin üyesi. Pu Fu-di'nin genç kadın işçilerle Başkan Mao Zedung'un Marksizm teorisi ve proletarya diktatörlüğü öğretisi üzerine eğitim çalışmasından bir fotoğraf.

demokrasinin, sosyalist demokrasinin bizzat pratiğe geçirildiği alanlardı. Devrimin gelişmesi içinde kendisini gösteren tüm aşırılık ve vahim sol hatalara karşın, bu olumluluğun vurgulanması önemlidir. Sorun, sosyalist demokrasinin herkese eşit söz hakkı, fikirlerini ifade etmede tam özgürlük, açık eleştiri hakkı gibi kimi unsurlarının gerçek anlamda uygulanmasının sağlanması ve öncelikle örgütsüz kitlelerin kendilerini ifade edebilecekleri alanlar olarak yaşatılmasıdır. Bu bağlamda açık kitle toplantıları Mao'nun deyimiyle "kitlelerden öğrenme"nin aracı, onların dertlerini, düşüncelerini, eleştirilerini ve yaratıcı önerilerini dinlemenin alanı olabilmelidir. Ajitasyon-propaganda toplantılarının yanısıra, bu tür kitle toplantıları kitlelerle bağ kurup, bizzat onların inisyatifini geliştirme noktasında özel öneme sahiptir.

Kültürel Faaliyetler

Çin Kültür Devrimi'nin önemli kazanımlarından biri sanat, kültür ve edebiyatı geleneksel ve elitist dar bir kesimin uğraşı alanı olmaktan çıkarmasıdır. Bu mücadele, eskiye, feodal ve burjuva olanın eleştirisi içinde yeninin proleter ve sosyalist olanın yaratılması mücadelesidir. Mao Zedung'un Kızıl Kitap'ta toparlanan "kültür, edebiyat ve sanat" hakkındaki sözleri genel marksist-leninist bakış açısını doğru biçimde ortaya koymaktadır. Sanat ve edebiyat, hem içerikte hem de biçimde "yeni"yi, yeni insanın ve yeni insan ilişkilerinin yaratılmasını hedeflemelidir.

Mao Zedung önderliğinde ÇKP'li marksist-leninistler, kitlelerin kendi inisyatiflerini geliştirmeleri ve edebiyat, sanat ve kültürel faaliyetlere doğrudan çekilmeleri yönünde teşvikde bulunmuştur. Ve bu, parti ve partili gençlik tarafından gerçekten de pratiğe dönüştürülmüştür. Partili gençliğin kitleleri örgütleme faaliyeti yürüttüğü her alanda, sadece kitle toplantılarının ideolojik-siyasi-örgütsel hazırlığı değil, kültürel faaliyetin örgütlenmesi de gündeme getirilmiştir. Bunun için her alanda, her kitle toplantısı vb. için bir kültürel faaliyet komitesinin belirlenmesi/seçilmesi sözkonusudur. Bu kültür komiteleri kitlelerin yeteneklerini keşfetmeye hizmet etmekte ve ürünlerini/çabalarını ortaya koyabilecek ortamın yaratılmasını sağlamaktadır. Kitle toplantılarının kültürel bölümünde kendi yazılarını, şiirlerini okuyan işçiler, tahta oymalarını sergileyen liman işçileri, Çin Halk Kurtuluş Savaşı'nı resmeden köylüler, Pekin operasının aryalarını sunan genç kadınlar, kızıl muhafızlar ile komün köylülerin ortak çabalarını belgeleyen foto muhabirleri, radyo ve basın militanları vb. vb. Kısacası, devrim kültür, sanat ve edebiyat alanında büyük bir atlıma yolaçmış, gençliğin dinamizmi ve devrimci dalganın coşkusuyla çok yaygın bir üreticilik dönemi yaşanmıştır. Bütün bunlar yabana atılmaması gereken, kitlelerin harekete geçtiğinde çok kısa bir zaman diliminde büyük atılımlar gerçekleştirebileceğini pratikte bir kere daha ispatlayan olumluluklardır. Ancak, her büyük kitle hareketinde olan türden olumsuzluklar ve aşırılıklar da sözkonusudur. Kitlelerin devrimci atılımında bunları belki bütünüyle engellemek mümkün değildir, ancak burda dikkatimizi yoğunlaştırmamız gereken nokta, bizzat komünistlerin ve partinin marksist-leninist kanadının ne yaptığı, buna karşı doğru temelde bir mücadele yürütüp yürütmediğidir. İşte bu noktada, ne yazık ki, bizzat Mao Zedung'dan başlayarak devrime önderlik eden marksist leninistlerin doğru bir tutum içinde olmadıkları ve aşırılıklara karşı yeterli mücadele etmediklerini tespit ediyoruz. "Eski"ye karşı mücadele etme adına, insanlık mirasının kültür, edebiyat ve sanat

mirasına karşı tahripkar düzlemde düşmanca tavırlara karşı yeterli mücadele verilmemiştir. Örneğin, kızıl muhafızların kurallarında yeralan kültür, sanat ve edebiyat düşmanı şu tavırlara karşı parti yeterli mücadele etmemiştir: "Siyasi konuları temel almayan eski resimler (boya tablolar-ÇN) yok olmalıdır." "Mao Zedung Düşüncesi'ne uygun olmayan resimlerin yaygınlaştırılmasına izin verilemez." "Mao Zedung düşüncesine uymayan kitaplar yakılmalıdır."

Halk kitlelerinin sanat, edebiyat ve kültürel alanda inisiyatiflerini geliştirmek adına, birçok durumda kaba bir "halkçılık"a düşülmüş, kendini kapitalist batıdan ve revizyonist Doğu Bloku'ndan ayırma adına bir "Çin'e has"lık propagandasına ağırlık verilmiştir. Bütün bunlar, proletaryanın kültür, sanat ve edebiyat anlayışının ancak ve ancak insanlık mirasının olumlu ve olumsuz tüm yönlerini kapsayan derinlemesine bir bilgi ve eleştirisi temelinde gelişebileceği, bunun için büyük bir birikim, yetenek ve deneyim gerektiği gerçekliği gözden kaçırılmıştır.

Eğitim Çalışması

Kültür Devrimi hareketi, işçi sınıfı, öğrenci gençlik, ordu ve kırsal alanda emekçi köylülük arasında sosyalist dönüşümün propagandasını yapmak ve bu yönde kitleleri partiye yakınlaştırmak için muazzam bir çaba göstermiştir. Her fabrikada, her atölyede, kırsal alanda her köy komününde akşam okulları ve eğitim kollektifleri oluşturuluyor, buralarda kitlelere partinin direktifleri doğrultusunda eğitim veriliyordu. Eğitim çalışmasının başlıca malzemesi yukarda da belirttiğimiz gibi Kızıl Kitap'tı. Bu dönemde, Çin Halk Cumhuriyeti'ne giden gözlemcilerin aktardığına göre, hemen her yerde ellerinde Kızıl Kitap birlikte okuyan ve tartışan gruplara rastlamak mümkündü. Tarlada ve fabrikada üretimde verilen molalarda, yol kenarlarında, yolculuklarda vs. vs. partili komünistler hemen ceplerinden Kızıl Kitab'ı çıkarıyor ve etraflarında topladıkları insanlara buradan parçalar okuyorlardı. Komünistler önderliğindeki bu eğitim çalışmalarıyla Mao Zedung'un deyimiyle "kitlelerin öğretmeni olma"nın gereği yerine getiriliyordu. Mümkün olan her fırsattan faydalanarak kitleleri eğitmeye ve onları partiye ve sosyalizme yakınlaştırma çalışması yürütmek tabii ki, doğru ve örnek bir tavırdır. Bu bağlamda eleştirilecek en önemli

Devrim, bir akşam yemeği değildir
Devrim, bir edebi eser değildir
Devrim, incelikle yapılmış bir nakış değildir
Devrim, bir şiddet eylemidir.

Mao Zedung

şey, bu eğitim çalışmalarının içeriğinin giderek yozlaşması, kitlelere Marksizm-Leninizm'den bir sapma teşkil eden Mao Zedung Düşüncesi'nin empoze edilmesidir. Yaratılan Mao kültü, başlangıçta biat kültürüne genç neslin isyanı olarak ortaya çıkmış olan devrimci hareketin, yeniden eski bilinen, geleneksel sulara çekilmesine hizmet etmiştir.

Mao Üniformasının Doğuşu

Parti merkezinin "kapitalist yolun" takipçileriyle işgal altında olduğunun bilinciyle Mao Zedung, gençliği devrime "merkezi karargahı bombalama"ya çağırıyordu. 1966 yılında Pekin'de gerçekleşen ilk büyük yürüyüşte Mao Zedung'un üzerinde yeşil bir askeri üniforma vardı. Mao Zedung'un önderliğini coşkuyla kabul eden genç

"Mao'nun mangosu" – özel vitrin içinde plastik mango

kızıl muhafızlar, tamamen kendi inisiyatifleriyle Mao Zedung'u taklit ettiler ve kendilerince bir kıyafet yarattılar. Mao Zedung gençliği burjuvaziye karşı mücadeleye, eski geleneklerle hesaplaşmaya, sınıf mücadelesine çağırıyordu. Mao'nun sözlerine kulak veren gençlik hareketi kendini burjuvaziden, burjuva yaşam tarzından, "eski"den ayırmaya çalışıyordu. Mao Zedung'un üniformasını taklit etmeleri bunun ürünüydü. Ancak bu kadarla da kalmıyor neyin proleter neyin burjuva yaşam tarzı olduğuna dair kafa karışıklığıyla, ağır sol sekter hatalar yapıyorlardı. Örneğin, "parfüm, takı, makyaj malzemesi, kravat ve moda elbiseler" proleter olmayan kıyafet ve yaşam tarzının ürünü ilan ediliyordu.

Kollarında kızıl bantları ve kasketlerinde kızıl yıldızlarıyla yeşil üniforma tamamen kızıl muhafızların kendiliğinden hareketinin bir ürünüydü. Daha sonra bu üniforma popülerleşti ve bir kült haline geldi. Dört cepli üniforma sol üst cebe yerleştiren Kızıl Kitap'la tamamlanıyordu! 1970'li yıllarda Çin'de entellektüeller dahi bu üniformayı giymekteydiler. 1976'da Mao Zedung'un ölümünden sonra ÇKP merkezi Kültür Devrimi sayfasını resmen kapattı. Bu dönem büyük bir hata olarak kabul edilip üstü örtülmeye çalışıldı. Bunu takip eden yıllarda Mao Zedung üniforması giderek yokolmaya başladı. Büyük şehirlerde batı tarzı giyim yeniden yaygınlaşırken, kırsal alanda hâlâ daha Mao "üniforması"nın köylülerin gündelik kıyafeti olarak varlığını koruduğu söylenmektedir.

"Mao'nun Mangosu"

Bazı tarihi olaylara geriye dönüp bakıldığında, insana çok tuhaf geliyor. Yapıldıkları dönemde de şüphesiz, pek akıllıca şeyler değil bunlar. Ancak zaman akıp geçince ve araya büyük mesafeler girince, tuhaflık çok daha belirgin oluyor. İşte Kültür Devrimi döneminde yaşanan "MANGO olayı" bunun en bariz örneklerinden biridir.

1968 yazına kadar Çin'in kuzeyinde **mango** tanınmayan bir meyvedir. (Bizim tanışmamız ise çok daha yenilerdedir.) Aynı yılın sonbaharından itibaren ise Çin'de çılgınlık derecesinde mango düşkünlüğü yaşanır. Her yerde, her eşya üzerinde bu egzotik meyvanın resmedilmesi sözkonudur. Mango nerdeyse tapınılan bir meyva ve Kültür Devrimi çerçevesinde yürütülen siyasi kampanyanın bir sembolü haline gelir.

Peki nedir bu mango-hayranlığı, nerden çıkmıştır?

1968 yazında Kültür Devrimi patlak vermiş ve bütün Çin'i sarma yolunda hızla yükselmektedir. Kızıl Muhafızlar'ın komutanı, devrimin önderi olarak Mao Zedung'un popularitesi doruk noktasındadır. Tam bu dönemde, 4 Ağustos 1968'de, Pakistan Dışişleri Bakanı Çin'i ziyaret eder, yanında armağan olarak Başkan Mao'ya sunduğu bir sandık mango getirmiştir. Başkan Mao, ertesi gün bu egzotik meyvaların Quinghua Üniversitesindeki "devrim muhafızları"na, propaganda birliklerine dağıtılmasını sağlar. Mao'nun bu jesti büyük bir olay olur, kitleler üzerinde büyük bir duygusal coşku yaratır. Başkan Mao'nun armağan ettiği egzotik meyvalar birden bire "çok değerli bir nesne"ye dönüşmüştür. Mao'nun hediyesi mangolar propaganda birliklerince şehirden şehire taşınır, önderin kitlelere armağanı olarak sembolik bir değer kazanır. Ve bu mango fırtınası, meyvaların çürümesiyle de bitmez. Plastikten taklitleri yapılan mangolar küçük vitrinlere konup ülke çapında Kızıl Muhafızlar'la birlikte kitle toplantılarına vb. taşınır. Mango tabloları duvarlara asılır. Kumaş desenlerine, battaniyelere, melamin bardak ve tabaklara ve daha bir dizi günlük kullanım eşyasına tepsi içinde sunulan bu egzotik meyvanın resmi basılır. Yaklaşık bir yıl süren bu mango çılgınlığı Çin Kültür Devrimi'nin desenlerinde iz bırakır ve devrimin en tuhaf, en saçma olayı olarak tarihe geçer.

Haziran 2016 ■

Kızıl Kitap'tan kültür ve sanat ile ilgili bazı alıntılar

Kültür, edebiyat ve sanatın özü ve siyasetle ilişkisi hakkında:

"Bugünün dünyasında her kültür veya edebiyat ve sanat belirli bir sınıfa aittir ve belirli bir siyaset hattı ile ile ilgilidir. Gerçekte ne sanat için sanat, ne sınıflarüstü bir sanat, ne de siyasete paralel veya siyasetle hiçbir ilgisi olmayan bağımsız sanat vardır. Proleter edebiyat ve sanat, proletarya devrimci davasının bütününün bir kısmıdır, Lenin'in dediği gibi, devrimin tüm makinasının "dişli çarkı ve vidası"dır.

("Yenan'da Edebiyat ve Sanat üzerine düzenlenen sohbetler arasında yaptığı konuşmalar, Mao Zedung, Mayıs 1942, Seçme Eserler", c. III)

Devrimci Kültür Hakkında

"Devrimci kültür geniş halk yığınları için devrimin kudretli bir silahıdır. Devrimci kültür, devrimden önce devrimin ideolojik hazırlığıdır; devrim sırasında da devrimin genel cephesi için gerekli ve önemli bir cephedir.

("Yeni Demokrasi Üzerine", Mao Zedung, Ocak 1940, Seçme Eserler, c.II)

Edebiyat Ve Sanata Eleştirel Yaklaşım Hakkında

"Edebiyat ve sanat eleştirisinin iki ölçütü vardır: biri siyasidir, öteki de sanatla ilgilidir…

Peki, (…) bu iki ölçüt arasında ne gibi ilişkiler vardır? Siyasetle sanat arasında bir eşitlik olamaz, genel bir dünya kavramı ile sanat yaratma ve sanat eleştiri metotları arasında da bir eşitlik olamaz. Biz, yalnız soyut ve hiç değişmez bir siyasi ölçüdün varlığını inkar etmekle kalmıyoruz, aynı zamanda soyut ve hiç değişmez bir sanat ölçüdünü de inkar ediyoruz. Her sınıflı toplumda her sınıfsal siyasette olduğu gibi, sanat da kendine özgü ölçüte sahiptir. Fakat, her hangi bir sınıflı toplumda her hangi bir sınıf daima siyaset ölçütünü ön plana, sanat ölçütünü ikinci plana alır… Bize gelince, biz siyasetle sanatın birleşmesi, muhteva ile biçimin birleşmesi, devrimci siyasi bir muhtevanın mümkün olduğu kadar mükemmel bir sanat biçimiyle birleşmesini istiyoruz. **Sanat bakıından değeri olmayan sanat eserleri siyaset açısıdından ne kadar ileri olurlarsa olsunlar etkisiz kalırlar. Bunun içindir ki, yanlış siyasi görüşleri yansıtan**

sanat eserlerine karşı olduğumuz gibi, siyasi görüşlerin doğru olduğu, ama sanat bakımından kuvvetsiz olan "afiş ve slogan stili" taşıyan eserler ortaya çıkartılması eğilimine de karşıyız. Edebiyatla sanat sorunlarında mücadeleyi iki cephe üzerinde yürütmeliyiz.

("Yenan'da Edebiyat ve Sanat Üzerine Düzenlenen Sohbetler Arasında Yaptığı Konuşmalar", Mao Zedung, Mayıs 1942, Seçme Eserler, c. III)

"Tek"çi Zihniyete Karşı Mücadele

"Yüz çiçek yanyana açsın, yüz fikir okulu birbiriyle yarışsın siyaseti, ülkemizde sosyalist kültürün çiçek gibi açılmasını harekete getirmek amacını güttüğü gibi, sanatın gelişmesini ve bilimin ilerlemesini de teşvik etmek amacını güder. Sanatta değişik biçimler ve değişik usluplar serbestçe gelişebilirler, bilimde de çeşitli okullar serbestçe karşı karşıya gelebilirler. **İdari tedbirlere başvurarak, belli bir üslubu veya belli bir okulu zorla kabu ettirmek ve bir başka üslubu veya başka bir okulu yasaklamak, bize göre, sanatın ve bilimin gelişmesine zararlı olabilir.** Sanatta ve bilimde doğru ve yanlış sorunları basit metotlarla değil, sanat ve bilim çevrelerindeki serbest tartışmalar ve sanatta ve bilimde uygulamalı çalışmalar ile çözümlenmelidir."

("Halk içindeki Çelişmelerin Doğru Çözümü Sorunu Üzerine, Mao Zedung, 27 Şubat 1957)

"Kültürsüz bir ordu cahil bir ordudur, cahil bir ordu ise düşmanı yenilgiye uğratamaz."

("Kültür Çalışmalarındaki Birleşik Cephe", Mao Zedung, 30 Ekim 1944, Seçme Eserler, c. III)

BİR YAŞAM ÖYKÜSÜNDEN KESİTLER

CEYDA TERCAN

Kadın olmak zor bu dünyada. Her kadının yaşadığı birçok sorun, sorunlar var. Benim yaşadıklarım, kadınların yaşadıkları sorunların sadece küçük bir bölümünü oluşturuyor. Ama susmak yerine yaşadıklarımı yazmak istiyorum. Bir arkadaşın beni cesaretlendirmesi sonucu öykümü yazmaya karar verdim.

Adım Ceyda. Açık kimliğimi yazmak istemiyorum. Güney okurları, benim kim olduğumdan ziyade yaşadıklarım üzerine düşünmelidir. Ailem aslen Erzincanlıdır. Yıllar önce dedem, Erzincan'dan ayrılmayı uygun bulmuş. Babam, çalışmak için Tekirdağ'a gider. Tekirdağ'da dünyaya geldim. Daha altı aylıkken ailem İstanbul'a taşındı. Babam, memurluk sınavına girdi ve devlet memuru oldu. Dört kardeşiz, iki erkek kardeşim birde kız kardeşim var.

İstanbul'un varoş bir semtinde yaşamaya başladık. Yaşadığımız bölgenin doğru dürüst yolları yoktu. Elektrikler sürekli kesiliyordu. Çocukluğum güzel geçti. Çok yaramazdım, yerimde duramıyordum, aşırı hareketli bir yapım vardı. Annem bana "orman kaçkını" lakabını takmıştı. Mahallemizin çocuklarını döverdim. Bu yüzden kadınlar eve sık sık şikayete gelirdi. Bahçelere girip erik yürütürdüm. Damlarda geziniyordum. Çok kiremit kırmışlığım vardır.Yaptığım yaramazlıklar yüzünden annemden çok dayak yedim. İlkokul'da sınıfın sıralarında çok az otururdum. Öğretmenim "senin kıçında kurt mu var, iki dakika otur" derdi. Hareketli bir kız olmamın bedelini ödedim. Öğretmenim de beni hep anneme şikayet ederdi. Yaptığım yaramazlıkların bedeli annemin tokatları idi. Derslerin fena sayılmazdı. İlkokul'dan sonra ortaokula başladım. Ortaokul üçüncü sınıfta okuldan ayrıldım.

Günün birinde babam bana, "seni amcaoğlunun torunu Harun'a vereceğim" dedi. Şaşırdım, çünkü Harun halamın kızı ile nişanlı idi. Ben onaltı yaşında idim. Kendimi henüz evliliğe hazır hissetmiyordum. Biraz araştırınca işin gerçeğini öğrendim. Halamın kızı nişanı atıyor. Halamın kızı nişanı atınca, Harun'un ailesi kız aramaya başlıyor. Babaannem, "boşuna kız aramayın benim torunum var" diyor. Harun, Almanya'da yaşadığı için almancılığı ön plana çıkarılıyor! Ceyda'yı Harun'a verirseniz, "size daire alır içini dayar, döşer vb. deniliyor. Küçük amcam Harun ve ailesinin beni istediğini ve ne düşündüğümü sordu. Amcama, kesinlikle kabul etmeyeceğimi söyledim. Harun'un ailesi, Harun'la evliliği istemediğimi söylememe rağmen, babama gidiyorlar. Harun, babamın amcasının oğludur. Tüm aile babama baskı yapıyor. Günün birinde Harun'un ailesi beni

istemeye geldi. Adettendir, kız istemeye gelindiğinde baba, kızınında görüşünü sorar. Babam, benim görüşümü sormadan kızı verdiğini söyledi.

İstemediğim ve tanımadığım biri ile evlenmeme evet denilmişti. Harun'un akraba olması ve Almanya'da çalışıyor olması, Harun'a verilmemin önemli nedeni idi. Bir gün babam beni Aksaray'daki bir çay bahçesine götürdü. Babam, "ben konuşacam sen dinleyeceksin" dedi. İki saat çay bahçesinde oturduk ve babam hep konuştu. Babama tek kelime söyleyemedim. Bir ara babama, ben istemiyorum diyecek gibi oldum. Ama babam "istemiyorum" lafını duymak istemiyordu. Kararı kesindi. Babam açısından benim görüşümün hiçbir önemi yoktu. Babama, bu evliliğin olmaması için çok dil döktüm. Anneme yalvardım. Anne, bu evlilik olmasın dedim. Aile karar almıştı! Amcaoğlunun torunu ile evlendirilmem kesindi. Aile için çırpınışlarımın hiçbir önemi yoktu. Ölümü aklıma getirdim, başka da yapabileceğin hiçbir şey yoktu.

Aile baskısına dayanamadım, baskılardan bunaldım. Babama, "tamam" dedim. Harun, akrabada olsa tanımıyordum. Sadece Almanya'nın Frankfurt şehrinde ikamet ettiğini biliyordum. 7 Ağustos1991'de nişan yapıldı. Birgün sabah annem, "hadi kalk gidiyoruz" dedi. Nereye? diye sordum. Annem "Nikaha gidiyoruz" dedi. Nikahımın kılınacağından haberim yoktu. Nikah için gün alınırken, nikah tarihini bile bana söyleme gereği duymadılar.Nikah dairesi küçük bir oda idi. Altı kişi zor sığdık odaya. Bayan nikah memuru, "biliyorum evlenmeye geldiniz, bende nikahı kıydım, imzalayın" dedi. İmzalar atıldı. Elime nikah defteri tutuşturuldu ve "bu adam senin kocan" denildi. 16 Ağustos 1991'de, onyedi yaşımı geride bırakıp, onsekiz yaşımdan gün aldım. Nikah töreninden sonra Harun Almanya'ya geri döndü. Nikahımız kıyılmıştı ama 1,5 yıl nişanlı olarak kaldık. Nişan döneminde Harun ile ilişkilerimiz soğuktu. Harun, 1,5 yıllık süre içerisinde bana sadece bir defa mektup yazdı. Mektupta içten yazılmış ve bana hitap eden güzel sözler yoktu. Mektubu okuyunca hayal kırıklığına uğradım. Çünkü mektup akrabalara selamlarla dolu idi.

Harun ile evli olduğumuzdan ötürü nişanlılık döneminde Almanya'da oturum müsadesi alınmıştı. Bütün o işlerle Harun ilgileniyordu. Sıra artık düğün yapmaya gelmişti. Düğünün Almanya'da yapılmasına karar verildi. 5 Nisan 1993'te, Almanya'ya geldim. Almanya'ya geldiğimde Harun çalışıyordu. Ancak oturma izninin bitmesine beş gün vardı. Almanya'ya gelir gelmez kaynanamda kalmaya başladım. Almanya'ya gelir gelmez, Harun'un kız kardeşlerinin beni küçümseyen tavırları ile karşılaştım. Harun'un kız kardeşleri beni gelinleri olarak kabul etmek istemiyorlardı. Oysa beni ailemden isteyen ve istememe rağmen ailemi ikna eden onlardı. Hakkımda üretilen laflara ve dedikodulara aldırmadım. Çünkü ben ailemin baskısı sonucu evliliğe bir adım atmıştım. Attığım adımdan geri dönmek istemiyordum. Mayıs 1993'te düğünden önce kına gecesi yapıldı. Her genç kız gibi bende kına gecesinde ailemin olmasını istiyordum. Ama Annem kına gecesine yetişemedi. Düğün için bankadan kredi çekildi. Düğünümde sadece annem yanımda idi. Düğünde takı olarak para ve altın takıldı. Takılan paralarla banka kredisinin kapatılacağının hesabını yapıyorduk. Ancak kayınpeder düğünde takılan paralara el koydu.

Düğünden sonra ayrı bir evde oturmak yerine Harun'un ailesiyle birlikte otururmaya karar verdik. Annem, Almanya'ya gelişinin fırsatını değerlendirerek başka şehirlerdeki akrabalarını ziyarete gitti. Annem tekrar Frankfurt'a geri döndüğünde olaylar patlak verdi. Ben on günlük gelindim. Kaynanamın yaptığı bir temizlik işini üzerlenmiştim. İşten eve döndüğümde annemin suratının asık olduğunu ve kızgın gözlerle bana baktığını gördüm. Annemin suratının asık olmasına ve kızgın gözlerle beni süzmesine bir anlam veremedim. "Ne oluyor anne", dedim. Annemin anlatımına göre; ben kaynanamın karşısında ayak, ayak üstüne atmışım, saygısız davranışlarda bulunmuşum vb. Annemin anlattıkları benim için tam bir şok hali idi. Kaynanam annemi iyice doldurmuştu ve annem beni suçluyordu! Daha on günlük gelin olmama rağmen, neye uğradığımı şaşırdım. Hızla odama geçtim. Odanın camı açıktı. Odanın camından kendimi boşluğa bırakmak için bir hamlede bulundum. Arkadan annem beni yakaladı. Yaşamımı sonlandırmama annem engel olmuştu. Yaşamımı noklama isteğim, kaynanamın suçlamaları üzerine evde kıyamet koptu. Tartışmalar akıp gitti. Annem İstanbul'a geri döndü. Bana yöneltilen suçlamaları unutamıyordum. Yaşam ile ölüm arasında gidip gelmiştim. Evde üç gün hiç kimse ile konuşmadım. Harun'a haksızlığa uğradığımı anlatmayı denedim. Ama Harun, içinde bulunduğum durumu ve ruh halimi anlamıyordu. Yanlış anladığımı ve olayları fazla büyütmememi istiyordu!

Olaylar, tartışmalar birbirini izledi. Evliliğimize karışan, müdahale eden çoktu. Evde aile toplantısı yapıldı. Nişanlılık döneminde tanımadığım Harun'un birçok hatalarını öğrendim. Evine karşı sorumlu davranmaması, eve sürekli geç gelmesi ve kumar bağımlılığı olduğu ortaya çıktı. Eve haciz memurları geldi. Dü-

günümüzde takılan altınların bir bölümü haciz borçlarına yatırıldı. Harun'u tanımaya başladıkça şok üstüne şok geçirdim. Frankfurt'ta halam kalıyordu. Nişanlılık döneminde Harun'u en iyi tanıyan halamdan bilgi almaya çalışıyordum. Halam, Harun'un iyi biri olduğu, çalıştığı ve evden işe işten eve geldiği bilgilerini veriyordu. Daha önce bana anlatılanlarla, gördüklerim arasında çok fark vardı. Harun'a icra memurlarının eve geldiğini ve neden böyle yaptığını sordum! Sorduğum soruların cevabını Harun'dan alamıyordum. Bu durum ister istemez tartışmamıza yol açıyordu. Gene bir gün tartıştık. Eve geç gelmesi, icra memurlarının eve gelmesi ve kumar bağımlılığı tartışmamızın ana konuları idi. Harun, hatalarını kabul etmiyor ve kötü alışkanlıklarından geri adım atmayı düşünmüyordu. Tartışmadan sonra altıncı katın terasına çıktım. Altıncı kattan kendimi aşağıya atma niyetindeydim. Yaşam ile ölüm arasında gidip geldim. Sonra vazgeçtim. İkinci defa ölümün kıyısından döndüm.

Harun'la mutlu değildim, huzursuzdum. Harun'la tartışmamızı ve Harun'un kötü alışkanlıklarını anneme anlattım. Annem, Harun'a telefon etti, anlattıklarımı Harun'la konuşmak istedi. Harun, anneme "Gel kızını al götür" dedi. Çaresizdim, belki annem Harun'u ikna eder diye sorunları anneme anlatmıştım. Olayları anneme anlatmamın ve annemin Harun'a telefon etmesi ters tepmişti. Evde tartışmalar sürüp gitti. Bu arada büyük oğluma hamile kaldım. Doğum yaptıktan belli bir dönem sonra İstanbul'a ailemin yanına döndüm. Ailemin yanında birkaç ay kaldım. Babam, bana amcaoğlunun torununa vermekle hata yaptığını söyledi. Babam bir daha da yaşamıma, verdiğim kararlara müdahale etmedi. Babamın hatasını kabul etmesi, geçte olsa bende bir memnunluk yarattı. Çünkü, ben verdiği hatalı kararına rağmen babamı çok seviyorum. İstanbul'da belli bir süre kaldıktan sonra Frankfurt'ta oğlum ile birlikte geri döndüm. Artık ev içerisinde tartışmaların yerini şiddet aldı. Harun, tartışmalarımızda bana hep şiddet uygulamaya başladı.

Bu arada Harun çalıştığı işten ayrıldı. Ben hem çocuklarına bakıyor, hem de çalışıyordum. Harun, sürekli para istiyordu. Çünkü kumar oynamak için paraya ihtiyacı vardı. Birgün evde Harun tekrar para istedi ve aramızda tartışma başladı. Harun'un derdi kumar için benden para koparmaktı. Parayı alamayacağını gören Harun, bana şiddet uyguladı. Bu tartışmanın yaşandığı ve şiddetin uygulandığı yer mutfaktı. Yediğim dayaklar yüzünden bıçağı kaptım ve Harun'un peşine düştüm. Ama yakalayamadım. Harun, polise giderek beni şikayet etti. Mahkeme de dava açılmış, daha sonra Harun şikayetini geri çekti. Bu arada davanın açıldığından ve mahkemenin olduğundan haberim yoktu. Birgün davalara katılmadığından ve mahkemeyi kandırmaktan kesinleşen altı ay hapis cezası aldığımı öğrendim. Hapis cezası 1000 Avro para cezasına çevrildi. Avukatım para cezasını ödemem gerektiğini söyledi. Para cezasını ödemeyeceğimi söyledim. Para cezasını ödemedim ve para cezasının karşılığı olarak altı ay mezarlıkta çalışmak zorunda kaldım.

Tartışmalar, kavgalar, sorunlar eşliğinde on yıl evli kaldım. Boşanmayı düşündüm ama korktum. Çünkü aile içerisinde boşanmamı isteyen ve bana destek olabilecek hiç kimse yoktu. Anneme hep sorunlarımı anlattım. Boşanacağımı söyledim. Ama annem hep fren rolü oynadı. Boşanırsam, aile çevresi, elalem ne derdi? Boşanan kadına toplum iyi bakamazdı. Çocuklarım vardı. Boşanırsam ayaklarım üzerine nasıl dikilirdim. Bana ve çocuklarıma kim bakacaktı? Tüm bu sorunlar annemin fren rolü oynamasına yetiyordu. Günün birinde tesadüfen aldatıldığımı da öğrendim. Harun'un kumar bağımlılığı, evine karşı sorumluluk duymaması, şiddet uygulamasının yanında aldatmasına artık dayanamazdım. Aldatma olayı üzerine Harun ile konuşma gereği duymadım ama yatak odamı ayırdım. On yıllık dönem içerisinde iki oğlum ve bir kızım oldu. Çocuklarım hayata tutunmama neden oldu.

On yıllık dönem içerisinde sorunları sadece Harun ile yaşamadım. Bir polis karakolunda temizlik işçisi olarak çalışıyordum. Polisin biri beni taciz etti. Polisin tacizine sessiz kalamazdım. Polisi şikayet ettim ve polis Berlin'e sürgüne gönderildi. Ev sahibim Türkiyeli idi. Ev sahibim, Harun ile yaşadığım sorunları ve kumar bağımlısı olduğunu biliyordu. Günün birinde mutfakta yemek yapıyordum. Evin dış kapısı açıktı. Babam diye bildiğim ev sahibi zile basma gereği duymadan, açık olan kapıdan içeri girerek doğrudan mutfağa geldi. Bana, "senin kocan adam olmaz, gel benim dostum ol sana ev alayım bakayım" dedi. Babam bildiğim ev sahibinin laflarını duyunca şoka uğradım. Ev sahibine gerekli olan tepkiyi gösterdim, polise şikayet ettim. Bir hafta içerisinde de ev bulup taşındım.

Bir gün Harun eve gelmedi. Sabah saat altıya doğru Harun'u aradım, nerde olduğunu ve neden eve gelmediğini sordum. Aldığım cevap şöyleydi: "Ben 30 Avro'ya bir kadını sinkaf ettim, o senden bana daha iyi karılık yapıyor" dedi. Telefonda Harun'a boşanacağımı söyledim. Harun alaylı, küçümseyici bir tavırla "sende boşanacak cesaret yok" dedi. Harun'un alaycı, küçümse-

yici tavrı üzerine boşanmak için cesaretlendim. Tanıdığım herhangi bir avukat yoktu. Telefon rehberinden bir avukat buldum, randevu alarak gidip avukata derdimi anlattım. Boşanmak istediğimi söyledim. Avukatlık bürosunda beş avukat görev yapıyordu. Görüştüğüm avukat siyasi davalara bakıyordu. Siyasi davalara bakan avukat birgün önce karar alıyor ve artık siyasi davalara bakmaktan sıkıldığını ve bir boşanma davasına bakmak istediğini söylüyor. Şansım vardı. Görüştüğüm avukat boşanma davasını üzerlendi. Dava açılıp eve mahkeme davetiyesi geldiğinde, birkez daha Harun'un şiddetine maruz kaldım. Harun'un tehditlerine, baskılarına boyun eğmedim. O, beni baskılarla, tehditlerle ve uyguladığı şiddetle boşanmaktan vazgeçirmeye çalışıyordu. Ama ben kararımı vermiştim, artık dönülmez bir yola adım atmıştım. Aileme de boşanacağımın haberini vermedim. 2003'te tek celsede boşandım. Harun'la çocukların velayeti üzerine tartışma başladı. Harun'a çocukların velayetini bana vermesini ve artık hayatımızdan çıkmasını söyledim. Harun, "500 Avro verirsen çocukların velayetini sana vermek için imzayı atarım" dedi. 500 Avro'yu aldı ve imzayı attı. Mahkeme kapısından çıktıktan sonra, Harun'a döndüm ve yüzüne bakarak, "iki kardeşim var onlara karılık yaparım ama senin karın bir daha olmam" dedim.

Boşanmadan sonra Harun'un tacizleri, hakaretleri, küçümsemeleri devam etti. Kendisinde olan ev anahtarını teslim etmedi. Eve gelip, evde kalmak istiyordu. Harun'a, artık boşandığımızı, kendisini hayatımda istemediğimi söyledim. Harun'u evde istemediğim için, anahtarı vermesini istediğim için tekrar şiddete uğradım. Bunun üzerine eve polis çağırdım. Eve gelen polis, Harun'a evi terketmesini ve bir daha eve yaklaşmamasını söyledi. Harun'un çocukları almasını ve görmesini hiçbir zaman engellemedim, tam tersi yardımcı oldum. Ben boşanmıştım ama o çocuklarımın babası idi. Çocukların babalarını görmeleri en doğal haklarıydı. Polisin Harun'u uyarması ve bir daha eve yaklaşmamasını söylemesinden sonra, iki yıl boyunca Harun'un tacizleri azaldı. Bu dönemde hem çalışıyor, hem de çocuklarıma bakıyordum. İyi para kazanmaya başladım. Üç odalı evden dört odalı eve taşındım. Eksik olan ev eşyalarını aldım. Kendi ayaklarım üzerine dikildim, kendime olan güvenim arttı ve erkek olmadan da kadının neler başarabileceğini adeta pratikte ispatladım. Tam da bu dönemde Harun'un tacizleri yeniden başladı. Evim sürekli gözetleniyor, eve gelip gidenlere Harun müdahale etmeye başladı. Üçüncü katta bulunan evimin camlarına gecenin ilerleyen saatlerinde yumurta atılıyordu. İlk günlerde evde korku ve panik havası esti. Uykusuz geceler başladı, geceleri nöbet tutmaya başladım. İlerleyen günlerde evin camlarına yumurta atanın Harun olduğunu gördüm. Gençlik dairesine başvurdum. Gençlik dairesi bir ev bulana kadar, Kadın Sığınma Evi'ne taşınmamı önerdi. Bu öneriyi red ettim. Harun'un tacizlerine, akrabalarının yaptığı dedikodulara katlanacak durumda değildim. Başka bir şehire yerleşmeyi kafama koydum. Gençlik dairesi başka bir şehre taşınmama yardımcı olacağını söyledi. Evde oğlumla bilgisayarın başına oturduk. Almanya'da yerleşeceğimiz şehir aramaya başladık. Yerleşeceğim şehirde, akraba çevresinden hiç kimsenin olmamasını istiyordum. Bilgisayar başında şehirlere bakınırken Essen şehri dikkatimizi çekti. Bir hafta sonu çocuklarımla Essen şehrini görmeye gittik. Şehir hoşumuza gitti. Tamam, bu şehire yerleşiyoruz dedik. Gençlik dairesine Essen'e yerleşmek istediğimi söyledim.

Kısa sürede ev bularak, 2010'da Essen'e taşındım. Eşyalarımın çoğunu Frankfurt'a bıraktım. Amacım yeni bir şehir, yeni bir çevre edinmekti. Essen'e taşındığım ilk günü unutamıyorum. Getirdiğimiz eşyalar eve bırakıldı. Evin daha birçok eksiği vardı. Kürt bir komşumuz vardı. Bizi evine çağırdı. Yemek faslından sonra tekrar eve döndüm. Evin durumunu görünce başladım ağlamaya. Arkadan birisi bana sarıldı. Dönüp baktığımda Kürt komşumuzun annesi olduğunu gördüm. "Hiç üzülme" dedi bana. Bana para verdi, almak istemedim. "Evin eksikliklerini tamamla istediğin zaman geri ödersin" dedi. Kürt komşumun verdiği para, bana ilaç gibi geldi. Süreç içerisinde evin eksikliklerini tamamladım, kendime yeni bir düzen kurdum. İş bulup, çalışmaya başladım. Demokratik İşçi Derneği çevresi ile tanıştım. Kendime yeni bir yaşam kurdum. Dernek çalışmalarına, derneğin düzenlediği kimi aktivitelere katılmaya başladım. Sosyal sorunlara duyarlılığım giderek arttı. Çocuklarımla mutlu bir yaşam sürdürmeye başladım.

Essen'e yerleştiğimde Harun telefonla rahatsız etmeyi sürdürürdü, hakaret/tehdit içerikli mesajlar göndermeye başladı. Sık sık telefon numuralarımı değiştirdim. Çocuklarımın babaları ile görüşmelerine engel olmadım. Hatta çocuklarımın babaları ile görüşmeleri ve yaz tatillerinde yanına gitmeleri için teşvik ettim. Birgün halamın kızı aradı ve Harun'un bir günde iki defa kalp ameliyatı geçirdiği söyledi. Hala kızı, Harun'un ölüm döşeğinde olduğunu, çocukları göndermemi istedi. Hala kızına çocukları göndereceğimi söyledim. Çocuklara babalarının hasta olduğunu, iki

ameliyat geçirdiğini ve bu yüzden Frankfurt'a babalarına göndereceğimi söyledim. Çocuklara babalarının hastalığını anlattıktan sonra, kızım ile kardeşi arasında geçen konuşmayı duydum. Kızım, babanın çok hasta olduğunu, belki de babanın ölmüş olduğunu söylüyordu. Kızımın abisi "ama annemiz var" dedi. Kızım, "annemizde ölürse bize kim bakar" diye sordu. "Hayır, ne babanız ölecek ne de ben" dedim. Çocukları teselli etmeye çalıştım. Çocuklar, "anne sende bizimle gel" dediler. Çocukların ısrarı üzerine, çocuklarla birlikte yola koyulduk. Frankfurt'a vardığımızda, Harun'un yoğun bakımda olduğunu ama durumunun iyi olduğu bilgisini aldım. Hastaneden gelen habere göre, Harun'un gözlerini açmış ve gitmemiz isteniyordu. Çocuklara "siz bugün hastaneye gelmeyin" dedim. Çünkü çocukların yoğun bakımda babalarını kötü bir durumda görmelerini istemiyordum. Hastaneye gittim ama Harun'un ailesi, Harun'la görüşmemi istemiyordu. Harun'un ailesine, Harun'un hayatımı zindan ettiğini, çocuklarımın babası olduğunu ve onun yaşaması gerektiğini belirtim. Yoğun bakım odasına girdim. Harun'un gözleri kapalı, vucudunun her tarafında kablolar vardı. Eğildim, Harun'un kulağına "aç gözlerini ben geldim, daha sen ölmeyeceksin, çocuklar içinde yaşayacaksın" dedim. Harun gerçekten de gözlerini açtı ve gözleri dolmaya başladı. Harun'a moral verdim, kendisini toparlamasını söyledim. Çocuklarla birlikte geleceğimi ve çocukların babalarını iyi görmeleri gerektiğini ve öyle geri döneceğimizi söyledim. Harun, "tamam" dedi. Yoğun bakım odasından ayrılırken Harun seslendi ve şöyle dedi:

"Beni affet, sana çektirdiğim onca şey için. Hakkını helal et, iyi ki geldin. İyi ki çocuklarımı getirdin" dedi.

Harun'a döndüm ve şöyle dedim: "Sen benim düşmanımdın ama bundan sonra hiçbir şeyimsin. Düşmanlığım bile yok sana. Sadece senden şunu istiyorum. O çocuklar kendini toplayıp ve yetişkin insan olana kadar yaşa, ölme. Onların bir geleceği var. O geleceği mahvetme. Bana yaşattığın hiçbir şeyi büyük oğlan dışında diğer çocuklar bilmiyor. O iki çocuk seni öyle bir yere koymuşlar ki; sen onlar için erişilmezsin bir babasın. Benim babamı nasıl sevdiğini biliyorsun. Onlarda seni öyle seviyor. Çocuklar için yaşa ve beni de rahat bırak."

Harun cevaben, "bir daha olmayacak, ben hatamı anladım" dedi. "Yatağında ölmek üzereyken mi anladın, keşke daha önce anlasaydın. Beni kendine düşman etmeden önce anlasaydın. Çocuklardan uzak kalmadan önce anlasaydın. Yuvayı bozmadan önce anlasaydın. Sana çocuklar gibi yalvardım. Önünde oturup yalvarıyordum ama sen beni tekmeliyordun. Ne oldu, ne kazandın? Benim yanımda kraldın. Şimdi soytarıya döndün" dedim.

Harun "haklısın, ben senin kıymetini anlamadım" diye cevap verdi. Ertesi gün yeniden hastaneye çocuklarla birlikte gittiğimde, Harun yeniden hakkını helal et dedi. "Hakkım helal değildi ama, bu dünyada senden yeteri kadar çektim. Eğer ahiret varsa orda seni görmek istemiyorum" dedim. Hastane sürecinden sonra Harun düzeldi, tacizleri, hakaretleri bıraktı. Önceleri konuşma, sohbet etme imkânı olmayan Harun'la, konuşmaya başladım.

Geriye dönüp baktığımda, on yıl Harun'un yaptıklarına katlanmanın hata olduğunu görüyorum. Kendime yeni bir sayfa açtım, bir erkeğin yardımı olmadan da ayaklarımın üzerine dikildim ve çocuklarım ile mutlu bir hayat sürdürüyorum. Yaşadığım tüm acılara rağmen gülmeyi unutmadım, çocuklarım annelerini hep gülen bir kadın olarak hatırlayacaklardır. Yaşamın zorluklarına rağmen hayat devam ediyor.

Kendimi çok güçlü hissediyorum. Neden onyıl o adama katlandım. Neden daha önce boşanmadım. Neden Frankfurt'ta boşandıktan sonra başka şehire taşınmadım. Neden boşandıktan sonra yedi yıl Harun'un kahrını çektim. Essen'de ilk 1,5 yıl çok bocaladım. Çünkü komşum dışımda kimseyi tanımıyordum. Sinir krizi geçirdim, hastanelik oldum. Bir hafta hastanede kaldım. Herşey üst üste geliyordu. Belli bir noktadan sonra insan duruyor. Hastane de hap içerek yaşamıma son vermek istedim. Çünkü dayanacak gücüm kalmamıştı. Hastanede psikologla konuştum. Psikolog bana "yaşamına son verme girişimini rapora yazmıyorum, yazarsam çocuklarını elinden alırlar" dedi. Psikolog ayrıca "çok iyi bir annesin, kendini toparla "dedi. Daha sonra güçlendim, kendimi toparladım. Daha da iyi oldum.

Yaşam öykümün kısa bir özetini yazdım. Anlattıklarımın çok eksiği vardır, fazlası yoktur. Biz kadınlar, bu sorunları yaşamak zorunda değiliz. Biz, kadınlar erkek şiddetine, erkek baskılarına mahkûm değiliz. Benim yaşadıklarımı, başka kadınlarında fazlasıyla yaşadıklarını biliyorum. Zoraki evlilikler kaderimiz değildir, olmamalıdır. Biz kadınlar, doğuştan güçlüyüz ama farkında değiliz. Ta ki en güvendiklerimizin iki yüzlülüğünü görene kadar, bıçak kemiğe dayanınca ne kadar güçlü olduğumuzu da fark ediyoruz. Kendi gücümüzün farkına varalım. Bize reva görülen rolleri kabul etmeyelim. Aklımızla hareket ettiğimizde ve kendi gücümüze güvendiğimizde başarmamak için hiçbir neden yoktur.

15 Eylül 2016 ■

FAKİR BAYKURT ANISINA

■ **YAVUZ AKÖZEL**

11 Ekim Fakir Baykurt'un 17. ölüm yıldönümü. Köy romanının baş ustalarından sayılan bu değerli yazar aslında sadece köy romanı üzerine değil, işçi ve göçmen edebiyatı, çocuk edebiyatı vb. üzerine de verimli çalışmalar yapmış, kendi yaşamından süzülen gerçekleri ustalıkla yazabilmiş ender yazarlardan biridir. Önünde saygıyla eğiliyorum.

Elimde bir dergi var. Berlin'de 1980 sonrası yani 12 Eylül askeri darbesinden sonra yayına girmiş. Dergi'nin adı "**YABANEL**", sayı 10, Mart-Nisan 1982. Kimlerin yazdığına bakıyorum: Fethi Savaşçı, Yavuz Aközel, Mahmut Makal, Yılmaz Güney, Vehbi Bardakçı, Fakir Baykurt, Seyfili, Kemteri, Emekçi, Rençber, H. Özüpek ve Adil Duran.

O sıralar Mahmut Makal Berlin'de, Fakir Baykurt ise Duisburg/Homberg'de yaşıyorlardı. Derginin sayfalarını çeviriyorum. Hemen daha ilk sayfada Mahmut Makal'ın 'Bir Ressam' başlığını taşıyan ve bizzat başından geçmiş savcılıktaki sorgulamasına ilişkin güzel bir anı yazısı yer alıyor. Sayfaları çevirmeye devam ediyorum. Hemen ardı sıra 3. sayfada Fakir Baykurt ile yapılan ilginç bir söyleşi 'Fakir Baykurt İle Bir Konuşma' başlığı altında yayınlanmış. Yine bu yazıyı da içimden bir şeylerlerin aktığını duyumsayarak okudum.

Giriş bölümünü olduğu gibi aktarmak isiyorum:

"Yabanel: Sizi tanımayan azdır. Gene de kısaca özgeçmişinizi dinleyelim.

F. Baykurt: 1929 yılında Burdur iline bağlı Akçaköy'de doğdum. Ayı günü belli değil. Altı çocuklu bir çiftçi ailesinin çocuğuyum. Kardeşlerim içinde bir ben okuyabildim. O da köy enstitüleri sayesinde. Uzun yıllar öğretmenlik, ilköğretim müfettişliği, sendika yöneticiliği yaptım. Mesleksel eylemlerim ve yazılarım yüzünden izlendim, bakanlık buyruğuna alındım, maaşım kesildi, cezalandırıldım. 12 Mart döneminde tutuklandım, uzun boylu yargılandım, beraat ettim. Ama işsizliğim sürdü. 1979'da Almanya'ya geldim. Sanata şiirle başladım, köy yaşamını dile getiren öyküler ve romanlar yazarak sürdürdüm. Sanat çalışmalarımı öğretmenliğimin yanı sıra gerçekleştirdim. Zor oldu, ama sonuçtan mutluyum. Otuza yakın kitap çıkardım. Bunlar halkımız tarafından okundu, sevildi." (Yabanel, sayı 10, s. 3)

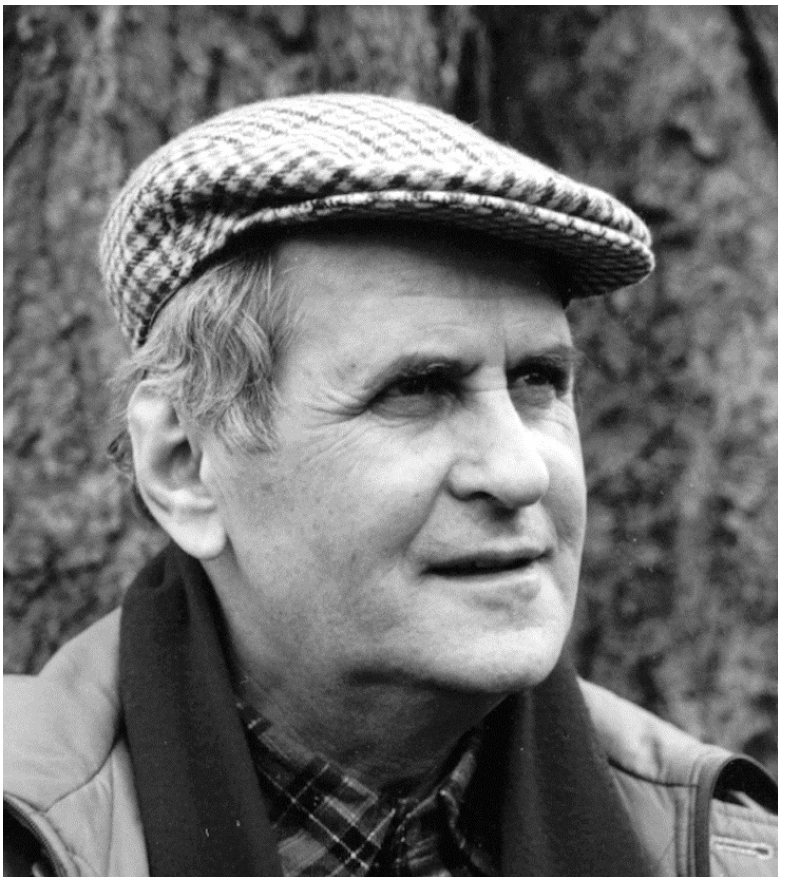

Fakir Baykurt (Fotoğraf: Recai Aksu)

Köy romanı demiyelim de köy yazınının önemli kilometre taşlarından biridir Fakir Baykurt. Bir başka örnek de öncelikle Mahmut Makal'dır. Her ikisinin de savaşımla yoğrulmuş yaşamlarının büyük bir bölümü sürgün, tutsaklık, gözetim altında tutulmak, bakanlık emrine alınmak, işsiz bırakılmak olarak geçmiştir. Tırpan romanının 1978 baskısının önsözünde şöyle yazmaktadır: "Çileden uzak dönemi olmadı öğretmenliğimin. İlk fırsatta Yılanların Öcü romanım ve Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazılarım yüzünden ders verme yetkim elimden alındı. İşsizliğin ve parasızlığın anlatılmaz acılarını tattım böylece."

Bu döneme ilişkin güzel bir öyküsü vardır: **Sürgündeki Öğretmen**. 'Sınırdaki Ölü' adlı 25 öyküden oluşan yapıtında yer alan bu öykü aslında Fakir Baykurt'un o yıllarına ilişkin gerçek bir panoramasıdır. Öyküden bir parça buraya aktarmakta yarar görüyorum:

"**Sürgündeki öğretmen**

"... Anam, bir kâğıt, bir kalem veriyor elime: «Yaz o babana!» diyor.

«Birem birem anlat kardeşlerini. 'Pahalı olur diye fırından yemiyoruz, biraz buğday aldık istasyondan diye yaz. Ben değirmene götürüp öğütüyorum diye yaz. Benim derslerim çok iyi diye yaz. Sabahat ablam öğretmen okulu sınavlarına girecek. Torpil bulamazsak kazanamam diye korkuyor. Ben de Harbokulu'na gireceğim, fakat sen işçi sınıfına çalışıyorsun diye almayacaklarmış'… diye yaz. Söylediklerimin hepsini yaz. «Fırsat bul da gel azıcık. Dilekçe vermedinse ver.Verdinse gene ver. Ne yap yap, kendini biraz yakınlara aldır» diye yaz" diyor.

Yazıyorum. Anam okuma bilmiyor ama, kalemi alıyor elimden, dolu mektubun altına «ZEHRA» diye yazıyor tek tek.

……

«...Niçin ağlıyorsun ana?» Susuyor. Üsteliyorum, söylemiyor. Sonra ben de ağlıyorum. Ben ağlayınca, «sus ağlama, sus, sus! Ne olursun sus!..» diye yalvarmağa başlıyor. «Suphi abin gelmedi! Sabahat ablan dönmedi!

Onlara ağlıyorum, başka bir şeye değil! Valla billa, gözüm kör olsun onlara ağlıyorum, başka bir şeye değil..»diyor, daha çok öpüyor, öpe öpe her yanlarımı ıslatıyor, yakıyor. «Ağlama sus!» diyor.

«Yitersin deme bir daha bana!»

«Demiyeceğim sus!» diyor.

Kesiyorum ağlamayı.

«Gideyim babamın yanına? İzin ver!..» diyorum.

«Para gelsin yeni pabuç alalım, bir pantolon alalım, babanın yanına böyle gidilmez!» diyor.

Para gelmiyor, gelince de çoğunu Suphi abimle Sabahat ablam kapıyorlar.

«Fırından yersek yetmez, buğday alıp değirmene götürelim gene! »diyorum.

«Olur, alalım da götür..» diyor.

Değirmene buğday götürüyorum gene.

Rüstem usta, «Geel bakalım öğretmen Hakkı'nın akıllı oğlu!» diyor, okşuyor.

Bir kızak yaptım kendim. Kızağa yükleyip çekiyorum.. Çeke çeke götürüyorum, getiriyorum. Sıra bekliyorum bazen bütün gün. Bir çuval değil mi hemen üğünüyor sıram gelince.

Sazaç çayırından geçerken jandarmalar kesiyor önümü.

«Ne var içinde?» diyorlar?

«Un...» diyorum

«Ne unu?» diyorlar.

«Buğday unu!..» diyorum.

Çuvalı çözdürüp bakıyorlar, kasaturayı sokup karıştırıyorlar.

«Öğretmen Hakkı'nın oğlumusun sen?» diyorlar.

«Onun oğluyum » diyorum.

Anama söylemiyorum jandarmalara «öğretmen Hakkı'nın oğlu musun?» diye sorduklarını, una kasatura soktuklarını. Her şeye ağlıyor yeşil yeşil, bir de buna ağlamasın diyorum. Kızağımı çekip getiriyorum." (Sınırdaki Ölü, Remzi Kitabevi, s. 165)

Sadece sürgünlerle değil kendisiyle birlikte tüm ailesini açlık, çaresizlik ve sefaletle cezalandıran hükümet, devlet...

Buna karşın hâlâ bildiğinden şaşmayan, haklının, ezilenin yanında sıraya giren bir idealist, demokrat! Yıldırmak için evini, okulunu kurşunlamaya kadar her yolu deneyen bir hükümet-devlet koalisyonu.Yine de yılmayan, yine de korkmayan ve yetiştirdiği çocukların güzel bir Türkiye yaratacaklarından yüzde yüz emin olan engin bir yürek. Bu engin yürek üzerinde binbir baskı olmasına karşın TÖS'ün yaratılmasında en ön sırada yerini alıyor ve TÖS'e başkan seçiliyor.

Fakir Baykurt 1979'da Almanya'ya eğitim görevlisi olarak gidiyor. Almanya'ya gidişinin asıl nedenini yoksul Anadolu köylüsünün 'gast arbeiter/misafir işçi'-olarak çalışmaya gittiği öncelikle Almanya'daki durumunu yerinde gözlemlemek. Yoksul Anadolu köylüsünün Avrupa'daki sınıfsal dönüşümünü ve sorunlarını dile getirmek. Aslında Fakir Baykurt çok çok bir/iki yıl için gittiği Almanya'da tam 20 yıl kalmak zorunda kalıyor. (Bırakılıyor!) (Türkiyeye'de çekinceli olarak 1994'de vatanından ayrılışından tam 15 yıl sonra gidebiliyor.) Çünkü Almanya'ya gidişinden bir yıl sonra Türkiyede Genelkurmay Başkanı faşist Kenan Evren'in başını çektiği 1980 askeri faşist darbesi oluyor ve tüm ilerici, demokrat, devrimci, komünist yurttaşlar sorgusuz/sualsiz hapishanelere dolduruluyor. Suçlarının ne olduğunu dahi bilmeden yıllarca hapishanelerde yatıyorlar, işkencelerden geçiriliyor, işkencelerde öldürülüyor, sakat bırakılıyorlar. Onlarca devrimci genç idam edliyor. Henüz 17 yaşında olan Erdal Eren darağacına gönderiliyor. Fakir Baykurt Türkiye'ye dönseydi o da tutuklanacaktı. Dolayısıyla Almanya'da kaldı ve bu kalış 20 yıl sürdü.

1999'da Essen Üniversite Kliniğinde pankreas kanserinden öldükten sonra Türkiye'ye cenazesi götürüldü.

Sene 1982 sonu olsa gerek. Yılmaz Güney'in 1972 Orhan Kemal roman ödülünü almış "Boynu Bükük Öldüler"ini okuyorum. Roman beni sardı. Köy romanı özelliklerini taşıyor. Benim ise köy romanı üzerine teorik bilgim fazla yok. Fakir Baykurt'un, Mahmut Makal'ın en belli başlı roman ve öykülereni de okumuştum. Yılanların öcü, Irazcanın Dirliği, Tırpan, Kaplumbağalar, Sınırdaki Ölü, Amerikan Sargısı, Bizim Köy, Yer Altında Bir Anadolu vb. Köy romanına kafayı iyice taktım. Yaşar Kemal'in İnce Memed'i de araya girince köy romanı üzerine bir şeyler yazayım istedim.

Almanya'nın ücra bir köyündeyiz. İn/cin top atıyor. İnternet falan yok. Kitap kısıtlı, İstediğim

kitapları bizim devrimcilerin tertiplenen gecelerde açtıkları kitap/dergi sergilerinde bulmak olanak dışı. Benim de Türkiye'ye girebilme olanağım yok! Oysa köy romanının tarihçesi bana gerekli, işe Türkiye'deki köy romanının ilkinden başlamak, onlar üzerine bilgilenmek gerekiyor. Fakir Baykurt'u önemle bunun için aramak, onunla bu konularda sohbet etmek, bilgilenmek istedim.

Rahmetli Fethi Savaşçı (1930-1989) Münih'te yaşıyor, bir fabrikada işçi olarak çalışıyordu. Yani İşçi-yazar! (öyküleri sanıyorum 20'den fazla ve bir bölümü Yedi Tepe Yayınevi tarafından yayınlanmıştı.) Sık mektuplaşıyoruz. Önemle o yıllarda öne çıkan politik, teorik sorunlarda tartışıyoruz. Uzun yazıyoruz. Fethi Savaşçı'nın Fakir Baykurt ile de arkadaşlığı var. Telefon numarasını o bana vermişti.

-Alo diyorum. Alooo! (Aramızda tam 150 km var. Aslında Almanya'da en fazla 1,5 saatlik bilemedin iki saatlik bir yol.)

-Aloo diye kısık bir ses yanıt veriyor!

-Kiminle görüşüyorum?

-Siz kimi aramıştınız?

-Fakir Baykurt ile görüşmek istiyorum da!

-Benim, buyurun.

-Adım Yavuz Aközel! Yabanel Dergisi'nden. Telefonunuzu Münih'ten Fethi Savaşçı'dan aldım.

-Buyurun!

-Fakir abi, ben köy romanı üzerine bir yazı hazırlıyorum da. Sizin yardımınıza gereksinimim var.

-Nasıl bir yardım?

-Sözgelimi köy romanının tarihçesi üzerine... (Fakir Baykurt bu konularda gerçekten bilgili bir kişi. Benim elimde kağıt-kalem onun anlattıklarını not alıyorum...)

Bugün internetler artık her eve girmiş. O zamanlar var mıydı, bilmiyorum da biz biraz ilkel kalmıştık sanırım. Yaşamımız ev ile fabrika arasında geçen yankısız bir savaşımdan öte bir şey değildi. Hiçbir ses duymuyorduk, hiçbir ses de çıkartmıyorduk. Öyle sessiz ve öfkesiz. Ama acıklı, dramatik!

-İlk köy romanı?

-Evet, adınız Yavuz'du değil mi?

-Evet...

-İlk köy romanı Nabizade Nazım'ın 1890 yılında yazdığı 'Karabibik'dir. Edebiyatımızda ilk köy gerçeğini anlatır. Roman Kaş'ın Beylik köyünde geçer. Ama köy romanı değil de ilk Türkiye romanını sorarsan Şemsettin Sami'nin 1872'de yayınladığı "Taaşşuku Talat ve Fitnat" adlı yapıtıdır.

Fakir Baykurt'un aynı dergide yazılarımız yayınlanmış olmasına karşın benim yazılarımı okumadığı belli. Oysa ben birkaç makale türü yazımda ondan da örnek vermiş, yaşadığı baskıları romanlarının önsözlerindeki alıntılarla gündeme taşımıştım. 3-4 dakikakılık kısa bir konuşmaydı. Ama oldukça yararlı ve beni mutlu eden bir konuşma olmuştu.

Fakir Baykurt'la böyle bir muhabbetimiz oldu işte! Sonra birkaç kez yine köy romanı üzerine, Köy Enstitüleri üzerine, Mahmut Makal'ın 1950'de yayınlanan 'Bizim Köy' denemesi üzerine konuştuk. Artık konuşmalarımız 3-4 dakika değil neredeyse 15-20 dakika sürüyordu. Buraya kadar herşey çok güzeldi. Fakir Baykurt gerçekten alçak gönüllü, saygılı, yardımı seven, BİLGE bir kişilik.

Elimde Nesin Vakfı'nın Edebiyat Yıllıkları vardı. 1976 yılına ait yıllıkda "Köy romanı, Köy Enstitüleri çıkışlı öğretmenlerin yazdıkları romanlar üzerine 1975 yılında gerçekleştirilmiş "ilginç ve kapsamlı tartışmalar" yer alıyordu. Bu tartışmaya Pakize Kutlu, Adalet Ağaoğlu, Talip Apaydın, Necati Cumali, Dursun Akçam, Selim İleri, Demirtaş Ceyhun ilk elde katılanlar. Daha sonra Attila İlhan, 22 Eylül 1975'de Yeni Ortam Gazetesinde **"Bırakın Allah Aşkına"** başlığını taşıyan **Köy Enstitüsü** çıkışlı yazarları hedefin merkezine koyan bir yazı yazıyor. Yazıdan biraz alıntı verirsem aslında daha iyi olacak. Yazıyorum:

"Bırakın Allah Aşkına

".....

İki yanlış birleşti mi?

Konuyu yeni girenler için ister misiniz önce sorunu bir özetliyeyim?

Acaba şöyle mi toparlasam: Köy ve köylü edebiyatından hoşlanmıyorum diye bir şey yok. Deyim uygun düşerse "Bizim Köy" edebiyatından hoşlanmıyorum diyeyim. Hem zaten bu hoşlanmamak da sayılmaz. Öylesi bir edebiyatı yanlış bulmak, toplumcu gözle eleştirmek!

Aslı aranırsa "Köy Enstitüsü" çıkışlı bazı yazarların yaydığı ve geliştirdiği bir edebiyat, roman, hikâye ve şiir olarak belirli çevresinde dolaşır, temeli de köyü kalkındıracak adamın öğretmen, kalkındırma yönteminin de eğitim olduğudur. Bu birinci yanlış. İkincisi ve önemlisi: Köy Enstitüleri edebiyatı bizde, bu kuruluşların köylünün köyde kalması, şehre kayışının 'proleterleşmesinin' önlenmesi gibi bir amacı içerdiğinin gözden kaçmasına neden olmuştur: Öyle ya, enstitülerde ilerici öğretmeni yetiştir, eğitimle donatılmış olarak sal köye, bak nasıl hepsini çevresine alıp köyünü cennet edecek! Bu yüzden de, kimse "yabana" gitmeyecek. Sanki cahilliklerinden gidiyorlar, ekonomik ve yapısal nedenlenden değil!

Bu iki yanlış birleşti mi, temeldeki büyük yanlışı veriyor: Köy Enstitüleri de, oradan çıkan yazarların çoğu da, ülkenin ve köylünün kalkınmasını bir eğitim yani üst yapı sorunu diye almaktadırlar, oysa altyapısal değişiklikler gerçekleştirilmedikçe, sırf eğitimle bir dönüşüm başarmak olmayası bir şeydir." (Yeni Ortam, 22 Eylül 1975) Alıntı Nesin Vakfı 1976 Edebiyat Yıllığı Sayfa 346-360'dan verilmiştir.)

Bunun üzerine **Fakir Baykurt** da tartışmaya Attila İlhan'ın adını vermeden ama **'Bırakın Allah Aşkına'**ya yanıt niteliğinde 1 Kasım 1975 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde aslında biraz sitemli, biraz duygusal bir yazı yazıyor.

Yazının o duygusal ve sitemsi bölümlerinden değil de asıl meselenin esasına giren bölümlerinden birkaç alıntı vermek sanıyorum yararlı olacak. Yazıyorum:

Bıkmışlar Köy Edebiyatından

"…… otuz yıldan bu yana düşünür gelirim. Köyde doğmuş, köyde okumuş, köyde çalışmış, bugün de bir ayağı köyde bir yazarım, davranışlarıma, konuşmalarıma, yazılarıma belli başlı etken olan temel izlenimler, romanlarımın, öykülerimin temel gereçleri köyden geliyor. Köyü bildiğim kadar kenti, fabrikayı, ocağı bilmiyorum, bilemiyorum. Bilmek istediğim zaman da yenilmez zorluklarla karşılaşıyorum. Kimse bir yazara, «bildiğin konuları bırak, bilmesen de şu şu konuları yaz!» diyemez herhalde…. Bunca yıllık yazarlığımızda biz kimseye, «kentin can sıkıcı aylaklarını, onların küçük serüvenlerini yazmayı bırakın da, köye gelin, sömürüle, kemirile anası ağlayan köyü yazın!» demedik.

İkincisi, benim kafamda, bugün yazmak düşünsel bir seçiş, bir yazarlık görevidir. Köylüler bugün toplumun en ağır üretim işlerini, en ağır hizmetlerini yüklenmiş bir kitledir. Köylüler en ezilen, en sömürülen yanımızdır. Köylüler sattıklarından kazıklanan, satın aldıklarından kazıklanan, ekonomik ve politik anlamda uyutulmuş, örgütlenmesi önlenmiş, kasıtlı olarak cahil bırakılmış, sağlığına boş verilmiş çocukluğumuzdur. Onun yaşamını, çilesini, bilinçaltını, üstünü, tepkilerini, özlemlerini yazarak aydınların, partilerin, üniversitelerin, yönetim katlarının dikkatlerini çekmek, okurların da ilgisini ve yardımını sağlamak topluma yararlı bir hizmettir. Köyü ekonomi politik açıdan fazla abartarak değerlendirmenin sakıncalarını biliyorum elbet. Ama tartışmacı arkadaşlarımız da onun dünkü bugünkü varlığını, varlığının önemli ağırlığını yok saymayı kesmeliler.

Haklı eleştiri şudur: Bütün bunları yazabilirsiniz. Ama bunları yazmak bir yazarı kurtarır mı? Yazdığımız romansa roman, öyküyse öykü olmalı. Ama bunu tartışmak başka, «Köyü yazmayın, köyden bıktık!» demek başka. «Bizim çoğu romancılarımız Zola çağındalar. Kötü Rus romanlarına öykünmeyi iş sananlar çok» demek başka. Kurnaz bir dikkatle roman adı da, romancı adı da yazmadıkları bu yazarlar, nerdeyse bilinçaltı kıskançlıkların bir çeşit dışa vurumu oluyor." (Cumhuriyet, 1 Kasım 1975) (Nesin Vakfı 1976 Edebiyat Yıllığı, s. 346-360)

Fakir Baykurt eylem adamı. Salt masa başında oturup da hayali romanlar, öyküler yazan tipik kentsoylu yazar tiplerine hiç benzemiyor. Fakir Baykurt, hayal gücü ile gerçekliğini yapıtlarına yansıtan, bunun için de yazdıklarının hem estetiksel hem de toplumsal paha biçilmez değerleri olan bir kavga adamı. Onun estetiksel başarısının birincil gizi, ezilen insana verdiği değer ve bu insanı gerçekliğiyle yapıtlarının içerisine başarıyla sokabilmiş olmasında yatıyor.

Onun Almanya'ya gidişinde de bu özelliği belirgin değil mi? O Almanya'ya para kazanıp da zengin olmaya elbette gitmedi. Köyünden kopmuş fakir köylüyü yerinde izlemek, onun köylü yaşamını, proleter yaşamını, ekonomik ve sosyal değişimlerini kendi kanında, canında duyabilmek için gitti. Alıntı yaptığımız yazısında da gerçi bu duruma Fakir Baykurt'un bizzat kendisi değiniyor, bu durumu açımlıyor.

Fakir Baykurt Cumhuriyet Gazetesinde 1 Kasım 1975'de, **Bıkmışlar Köy Edebiyatından**'ı yazdıktan sonra Attila İlhan durur mu hiç? Hemen sıcağı sıcağına 8 Kasım 1975'de, Yeni Ortam gazetesindeki kendi sütunundan dalgayla karışık yanıtını yapıştırıverir. Hani köylünün değil de proleteryanın marksist bakış açısıyla…! Olguya baktığından Fakir Baykurt'u mat etmek için elini çabuk tutar. Marx'ın meşhur bir ayakkabıcı öyküsü vardır ya işte o öyküyü örnek göstererek çok bilimsel yazısına giriş yapar. Sonrası? İşte sonrasının bir bölümünü de buraya aktarayım:

"İLAHİ FAKİR-i PÜR TAKSİR!

……Yalnız, ondan önce yazarlar da, Fakir-i Pür Taksir'in kendisi de suya tirit konuşuyorlar, bu da önceki saptamalarımızı doğruluyor. Neydi onlar, bu ekolün yazarları natüralizm yapar, kuramsal hazırlıkları yoktur, şematik bir iyi öğretmen–kötü imam (pek pek ağa) çelişkisini hemen hemen aynı tipler, aynı ilkel anlatımla yinelerler vs. değil mi, eh kendilerini savunurken söylediklerine baktınız mı, elhâk diyorsunuz, bunlar bu kadardır, ötesine de öldür Allah gidemezler.

Biz Neredeyiz Ağam Nerede

Bu kadar sözü, gerçekte üzerinde biraz durmuş olduğumuz Fakir Baykurt'un bir yazısına, daha doğrusu oradaki bir itirafına yeniden dönebilmek için söyledim. Gereksindim de ondan, bana öyle geldiki o itiraf, bizim köy yazarı tipinin her biçimine uygulanabilecek, bir «Koşullarının gerisinde kalmış olmak» itirafıdır. Fakat önce aynen aktarmak zorundayım, bakalım ne diyor Fakir-i-Pür-Taksir efendimiz:

«Otuz yıldan bu yana düşünür gelirim. Köyde okumuş, köyde çalışmış, bugün de bir ayağı köyde bir yazarım, davranışlarıma, konuşmalarıma, yazılarıma belli başlı etken olan temel izlenimler, romanlarımın, öykülerimin temel gereçleri köyden geliyor. Köyü bildiğim kadar kenti, fabrikayı, ocağı

bilmiyorum, bilemiyorum. Bilmek istediğim zaman da yenilmez zorluklarla karşılaşıyorum.»

Açıkça görünmüyor mu durum? Bir kere benim, «bunlar doğru dürüst köyü de değil, kendi çocukluklarının köyünü anlatıyorlar» yolundaki saptayışımı satır satırına doğruluyor ya; daha da öteye gidip, aşağı yukarı yirmibeş otuz yıldır kent gerçeğine yerleşmiş oldukları halde bireysel üst yapılarını alt yapılarına uyduramadıklarını da, bu yüzden geride kaldıklarını da gösteriyor. Onun içindir ki zaten, bunların toplumsal devrimci davranışı işçilerin davranışına uymaz da, daha çok, «Köy Enstitüleri'nin yeniden açılmasını sağlayacak» tepeden aşağı bir hükümet darbesi devrimciliğine uyar.

İnönü Atatürkçülüğüne yani!

Oysa çağdaş koşulların köyden şehre göçmüş orada işçileşmiş (işçileşmek entellektüel düzeyde olabilir) köylülerden beklediği, bir ayak önce işçileşme bilincine kavuşmak, bunun sosyalizm aşamasına ulaşmak, siyasal ya da entelektüel eyleminde bunun sentezini yapmaktır. Yoksa acıttı mı?" (Yeni Ortam, 9 kasım 1975) (Nesin Vakfı 1976 Edebiyat Yıllığı, s. 346-360)

O yazılarda kendini kaf dağında gören Attila İlhan, Fakir Baykurt'la adeta dalga geçercesine, eleştiri yazılarına Fakir Baykurt'u hedef alan tuhaf başlıklar atıyor. Aklı sıra olguları marksist bakış açısıyla değerlendiriyor. Attila İlhan'ın 'köy romanı' bağlamında hedef aldığı Fakir Baykurt üzerine kaleme aldığı yazıları yeniden özetliyelim:

Biraz da Roman Yazalım (Milliyet Sanat 11 Temmuz 1975)

Bırakın Allah Aşkına (Yeni Ortam, 22 Eylül 1975)

İlahi Fakir-İ Pür-Taksir (Yeni Ortam, 8 Kasım 1975)

Fakir-i Pür Taksir'in Açık İtirafı (Yeni Ortam, 9 Kasım 1975)

Fakir Baykurt, bu yazılara karşılık aydınlatıcı iki yazı kaleme alıyor. İlki Kasım 1975'de, diğeri ise Şubat 1976'da.

Bıkmışlar Köy Edebiyatından (Cumhuriyet, 1 Kasım 1975)

Ne Çıktı Köy Romanı Tartışmasından (Yeni Toplum, Şubat 1976)

Evet, telefonda Attila İlhan konusu açılmadan herşey yolunda gitmişti. Ama benim haklı olarak Edebiyat Yıllıkları'na kadar yansımış bir tartışma üzerine de telefonda konuşmak, fikir alışverişinde bulunmak istiyordum. Çünkü kafamda çözüm bekleyen bazı çıkmazlar vardı.

Fakir Baykurt, Attila İlhan adını duyunca lafı hiç gevelemeden kısa kesti ve telefonu kapattı. Tabii yanlış anlaşılmıştım. Moralim bir anda sıfıra inmişti. Günlerce uyuyamadım. Emeğin Sanatı Dergisi'nin 2013 Haziran sayısında (sayı143'de) Köy Enstitüleri, Köy Romanı, Attila İlhan, Bizim Köycüler kapsamlı bir şekilde ele alınıyor. Bu yazı yine Emeğin Sanatı E Yayınlarında "Köy Enstitüsü Tartışmaları ve Can Yücel'e Yolculuk" başlığı ile E kitap olarak yayınlandı. 1982'den 2013'e gelindiğinde FAKİR BAYKURT'A ANLATMAK İSTEYİP DE ANLATAMADIĞIM, BELKİDE YANLIŞ ANLAŞILDIĞIM İŞTE O ŞEYLERİN BİR BÖLÜMÜ BU E KİTAPTA AÇIMLANDI. Keşke Fakir Baykurt ölmeseydi de yeniden telefon açsaydım, hatta yanına gitseydim.

Yanına gittim!

Tabelanın üzerinde **Fakir Baykurt Platz** yazıyordu. Tabelaya elimi dokundurdum, tabelayı okşadım. Hafif bir rüzgar ağaçlarda tek tük kalmış sarı yaprakları yere döküyor, savuruyordu. O derin sessizlikte onun telefon görüşmelerimizdeki sevecen, bilge sesi kulaklarıma hüzünlü ama umut dolu şeyler fısıldıyordu. Neydi bu hüzünler? Neydi bu umut dolu fısıltılar? Yepyeni bir dünya, özlemin, gurbetin, acının, sömürünün, çaresizliğin sona erdiği bir dünya! Kadınlarımızın, çocuklarımızın çaresizlik içerisinde ağlamadığı, kahrolmadığı kocalarını, babalarını mahpus damlarına, sürgünlere, ölümlere, işkencelere göndermediği pırıl pırıl bir dünya.

Evet, tam bir yıl sonra Almanya'da onun yaşadığı semtin 4 km. yakınında pizza ve enternasyonal mutfak üzerine çalışan ev ve iş yerlerine de arabalarla servis yapan, Bismark caddesinde, adı 'Piknik' olan bir restaurant açtım. Onun gittiği, dolaştığı yerlerde dolaştım, oturduğu yerde oturup Rhein Nehri'ni, nehirden süzülüp giden yük gemilerini, yolcu gemilerini gözledim. Restaurant'ım Moers'ün Meerbeck semtindeydi. Yani Duisburg'a bağlı Homberg ile sınırdı. Fakir Baykurt işte bu **Homberg'de yaşıyordu. Türkiye'de sürüm sürüm süründürülen bu değerli adam** 20 yıl yaşadığı Homberg'in bir sokağına değil, bir meydanına adını vermişti: Fakir Baykurt Platz! Benim dükkandan Moers caddesini takip ederek doğru gel Homberge, Schiller caddesinin başladığı yer Fakir Baykurt Platz! Artık adet edinmiştim. Ne zaman içimi gurbetin yüklediği bir hüzün ve özlem basar hemen arabaya atlar oraya giderdim.

Son sözü henüz söylemiyorum. Ama Fakir Baykurt üzerine yapılmış tek yanlı yargılar üzerine gitmek istiyorum.

Evet köy romanı denildiğinde (Fakir Baykurt köy romanı deyimini kabul etmiyor) öncelikle Fakir Baykurt akla gelir. Ama o sadece köy romanları yazan bir yazar değildir ki! Yaşamının belirli bölümlerini bakanlık emrine alınma, sürgün, açığa alınma, mahpus damlarında en önemlisi de son 20 yılını Almanya'da işçi sınıfının arasında geçirmiş bir yazarın köy romanından başka söylediği şeyler de olmuştur.

Hem de güçlü şeyler. Araştıran kişi bunları bulmak da hiç de zorluk çekmez.

Urla, 17. 10. 2015 ■

74. JENOSİD ŞENGAL

74. JENOSİD ŞENGAL FİLMİNİN YÖNETMENİ VE BAŞROL OYUNCUSU CANE İNAÇ:

“YÜREKLİ BİR FİLM YAPTIK...”

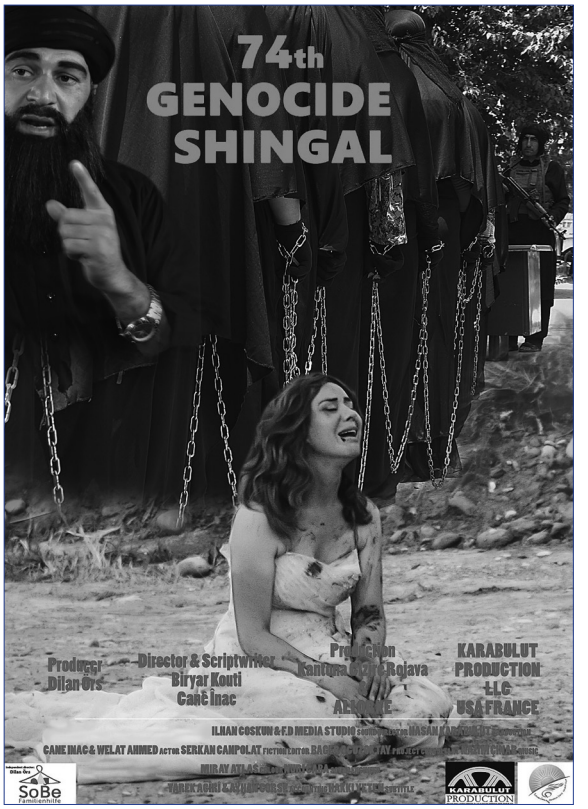

“74. Jenosid Şengal” filminin resmi afişi

“74. Jenosid Şengal” Monaco Film Festivali’nde ödülle döndü. Filmin yönetmeni ve senaristi Cane İnaç, filmin prodüktörlerinden Dilan Örs’le kazanılan ödül sonrası...

■ MEHMET KAYA

CANE İNAÇ... Ya da bilinen, tanınan ismiyle Hozan Cane... 1973, Erzurum Karayazı doğumlu. İlkokulu köyde, ortaokulu Adana’da okumuş... 11 yaşında evlendirilmiş, dört yıl süren bu evlilik kocasının üzerine kuma getirmesi üzerine sona ermiş... Bir kızı, bir oğlu var. Kumadan sonra kızını alıp ailesinin yanına dönmüş... Bir yıl kadar sonra İstanbul’a gitmiş ve Arif Sağ’la tanışmış; O’nun okulunda dört yıl şan dersleri almış... Sanat hayatına böyle başlamış. Annesinin isteği üzerine Kürtçe türkülerden oluşan iki albüm çıkarmış. İkinci albüm sonrası tutuklanıp Van’da Hem de sorgusuz, sualsiz cezaevine konulmuş... Dokuz ay sonra tahliye olmuş ve tekrar İstanbul’a dönmüş. Dönemin partilerinden HEP’in düzenlediği bir konserden eve dönerken silahlı saldırıya uğramış ve saldırı sonrasında kızıyla Avrupa’ya çıkmış, oğlunu ise ayrıldığı eşinin ailesi hiç göstermemiş... 17 yıl boyunca ülkeye dönememiş, Avrupa’da sanatsal faaliyetlere ağırlık vermiş ve Kürt Sanat Akademisi çatısı altında çalışmalarını sürdürmüş Hozan Cane... Şu anda da yine bu çatı altında çalışmalarını sürdürüyor...

Evet, herkes onu Hozan Cane olarak tanıyor. Toplam 14 albüm yapmış bugüne değin... Sesiyle kitlelere ulaşmış... Biz de Hozan Cane’yi, Cane İnaç’ı ozan olarak tanıdık, ta ki, o filmin yapıldığını duyana kadar... Evet, “74. Jenosid Şengal” filminden bahsediyoruz. Bu filmde Ozan Cane karşımıza yönetmen ve oyuncu olarak çıktı. Film yankı uyandırdı, Cannes Film Festivali’nde özel gösterim bölümünde gösterildi, Monaco’da ödülle döndü...

Elbette biraz sürpriz oldu bu bizim için... Çünkü biz O’nun bu yönünü tanımıyorduk... İstedik ki, siz Güney okurları için bir söyleşi gerçekleştirelim ve soralım. Ve gerçekleştirdik söyleşiyi...

Biz sorduk o yanıtladı...

İşte o söyleşi...

GÜNEY: Bizim için sürpriz oldu, sizin bu yönlü bir çalışmanız olduğunu doğrusu bilmiyorduk... Bu film düşüncesi nereden çıktı?

CANE İNAÇ: Şengal'e yönelik saldırılardan, kadınlarımızın kaçırılması, çocuklarımızın, gençlerimizin katledilmeleri her Kürt gibi beni de oldukça etkiledi. Daha önceleri Yezidiler ve Aleviler üzerine araştırmalarım da olmuştu ve bu araştırmaları yaparken bu kesimlerle bir gönül bağı da oluştu bende... Yaşananların anlamı esasta, bugüne kadar 73 kez katliama uğrayan Yezidiler için 74. katliam demekti... Genelde Kürtlere yönelik katliamlar, özelde de Yezidilere yönelik katliamlar bende böyle bir düşüncenin oluşmasına yolaçtı. Esas amacım, çıkış noktam, dünya kamuoyunun bu barbarlığı tanımasını, bilmesini sağlamaktı... Amacım buydu. Ayrıca Kürt katliamları, özelde de Yezidi katliamları sanat üzerinden, film üzerinden işlenmemiş, sanat dili kullanılarak bu katliamlar dünya kamuoyuna tanıtılmamış; lanetlenmemiş... Bunun bir çeşit yapılması gerekiyordu. Biz yaptık, başardık. Bizim filmimiz bu anlamda bir ilk oldu, devamının gelmesi gerekir. Sinema başta olmak üzere çeşitli sanat dalları üzerinden Kürt sorunu daha fazla işlenmelidir diye düşünüyorum.

GÜNEY: Sonra? Nereden başladınız çalışmaya?

CANE İNAÇ: Saldırılar sonrasında bir ön araştırma yapmak amacıyla Şengal'e gittim. Olaylar durulmuş, IŞİD barbarları fiili olarak püskürtülmüştü ama savaşın insanlar üzerindeki etkileri sürüyordu... Binlerce Yezidi kadın tutsak edilmiş, köle pazarlarında satılmıştı; bir çok kadının nerede olduklarına dair hiç haber bile yoktu... Acı bir durum vardı Şengal'de... Oradaki durumu görünce film projesi daha da netlik kazandı. Sonra bunun altyapısını, senaryosunu, kurgusunu, tekniğini vs. düşünmeye başladım. Başlamak bitirmenin yarısıdır derler... Bizim filmde de öyle oldu...

GÜNEY: Siz filmin hem yönetmenisiniz, hem başrol oyuncususunuz... Biraz film hakkında bilgi verir misiniz?

CANE İNAÇ: Kurgusu da bana ait... Nasıl başladığım konusunda ise... Aslında bu film öncesinde kısa film denemelerim olmuştu ama uzun metrajlı bir film yapmamıştım. Elbette başlangıçta çekincelerim oldu. Ama yedi ay boyunca ben Rojava ve Şengal'de, savaşın ortasında savaşı birebir yaşadım. Ve gördüm ki, aslında savaşı anlatmak için, acıyı anlatmak için sinema okullarında okumak mutlaka gerekli değil; savaşı yaşayan onu anlatmak için uygun bir dil bulur ve anlatır. Ben bunu yaptım; gördüğüm kadarıyla savaşı bir çeşit belgelemeye ve onu aktarmaya çalıştım. Savaşı canlı yaşamak bende önemli değişiklikler yarattı. Sonra içinde yaşadığım Cizre Kantonu yönetimi benim sanat üzerinden faydalı olabileceğimi ve yapacağım çalışmaları destekleyebileceklerini belirtti. Esasta kasdettikleri, beklentileri benim müzik üzerinden, müzik klipleri üzerinden katliamı dünyaya duyurmam idi. Elbette bunlar üzerinden de bir kamuoyu oluşturulabilirdi ama yeterli olmazdı. Ben yaşanan vahşetin, katliamın büyüklüğü karşısında bu tür etkinliklerin yeterli olmayacağını belirterek film projemi onlara sundum, Film projesi kabul gördü ve Kanton

Yönetimi tarafından desteklendi.

Çalışmalara başladım. Epeyce bir görsel döküman topladım, savaşın içinden insanlarla konuştum, ses ve görsel kayıtlar aldım... Hepsini Kürtçe dilinde yazıya döktüm. Ama Arapçaya çevirtmem gerekiyordu. O sıralarda beni Biryan Kuti ile tanıştırdılar, Projemi anlattım, senaryoyu kendisine verdim. Okudu, çok etkilendi, Arapçaya çevirdi. Birlikte yardımlaşarak ilerlemeye devam ettik. O'nun da film deneyimi yoktu, ikimiz için de yeni olan bir alanda birşeyler başarmak istiyorduk. Projemi daha da olgunlaştırarak Cizre Kantonu Kültür Dairesi'ne bizzat sundum. Kısa süre içinde olumlu yanıt verdiler. Oradaki çekimlerin masraflarını karşılayacaklardı, insan desteği ve teknik destek sunacaklardı. Böylece çalışmalara başladım...

GÜNEY: Sonra...

CANE İNAÇ: Sonraya geçmeden bir şeyi belirtmem lazım: Rojava tarihinde Sînema Amûdê denilen acı bir olay var. Olay yaklaşık olarak şöyle: 1960 yılının Kasım ayında Suriye Kürt çocuklarını, Mısır'da çekilen bir filmi bedava izlemek için Sînema Amûdê'ye davet eder. 200 kişilik salona 500'e yakın Kürt çocuk alınır. Suriyeli askerler çocukların tamamı içeri girdikten sonra kapıyı kapatıp Sînema Amûdê'yi ateşe verirler. Çocuklar yangını görünce hemen kapıya koşarlar ancak kapı kilitlidir. 283 çocuk yanarak can verir...

Bu acı olay , Rojava'yı sinemaya karşı yabancılaştırır... Film, sinema Rojavalı için sadece televizyonda izlenen dizi film demekti, o kadar. Film çekmek için bir altyapı yoktu. Oyuncu yoktu... Türkiye'den oyuncu getirmek istedim, kimse kabul etmedi. Ne yapmalıydım? Kendi oyuncumu kendim yetiştirmeliydim. Bunun için bir okul açmaya karar verdim. Bu önerimi de kabul etti Cizre Kantonu ve bize bir salon verdiler. Ben ve Biryan Kuti arkadaş köy köy dolaşarak 300 kadar öğrenci topladık. Bu öğrencileri üç ay eğittik. Biryan Kuti internet üzerinden edindiği teorik bilgiyi verdi, ben olabildiği kadarıyla işin pratik yanıyla ilgilendim. Sonuçta öğrencilerin yaklaşık yarısı belirli bir seviyeye geldi. Bu oyuncularla ve bizzat olayı yaşayanların desteği ve gönüllü katılımıyla, yaklaşık beşbin insanın katılımıyla filmin çekimlerine başladık.

GÜNEY: Savaş içinde çekildiğine göre film çekimleri sırasında senaryonun değiştirilmesi gibi bir durum yaşandı mı?

CANE İNAÇ: Evet, iki noktada filmin senaryosunda değişikliğe gittik. Öncelikle şunu belirteyim; film ne olursa olsun gerçeği, yüzde yüz gerçeği yansıtmalıydı, gerçeğe bağlı kalmalıydık. Esasta buna uygun davrandık. İki noktada buna uymadık. Birincisi, köle pazarlarında satılan kadınların Kuran'ın emri gereği satıldığı konusunu da bir sahnede işlemiştim. Kuran'ın gösterildiği ve "Bak burada öyle yazıyor!" denilen bu bölümü çeşitli hassasiyetleri gözönünde bulundurarak çıkardık... Gerçekten inanan müslümanları incitmemek için yaptık bunu. Bir de Şengal'de geçen bir iki sahneyi değiştirdim. Onun dışında esasta senaryoya bağlı kaldım.

Bunun dışında filmi tam savaşın ortasında çektik. Bir çok zorluk yaşadık elbette... YPG-YPJ IŞİD'e darbe vuruyordu, ilerliyordu, biz rahat çalışıyorduk; sonra alan IŞİD'in eline geçiyordu, alanı terketmek zorunda kalıyorduk... Bir ara ekipten arkadaşlarımız çembere alındı, yedi gün çemberin içinde kaldılar. Aç susuz... Tüm bu ve benzeri zorluklardan dolayı normalde bir ay içinde bitirilebilecek çekimler için yedi ay çalışmak zorunda kaldık. Bir de Şengal'de sürekli çekim yapmak zordu, Rojava, Qamışlo, Amûdê gibi şehirlerde çekimleri tamamladık. Tekniğimiz zayıftı... Dünya sineması özel makyajlarla, boyalarla, tekniklerle çekim yaparken biz, örneğin kanlı sahnelerin çekimi için kestiğimiz tavuk kanlarıyla çalışmak zorunda kaldık!

Şunu belirtmeliyim ama... Hiçbir yönetmen gerçek bir savaşın içinde film çekmek istemez. Çok zordur zaten. Canını ortaya koyması gerekir. Biz bunu göze aldık ve başardık. Eksikliklerimiz, yanlışlarımız olabilir ama filmin artısı savaşın içinde çekilmiş olması. İleride barış olduğunda o bölgede başka filmler öekilecek elbette ama bu filmin özelliklerinden birisi savaşın içinde çekilmiş olması, canlı bir savaşı yansıtıyor olmasıdır. Bunu yansıtmak yürek ister! Biz bu yürekliliği gösterdik, yürekli bir film yaptık diyebilirim.

GÜNEY: Filmin bütçesi hakkında bilgi verebilir misiniz? Finans-

manı konusunda herhangi bir destek aldınız mı?

CANE İNAÇ: Bu filmin finansmanının büyük bir bölümünü Cizir Kantonu Kültür Dairesi üstlendi. Finansman yanında manevi destek sundular, ki bu çok değerlidir. Oyuncu desteği sundular. Belki de ilk kez bir savaş filminde profesyonel oyuncular/sanatçılar değil, savaşçılar kendilerini oynadılar. Kısaca Cizir Kantonu Kültür Dairesi'nin çok yardımını gördük, kendilerine buradan da bir kez daha teşekkür ediyorum. Bunun dışında ham çekimler yapıldıktan sonra, renk, efekt, ses, dublaj gibi işlemleri Türkiye'de ve Almanya'da yaptık. Bu çalışmalara da kızım Dilan'ın firması sponsor oldu, destekledi. Kendilerine çok teşekkür ediyorum.

GÜNEY: Filmin galası ne zaman yapılacak?

CANE İNAÇ: Aslında filmin galasını Rojava'da yapmak istedim. Ancak fiziki koşullar, savaş koşulları vb. dikkate alındığında bu zor olacak. Bu yüzden filmin galasını Almanya'nın Köln kentinde 15 Ekim tarihinde Cinedom sinemasında yapılacak. Eğer organize edebilirsem bir ikinci galayı/gösterimi filmin çekildiği topraklarda yapmayı düşünüyorum. Zamanlama açısından da gelecek Newroz'u planlıyorum.

Bunun dışında filmin uluslararası planda tanıtımı için Fransa'dan Hasan Karabulut beyle irtibata geçtim. Kendisi Yılmaz Güney'in filmlerinin festivallere taşınması konusunda da geçmişte çaba göstermiş birisi. Yardımcı oldu. Film IŞİD barbarlarının vahşetini konu aldığı için herkesin sorumluluğunu kolayca üstlenmeyeceği bir film... Buna rağmen Sayın Karabulut bu konuda tereddütsüz yardımcı olmaya söz verdi. Şu ana kadar 13 film festivaline katılma konusunda adım atıldı.

GÜNEY: Hangi film festivallerine katıldınız şimdiye kadar?

CANE İNAÇ: Cannes Film Festivali'ne katıldık önce. Aslında başvuruda geç kaldığımız için yarışma bölümüne katılamadık. Ancak konusu itibariyle güncel olmasından dolayı festival yönetimi filmimizi özel bir gösterimde seyirciyle buluşturdu. Film çok ilgi gördü. Filmin savaş içinde çekilmiş olması film eleştirmenlerini, izleyenleri oldukça etkiledi. Ardından Monaco Film Festivali'ne katıldık. Burada filmimiz ödül aldı. Sırada diğer festivaller var. Bu festivaller üzerinden Kürtlerin yaşadığı vahşeti dünyaya anlatmaya çalışacağız filmimizle... Amacımız budur.

GÜNEY: Yılmaz Güney sineması hakkında ne düşünüyorsunuz?

CANE İNAÇ: Bu soruyu sorduğunuz için teşekkür ederim, ben de oraya gelmek istiyordum. Filmimin alt yapısında aslında Yılmaz Güney'in filmleri, O'nun cesareti, O'nun duruşu vardır. Ben O'nun yolundan gitmeye çalışıyorum. O'nun yolundan gitmeye çalışmak bile benim için büyük bir onurdur. Bu işe başlarken en büyük cesareti Yılmaz Güney'den, O'nun filmlerinden aldım. O'nun yolu insanlık yoluydu, yaşam yoluydu, devrim yoluydu... Yılmaz Güney benim için bir okuldur...

GÜNEY: Bundan sonrası için projeleriniz neler? Son bir soru da, az önce Rojava'da sinemanın olmadığını söylediniz... Bu film orada çekildi, oranın acısını yansıtıyor, Rojava yönetiminin desteğiyle çekildi. Dolayısıyla bu film Güney Kürdistan için, Rojava için bir ilk diyebilir miyiz? Rojava için bundan sonraki adım ne olabilir?

CANE İNAÇ: Güney Kürdistan'da elbette bugüne kadar bir çok film yapıldı. Ama Rojava için bir ilktir. Özgürlük savaşı içinde yapılmış bir filmdir. Bu yanıyla önemlidir filmimiz. Geleceğe yönelik proje konusunda bu filmin devamı niteliğinde bir filmin senaryosuna başladım. Kürdistan gerçeğinin tanıtılması gereken daha birçok yönü var... Sorunlarımıza eğilecek bir film düşünüyorum. Elbette üretmek için desteğe ihtiyacım var. Tanıtıma, sahiplenmeye ihtiyaç var. Öncelikle Kürtlerin, Kürt kurumlarının, devrimcilerin, demokratların bu filmi ve bu yönlü yapılacak filmleri sahiplenmesi gerekiyor. İnanıyorum ki bu destek verilecektir.

GÜNEY: Güney Dergisi olarak çıktığınız bu sinema yolculuğunda size başarılar diliyor, söyleşi için teşekkür ediyoruz...

CANE İNAÇ: Az önce desteğe ihtiyaç olduğunu belirtmiştim. Siz bu söyleşiyle sözkonusu desteği şimdiden verdiniz, sesimi okurlara ilettiniz, asıl ben teşekkür ederim.

Temmuz 2016 ■

SON CÜMLE

■ **ULAŞ NİKBAY**

Dün gece ne kadar da soğuk geçmiş. Yolun donuk ifadesinden anlıyorum. Kapı numaralarına bakarken, montuma iyice sığınıyorum. Geride kalan her evin bahçesinde ağaçlar vardı. Onları, göğe uzanan eller gibi düşünüyorum. Bulutların gölgesi düşmüş, avuçlarda hayat çizgileri oluşmuş.

Düşünceler içinde, eski komşumun yeni evine yaklaşıyorum. Yanımdaki evin önünde alnını güneşe serip oturduğu eski koltuk, gözlerimin önünden geçip gidiyor. O eski, sarı koltuk. Sağından solundan süngeri dışına doğru sarkmış, günde üç pakete çıkardığı sigara izmaritlerinin yaktığı koltuk. Yıllarca üzerinde oturmuşluğunu taşımaktan yorulmuş koltuk. Canım koltuk. Sonra koltuğunu alıp gitti Mustafa. Taşındığında yetmiş yaşındaydı.

Çok hasta olduğu haberi geleli iki yıl oldu. Her şeye bir iki yıl gecikme alışkanlığım devam ediyor. Hep "Dünya yalan" derler. Kendisi var, sıcaklığı yok bir güneşin altında yürüyorum. Adımlarımı bir müstakil, sarı eve yönlendiriyorum. Şu koltukta oturan adamı tanıdığıma yemin edebilirim. Üstünde oturduğu koltuğun eskiliğine, üzerinde yeni izmarit yanıkları olduğuna bin yemin edebilirim. Şimdi adımlarım, tanıklığımı ona taşıyor.

Başı öne eğik. Beli daha bükük. En sevdiğim iki yaşlı parmağının arasında bir sigara, dumanıyla birlikte titriyor. Yaşlılık alametleri. Uzadıkça uzamış kül, sarılmış tütünün ucundan yere düşecekmiş gibi. Mustafa'nın yorduğu sigaralar, ondan hesap soruyor. En iyi arkadaşı olduğunu bir şarkıdan bellemiş. Hep o şarkıyı söyler durur.

Yanına çöküyorum. O sarı koltuğun önüne. Başını, yorgun yıllar gibi yavaşça yukarı kaldırıyor. Anımsıyor. Gözlerinden anlıyorum.

"Adın neydi senin?"

İçimde bir ses, "Adım neydi benim?" diye yankılanıyor.

Ses tellerime tırmanmayı başaran cevabı, dudaklarımdan güçlükle çıkarıyorum. Canım koltuk. Canım Mustafa. Üstünüzdeki şu buruşmuş yorgunluk tozunu üflesem gider mi?

Titrek eli, sigara uzatıyor. Sekizbuçuk santimlik ince çubuğu, dudağımdaki gülümsemeye doğru yaklaştıyorum. Yetmişdört yılda kaç kilometre sigara döşedin ciğerlerine be Mustafa?

İkinci cümlesiyle yüzlerce kez dinlediğim memuriyet anısını anlatmaya başlıyor. Vergi dairesinde memur olduğu zamanlar, amirin eşiyle lojmanda sevişirken nasıl yakalandığı ve sonrasındaki sürgün atamaları. Hikâyesinin belli yerlerinde yine duralıyor. Yine daha derinden çekiyor tütün sarılmış kağıdı. Gözleri çakmak çakmak oluyor. Ateşler gibi binlerce sigarayı. Öfkeleniyor, duygulanıyor, ağlıyor Mustafa. Canım Mustafa. Artık daha zor anlaşılır sözcükler dökülüyor yorgun ve titrek dudaklarından. Şu alnındaki kırışıklığa karbon kağıdından yansımış bu hikâye. Ezbere bilmesem anlamakta zorlanacağım bu kırık dökük hikâye. Beşinci sigarada biterdi. Yedinci sigaradayız.

Başka bir şey konuşamıyor. Dönüp başa tekrar anlatmaya başladığında, başımı yukarı kaldırıyorum. Bulutlara bakıyorum. Avuçlarımı açıyorum. Bulutun gölgesi, avuçlarıma düşüyor. Biliyorum…

"Devlete ödediğim vergiyi günde dört pakete çıkardım."

Son cümlesidir. ■

Kuşan yaşama sevincini

■ **RAHİME HENDEN**

I
Çiçeği burnundaydı
geçerken Kızılay'dan.
Sonra… Göğe yükseldi birden.
Alevler arasında çığlıklar.
Uçuşurken havada şarapneller
parçalandı kollar bacaklar.
Yitip giderken insanlık
Birkez daha "ölü canlar".
Hiç yaşamamıştı sanki
yeryüzünde Ahmet.
Ve sanki hayat
biterdi başlamadan.

II
Dağ başlarındaki Ceylan
Yalnızca avcıdan mı korkar?
Yedi başlı Ejderha oysa
kent meydanlarına inen.
Yine de kuşan yaşama sevincini
eeyy insan…
Okyanus ötesinden gelen
sindirmek isteyen direncini
kan emen dev.

30.04.2016, Köy ■

HASANKEYF; TAŞLARIN KARIN DOĞURMADIĞI BİR YER Mİ?

■ **H. DEMİRCİYAN**

Hasankeyf; Dicle nehri kıyısında Kuzey Kürdistan'ın Efes'i bir antik şehir... Mezopotamya'nın kadim topraklarında celladın karar alıp sular altında boğmaya karar verdiği insanlık kültür mirasıdır Hasankeyf...

Hasankeyf, Batman ilinin sınırlarında 1981 yılında doğal koruma alanı olarak ilan edilmiş tarihi bir mekândır. 2006'da bu karar tekrar onaylanmıştır.

Fakat AKP'nin **"Büyüyen Türkiye'sinin"** enerji ihtiyacını karşılamak için inşasına başlanan Ilısu barajının suları altında kalmaya mahkûm edilmiştir. Dicle nehri üzerinde Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Ilısu köyünde yapılmakta olan barajın inşasından meşhur yandaş firmalardan Cengiz İnşaat sorumludur.

1952'lerden beri gündemde olan Ilısu barajı projesi AKP hükümetlerinin hesaplarına göre 2015 yılında hizmete açılması planlanmış bir projedir. Kurulu güç ve yıllık enerji üretim kapasitesi bakımından, Atatürk Barajı, Karakaya Barajı ve Keban Barajı'ndan sonra dördüncü büyük Hidro Elektrik Santralı (HES) olma özelliğine sahiptir. Ilısu baraj inşası hâlâ sürmektedir.

Hasankeyf'in kısa tarihi

Kayalara oyulmuş evler nedeniyle, Süryânice Kifo (kaya) kelimesinden türetilmiş Kifos ve Cepha/Ciphas isimleriyle bahsedilen şehir "Mağralar Şehri" ya da "Kayalar Kenti" anlamına Arapça'da "Hısnı Keyfa" denilmiştir. "Hısn-ı keyfa" adı Osmanlılar zamanında Hısnıkeyf, halk arasında da Hasankeyf şekline dönüşmüştür. Yöredeki dörtbin civarındaki mağara buna örnektir.

Günümüzden takriben 5000 yıl önce, Asur Kralı Asur Banipal'ın Ninova'da meydana getirmiş olduğu dünyanın ilk kütüphanesinde bulunan yaklaşık 40.000 adet kil tabletten günümüze kadar korunmuş olanlardan yapılan incelemelerde, Asurî dilinde Hasankeyf isminin "Cefa, Kofa veya Kayfa" olduğuna da rastlanmıştır.

Ne zaman kurulduğu tam olarak tespit edilmemesine rağmen yapılan arkeolojik kazılar; geçmişinin günümüzden 3500-10.000 yıl öncesi tarihinin derinliklerine kadar uzandığıdır.

Yukarı Mezopotamya'dan Anadolu'ya geçiş yolu üzerinde Dicle nehri kıyısında kurulmuş olması ve kurulduğu dönemde ticaretin nehir yoluyla yapıldığı bilindiğinde bu durum Hasankeyf'e stratejik bir karakter de kazandırmıştır.

M.S. 2. ve 3. yüzyıllarda sınır yerleşimi olarak Bizanslılarla Sasaniler arasında sürekli el değiştirmiştir. Hıristiyanlığın bölgede 4. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlamasından sonra yerleşim Süryani piskoposluğunun merkezi durumuna gelmiştir. Hasankeyf 640 yılında, Halife Ömer döneminde İslâm ordusu tarafından ele geçirildikten sonra sırasıyla 1102'ye kadar Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler ve Mervaniler egemenliğindedir. 1260 larda Moğollar tarafından tahrip edilir. 1515 tarihinde Osmanlı topraklarına dâhil edilir. 1800'lerden itibaren ana ticaret yollarının değişmesi ve Osmanlı-İran savaşları sonucunda ticarette görülen duraklama da buna eklenince şehir önemini yitirir. 1867 yılından sonra Mardin Midyat'a bağlı olan yerleşim, 1926 yılında Gercüş ilçesine bağlanmıştır. 1990 yılında Batman'ın il olmasıyla ilçe bu şehre bağlanmıştır. 1700'lerde Hasankeyf'in nüfus bileşeni 2/3 Hıristiyan (Süryaniler) 1/3 Müslüman olarak bilinmektedir.

Sözün kısası 23 değişik kültüre ev sahipliği yapmış bir mekândır Hasankeyf. Bugüne kadar yapılan kazılar ancak bırakılan mirasın %20-30'dur. Kısacası 12.000 yıllık dünya kültür mirasının bir parçası Hasankeyf 50-60 yıllık ömrü olan bir baraja yeğ tutulmaktadır."

Böyle bir geçmişe sahip mekân korunup daha fazla kültürel yatırım yapılarak insanlığın hizmetine sunulacağının tersine en fazla 50 yıl ömürlü barajlarla bu tür tarihi mekânların tahrip edilmesi insanlık suçudur. IŞİD ve Talibanların bombalayarak yaptıkları tahribatı kâr hırsı hesapları için düşünen ve planlayanlar utanmalıdır. Nasıl bir suç işlediklerini bilmelidirler…

2007 –2011 yılları arasında AKP hükümetinde Çevre Bakanlığı yapmış Veysel Eroğlu "Barajın en güzelini yapacağım ve bizzat ben yapacağım" diyordu. Oysa dünyanın hiçbir yerinde çevre bakanları baraj inşaatı yapmaz, tam tersine çevreyi ve doğayı korumak için baraj inşaatlarına karşı çıkar. Bilindiği gibi bizde işler tersinedir. HDP Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım ise Bakan Eroğlu'nun açıklamalarına verdiği cevapta şunları söyler:

"Tarihi yarımadaya gökdelen yapmakla övünebilir misiniz? Konya'da Alaattin Tepesi'ne alışveriş merkezi yapmakla övünebilir misiniz? İnsanlık mirası, dünya kültür hazinesi. Hasankeyf'teki ana kaya ve bütün tarihi yapılar yüzlerce metre derinliğe uzanan kalsiyum karbonattan oluşan kireç taşı olan kalker taşıdır. Bu kalkerin en önemli özelliği kireç taşı. Su ile reaksiyonunda hemen erimeye başlar. Siz 50 yıllığına yapacağınız Ilısu barajını hiç 50 yıl beklemenize gerek yok. Emin olun sayın bakan 3 yıl su tutulsun, 3 yıl sonra baraj kapaklarını açın, ortaya sadece erimiş kireç yığınları kalır. Bunlar insanlık tarihinin bize emaneti olan kültür hazineleridir. Siz bana binalar gösterdiniz sayın bakan ben baksam ne olur, bakmasam ne olur. Siz, Efes Antik Tiyatro'nun yerine bir AVM dikebilir misiniz? bununla övünen bir bakan olabilir mi? Hasankeyf'in bütün hepinizden bir beklentisi var. Hasankeyf çığlık atıyor. Gölge etmeyin başka ihsan istemem. Bana dokunmayın başka hiçbir şey istemem. Hasankeyf 12 bin yıllık bir çığlıktır. Onun için oraya yapılacak binalarla ne olursunuz övünmeyin." (03.03.2016 Cihan Haber)

12 bin yılı aşkın bir tarihi geçmişe sahip olan Hasankeyf'teki kültürel varlıkların yok edilmesine neden olacak baraj, Anayasa'ya ve Uluslararası Kültür Sözleşmesi'ne de aykırıdır.

Ilısu Baraj planı ile ilgili bazı proje bilgileri

Türkiye sınırları içinde ikinci büyük nehir olan Dicle üzerinde planlanan Ilısu baraj 136 km (Keban barajı 125 km) uzunluğunda olacak 313 km² lik alanı kapsayacaktır. Baraj su ile dolduğunda suyun yatağından yüksekliği 135 metreyi bulacaktır.

1200 MW gücüyle yıllık 3800 GWh elektrik enerjisi üretim kapasitesine sahip olacaktır!

Yani Hasankeyf'teki 600 yıllık Cami yivli minaresiyle, sular altında kalacaktır. Ecdatlarının da kemiklerini de sızlatacak bir projedir Ilısu Baraj projesi. Ilısu Baraj projesi Hasankeyf'i tarih ile birlikte yapay bir gölün derinliklerine gömme planıdır.

2002 yılında ulusal ve uluslararası alandaki protestolar sonucu gündeme alınan baraj projesi planından vaz geçildi. Şartların olgunlaştığı hesaplanarak proje 2005'te tekrar gündeme getirildi. 2007'de 3-4 milyar Euro'ya mal olacağı hesaplanan bu proje için dış kaynak bulundu ve ön anlaşmalar imzalandı. Ama işler AKP hükümetinin ve Erdoğan'ın planladığı gibi gitmedi! Barajın yapılma projesine kredi vermeyi planlayan Almanya, İsviçre ve Avusturyalı kredi kuruluşları, Türkiye'nin taahhütlerini yerine getirmemesi sonucu 7 Temmuz 2009 tarihi itibariyle desteklerini çektiler. Krediyi durdurma gerekçeleri;

- Projede yeterli sayıda uzmanın olmaması,
- Proje kapsamında Batman'da yapılması düşünülen tesis faaliyete geçtiğinde Dicle'yi kirletecek olması,
- Karasal ve su ekosistemlerinde biyo çeşitlilik araştırmaları yapılmamış olması,
- Kamulaştırma konusunda sorunların varlığı,
- Ev tazminatları düşük ve uluslararası standartlara aykırı hareket edilmesi,
- Tarihi eserlerle ilgili çalışmaların yetersiz bulunması,
- Devlet yurdundan olacakların sayısını 15 bin kişi

olarak gösteriyor ama gerçek rakam 70 bin kişidir.

Ilısu Baraj projesinin bitme aşamasında, yabancılar işten el çekince **Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'**ın Hasankeyf ve baraja ilişkin yaklaşımını da değişti. Bunda sebebin işin içine yandaş Cengiz İnşaat adlı firmanın çekilmesindedir.

Dünyada artık büyük barajların yapılmasından vazgeçildiği bir dönemdeyiz. Buna rağmen Ilısu barajından ısrar edilmesinin kendine has stratejik özellikleri vardır.

Teknik bilgilere göre Hasankeyf'i sular altında bırakacak olan Ilısu barajının su kodu, yani deniz seviyesine göre maksimum yüksekliği 526 metre 82 cm'dir. Bu seviyenin altında kalan bütün yükseltiler baraj sularının altında kalacaktır.

Hasankeyf'in Dicle kıyısındaki yükseklik kodu 490 metre, tarihi köprü ayaklarının kodu 500 metre, Zeynel Bey Türbesi civar kodu 505 metredir.

Hasankeyf'in arka planında bulunan mağaralar 530 metre, aşağı şehir harabeleri yani Kızlar, Koç ve Sultan Süleyman Camileri'nin bulunduğu alan 510 metre arasındaki yükseklikte bulunmaktadır. Kalenin yüksekliği ise 515 metreden başlayıp 600 metreye kadar çıkmaktadır.

Bu durumda Hasankeyf'i baraj sularından kurtarmak için birçok alternatif vardır. Yalnız bu alternatifler üzerinde düşünürken, Hasankeyf'i bir bütün olarak ele almak gerekir. Hasankeyf'i taşıma projeleri gerçeğin üstünü örtme projeleridir. Hasankeyf, yerinde korunursa güzeldir. Onu doğal güzelliği ile birlikte yerinden söküp, başka bir yere taşımak zaten mümkün değildir. Hasankeyf ören yerinin kurtarılması için Ilısu Barajı projesine alternatif olabilecek bir dizi görüş ileri sürülür.

Dikkate alınmayan alternatif çözüm önerileri:

■ Barajın gövde hacmi küçültülerek suyun maksimum kodundan 27 metre düşürülmesi ve seviyenin 500 metreye indirilmesi, Hasankeyf'in üstünde küçük bir barajın daha yapılması ve Hasankeyf iki baraj arasında bırakılması,

■ Baraj seddinin şu anda planlandığı yerde değil, seviyenin daha düşük olduğu aşağı bölgede yapılması,

■ Ilısu barajının yapılmaktan vazgeçilmesi, yerine hemen altında yapılması planlanan ve GAP zincirinin bir başka halkasını teşkil eden Cizre barajının yapılması,

■ Batman çayı üzerinde olduğu gibi, Dicle'nin diğer kolları olan Garzan ve Botan çayları üzerinde iki küçük barajın yapılması,

■ Yılın oniki ayında bölgede mevcut bulunan güneş ışığından ve rüzgâr esintisinden, Ilısu barajından elde edilecek enerji kadar enerji elde etmek için güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisi santrallerinin kurulması.

Hasankeyf'i kurtarmak için mümkün olabilecek tüm imkânlar sunuldu. Alternatif projeler hazırlandı. Bunlardan biri **ODTÜ** İnşaat Fakültesi'nde yüksek lisans yapan Emrah Yalçın'ın projesidir. 'Ilısu Barajı ve HES: 'Alternatif Çözümlerin Araştırılması' adındaki çalışmanın danışmanlığını ise ODTÜ İnşaat Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Yrd. Doç. Dr. Şahnaz Tiğrek yaptı. Projeye göre, "Ilısu Barajı'nın gövdesi 59 metre daha düşük yapılarak oluşturulacak göl alanının yüzeyi küçültülecek. Böylece Hasankeyf'in 12 bin yıllık tarihi eserleri de sular altında kalmaktan kurtulacak. Gövdenin düşürülmesiyle kaybedilen enerji ise Dicle'nin daha yukarısına yapılacak dört barajla sağlanacak. Yeni baraj yapmak için gerekli olan para ise, normalde kamulaştırma için harcanan paradan karşılanacak. 'Beşli baraj sistemi' adı verilen projeyle daha fazla elektrik üretilecek." (Radikal 08/01/2011)

Bu öneriler Hasankeyf'i kurtarmaya yetmiyor...

Çünkü Ilısu barajı bitme aşamasında. Bundan sonraki yıllarda bu sevdadan vazgeçildiğinde teknik olarak hangi çözümler gündeme gelecek bilemiyoruz...

İlkel insanların mağaralarında yaşadığı 100 bin yıla yakın insanlığın kültürel mirasını "Orta Çağ'da birkaç yüzyıllık bir medeniyete temel olduğu" şeklinde lanse etme çabaları bile utanılacak hallerinin kalmadığını göstermeye yeterlidir.

Elbette Türkiye'de baraj projeleri hep siyaset üzerinde lobi etkisine sahip olmuştur. Oldum olası tüm iktidarlar dönemimde baraj lobisi kurumlar üzerinde baskı aracı olarak kullanılmıştır. Önce baraj fikri ortaya atılır, sonra DSİ ile kol kola barajı yapacak şirketlerin taşra teşkilatları yöre halkını buna inandırır ve inanan halk barajı talep eder! Böylece baraj projesi oya dönüşür. Oy karşılığında proje gerçek halini alır! Unutmayalım **Barajlar Kralı Demirel** DSİ Genel Müdürlüğü'nden yükselmiştir.

Fırat ve Dicle üzerinde yapılan ve yapılacak olan tüm barajların bir **diğer politik amac**ı da Irak ve Suriye'yi su ihtiyacı konusunda tehdit altında bulundurmak uzun vadeli Türk hâkim sınıflarının hepsinin ortak bir siyasetidir. Bu da baraj projelerinin diğer siyasi yanıdır!

Iraklı doğa koruma örgütü sözcülerinden Azzam Alwash'ın, dediği gibi "Irak acı çekiyor, Ilısu barajı tür zenginliğini tehdit ediyor." Haklı da... Bu yaşam alanı tehditti yalnızca Irak için değil Dicle nehrinin geçtiği güzergâhta ki tüm canlılar ve bitkiler için de geçerlidir.

Bu kültürel varlıkların Ilısu barajı altında kalmadan taşınacağı palavrası gibi olanaksız bir şey iddia edilerek projenin etkisi göz ardı edilmeye ça-

lışılmaktadır. Hasankeyf halkı, mağduriyetlerini şu sözlerle ifade ediyor: "Kendi toprağımızda mülteci durumuna düşürüldük. Tarihimiz gitti, evimiz tarlamız gitti. İnsan doğup büyüdüğü yeri nasıl terk edebilir?" (T24, 14 Şubat 2016)

AKP'li Hasankeyf Belediye Başkanı A. **Vahap Kusen'in** söyledikleri de yabana atılacak cinsten şeyler değildir:

"DSİ bir yazı gönderdi, 15 gün içerisinde tahliye edilmesiyle ilgili. Ama yeni yerleşim için mümkün değildir. Çünkü yeni yerleşim yapılmadan vatandaşa tebliğ etmek doğru değildir. İskân ile ilgili bir durum yok. İstimlak bedelleri çok düşük. Bu rahatsızlığımızı her yerde dile getirtiyoruz. Hasankeyf'in su altında kalmasına destek veren bir insan değilim. Şu anda yeni bir yerleşim yapılıyor. Yeni yerleşimlerde kamu binaları bitmesine rağmen ben belediye olarak yeni yerleşime girmedim. Halkın olduğu yerde ben yerel yönetimler olarak orada dururum. Halk orada olduğu sürece de ben yeni yerleşime gitmeyi düşünmüyorum." (T24, 14 Şubat 2016)

Direniş ve protestolar…

Hasankeyf'i kurtarmak için **"Hasankeyf 'i Yaşatma Etkinlikleri"** temelinde yüzlerce panel, yürüyüş ve mitingler vb. eylemler yapıldı, yapılıyor. İç ve dış basında çok sayıda makale yayınlandı, sorun TV oturumlarına konu oldu. Bazı örnekler için;

http://www.imo.org.tr/resimler/dosya_ekler/20fd700b2bdb88e_ek.pdf?dergi=156

bağlantısını/sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Hasankeyf'in sembollerinden biri olan 650 yıllık Zeynel Bey Türbesi'nin taşınma işini üstlenen firma çalışmalarına başlamış bile... Bu taşınma sırasında üst kısımdaki çatlakların sonucu türbe dağılır da elde kalırsa şaşırmamak gerek…

Hasankeyf kurtarılmasıyla mesele bitmiyor.

Hasankeyf buz dağının görünen yüzüdür. Bu baraj meselenin sembolüdür. Asıl onun altında en az bin baraj daha var. Türkiye'nin bütün dereleri satılmış durumda… Talan büyük… Talan büyük olduğu kadar dolaşımda olan para miktarı da büyük… Doyumsuzlar, aç kurtlar gibi saldırmaktadırlar.

Baraj projeleriyle evinden yurdundan/tarlasından doğasından yoksun bırakılan insanlar kayıtsız kaldıkları müddetçe doğanın talanı ve insanlığın kültürel miraslarının yok edilmesinin önü alınamaz!

Çin Seddi, Mısır piramitleri, Atina Akropolis, Efes antik kenti neyse Hasankeyf de odur!

Hasankeyf bir dünya kültür mirası olarak yaşamalıdır! Ilısu Baraj Projesi durdurulmalıdır!

16.06.2016 ■

KARDELEN

■ **ERKAN ÖZTÜRK**

Kırmızı kamyonet her zaman pinekleğimiz iki katlı ahşap evin önünde durdu. İçinden yaşlı bir kadın, kara kuru bir adam ve incecik, melek yüzlü bir kız indi. Kara kuru adam ağzındaki sigarayı dudağının kenarıyla fırlattı. Kafasıyla dağılın işareti yaptı. Ben şaşkın şaşkın kızın yosun yeşili gözlerine bakıyordum. Arkadaşlar kolumdan çekiştirerek zar zor uzaklaştırdılar. Kamyonetin kasasından atlayan iri kıyım iki adam eşyaları taşımaya başladı. Kız yaşlı kadının kolunda eve girdi. Mecburen dağıldık.

Masallara, efsanelere konu olacak kadar güzeldi. Göründüğü o birkaç saniyede herkesin diline düşmeyi başarmıştı. Bu güzellik çok geçmeden merak konusu oldu. Herkes onun hakkında konuşuyordu. Meraklı teyzeler kapı eşiklerinde, dedikoducu amcalar kahvehanede başka bir şeyden bahsetmiyorlardı. Mahallenin leğen götlü teyzelerine, ağaç kabuğu yüzlü amcalarına iş çıktı. Bütün dikkatler üzerindeydi. Kimseyle konuşmaz, perdeleri sıkıca çekilmiş evlerinden dışarı çıkmazlardı. Bakkal, manav, kasap çarşının bütün esnafı dükkân önlerinde bu sır dolu aileyi bekliyordu. Şer suratlı abinin yüzünden kimse niyetini belli edemiyor; ama herkes bu gizli oyundan gayet memnun görünüyordu. Hâlbuki kızı en yakından ve ilk gören ben olmuştum. Bu nedenle kız hakkında ileri geri konuşanları uyarıyor, kaşını gözünü başka türlü anlatanlara gerçek halini tasvir ediyordum. Mahallenin dedikodu kazanının başındaki Fatma kadın beni her seferinde yanına çağırarak kızın güzelliğini anlattırıyordu. İşimi ciddiye aldım, görev adamı bilinciyle davranmaya başladım. Sorumluluğumun farkındaydım. Tanık olduğum o birkaç saniyeyi ağırbaşlı adamlara özgü kasıntı tavırlarla büyük bir ciddiyetle anlatıyordum, gene de söylentilerin arkası kesilmedi.

Mahalledeki dedikoduları duydukça beynim patlayacak gibi oluyordu. Annesinin nur yüzlü bir kadıncağız, abisinin de bir kader mahkûmu, kızın ise yeryüzüne gönderilmiş bir melek olduğunu anlatıp duruyordum. Kız ve ailesi artık bir kara bela gibi peşimdeydi. Geceleri rüyamda onlarla uğraşıyordum. Gittikçe takıntı haline geldi bu durum bende. Her sabah ahşap evin önünden bahaneyle geçiyor, gözümü camlara dikiyordum. Sanırım adını bile bilmediğim kıza da bu arada âşık olmuştum. Onun hayali ile yanıp tutuşuyordum. Sadece bir kere görebildiğim o bir çift göz aklımdan çıkmıyordu. Aynı zamanda abisinden de çekiniyordum, gene de evlerinin önünden günde yüzlerce kez geçmekten

vazgeçmiyordum. Mahallenin kadınları birgün yeni taşınan komşularımıza hoş geldin demek için toplandılar. Başlarında Fatma kadın vardı. Hemen aralarına karışıp Fatma kadını kenara çektim. Kulağına usulca kızın adını öğrenmesini, isteyeni, sevdiği var mı yok mu diye ağzını aramasını tembih ettim. Hınzırca gülümsedi. Bu tür işlere bayılırdı. Heyecandan akşamı zor ettim. Fatma kadın sokağın başında göründü nihayet. Yanına soluksuz koştum. ''Ne oldu, ne konuştunuz, adı neymiş, var mıymış bir sevdiği'' diyerek heyecanla sormaya başladım. Fatma kadın "Çatladın mı oğlum?" dedi. "Ayol bu kör kütük âşık olmuş, ateş bacayı sarmış da haberimiz yokmuş" diye devam etti. Bir yandan da omuzlarını sallayarak gülüyordu. Öfkeden boğulacak gibi oldum. Kadını tutup sarsmaya başladım. Ellerimi öfkeyle itip "Düş yakamdan be." dedi. "Adı neymiş, adı neymiş," diye sara nöbeti geçiriyordum. "Kardelen" dedi. "Oldu mu gönlün, duydun mu, Kardelen. Of, çekil artık sünepe." diyerek gitti kadın. Bütün hücrelerimin donduğunu hissettim o anda. Kardelen'di adı. Kalbim iki taş arasında ezildi. Ah Kardelen, ah diye sayıklamaya başladım. Günlerce sıtmaya tutuldum. Yemeden içmeden kesildim. Evini mabet belledim.

O günden sonra geceleri de peşine düştüm. Sabahları evlerinin karşısındaki kahvede, geceleri de kaldırımda oturuyor, sokağında volta atıyordum. Esnafla başım belaya giriyordu. Karakola bile şikâyet edildim. Kardelen'i birkez olsun ne camda, ne de balkonda gördüm. Adım meczuba çıktı gene de pes etmedim. Varım yoğum işim gücüm o oldu. Evden atıldım ama Kardelen'den vazgeçmedim.

Bir akıl hastası gibi dolaştığım sıralarda dikkatimi çeken bazı şeyler de oluyordu. Sabahladığım günlerde evlerinin önüne tanımadığım arabalar gelmeye başladı. Gece yarıları gelen kişiler sabaha karşı gidiyorlardı. Önceleri önemsemedim. Zamanla gelen giden arttı. Gelenler hep erkekti. Önceleri abisinin arkadaşlarıdır diye geçiştirdim. Şüphelerim arttıkça huzursuz oldum. Kimdi bu gelenler, her gece koca koca adamların ne işi vardı bu evde. Kendi kendimi çürütmeye başladım. Halime üzülen arkadaşlar konuşmaya geldiler. Hepsiyle yumruk yumruğa kavga ettim. Dükkânlarının önünde beklememe izin vermeyen esnafın vitrinini kırdım. Giderek yalnızlaştım. Fatma kadın bile halime üzülüyor, bir kap yemek getiriyordu. "Değmez, o sana yaramaz, bilmediğin şeyler var." diyen mahalleliyi öldüresim geliyordu. Öfkeden delirip gelen arabaların lastiklerini patlatmaya başladım. Tekerlerin havasını indirdim. Sileceklerini büktüm. Dikiz aynalarını parçaladım. Bir başka gün evin camlarını indirdim, zillerine basıp kaçtım. Onlara rahat vermemek için her yolu denedim. Gene de gelenlerin ayağı kesilmiyordu.

Hayata İnandım

■ TAMER DOĞAN

bir buğday tanesinin çürümesiyle
başlar hikâyesi; ekmeğin buğusunun...
biliriz...
dün bir yakınımı kaybettim...
dün bir yakınımı gördüm;
her bir şeyden daha yakınımı
her bir kimseden daha yakınımı;
ölüm
ölüme inandım...
beş sandalye
ortamızda masa
beş kişiyiz
gün akşama kavuşuyor
yemeklerimiz var
ve dolgun midelerimiz
biz şarkı söylemiyorduk
sabah da söylememiştik!
gözlerimi yumdum... ;
beş çam ağacı
her birinde beş yüz serçe
ilkokul öğrencileri teneffüse çıkmış;
nasıl sevinç.,
gün akşama kavuştuğu için mi?
kursakları dolduğu için mi?
ya sabah..!
yine sevinç.,
hayat
hayata inandım.

İyiden iyiye delirdiğim bir günün gece yarısı yüzlerini seçemediğim birkaç kişi önümü kesti. Koluma girip çıkmaz sokağın kör bir noktasına sürüklediler. Karanlıkta parlayan çelik bıçağın yansımasını seçebildim sadece. Alnımdan başlayarak yanaklarımda ve daha sonra boğazımda gezinen bıçağın soğukluğuyla ürperdim. "Buralarda durup ayağımıza dolaşma." dedi sigara yorgunu ses. "Oyunlarını biliyoruz, ağzına sıçarız" diye devam etti. "Çok istiyorsan parasını verirsin, ne diye mahalleyi ayağa kaldırıyorsun it" dedi patlak gözlü olanı. Bir şey diyemedim. Biraz hırpalayıp bıraktılar. Eve gidene kadar ağladım.

O günden sonra bir süre evden çıkmadım. Kimseye onla ilgili bir tek kelime etmedim. Adını bile andırmadım. Yenilgiler insanı ehlileştirir, ben de uysallaştım. Kendime gelip de kahveye çıktığım bir gün evlerinin önündeki hareketlilik dikkatimi çekti. Aynı adamlar bu kez kamyona eşya yüklüyorlardı. Taşınıyorlardı. Kardelen'i birkez de o gün gördüm.

Erkan1ozturk@gmail.com ■

SOĞUK VE LAL KESİLDİ MÜLTECİ DÜŞLERİM, ÜŞÜYORUM!

■ **FETİH KOÇ**

Soğuk ve lal kesildi düşlerim, üşüyorum. Zemheride hayalini yorgan yapıp örtüyorum üşüyen düşlerimin üstüne anne.

Özlem ve hasretle zamana yürüyorum gölgemle birlikte, cümlelere sığmadan yağmurun ıslak sesinde merdiven altlarında uyuklanıyorum öylece. Sokak köpekleri bana yoldaş olurken, insanlar bakışlarıyla beni ötekileyerek geçip gidiyorlar. Açlığımın ve susuzluğumun yanıyla kavga ederken, birde bilmediğim dilin altında eziliyorum. Gözlerimde bin hüzün, bin ayrılık gelip saplanıyor çocuksu yüreğime. Çocuktum. Düşlerimde çocuktu. Bütün çocukların düşleri ortaktır. Düşlerde çocuktur.

Tutuklu telaşlarda ayrıntıları yok olan bir tütün dumanıdır düşlerimin cigerlerine düşen.

Geçmişi infazlarla dolu tetikçiler bekliyorlardı sınırlarda mülteci düşleri soğuk sulara gömmek için. Umutlarımızı soğuk ölümün eliyle alıyorlardı. Sonra kendileri manşet atıp, "yasa dışı yollarla ölüme gittiler" yazıyorlardı. Ölümümüzde düşlerimiz gibi üşüyordu yıldızlar altında.

Pusuya düşürülüyor düşler, hayaller, gülüşler ve rüyalarımız. Evlerimize, bahçelerimize, mezarlarımıza bombalar yağdırdılar. Cehenneme çevirdiler coğrafyamızı. Ne notalarımız kaldı penceremizde, nede çizgi roman kitaplarımız. Kalemlerimiz, renklerimiz, çocuk oyunlarımız bize hüzün kesilip küstüler hayata. bunlarda yetmiyormuş gibi, geçeceğimiz sınırlara puslu/pusat puştlar, kan/barut beklediler bizi katil kokan nefesleriyle. Petrolin pis kokan ölüm pençesine düşmüştü düşler. Bataklığın içinde çığlık çığlığa düşüyordu çocukluk bedenimiz. Bedenlerimiz dünyanın "demokrasi" vicdanında asılı kalıyor öylece. Yüreğim mülteci oluyor düşüyor denizlerin tuzlu dalgalarına.

Annemin memesindeki süt daha bitmemişti. Memesine, sütüne, kokusuna daha doymadan, arkadaşımın oyuncağını daha kırmadan, ...(!) amcanın bahçesine daha girmeden, çocukluk aşkını daha yaşamadan; tanımadığım, bilmediğim seslerle boğdular beni, bizi, bütün çocukların çocuk düşlerini. Şimdi düşü olmayan göz yaşlarınmın sularında akıp gidiyorum bilinmeyen dillerin arasında. Dilsiz üşüyor düşlerim. Lal düşlerimin derinliğinde gömülmüş özlüyorum çocuk kokan mesken tutuğum sokaklar. "Tarihin meçhul savaşların kaderine" saydılar benim/bizim acılarımızı. Kan çiçekleri gibi darma dağan ettiler avuçlarımızdaki düşlerimizi. Sınırlara çekilen ölümlerden kurtulan ben ve bizlerede "mülteci çocuklar" adını koydular. Sokak çocukları, yetim çocukları ve mülteci çocuklar. Bu üçlü denklemde ötekileştirdiler bizi. Üçüde aynıdır, üçüde soğuk ve laldır.

Kendi soluğunu kendi yelkenine üfleyenler kendi dilinde şarkılarını söylerler. Biz çocuklar hiçbir dile yasak koymadan söylenen her dilde de dinleriz şarkıları. O şarkılara ritim tutar oynarız, dans ederiz, hata şarkıyı söylemeye çalışır mutluluğa bir imge düşürürüz. Biz çocuklar kanun çıkarıp hiçbir büyük insana ölüm, sürgün, kan/revan fermanı kesmeyiz. Ve bize ferman kesilen

Lilâv

■ **SEMA GÜLER**

Maddenin manevi cevherini keşfetmiş soylu
gezginlerdir onlar.
Bu yüzden sevdikleri kadının ruhunu tanrıyla
bedenini toprakla paylaşmazlar…
Siz hiç aşkın sualınlı sevgilisi oldunuz mu?
Taze bir ölünün yeni ulaşan parmak uçlarında
söylüyorum yine şarkılarımı. Ve söze girerek
bir Tar'ın kovuğunda tanrılar böyle ağladı:
-Pir tarî ye…

(Çok karanlık)

adamların tahtına göz dikmeyiz. Yoktur çocukların böyle fena/fitne ve kötü düşleri. Bir iç geçiriş gibidir ahım sizlere. İlk dizesi göçmen kuşlara adanmış şarkıların nakaratlarına benziyor kollarım. Son kafiye bir ayrılığı düşüyor düşlerimin yanlızlığına. Hiç düşündünüzmü kendi çocuklarınızın yanlız kalmalarını? Yoksulluğun canhıraş coğrafyasında uçurtmalar salardım gök yüzünün semahlarına, Aşkların, mavilerin kızılcık tonlarında baloncuklar uçuşurdu düşlerimizin çocuksu yüreklerinde. Hayallerim ruhum gibi ar/temizdi. Şimdi gövdeme damla damla düşen soğuk tuzlu denizin korkunç dalgaların içindeyim. Üşüyorum. Bütün çocuklar üşüyor.

Kırağı düşmüş bir cam kenarı menekşesinin saksısına asıyorum çocukluğumu. Düşlerimi kırıp sevgiye koşmak istiyorum. Mor telaşları düşünüp mültecileşiyorum "insani" yardımların hatından geçerek. Gök kuşağını kendi rengine bırakıp, diğer renkleri ödünç alıp göçüyorum. Güneş ışınları neden vardır, kimin için vardır? Ay kime aydınlık, kime karanlık? Buna cevap olamıyorum... Geçtiğim bütün sınırlar "tanrılar diyarı"ydı. Tanrılarda bizim tanrılarımız olmadığı belliydi. Hiçbir tanrı dışarı çıkıpda halimi, çocukluk hayalimi görmedi, sormadı. Bütün tanrılar evlerine çekilmiş, kapılarını kapatmış, panjurlarını çekmişlerdi. Tanrıda çocukların safında değil, büyüklerin safını tutmuştu. Düşlerimi alıp bütün çocukların düşlerine sırdaş edip, yorgun gövdemle yıldızları seyre dalıyorum. Her çocuk bir yıldızdır. Düşleride yıldızlar gibi güzeldir. Tüm yıldızları kucaklayıp uyuyorum soğuk kaldırım taşların üstünde.

Rüzgar neden sadece bizi buluyor, tufan neden sadece çocukluğumuzu savurup parçalıyor.

Oyuncağı çalınmış bir çocuk alınganlığı ile, boyaları çantasından alınıp renksiz bırakılan bir çocuk sitemiyle, topu patlatılmış bir çocuğun kızgınlığıyla, evsiz, bahçesiz bırakılan bir çocuğun ağlayışıyla, annesiz/babasız bırakılan bir çocuğun çektiği acının ahıyla sizlere ahımdır diyorum. Dilim toprağın dilidir, saftır, beraktır ve çocuk eli gibi yumaşak ve yücedir. Sizin taş kesilmiş yüreğinize hiç benzemez bizim çocuk dilimiz. Düşlerimizde toprak gibidir hep yeşerir annemizin rahminde. Yeşerir düşeriz sokaklara; oluruz "sokak çocukları", düşeriz sınırlara; oluruz "mülteci çocukları", annesiz/babasız kalırız; oluruz "yetim çocukları." Bu üç denklemde bütünleşir çocukluk düşlerimiz.

Soğuk ve lal kesildi düşlerim, üşüyorum... Üşüyor bütün mülteci, sokak ve yetim çocukları.■

Kuyu

■ **HEVİ ZAYCI**

Ve ben gecede asılı kalıyorum
Uzun soluklardan, bitmeyen yollardan

Sonra,
Sonra Tanrı bana gülüyor
Öldürüp öldürüp doğuyor
Gecenin kuyusunda
Her şey aynı yere varıyor
Başlangıç noktasına, h'içe

Kalbimdeki ben kadar bildim acıyı
Bundandır adımlarımdaki hüzün
Ah!
Ölebilir insan yalnızlıktan
Zamana sızmayan acılar
Zamanla eksilmiyor

Kuyunun diplerinde saklanan ömür
Her kuyunun sırrında bir ağıt
Yazılmamıştı ölenlerin çığlığı
Gün geceye ağlardı

Ölü yaşlar ağlıyorum
Bir düşün ağrıları kaldı heybemde
Geceye bulandı ayrılık
Suyun dibinde kirletilmiş ruhum
' Ölmeyecek kadar yaralıyım'

DAĞLARIN EFENDİSİ: ÇAKIRCALI MEHMET EFE

■ **MEHMET UTKU**

Anadolu'da eşkıyalık

Anadolu'da ve genelde Ege Bölgesi'nde yaşanan eşkıyalık/çapulculuk olgusunun adını koyarken, onu toplumsal sürecinden soyutlamadan, herhangi bir neden oluşturabilecek tüm toplumsal süreçlerle birlikte ele almak gerekmektedir.

Anadolu'da hatta genelleştirerek söylersek tüm dünyada yaşanan ayaklanmaların, eşkıyalıkların nitelikleri belki farklı olabilir ama temelinde tek bir neden yatar: **"sosyo-ekonomik nedenler"**

Halkın yaşadığı sorunların yoğunlaştığı durumlarda, halk kesimlerinde görülen hoşnutsuzluk, yönetenler tarafından giderilemezse, halk kendi içerisinde sıkıntısına soluk aldırabilecek yeni kanallar açar. Haksızlıklar, hak arama istemini doğurur.

Bahsettiğimiz bu istem, çok geçmeden kendi içinde kahramanlarını ortaya çıkartır. Bu kahramanlar yönetici sınıflar tarafından "eşkıya", "çapulcu" denilerek küçümsenmeye çalışılsa da halk için umut olma özelliklerini korurlar.

Anadolu, bu umudun tarihidir. 13. yüzyıldan başlayarak Baba İshak'tan başlarsak Şeyh Bedrettin, İnce Memed, Yörük Ali Efe, Çakırcalı Mehmet Efe'ye dek onlarca, yüzlerce "eşkıya" ve "çapulcu" vardır. Haksızlıklara karşı baş kaldırmış ve baş vermişlerdir.

Ege'de eşkıyalar

Anadolu eşkıyalarının çok büyük bir bölümünün Ege'de ortaya çıkması tesadüf değildir. Osmanlı'da Ege Bölgesi, sürekli olarak toplumsal ayaklanmalara sahne olmuştur. Bunun en önemli sebebi, bölgenin toplumsal gelir dağılımındaki eşitsizliklerin en yoğun yaşandığı yer olmasından kaynaklanmaktadır. Ege Bölgesi tarımın aşırı ticarileşerek, gelirin ve toprak dağılımının eşitsizliğine sahne olmasının yanı sıra, ekonominin dışında kalan tüm yetişkin ve güçlü adamlarına iş veremeyen bir bölge durumuna düşmüştür. Gelir dağılımının dışında kalan "makûs talihlerine" karşı çıkmak amacıyla, haksızlığın tek nedeni devlete isyan etmişlerdir.

Halkın bu eşkıyalara verdiği destek, onların yaşamının destansı bir hal almasını sağlamıştır. Bu desteğin sürmesi için de eşkıyalardan, beyler, ağalara, yani Osmanlı'nın temsilcileriyle mücadele etmesi ve jandarmayı takip kolu kumandalarını sindirecek bir otoriteye sahip olması beklenmektedir. Fakat o zaman halk "eşkıyasının" yanındadır.

Tüm dünyada bilinen Robin Hood hikayesi gibi zenginden çalıp fakire verme Anadolu'da da çok yaygındır. Bunun en açık örneği ise; Ege Bölgesi'nde yaşayan efelerdir.

Çocukluğu ve yetişmesi

Çakırcalı Mehmet Efe böyle çokça yiğidin yetiştiği topraklarda şanı dört bir yana yayılmış bir kahramandır. Uzun sayılamaz belki ömrü ama o 38 yıla yüzlerce yıllık bir ömür sığdırmıştır. 1872'de doğmuş ve 1910'da ölmüştür. Çakırcalı Osmanlı yönetiminin karşılaştığı en çetin eşkıyalardan biridir.

Çakırcalı henüz onbir yaşındayken babasını kaybetmiştir. Babası, Çakırcalı Ahmet Efe'dir. Baba–oğul her iki zeybeğin de kullandıkları **Çakırcalı** lakabının, birtakım kaynaklarda mensup oldukları bir yörük aşiretinden gelme olduğu belirtilir.

Çakırcalı Ahmet, yıllarca dağlarca efelik yaptıktan sonra hükümet tarafından -üçüncü ve son kez- affedilerek Kaymakçı köyünde kır serdarlığına getirilir. Ancak 1883 yılında Aydın Valiliği'ne

atanan Hacı Naşit Paşa, Çakırcalı Ahmet gibi affedilip kır serdarlığına getirilen efelerin birgün yeniden dağlara çıkıp eşkıyalığa başlayacakları vehmine kapılır. Hâlbuki kır serdarlığı yapan bu Türk efeleri, sorumlu oldukları mıntıkalarda asayişin yanı sıra, vilayeti kana bulayan, yabancı devletlerin de himayesini gören Rum çetelerinin tepelenmesi görevlerini de yapıyordu.

Ancak Çakırcalı ve diğer efeleri ortadan kaldırmayı kafasına koyan Hacı Naşit Paşa, kaymakam ve mutasarrıfları toplayıp gizli bir görüşme yapmıştı. Beş mutasarrıf ve kırka yakın kaymakamın katıldığı bu toplantıda önemli kararlar alınmış ve her efenin kendi bölgesinde imha edilmesi kararına varılmıştı. … Babasının öldürülmesinden sonra Mehmet, Çakırcalı Ahmet'in en önemli yatağı ve dostu Hacı Eşkıya'ya teslim edilir.

Babasının öldürüldüğünde Mehmet, henüz 11 yaşındaydı. Uzun süre tütün kaçakçılığı yaparak yaşamını sürdürdü. Bu işte en büyük yardımcısı babası Ahmet Efe'ye de yardım etmiş olan eşkıya Mustafa idi. Bir zaman sonra Hacı Eşkıya'nın geçmişte kendisini bırakarak başka bir gençle kaçan karısını ve kaçtığı genci Ödemiş'teki evinde öldürür. Kısa bir süre sonra da babasını da tuzağa düşürerek öldüren Boşnak Hasan Çavuş tarafından yakalanarak hapse atılır. Ancak delil yetersizliğinden dolayı mahkemede beraat ederek serbest kalır.

Çakırcalı eşkıya oluyor

Çakırcalı ve arkadaşlarının hapisten çıkışı babasının katili Hasan Çavuş'u tedirgin etmektedir.

İzmir hapishanesinde yattığı süre içerisinde dışarı çıkan haberler Çakırcalı'nın eşkıya olacağı yönündedir. Hasan Çavuş, Çakırcalı'yı öldürmenin ya da yeniden hapse göndermenin yollarını aramaktadır. Sonunda kendi yaptığı soygunlardan birini Çakırcalı'nın üzerine yıkarak bu bahaneyle Çakırcalı hakkında yakalama kararı çıkartır ve Çakırcalı'nın köyünü basar. Ailesine baskı uygulayarak Çakırcalı'yı bulmaya çalışır. Çabaları boşuna çıkar Çakırcalı'yı bulamaz.

İlk eylem

Artık babasını öldüren şimdi de kendi peşine düşen, bölge insanına zulmeden Hasan Çavuş'u bulma zamanıdır. Haber kaynaklarından Hasan Çavuş hakkında bilgiler gelmektedir. Hasan Çavuş köylüler tarafından büyük bir dikkatle izlenmektedir. Çakırcalı zeki ve uyanıktır. Planlar yapar, ne yapması gerektiğini uzun uzun düşünür ve ardından hedefini bulur. Babasının düşmanlarından, köylüye zulmeden Mustafa Ağa'yı cezalandıracaktır. Önce Mustafa Ağa'nın evini basar; yaklaşık 1200 altınına el koyar. Ardından Ödemiş civarında Kızoğlu Mehmet Ağa'yı dağa kaldırır. Yüklü bir fidye aldıktan sonra serbest bırakır.

Baskınlardan büyük gelir elde eden Çakırcalı, Ödemiş civarındaki dağ köylerini dolaşarak genç kızların çeyizleri için yardım eder, fakiri fukarayı doyurur, ihtiyacı olanlara altın verir.

Baskınlar İstanbul'da bomba etkisi yaratır. Her ne pahasına olursa olsun Çakırcalı ve çetesi yakalanıp cezalandırılmalıdır.

Çakırcalı dağdan iniyor

Çakırcalı ile dönemin hükümeti arsında yapılan ilk görüşmeler neticesinde hükümet, Çakırcalı'ya Diyarbakır ya da Şam civarında ikamet etmesini önerir. Bu apaçık bir sürgündür. Ege halkı ile Çakırcalı arasındaki bağ kopartılmak istenmektedir. Çakırcalı bu öneriyi hiç düşünmeden reddeder ve kendi şartlarını sıralar. Bu şartlara göre Çakırcalı çetesini dağıtmayacak, silah bırakmayacaktır. Osmanlı ise şartları kendi isteğine göre revize etmek ister. Bu kez efelere önerdiği yeni adres Konya ve civarıdır. Bu öneriye Çakırcalı ve adamları bir saldırı ile cevap verir. Bu saldırıda toplam 22 kişi öldürülür. Bölge valisi Kamil Paşa, İstanbul'a bir mektup yazar ve hakimiyetin tamamen elden gittiğini ve yeni bir anlaşma yapılmasını önerir. Çakırcalı bunun üzerine yeni şartlarını bildirir; hiçbir şekilde kendisi ve adamları suçlu sayılmayacak, silah bırakmayacaklar ve Çine'nin Akçaova köyünde ikamet edeceklerdir. Hükümet şartları kabul eder. Çakırcalı ve çetesi düze iner. 26 Mayıs 1904'de af töreni önce Birgi daha sonra Ödemiş'te yapılır. Bu törenler kitlesel bir şekilde gerçekleşir.

Çakırcalı'ya düşman olan ağalar Çakırcalı'nın düze inmesini fırsat bilerek düşmanı olan diğer efelerle iş birliği yapar. Çakırcalı ve kızanlarına yönelik bir saldırı düzenlenir. Çakırcalı'nın en sevdiği adamlarından Küçük Osman çatışmada öldürülür. Bu olay Çakırcalı'yı tekrar dağlara çıkartır.

Çakırcalı yeniden dağlarda

"Bir eşkıya ne zaman silahından vazgeçerse o zaman yok olur" şiarı ile hareket eden Çakırcalı düze indiğinde bile silahından vazgeçmemiştir. Çakırcalı kendisi ve çetesi üzerine düzenlenen baskın sonrası tekrar dağların yolunu tutar. Hükümet tekrar Çakırcalı'nın peişne düşer. Çakırcalı'yı takip edecek olan kuvvetlerin başındaki komutan olarak ta deneyimli bir asker olan Kara Sait Paşa atanır. Ancak o da deyim yerindeyse "dağların altını üstüne getirmesine rağmen" Çakırcalı'yı bulamaz.

Çakırcalı'nın ölümü

Dâhiliye Nezareti, Aydın ilinde "eşkıyalığın" son

bulması için yeni yöntemler bulur ve takip etmesi için Ahmet Anzavur'u görevlendirir. Anzavur'un Çakırcalı'ya geçmişten gelen bir kini vardır.

Bu sırada Çakırcalı, Aydın bölgesinin meşhur ağa ailesi Arpazlılar'dan Arpazlı Osman Ağa'nın yıkılmış bulunan ve halkın kullandığı Menderes Köprüsünü tamir ettirmemesi üzerine Nazilli yakınlarındaki Arpaz köyünü basar, ağanın evini ateşe verip, ağayı kaçırır. (Çakırcalı köprüyü tamir ettirmesini evvelce ağaya tembih etmiş, hatta bir keresinde, rivayete göre, namaza durarak, kızanlarına ağayı sille tokat dövdürmüş, ağa tamir sözü vermedikçe de namazı kesmemiş, ağanın tamir için belirttiği süreyi -6 ay, 5 ay, 4 ay- beğenmedikçe de, iki rekât daha namaz kılmış, ağanın "Çakırcalı, ne bitmez namazmış bu! Tezi yok, hemen tamir ettireceğim!" sözünü aldıktan sonra da "Es-selamü aleykum ve rahmetüllah" diyerek namazı bitirerek, ağayı salıvermiştir.) Kılavuz olarak kullandığı bir çobanın takip edilmesi (kimi kaynaklara göre ihbarı) üzerine Karıncalı Dağı kuşatılır. 10 Aralık 1910 günü Nazilli'de Karıncalı Dağın'da Rüştü Kobaş komutasındaki Düzce ve Adapazarı yöresinden toplanmış Kafkas göçmenlerinden oluşan bir gönüllü zaptiye birliğiyle girdiği bir çatışmada Çakırcalı öldürülür. Çakırcalı'nın cesediyle birlikte, halka zulmeden Osman Ağa'nın cesedi de bulunur. Çakırcalı ölüme giderken bile halka zulmedenleri cezasız bırakmamıştır. Çakırcalı'nın ölümüne ilişkin olarak ise, Rüştü Kobaş kardeşi Osman Kobaş tarafından öldürüldüğünü raporunda belirtmişse de, kızanı Hacı Mustafa'nın öldürdüğünü veya çatışma esnasında bir serseri kurşuna kurban gittiğini öne sürenler de bulunmaktadır.

Çakırcalı Mehmet Efe ve Kız Okulu öyküsü

Kadının yaşadığı dram ve çektiği çile, aslında bildiğimiz tarihle özdeşleşecek kadar eski. Dram, tarih boyunca adeta bir yazgısı gibi olmuş kadının. Tarihin ilerleyen zamanlarında ise, uygarlığın nimetlerinden bile yararlandırılmaları konusunda hep dışlanmışlık yaşatılmıştır kadına. Bunlardan bir örnek de eğitim konusundaki eşitsizliktir. Turgutlu'da 1913'te ilkkez bir kız okulu açılır. Ama bu kız okulunun açılışı ise hiç de o kadar kolay olmamış. Böyle bir okul açılması bir yana, kız çocuklarının okuma-yazma öğrenmesi düşüncesi bile ilçede büyük tepki ile karşılanmış, hatta bir karşı direnişe bile dönüşmüş...

1900'lü yıllara kadar kasabada kız çocukların eğitimi konusu, yalnızca Kuran kursları gibi dini eğitimler veren mahalle mekteplerinde yapılıyor, ama buralarda da kız çocuklarına sadece bazı namaz sureleri ile ilahiler ve mevlit ezberletiliyordu. Ve o yıllarda kasabada kız çocuklarının okula gönderilmesine halk tarafından pek sıcak bakılmadığı da görülüyor. Kasaba'da bir kız okulu açılması ve kız çocuklarının da okuma-yazma öğrenmesi fikrinin olumsuz karşılanması, ayrıca buna karşı tepkinin bu denli geniş bir düzeye yayılması ve giderek direnişe dönüşmesinde en önemli etkenlerden biri, o yıllarda Kasaba kaymakamı olan Şakir Bey'in pasifliği, kaypak tutumu ve ikili tavırları olarak gösterilir.

Kasaba Rüştiye Mektebi Müdürü İbn-i Cinni İsmail Hakkı Bey (Cinni Hoca) ile Hacı Muharrem Cami vaizi olan Cüher Hoca (Ahmet Hamdi Öztarhan), kız çocuklarının eğitiminin ve okuma-yazma öğrenmelerinin gerekliliğini, Kasaba'da bu konuda halkın anlayış olarak geri ve eksik olduğunu fark ederek, bu soruna bir çözüm arayışı içine girerler. İsmail Hakkı Bey, bu sorunun çözümü için Kasaba'da bir kız okulunun açılması düşüncesini ortaya atar. Ama bunun için öncelikle Kasaba halkına kızların da okuma-yazma öğrenmelerinin gerektiği, kız çocuklarının da böyle bir hakkı olduğunun anlatılması ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi de gereklidir.

İsmail Hakkı Bey, bu konuda Cüher Hoca'nın da kendisi gibi düşünmesi dolayısıyla Kasaba'da böyle bir olaya önderlik etmek için Cüher Hoca ile birlikte çalışmalara girişir. Bir süre sonra Dr. Hilmi Bey (Poyrazzade) de kendilerine destek olmaya ve halka kızların da okuma-yazma öğrenmeleri gerektiğini anlatmaya başlar. Cinni Hoca ve Cüher Hoca, halka kız çocuklarının da eğitilmeleri gerektiğini ve okuma-yazma öğrenmelerinin çok yararlı ve iyi olduğunu ne kadar anlatmaya çalışsalar da, karşılarına bu konuda ciddi engeller çıkıyor ve tepki görüyorlardı.

Bu tepkilerin ardında da devletle ve kaymakam Şakir Bey ile yoğun ilişkiler içinde olan Kasaba'nın bazı ileri gelenleri vardı. Kasaba'nın bu ileri gelenleri arasında da Halil Mutaf Ağa da en başta yer alıyordu. Halil Mutaf Ağa, kız çocuklarının okuma-yazma öğrenmesi fikrine şiddetle karşı çıkıyor ve "Kızlar sadece mevlit ve ilahi öğrenir. Bunun dışındaki bilgiler kızlara gerekmez" şeklindeki konuşmalarıyla halk üzerinde etki sağlamaya çalışırken, kızlar için "Okuma yazma öğrenmek kâfirliktir, ahlaksızlıktır" diye karşı propaganda da yapıyor ve son derece geri bir fikri halka aşılamaya, halkı bu yönde bir direniş tavrı aldırmaya çalışıyordu.

Kaymakam Şakir Bey'in kaypak ve pasif tutumundan da cesaret alan Mutaf Ağa'nın karşı propagandalarla halkı bu fikre karşı çıkma konusundaki çalışmaları, doğal olarak halk üzerinde etkili de olmuştu. Halil Mutaf Ağa'ya hak vererek onun

yanında yer alan bir kısım ahali, "Kızlar okuyup da yavuklularına, sevgililerine mektup mu yazacaklar? Kızlarımız ahlaksız mı olsun? "gibi geri fikirlerle kız çocuklarının okuma-yazma öğrenmesi ve eğitim görmesi anlayışına karşı tepki gösteriyor ve direniyorlardı.

Çakırcalı Mehmet Efe devreye girince

Bütün bu ortamın değişmesi ve Kasaba 'ya kız okulunun açılmasının gerçekleşmesi Çakırcalı Mehmet Efe'ye bağlanır. Kasabadaki bu "gerici direniş"in önderliğini yapan Halil Mutaf Ağa'nın yola getirilmesi bu olayın gerçekleştirilmesi yolunda ilk ve önemli adım olarak görülür. Bu amaçla da, Kasaba'daki bu gelişmeler bir şekilde Çakırcalı Mehmet Efe'ye duyurulur. Çakırcalı Mehmet Efe'nin devreye girmesiyle de kız okulu sorunu çözülür...

Çakırcalı Mehmet Efe, Halil Mutaf Ağa'ya haber göndererek kendisini uyarır. Ancak Mutaf Ağa, hem hükümet konağına yakın bir yerde oturduğundan ve hem de halkın kendisinin yanında yer almasına güvenip, bu uyarıya kulak asmaz ve "kız çocuklarının okuma-yazma öğrenmesi durumunda ahlaklarının bozulacağı, ahlaksız olacakları" düşüncesini halk arasında yaymaya devam eder.

Ama bir gece yarısı, Mutaf Ağa'nın hükümet konağı yakınlarındaki konağı Çakırcalı Mehmet Efe ve adamlarınca basılır ve oğlu da dağa kaldırılır. Çakırcalı Mehmet Efe, kaçırdığı oğluna karşılık Mutaf Ağa'dan bir fidye olarak "Kasaba'da kız çocuklarının okuma-yazma öğrenmelerine karşı çıkmamasını ve kız okulunun açılması için de bir miktar para vermesini" ister. Aynı zamanda kaymakam Şakir Bey'e de haber göndererek isteğini ileten Çakıcı Mehmet Efe, Şakir Bey'e isteğini gerçekleştirmesi için ayrıca bir miktar altın da yollar...

Sonunda Çakırcalı Mehmet Efe'nin devreye girmesiyle, 1913 yılında Turgutlu'da şimdiki Sevinç Meydanı yöresinde bir kız okulu açılır.

Halk arasında kulaktan kulağa "kızlarını bu okula kaydettiren veliler veya babalara nişan verileceği ve bu amaçla bu velilerin bir isim listesinin Saray'a ulaştırılmak üzere vilayete gönderilmesinin istendiği" şeklinde bir söylenti yayılmaya başlanır. Böylece, bir süre sonra, padişahtan ödül alacakları düşüncesiyle kasaba halkından birçok kişi kız çocuklarını okula yazdırmaya başlar ve böylece de halkın kız okuluna karşı boykotu da önemli ölçüde kırılır... Ve Kasaba'da "kız okulu açılması" olayı da amacına böylece ulaşır...

İbret verici olan ayrıntı ise, böyle bir konunun saray yönetiminin "eşkıya" dediği birinin, Çakırcalı Mehmet Efe'nin yardımları sayesinde gerçekleştirilmiş olması. Çakırcalı'yı halk arasında bir "efsane" yapan da onun bu özelliğidir zaten.

Çakırcalı Mehmet Efe, kaymakam Şakir Bey'e daha önce de benzer bir tavır takınmış ve kendisine zorla bir cami yaptırmıştır. Bugün Piyaleoğlu Caddesi'nde bulunan cami, bu camidir. 1906 yılında yapılan ve ilk zamanlarda kaymakam Cami olarak adlandırılan bu camiye, daha sonradan Çakırcalı Mehmet Efe'nin adıyla anılarak "Çakıcı Cami" denilmeye başlanmıştır. ■

KAHRAMAN

■ **ERDOST AKBABA**

Dokuz yıl yani on sekiz dönemdir öğrenci olarak bağlı olduğum eğitim/öğretim kurumunun uluslararası finans dersinin final sınavını okulun bahçesinde kan ter içinde bekliyordum. Tıklım tıkış siyah kot pantolonumun içine koyduğum naylon kumaştan kareli gömleğim işçiliğimi temsil ediyordu, ediyordu da etmesine o an hissedilen sıcaklık 25 ise 30 hissediyordum mesela. Aldığım dersin hocasının 5 yıl evvel beni geçirmemeye kantinde ant içtiğini kulaklarımla duyunca artık ders çalışmamak da meşrulaşmıştı tabii, fakat sonradan duyduğum bu saygıdeğer hırbonun emekliye ayrıldığıydı. Sevinçle, ilk dönem sınavlarına hemen koşup gelmiştim okula. Binanın bahçesine geldiğimde sınava henüz iki saat vardı. Birkaç tanıdık yüz görür müyüm diye etrafa bakınmam bir sonuç vermeyince elimde ki kitabın en arka sayfasına bir şeyler karalamaya başlamıştım.

Yazmamın bir sebebi vardı: Pişmanlığım içinde birazcık fazla vakit kaybetmiş gibi hissediyordum, o kadar. Asıl önemlisi yukarıda bahsettiğim kayıp meselesini aşmak yerine zaman içinde fark etmeden kaybetmeye tutunmuştu zihnim. Tahta mandallar gibi bir işe yaramadan paslanıp gitmek de istemiyordum ya on yıl evvel o yüzden çıkıp İstanbul'a kara bir trenle gelmiştim. Neyse yazmaya başlamıştım bir sefer, bu yüzden geri de ne kalmışsa anlatacaktım.

Okulun bahçesine koca bir yuvarlak şeklinde belli aralıklarla banklar yerleştirilmişti. Kendimden başlayıp okula, oradan semte oradan İstanbul'a oradan üç tarafı denizlerle kaplı ülkeye ve dünyadan hani bildiğimiz dünyanın tüm boşluklarına kaçmıştım. Taşmakkağ'ı bu yüzden anlatma ihtiyacı hissediyorum.

Yunan mitolojisi içinde doğup büyüdüğü daha sonra tanrıların onu lânetleyerek suyun belası, toprağın karası, insan kanının gökyüzünde çınlayan feryatlara karışıp anaların gözyaşlarıyla beraber denizlere karıştığı bir coğrafyaya göndermişti. Bölge de yaşadıkça insan, yaşadıkça yaşadığı topraklara benzeyen bir ululuğa yani insan olmanın kusuruna kavuşurdu. Yaşaya yaşaya köyden kente ün salmayı beceremişti. Reklamın olmadığı bir noktadan, satışında beklenemeyeceği bir döneme, sabrın tükendiği ve insan olmak mevzusunun ne demek olduğunun unutulmaya yüz tuttuğu günlere gelinmiştir. Belki de bu yüzden evrensel insan hakları bildirgesi, bir beyanname ile tüm dünyaya bildirilip hatırlatıldığı ve müfettişlerinin tutulduğu bir çağda Taşmakkağ yaşamından sıkılmış ve son nefesini vermeye niyetlenmişti. Fakat zamanımızın dijital kahramanlarından yani tadı damağımızda kalmış reyting odaklı senaryolarından çok çoook uzaklarda kalmış bir dönemden gelen Taşmakkağ nasıl öleceğini unutmuştu. Çünkü çok uzun zamandır yaşamaktaydı.

Kahramanımız belki de lokman hekimi tanıyordur belki doğanın dilini biliyordu, belki yeryüzünde ki insan sayısından çoktu yaşadıkları. Bilinen birtek şey var ki varoluşuna sebep dokunduğu herşey şifa bulur, üflediği nefes kuş olup derdi alıp götürürüp insana ömür katar, mutlu kılarmış. Fakat insanoğlunun derdi bitmediği gibi, toprağına su yetmez, denizinde balığı yenmez kavgası bitmez hale gelince Taşmakkağ'da nefsine dur diyemeyeceği zamanda öleceğini unutmuştur.

Günlerden birgün görevini yerine getiremeyecek kadar yavaşladığını iyice hissetmeye başlayınca uzun uzun düşünmeye başlar. Şu canına yandığımın yeryüzünde bir kere olsun yaz sıcağında soğuk sulara girip çıkmamış, akşamları çiçeklerin kokusunu içine çekmemiş, kırmızısıyla ünlü bu şehrin ne karpuzunu yemiş, ne de kanına girmişti. Hep işini yapmıştı: Kocaman karpuz tarlalarında ne çok köylüyü yılan sokmasından, orak çekmesinden kurtarmıştı. Bağlar'da Nuh'tan bugüne kalmış üzümün ezim ezim ezilmekten kurtulup şarabın yasak edilmesinden sonra veletlerin nefes borularına takılmış üzüm tanelerinden kurtarmıştı. Kentte, üniformalılarla üniformasızların eşit olmayan çatışmalarında ne yapacağını bilemeden her iki tarafa da yardım etmiş. Bu durum nefsine hakim olamayıp taraf tutmasına sebep olduğunu farkedince toparlanmıştı. Artık zayıf olan tarafa, anasının memesinden sanki az evvel kopmuş gibi bakan yüzü kanlı gençleri sağlığına kavuşturmuş, zaten ocağı sönmüş bir haneneye denk gelen belayı durdurmaya durdurmuştu.

Kula kulluk edip kendi sıfatını kralcılık ile kirletene karşı durmamış, zulmün elinde zalim olana engel olmamış. Acıları durdurmak değilmiş göre-

vi, acılar insanlar için vardı. Acının süregeldiği ve de geleceğin hiç hoş gelemeyeceği bir toplumda, Taşmakkağ'ın anlamı ölümden yaşama döndürmekmiş insanı.

Gelegele öyle bir zamana gelmiş ki bedduası tutmuş bir yezidin de derin bir oh çektirmiş Azrail'e. Ulvi bir ruhun tükenişi, ilmek ilmek biten umut, şehri saran bela. Hergün cismi değiştiriyor ismi değişmiyormuş. Her saat ölümüne engel olamadığı daha fazla insanın cansız bedenleri toprağa kurban veriliyormuş. Yılda, ayda, günde, saatte onlarca insan toprağa kurban veriliyorken, insanlar göğe bakarak dua ediyordu, oysa onları kabul eden toprağa etmediklerini bırakmamışlardı. Yüzlerini dönmedikleri toprağın öcü olabilir miydi tüm bu yaşananlar, bilinmezdi.

Zaman geçtikçe kurtaramadığı onca insanın kaybı koca bir bulut olup şehri karamsarlığa gömüp, tebdili mekan düşünden arındırmıştı. Şehrin gençleri ölümden kaçar gibi dağlara kaçmışlardı. Bulutlara ellerindeki çakaralmazlarla ateş edip, köyden kente kaleleri devire devire geleceklerdi. En azından böyle söylüyorlardı. Tarih tekerrürden ibaret miydi, ölümün tekerrürü sonsuz muydu çünkü Taşmakkağ cellatlardan ve ölümden nefret ediyordu. Bu düşünceler uzayıp gittikçe Taşkağmak ın zihnini yorup durmakla beraber bu söylemleri bir yerlerden hatırlıyor gibiydi de yaşlı hafızası hatırlamasına izin vermiyordu zaten olan biten suçu kendine yüklüyor artık bu karanlık coğrafyadan ayrılmayı düşünüyordu.

Toz toprak ve sarımtırak uzun yollar, ıssız ve gözle kaç dönüm diye hesap edilemeyen tarlalar, kerpiç evler, tavuklar, köpekler, çocuklar, yılanlar gibi fıslaya fıslaya giden 404 model otobüsler ve yollar artık Taşkağmak ı korkutuyordu. Köyden kente hergün yetişemediği onlarca vaka, ölü sayısı her geçen gün çoğalıyordu. Şehirler köyler kasabalar gittikçe ölümle dahada yalnızlaşırken, kahramanımızın hüznü lokomotifin gururla çektiği hiçbir işe yaramayan boş vagonların hüznüne denk geliyordu.

Uzun uzun düşündüğü fanilik meseleleri üzerine can sıkan emeklilik düşünceleri eklenince tüm bunlar paramparça olmuş bedenlerin çoğalmasına sebebiyet vermiş idi. Olanlar oluyor, olacakların önüne geçilmiyordu. Koyun olacağını bile bile kuzunun masumluğunu sevip durmanın anlamsızlığı ortaya nar taneleri gibi savrulmuştu. Yani aşk idi Taşkağmak'ı öldürecek, onun laneti böyle kurgulanmıştı. Binlerce yıllık bir kahramanı minnacık bir kadının kuş kadar ürkek yüreği mor dağlara Nisan ayında dalda çiçek açar gibi, koşup severek aşk ile zehirleyecekti.

Bir insana merhaba diyebilmesi için ağaç gölgelerinden evlerin koltuklarına, dere kenarlarından aynalara bakmaya, yıpranmış tozlu kadifelerden geçip de şehrin kalabalığında herkeslere benzeyip onlara dönmesi gerekiyordu. İmanı tazelenmeyen insanın kırıldığı bir coğrafyada mahkûm sanarken kendini, elbet birgün bitecek cezam diye düşünüyordu. Yıllardır bu şehirde bir ağıt da olsa ölümsüz şarkılar gibi acı biriktirmeye gelmişti. Binlerce yıldır saçları çıkmamıştı, hiç yıkanmamıştı, yemek yememişti, su içmemişti, bir bedeni var mıydı yoksa yoklukta bir yel miydi bilmiyordu, nefes alıp vermiyordu, kalbi var mıydı çarpsın ister miydi heyecanlanınca düşündükçe huzursuzlanıyordu. İnan ki insan dediğini doğa yeni baştan alıp devşirip, bir değirmen gibi öğütüyordu. Taşmakkağ insan olmak istiyordu.

-Çakmağınızı alabilir miyim?

-...(sessizlik)

-Şey rahatsız ettim fakat çakmağınızı istemiştim.

Çakmağı uzattıktan sonra çevreme bakınıp okul bahçesinin kalabalıklaştığını, oturduğum bankta da sigara içip kitap karıştıran, güzelliğini o hani yüksek dağlardan gelen en temiz kar sularına benzettiğim ve de akranız diye düşündüğüm bir kadın vardı. Saate baktım, sınava sadece yirmi dakika kalmıştı.

Taşkağmak ve dünyası, beni dünyadan biraz olsun alıkoymuştu da yeryüzünde özellikle bizim okulda hani daha da söyleyeyim oturduğum bankta hâlâ en azından bir güzelllğin yaşadığını gözlerimle görüyordum. Karamazovların şehvet düşkünlüğü değil de hani genç wertherin acılarından bilmem kaç kulaç yetecekse artık sahile, geri dönüş aşamalarıydı diye tahlil ediyordum; olmasını istediğim hüsumetimi.

Birkaç dakika, önümdeki kitabın boş bırakılmış arka sayfalarında sıkış tepiş bir yazıyla kalmasını istemediğim Taşkağmak'ın hikayesine dönmeye çalıştım, beceremedim. Kalem oynatamadım, ne Diyarbakır, ne şarap, ne isyanları derken gözüm kadının ellerinde tuttuğu kitaba kayıyordu. Ezbere bildiğim kitaplardan biriydi, öylesine yoğun seviyordum; şairde ki imge meselesini. Kadının elleri anlatıyordu ki henüz onsekizinde liseyi bitirip ondokuzuna basalı en az 6-7 yıl geçmişti.

Vakit daralıyor, kalkıp sınav salonuna bakmam gerekiyordu, fakat kadının karanlık gözlerine özenle döşenmiş olan labirentin sonunda hayat varmış gibi bir hissiyata kapılmıştım.

-Bir sigara alabalir miyim?, dedim.

-...

Sessizlikle cevap verince:

-Bir sigara istemiştim ama...

-Sigaram kalmadı kardeş, diyerek ayağa kalkıp sert bakışlarını yüzümde küçük bir gezintiye çıkarmıştı. Anlaşılan beğenmeyip çarçabuk geziyi bitirmiş ve binaya doğru hızlı ve seri adımlarla uzaklaşıp gitmişti işte.

Cebimdeki sigara paketinden bir tane alıp hızlı ve derin derin çekerek minibüsü kaçırmak istemeyip, sigarasından da ayrılmak istemeyen sarı bıyıklı ganyan bayii müdavimleri gibi can sıkıntısıyla sınav salonunu öğrenip bilmem kaç nolu sınıfa girdim. Hiç özlememiştim şu sıraları şu bekleyişleri. Cebimden çıkardığım kurşun kalemimle oyalanıyordum ki kağıtlar dağılmıştı, soruların hepsi hepsi dokuz yıl evvel ki gibi boş kağıt olarak dönecekti sahibine. Oysa kağıdı boş vermek niyetinde değildim. Başımı kaldırıp etrafa bakınınca sınıf tahtasının önünde onu, hani o oradan okyanus diplerinde hiç görmediğim bir güzellik gibi bana bakıp gülümsüyordu. Ne yapacağımı bilemediğim ilk birkaç dakika sonunda anladım ki yeni uluslararası finansman dersinin danışmanıydı. Sınav kağıdının arkasına S. Sözleri/c süreya sayfa 206 beşinci kıta benden size gelsin arkadaş yazdım; sınıfı, okulu kampüsü, semti yani özelden genele herşeyi terketmişim gibiydi. Bu yaptığıma kim duysa söverdi.

Yine bitirememiştim okulu, olmamıştı. Hızla yürüdüğüm yol üzerinde bilmediğim bir meyhaneye girip sıkıntıyla bir duble rakı istedim. Sıcakta çarpsındı, bomboş bir meyhane de sarı leblebiyle iyi olurdu.

Anlaşılan başarısızlığım öykümüze bir yağmur olup yağmış oradan ömrümün güç yokuşlarında, yoksulluğa doymayan sevinçlerimin burnuna buram buram bir masal kokusu gelmeye başlamıştı. Taşmakkağ!

Yağmurdan sonraları toprak mı kokar masallar mı hatırlanır, şehirden köye, dağlardan nehirlere gezmiş görmüş kahramanımıza, sarılıp ağlamış bir memleket de; ben toprak o masal ne diyeceğini bilememiş Taşmakkağ. Masal dese kendini hatırlatır gibi, toprak dese insana emanet eder gibi; olmamış, hiçbir türlü olmamış. O sorular dünyanın zalimliği karşısında cevaplar bulamamış, yetmemiş.

Taşkağmak ise veremediği cevapları ile hâlâ orada aşktan çok uzakta insandan tarafa gönül vermiş bir masal olarak yaşıyor, kendi mezarı olan kan kırmızısıyla ünlü o kentte. ■

Dokunmayın...

■ VEYSİ ÜLGEN

Günlerdir, iki parçalı bir kentin sağlam gibi duran tarafında nefes almaya çalışıyor. Arada birkaç yüz metre mi yoksa yıldızlara uzanan bir mesafe mi var, farkına varamıyor. Ama gerçekte olan bu iki ayrı parçalı yaşamın tek ortak sakini olarak direnmek için direniyor olması.

Yardım edenlerden de, öğrenmek isteyenlerin sorularından da, geride bıraktıklarını hatırlamaktan da yorulmuş. Ve o çok yorgun adımları ile zorunlu mekânlara gidiyor.

Onu rahat bıraksınlar istiyor. Sigarasını rahatça içmek, yürümek, nefes almak, nefes alan insanları izlemek, çocukları sevmek istiyor.

İşte o mecburi mekânlardan birisine doğru adımlıyor. Kontrol dedikleri işlem için her kapıdan girdiğinde kulakların da yaşamıyla bütünleşmiş sesleri tekrarlatan, onların alarm ötüyor dedikleri hadise koridorlara çarpıyor.

"Birkez daha geçin " Yine aynı ses. Canı acıyarak, üzeri aranıyor. Cebinde tütün tabakası bulunuyor.

"Üzerimden çıkaramadım. Hatırası var!" Tütün tabakası yine kırk beş kiloya düşmüş kadın için içeri girmesi için yine izin aracı oluveriyor. Ve yine titreyen parmaklarıyla imzasını atıyor. Hatıra olan işlemeli tütün tabakası tabaka abluka altında ki yaşamında onun için can simidi oluveriyor.

Ve tekrar imza seferleri ve tekrar öten cihaz ve de tekrar üzerinde çıkan tütün tabakası, sürdürülüp gidiyor kendince hayat .

Sonunda birşey kaçırma ihtimalinin yüzünde mimik bırakmadığı genç güvenlikçi soruyor kibarca.

"Abla her defasında neden o tabakayı çıkarmıyorsunuz" diyor. "Ayakta zor duruyorsun. Bir de tabaka tütünü içiyorsun!" Sonra irkiliyor bu genç görevli. Asıl abla dediği için bir adım geriliyor. Etrafına bakıyor duyan var mı diye.

"Nerenin tütünü bu!" siye yandaki söze giriyor. Ona acıyan gözlere bakarak. Kaba da olsa iyi ki konuşmaya giriverdi.

"Fark etmiyor!" diyor.

"Hatırası var. Çıkaramıyorum" diyerek gelecek yeni soruların önü kesiliyor, şimdilik.

O rahat cümleyle adam bir adım daha öne çıkıp imzaya gidiyor. İki gergin insanın geride ona

zoraki gülüşlerine bile tahammül ediyor.

"Bir daha ki sefere ne olacak" deyince konuştuğu eskilerden birine benzettiği doktora "Bence vücudundaki o yabancı maddeleri alalım!" Doktoru onu incitmemek için yabancı madde dediğini bilse de, kendisi için küstahça bir konuşma. Hiçbir şey söylemeden odadan çıkıyor. Halsizlikten ağlayamayan gözleri ile baş başa kalıyor. Birde içeri tıkılma meselesi var. Evet doktor haklı onlar yabancı ona, alınması lazım.

Orta yaşlı kadın için anlaşılıyor ki vücudunda davetsiz misafirleri alınacak. Hatıralar yitip gidenlerle vedalaşacak. Belki kentin bu tarafında daha iyi yaşaması için yardımcı bile olacak.

Ama nasıl olacak. Nasıl yapacak. Etrafında onca, insanın parçalandığı bir meselede vücuduna hatıra kalan o metal parçaları alırsa o insanlarla bir daha nasıl bağ kuracak. Günlerdir kafasını karıştıran mesele yine depreşiyor.

Bir daha ki görüşme de doktor bu defa yaraların var diyerek kibar olmaya çalışıyor. Aslında onlar yara değil ki!

O kapıdan içeri girmese, o cihaz ötmese, o güvenlikçiler görev ve gülüşme karışımı sorgulamalardan sonra her defasında birkez daha geç demese ve tütün tabakası her defasında ona can simidi olmasa o bedenindekilerden hiç mi hiç rahatsız değil.

"Al doktor nasıl alıyorsan al. Ama hastanelerde yatamam, bilesin."

"İyi de bunlar ancak hastanede alınır"

Güvenmiyor onlara ama bir şans vermek lazım. Çaresi yok. Mecburen bedenine dokunacaklar.

"İki elim yakanda olacak. Bunu benim istediğim şekilde halledeceksin. Sizlerin resmi formaliteleri ile uğraşamam. Hiç birinize güvenmiyorum."

"Senin o geçişlerinde formaliteler ne oluyor. Memnunsan vazgeçelim. Zaten hiçbirimize güvenmiyorsun, ne yapsak boşuna."

Belli ki doktor bu defa çok kızmış. Kızdırmamak lazım aslında, konuştuğu bir iki insandan biri. Dilini yutuyor. Hiç konuşmayacak, işlem bitinceye kadar. Önce saatleri, sonra dakikaları ve saniyeleri sayıyor. Nede olsa bunu çok iyi yapıyordu, o zamanlar ki sanki bir asır önce yaşanmış herşey!

Ve o saat geliyor. Bir şafak vakti gözler uyku sersemliği ile duvarlara bakıyor, dışarısı kıyamet kopuyor, birbirlerine yaşamak için sarılan insanlar ve o yaşamının miladi o büyük patlama ve yanında yitip giden insanlar. Şimdi tek hatırası, acımasız doktorun alacağı yabancı cisimler. Onlarla son bağı kopacak. Hâlâ istiyor mu emin değil.

"Bu adam kim?" diye soruyor, belli ki yine güvensizlik nöbeti başlıyor.

"Sen bize güvenmiyor musun?"diyor işlemi yapacak doktor.

"Kasılıyorsun sen. Evet güvenmiyorum. Aynı anda, aynı kentte iki farklı hayat yaşadık. Yani siz yaşadınız! Biz…"

"Dinleme bunu, saçmalıyor. Devam edelim" diye araya giriyor kendi doktoru. Bütün heyecanını yitiren doktor kızgınlığını mesleki kimliğinin altına atarak "Parçalar çok küçük ve çok sayıda, derinin hemen altında ve çok sayıda genel anestezi altında almak lazım" diyor ve ekliyor. "Acaba bünyesi kaldırabilir mi" diye devam ediyor kırk beş kiloluk kadın hakkında karar verince.

Aslında kentin bu tarafında yaşanılanlara mahcubiyet mi, yapacağı işten övülme beklemek mi, fırça yemekten mi, yoksa yaşadığı sürecin hissizliği ve çaresizliği mi?

Artık doktor da bu işi yapmak istediğinden emin değil. Ellerinin titrediğini fark ediyor. Bu sorumluluğu alabileceğine inanmıyor artık. Beyaza boyanmış, penceresi olmayan, dar bir odada, karışık ifadeli doktorlar birbirine bakıyor.

Bir anda ondan gözlerini kaçırdıklarını fark ediyor. Belki onları kurtarmak gerekiyor.

"Kaldırmaz!" diye ayağa kalkıyor.

"Dokunmayın bana! Ben bunları almayacağım. Alırsanız hatıralarımı kaybedeceğim, hafızasız kalacağım. Hani karşıdakini anlamak, empati falan saçmalayıp duruyorsun ya. İşte beni anla ve empati kur!" diyerek sedyeden atlıyor. Geridekileri yendi ve bedenine dokundurmadı. Ve de o kafası karışık elleri titreyen doktorları kurtardı.

Anılarını öyle kolay silemez. Kimse vücuduna dokunamaz. Hayır dokunamaz. Sabırsızlıkla imza gününe doğru yine zamanı sayıyor. İmza sabahı, o gençler geriye çekilmiş, ön sırada sert kararlı bakışlar ve tanıdık sorgucular.

"Bayan! Tütün tabakasını yan tarafa bırak! "Bu polisi bu kapıda ilk görüyor. Durum vahim o zaman. Hikâye bitiyor. Asıl mekâna dönme zamanı yaklaştı. Yani ablukaya geri dönüş başlangıcı.

Ama herşeye rağmen bedenine dokunamadılar. İşte ona güç veren de o. Kendini şu anda çok iyi hissediyor. Aslında onu böyle görmek isteyen doktorun yanında olmasını da çok isterdi.

Geriliyor, nefesini tutuyor, yüzlerine bakıyor. Tütün tabakası bedeninde ki o yabancı maddeleri bugüne kadar iyi sakladı. Şimdi onu onore etme zamanı.

"Bu tabaka bir hatıra, yanımdan ayıramam."

"Neden!"

"Çünkü o tabakadan tütün içenler, içtikleri dumanla birlikte yok oldular. Geride ben ve bu tabaka kaldı. Bırakamam. Hatırası var… hatırası var… hatırası var… dokunmayın bana…" ■

YENİ ÜLKE'NİN BEYAZ ATLETLİLERİ...

■ GÜLSEN GÜLBEYAZ

Ellili yaşlarda, siyah tayyörlü, ağarmış saçları ensesinde toplu kadın, hızla istasyondan çıktı. Acelesi olduğu her halinden belli, nefes nefeseydi. Trenin ardından otobüsü de kaçırmış taksi aranıyordu. Beklenenden çok sıcak havada istasyon merdivenlerini, içinde kalın bir dosya da olan, çantasıyla inip çıkmaktan terliydi. Bunalmış halde ilk gördüğü boş taksiye bindi. Yaşlı taksi şöförü arka koltuğa döndü, müşterisini burnunun ucuna kadar uzanan beyaz kasketinin altından görünen çekik gözleriyle baştan aşağı süzerek gidilecek adresi sordu.

"Yeni Ülke Sokağı" dedi kadın.

Şoför adresi duyunca yüz ifadesi değişti. Hayal kırıklığına uğramış, canı sıkkkın bir çocuk gibi kafasını önüne eğdi. Kısa boyu sanki daha kısalmış, sessizce: "Öyle mi?" dedi. Hemen ardından: "Bu adrese daha önce hiç gittiniz mi?" diye sordu. Kadının kısa kestirip atmak istediği her hâlinden belliydi: "Bir sefer, belediye otobüsüyle gittim. Sokağa çok yakın bir yerde indim" dedi, ama doğru değildi. Aslında oraya ikinci kez; taksiyle gidiyordu. Yeni Ülke Sokağı'nı görevi sebebiyle üç aydır düzenli ziyaret ediyordu. Bu sokaktaki ailelerle ilk tanışmaya geldiği gün taksiye sekiz avro ödemişti. İstasyonun önünden kaçırdığı otobüsle birkaç duraklık yoldu. Arabası bozulduğundan beri bindiği otobüslerde etrafa bakmaz, dosyaları inceler; görüşmelere hazırlanırdı. Yakındı yakın olmasına fakat yolu hâlâ bilmezdi.

"Nerelisin?" sorusunu sormayı sevmezdi ama kafasına taksi şöförünün nereli olduğu takılmıştı. Kırık dilinden Almanya'da doğup büyümediği belliydi. Göz kapakları yaşlılıktan katlanıp kirpiklerine değdiği için çekik gözlerinden; Çinli, Japon, Koreli, Taylandlı, Türkmen, Tibetli; nereli olduğunu bilemiyordu. Kadın düşüncelere dalmış şöförün çekik gözlerine uygun bir ülke ararken o, istasyon çıkışındaki lambalardan, ilk bindiği taksinin gittiği istikâmetin tam tersine u dönüşü yapınca gayri ihtiyari adresi tekrar söyledi. Şoför sırtını koltuğuna dayadı, sırıtarak: "Merak etmeyin, neresi olduğunu iyi biliyorum, bu yoldan daha hızlı gideriz." dedi. Nedeni belli olmayan kibirli, öfkeli hâlleriyle taksiyi hızlı sürüyor ve ulu orta konuşuyordu:

"Kırk yıl boyunca bu sokaklardan her gün geçtim. İyi bilirim. Ama bu adrese neden gittiğinizi bilemem. Hem burada kim oturur ki? Oturma sebeblerini de anlamam. Buralar eskiden küçük hobi bahçeleriydi. Vatandaş; genelde yaşlı Almanlar yaz aylarında birkaç; sebzesini, çiçeğini eker, yeşilliğin arasında temiz hava alır; biraz şehirden uzaklaşırdı. Onlar temiz ve iyi insanlardı. Ama öldüler. Bunlar ölenlerin bahçelerini alan yeni ev sahipleri. Eskiden değersiz olan bu bahçelere belediye oturulabilir, ev yapılabilir izni çıkarınca küçük arazileri ucuza satın aldılar. Eski ahşap bahçe evlerine derme, çatma ek odalar inşa edip ev sahibi oldular. Burada onların zoruyla 'Yeni Ülke Mahallesi', kısacası bir pislik yuvası oldu."

Kadının bildiği ama yaşlı adamın bilmediği bir şey vardı o da; hobi bahçelerinden evvel buraların bir bataklıktan ibâret olduğuydu. Şoförün huzursuz hâli, insan sevmezliğiyle sanki yol daha da uzuyordu. İstasyon etrafında daire döndüklerinin farkındaydı kadın. Taksimetrede görünen ücret de çoktan sekiz avroyu geçmişti. Hem kurnaz, hem de küstâh şoför kısa boyuyla direksiyonun üstüne abanmış, eliyle camı tıklatarak yolun solunu gösteriyor: "Bu yetmezmiş gibi son yıllarda başımıza birde Suriyeliler çıktı. Ucuz üretim için üçüncü dünya ülkelerine taşınan fabrikaların boşalan hangarlarına onları yerleştirdiler. Sadece Suriyeliler olsa; bin bir milletten insan var. Fabrikalar onların geldiği ülkelere taşınıyor, onlar ölümü göze alıp denizleri, nehirleri, dağları, ormanları aşarak buraya gelmeye çalışıyorlar. Boğulmadan ama sürünerek gelenler şimdi burada bir arada burayı bir pislik yuvasına çevirdiler." diyordu.

Kadın yüzünün yarısını kasketinden göremediği adamı aynadan izliyor, arka koltukta her an patlayacak bir bomba gibi kafasını sallıyordu. Neyseki gideceği adrese yaklaşıyordu ama müşterisini kandırmak cüretini gösteren şöförü, meslekler birliğine şikayet edip dersini vermeliydi. Çantasından çıkardığı küçük defteriyle öne eğildi, aynada asılı araç ve şoför belgelerine bakıp bir şeyler yazdı. Omzundan sarkıp notlar yazması şöförü kızdırmış, arabayı daha hızlı sürüyordu. Virajı dönmeden soldaki Türk bayraklı, önü asmalı, kırmızı güllerle sarılı bahçe evini hızla geçtiler. Hızını kesmediği için virajı sert alınca sokağa girerken gürültüyle

sarsıldılar. Daha sokağın başında frene aniden basınca daha da şiddetli sarsıldılar. İkisi de ön camdan görünen manzaraya şaşkındı.

Uzunluğu en fazla yüz metre olan, sağlı sollu yemyeşil, ağaçlık sokağın ortasındaki asfalt yol erkek çocukla doluydu. Sanki söz birliği etmiş gibi hepsi beyaz atletliydi. Çoğu kısa şortluydu, küçüklerin bazıları donsuzdu. Yol ortasında, toprak yol kenarlarında; ikişer, üçer, beşerli gruplar halinde meşgullerdi. Etraflarında güneşli havadan keyiflenmiş, koşan, zıplayan köpekler dolanıyordu. En küçüğü iki, en büyüğü on iki yaşlarındaki çocuklar sokağı tamirhane ve şenlik yerine çevirmişlerdi. Bir grup bisiklet, diğer bir grup ise tahtadan kuş evini tamir ediyor, başka bir grup da kırık dökük eski bisikletlerle yarış düzenliyordu. Bu yol onların oyun yeriydi, yabancı araç ya da taksi nadiren girerdi. Hızla gelen taksinin virajı alırken önce sesini duymuş, sonra da sokağın başında kendisini görmüş, donuk gözlerle seyrediyorlardı.

O sırada yürümeyi yeni öğrenmiş, yine beyaz atletli, Afrikalı bir çocuk yolun sağından karşı tarafa; abilerinin yanına geçmeye çalışıyordu. O hedefine doğru ilerlerken arkasından koşan genç kadın çocuğu can havliyle kolundan tutup ilerleyen taksinin önünden çekerken korkulu, öfkeli bakışları durmayan şoförde ydi. Durumu izleyen büyük çocuklardan biri, tamir ettiği bisiklet tekerleğinin patlak içi lastiğini omzuna asarak taksiye yaklaşıyordu. Onu, arkasından gelen diğer çocukları gören şoför hızlanmak istedi. Fakat gaza basmasıyla frene basması da bir oldu. Ne yaparsa yapsın çocukları, ortalıkta ipsiz dolanan köpekleri ezmeden ilerlemesi çok zordu. Öfkeli şoför durmadan beddua ediyordu. Öyle ki, elinden gelse gaza basacak; herkesi ezip geçecekti.

Ama nafile, bahçeli evleri çok yavaş ilerleyerek geçiyordu. Bir evin çatısında asılı beyaz-kırmızı renkli bayraktan, önünde oynayan çocukların sarı saçlarından Polonyalı oldukları belliydi. Bahçesinde Kürdistan bayrağı sallanan evden; esmer, siyah saçlı, gençler çıktılar. Kürtçe konuşarak koşar adımlarla arabaya yaklaşıp sol pencereden içeri baktılar. Onların yanında boy sırasıyla dizili üç-sekiz yaş arası altı Afrikalı kardeşle anneleri göründ ü. Yan komşularından koşup gelen kadın ve genç kızların Hintli oldukları; giydikleri elbiselerden, süslü terliklerden, renkli bileziklerden, koyu tenlerinden hemen anlaşılıyordu. Çocuklarının yanına varmışlar, hep beraber önlerinden geçen taksiye, şöförüne, arkada oturan kadına bakıyorlardı.

Devletin sosyal hizmetler görevlisi kadını birkaç aydır tanıyorlardı. Mahallenin çocuklarını, okul durumlarını inceliyordu. En yakın okul dört kilometre uzaktaydı, yakın bir yere okul yapılıp yapılmaması da onun yazacağı raporlara bağlıydı. O gün ziyaret edeceği aile sokağın sonundaydı. Taksi dakikalar sonra sokağın ortasına ancak ulaşmıştı ki, devasa Kangal cinsi bir köpek aniden önlerine çıktı. Ağır adımlarla ilerleyip taksinin arka sağ camından uzun, uzun kadına baktı. Kangal bahçelerden birine doğru hızla koşana kadar yol ortasında öylece beklediler.

Kangal gözden kaybolmuş, asfalt yolun sağındaki kaldırımsız toprak yolda üç yaşlarında bir çocuk, fi tarihinden kalma üç tekerlekli bisikletini sürerek hızla ilerlemekteydi. Arkasından kendisine çok benzeyen, iki yaş büyük abisi fırtına gibi koşuyordu. Onlar sokağın beş çocuklu; en fakir, en neşeli, tek Roman ailesinin en küçükleriydi. İki kardeşin de ten rengi sanki çamurdan yaratılmışlar gibi kahverengiydi. Kadın onlarla birkaç hafta önce tanışmıştı: Roman ailesinin zengin komşuları, kardeşlerden büyüğün aynı yaşlardaki çocuğunun yeni bisikletini çaldığını iddia etmekteydi. Onları ziyaret ettiği gün bisikletle ilgili bu iddianın doğru olup olmadığını çocuğa sorduğunda: "Ben bisikleti çalmadım. Onlar çocuk yuvasına gidince sürmek için ödünç aldım. Biraz sürdüm. Götürüp yerine bırakacaktım. Ama eve erken geldiler. Bisikleti yerine koyamadım." dedi. Koşarak evin arkasındaki yıkık dökük eski bahçe evine gidip bisikleti getirdi. Üzerinden sanki bir yük kalkmış gibi: "Alın onu geri götürün. Ben onu ödünç aldım; çalmadım.", diyip kadına vermişti.

Taksi kazasız, belasız sokağın ortasını geçmiş, yolu biraz boş gören şoför tam hızlanıyordu ki, bu sefer de Roman ailesinin en küçükleri; iki kardeş ortasında durarak yolu kapattılar. Küçüğü, ayakları yere basarak, dimdik oturağı tahtadan üç tekerlekli kırmızı bisikletine oturuyor, arkasında da ödünç bisiklet alan abisi, elleri belinde ayakta duruyordu. Hesap sorar gibi şoförün gözlerinin ta içine korkusuzca bakıyorlardı. Adam kısa boyuyla direksiyonun üzerine abanarak bir yandan kornaya basıyor, diğer yandan da: "Çekil şu lanet olası yoldan velet!" diye bas bas bağırıyordu. Ama nafile; kıpırdamadılar. Şoför arabayı durdurdu, öfkeyle arabadan indi. Kapıyı açık bırakıp yolun ortasındaki iki kardeşe doğru koştu. Bu arada kadın da arabadan inmiş arkasından yüksek sesle: "Sakın çocuklara dokunmayın! Dokunursanız sizi şikayet edeceğim!" diyerek onu ikâz etti. Ama adam oralı bile değildi.

Elleri belinde beş yaşındaki abi, taksicinin onlara doğru koştuğunu görüp kaçarken, kardeşi hâlâ yolun ortasında, gururla kırmızı bisikletinde oturuyordu. Kadının tekrarlayan ikâzlarına rağmen şoför çocuğu sol kolundan tutup havaya kaldırdı,

karga tulumba yolun kenarına bıraktı. Geri dönüp bisikletine bir tekme attı, onu da yolun kenarına fırlattı. Kadın yerde oturan çocuğun yanındaydı. Hâlâ gururlu, hesap soran bakışlarla çocuk, adamı izlerken sokakta sesler yükseliyordu.

"Bu şoför bizim sokağa gelince hep hız yapıyor!", "Geçen kış Romanların küçük çocuğa taksiyle çarpan bu adamdı!", "Okul yolunda büyük çocukların üzerine hızla taksiyi süren de..!"

Konuşmaları duyan şoför taksinin önünde biran dondu kaldı. Beyaz kasketinin altındaki çekik gözleri tedirgin, korkarak bir noktaya kitlenmişti. Kadın da merakla adamın baktığı yöne; arkasına döndü. Güneşi arkalarına almış, asfalt yolu kaplayarak hızlı adımlarla taksiye doğru yaklaşan çocuk gürûhunu gördü. Beyaz atletli uluslarası bir çocuk ordusu gibiydiler. Ellerinde tamirat malzemeleri; tornavida, çekiç, bisiklet pompası, bijon anahtarı.. şoföre doğru ilerliyorlardı. Yine beyaz atletli, hâllerinden araba tamiri yaptıkları belli, üç-beş baba da gurûha katılmıştı. En arkada renkli elbiseleriyle kucaklarında küçük çocuklarla; anneler, kızkardeşler görünüyordu.

Şoför taksinin açık kapısına yöneldi ama beyaz atletliler etrafını sardığı için ilerleyemedi. On iki yaşlarında; kumral, iri kıyımlı bir çocuk elindeki tornavidayı taksinin kaportasına yaklaştırdı: "Bu sokağa bir daha girersen; arabanı hurda bil." dedi. Arkadan yetişkin bir erkek: "Çocuklara yaptıklarından dolayı polis sana bir ceza vermedi. Ama sana garanti ederim, seni bir daha burada görürsek delikanlının dediği gibi taksini hurda haline getiririz, seni de.." diyerek tornavidalı çocuğun yanında geldi.

Şoför açık kapıdan sanki kayar gibi hızlıca şoför mahiline oturdu, aceleyle kapısını kilitledi. Ama ne var ki, müşterisinin indiği arka sağ kapı açıktı. Ve müşterisi bisikletli çocukla taksinin önünde durmuş onu seyrediyordu. Beyaz atletliler kendi aralarında adamın hâline gülüştüler:

"Hanımefendi, binin de şu Allah'ın belası sokakta gideceğiniz yere gidelim!" diye bağırdı şoför. Kadın taksiye binmedi. Arka koltuktaki çantasını aldı, cüzdanından taksimetrede yazan on beş avroyu çıkardı. Ön kapıyı açtı, parayı arabanın ön koltuğuna fırlattı. Taksi şoförü: "Sizin gibi bir hanımefendinin bu sokakta ne işi olur anlamadım. Gördüğünüz gibi burası bir pislik yuvası. Bunlar da çocuk değil; birer mendebur..." daha fazla dayanamayan kadın Yeni Ülke Sokağı sakinleri önünde avazı çıktığı kadar bağırarak: "Yeter! Kesin şu zırvalarınızı. Tükenmiş vicdanıyla insanları, çocukları sevmeyen; saldırgan, şiddet uygulayan, birde müşterisini dolandıran zavallı bir insansınız. Sizi şikayet edeceğim!" dedi. Elinde çantası yol kenarına çekilirken alnından yüzüne terler akıyordu.

Şoför taksinin etrafını saran beyaz atletlilere, üç tekerlekli bisikletiyle yine yolun ortasında duran çocuğa çaresizce bakarken kalabalıktan cesaret alan abi tekrar kardeşinin yanına geldi: "Bu korkak adam arabasıyla sana bir daha çarpamaz. Bak, bütün mahalle senin yanında. Hadi bisikletini sürde gidelim." diyerek onu yoldan çekilmeye ikna etti.

Sonunda önü açılan taksi yavaş tempoyla yolun sonuna kadar varmıştı, tuhaf bir şekilde yine durdu. Bisikletli küçük çocuk yol vermişti vermesine fakat bu sefer de okuldan dönen yarım düzine çocukla karşı karşıya geldi. Çocuklar bir sıra halinde dizilerek hızlıca yolu kapatmış, biri telaşla, acil yardım ister gibi bağırıyordu: "Baba! İşte bu taksici!" Beyaz atletli gürûh arasından birisi var gücüyle seslendi:

"Bırakın gitsin. Sizi bir daha rahatsız etmeyecek!"

Ağustos 2016 ■

İmge obezi şiir

■ **HASAN ÇAPİK**

Çok mu dolar memeler
Açlığa birikmiş annede?

Yürekleri ayrılıksız
Yurt mu tutar aşk?

İşçinin kanadığı yerden
Ütopya mı başak verir?

Evrim incisi hücre mi
Arınır metafizikten?

Göğe mi atlar çocuklar
Kaçarak çöp okullardan?

Havai fişek havaları
Hangi karanlığı kurutur?

Ne yapar imge obezi şiir
Sanat ve hayat süreğinde?

ÇETİN YİĞENOĞLU'NUN "İNCİRLİK ROMANI" KİTAPÇILARDA

Yazar/Gazeteci Çetin Yiğenoğlu'nun "Çukurova Üçlemesi" diye bilinen "Küçük Amerika" dizisinin son kitabı "İncirlik Romanı" yayınlandı.

Üç kitaplık çalışmanın "Başkan" adlı ilk kitabı bir monografi. Genelde Adana yerel yönetimlerinin masaya yatırıldığı Başkan'da Türkiye'deki yerel yönetim yapısına eleştirel bir bakışla yaklaşılıyor. Yanı sıra, sosyoekonomik, siyasal, kültürel yapısıyla Adana'nın son 75 yıllık geçmişine de göz atılıyor.

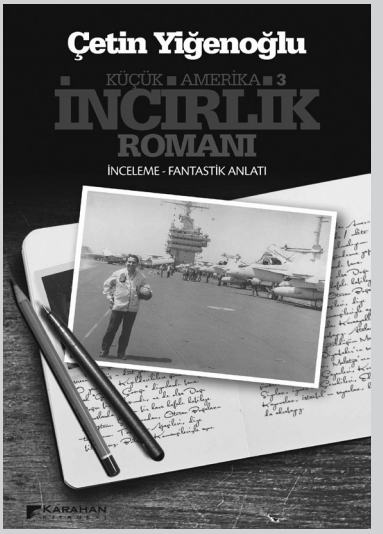

Küçük Amerika-3
İNCİRLİK ROMANI

İnceleme - Fantastik anlatı,
Karahan Yayınları,
370 sayfa,
20.00 TL.

Dizinin ikinci kitabı "Kumpas" bir inceleme. Kumpas'ta Adana özeliyle yetinilmeyerek bütünüyle Doğu Akdeniz bölgesi incelenirken tikelden tümele Türkiye'nin yeni yönetsel yapısı eleştiriliyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana küresel aktörlerce kurgulanan diplomatik "kumpas"larla Türkiye'nin nasıl tam bağımlı hale getirildiği gözler önüne seriliyor.

Bir "inceleme, fantastik anlatı" olan "Küçük Amerika - 3 İNCİRLİK ROMANI"nda ise önceki iki kitapta incelenen zaman periyodunda süper gücün Adana'ya nasıl geldiği, yerleştiği "tapusal / tabusal" kimlik sahibi olduğu anlatılırken İncirlik'in başta Adana'ya, Türkiye'ye, Ortadoğu'ya etkileri irdeleniyor.

"İncirlik Romanı"ndan tadımlık bir bölüm:

"Torosların Kızılderilileri

'Amerika' adını ilk duyduğumda, Amerika'yı ilk gördüğümde (beyaz perde / white screen'de) üç - dört yaşlarımda olmalıyım. O zamanlar, Kızılderililere gönderme yaparak 'Güneşin Çocuğu' diyorlardı bana. Doğru bir yaklaşımdı, ne de olsa Doğu Toroslar'da yaşayan bir kara kafalı kabileye mensuptum. Şef soyundan, Oturan Boğalar'ın torunuyum. Toroslar'ın Apaçileri, diye biliniyoruz. Bölgenin Komançileriyle aynı kandanız. Karabıyıklılarla, Karaayaklılarla, Topuğukıllılarla da akrabayız. Atalarımın anlattığı, öğütleriyle büyütüldüğüm Mavi Gözlü Uluruh'a göre Diyarbakır'ın Şoşonileri, Hakkari'nin Şohonileri, Malatya'nın Pohuçürükleri, Rize'nin Çayenleri, Konya'nın Siyuları, İzmir'in Çerokileri, Edirne'nin Kayovaları, İstanbul'un Şayanları, Kırolarıyla da akrabayız." ■

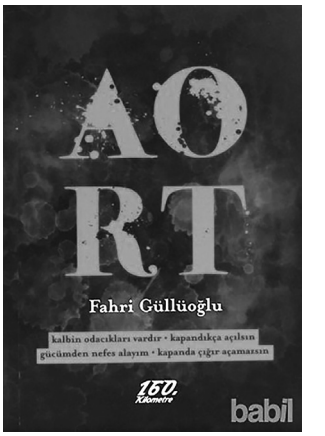

AORT

■ NEVİN KOÇOĞLU

İlk şiir kitabının üzerinden on beş sene geçmiş bir şair var karşımızda. Bu kadar uzun beklemesinin boşuna olmadığını müjdeleyen bir ikinci kitap Aort. Dikkat çekici kapağından anlaşıldığı üzere, söylemek istediklerini ulaştığı yeni dille bağıra bağıra söyleyen bir şair ile karşı karşıyayız. Okunmaya başlandığında bitene kadar soluk soluğa okunacak bir lirizm. Sözcüklerle zekice oynayan aşırı dozda ironi. Kafanızı sık sık kaldırıp tekrar kitaba gömüleceğiniz bir felsefi içerik. Anlamın dışlanmadığı ve de birden fazla yükleme olduğundan örtüklüğün tadına varacağınız yeni bir tarz. Doksan altı sayfalık Aort, dört ana bölümlü tek bir nehir şiirden oluşuyor. Nehir bittiğinde dağlara doğru kulaç atmaya başlıyor. Güleç dilli bir imzanın tanrı soylu elleri yüzümüzde geziniyor. Sonrası bir patikadan Ra'nın yol arkadaşlığıyla Pi'nin gizemli labirentine keşif serüveni. Gel de inanma şimdi şiirin kesintisiz yaşam enerjisine; hayatın çulu, çaputu, aburu cuburuyla tıkanan damarlarımıza şifacı nefesiyle dize dize üflediği… Arkasında büyük bir emek ve zaman olan kitap, şiirde yeni bir soluk olma ihtimalini mimliyor. Damarlarından kanı çekilmek üzere olan biz okurlara. ■

YENİ BİR ÖYKÜ KİTABI,
YENİ BİR YAZAR

‘Küllerin Şehveti‘ ve Şeyma Koç

■ **ALİ ÖZENÇ ÇAĞLAR**

Ne zaman bir edebiyatseverle, bir kitap tutkunuyla karşılaşsam, ne zaman toplantılarda, çevremde bir şiirsever görsem, çocuklar gibi sevinir, heyecanlanırım. Çünkü ülkemizde maalesef yazanın çok, ancak okuyanın az olduğu bir durumla karşı karşıyayız. O yüzden, gücüm ve bilgim nisbetinde onlara yardımcı olmak için çırpınırım. Ne ki, insanlarımızın çoğu kitaptan uzak durmaya yeminli gibidir. Kitap fuarlarında, imza günlerinde bunu hepimiz gözlemliyoruz.

Yeni yazın hayatına atılan, kitap çıkaran arkadaşlarımın uğraşılarına bu yüzden büyük değer biçiyorum. Çerçekten günümüz koşullarında genç bir yazın erinin kitap yayımlaması hayli zor. Yayın evleri olaya ticari açıdan baktıkları için, çoğu kez tanınmamış birinin kitabını basmak istemiyor. –hoş, bu dediğim birçok yazar için de geçerlidir aslında- Geriye yarışmalar, ödüller kalıyor. Onda da şansınız yaver giderse ne ala, gitmezse yine o yayın evlerinin kapısını bir bir çalmak zorundasınız. İşte tüm bu handikapları aşarak öykülerini kitap olarak bastırmayı başaran bir isimle, bir kitapla karşılaştım geçtiğimiz hafta. Nasıl mutlu olduğumu anlatamam.

‘Küllerin Şehveti’, bir öykü kitabı, yazarı da gencecik ve henüz 23 yaşında olan Şeyma Koç. Kendisi, Akdeniz Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde son sınıf öğrencisi. Ş. Koç, daha önce bir çok edebiyat dergilerinde öykülerini yayımlamış, en sonunda da 9 öyküsünün yer aldığı dosyasını ‘Küllerin Şehveti’ adı altında Cinisus Yayınları arasında bastırmayı başarmış; kararlılıkla sürdürülen böyle bir uğraşıyı bizler de içtenlikle kutluyoruz. Genç yazarımızın yolu açık olsun.

Koç’un öyküleri okumaya değer. Postmodern anlatımı ağır bassa da Şeyma Koç’un arı duru bir dili var; eğitimden gelen sözcük zenginliği, betimlemelerdeki gözlem yeteneği, bana göre onun için öncelikle sıralanması gereken artılardır. Ne var ki yazar olmak, öykücü olmak için, bunlar yeterli değildir. Ülkemizin yetiştirdiği ender yazarlardan biri olan Tarık Dursun K. bir söyleşisinde şunları belirtiyor:. “Bu konuda kendinizi ne kadar yetenekli bulursanız bulun, eğer iyi bir okuyucu değilseniz, yazdıklarınız ortalamanın üstüne çıkmaz. Aslında ben önce iyi bir okuyucu oldum, ondan sonra da yazmaya başladım.”

Burada parantezi kapattıktan sonra, şunları söylemek yerinde olur sanırım: Yetenek önemlidir, ama her şey değildir, eğitim iyidir, ama her zaman yazmaya, bir yazar olmaya yeterli değildir. Ne yazık ki birçok arkadaş, nedense dergileri hafife alırlar. Oysa edebiyat dergileri edebiyat erleri için bir sınama alanıdır. Kimi kez onun da bir handikapa dönüştüğünü biliyorum. Çünkü kimi dergilerin redaksiyonlarında yer alanlar bazen, kendi kafalarına göre koydukları kimi asılsız kurallar çerçevesinde fazla kıyıcı olabiliyorlar; ama yine de, sabırla bunları aşmasını bilmeliyiz, derim. Eğer kendi beğeni ölçülerinizle yola çıkarsanız pek fazla yol alamazsınız. Hiçbir zaman çok yazmak, iyi yazmak değildir. Hele şiirde bu daha da tehlikelidir. Bir müddet sonra yazdıklarınızın yenilerini yinelersiniz. Şiir yazanın öncelikle Çağdaş Türk Şiiri'ni ve dünya şiirini yakından bilmesi gerekir. Öykü yazan, Türk öykücülerini, romancılarını yakından takip etmesi gerekir. Bir Sait Faik, bir Orhan Veli, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Bir Nazım Hikmet, bir Ahmet Arif, olmazsa olmazların arasındadır. Öncelikli ölçülerimiz bunlar olmalıdır. Bu da yetmez, kültür ve sanatı, edebiyat dünyasındaki gelişmeleri yakından takip etmek zorundasınızdır. Bunlar olmadan yazdıklarınızın başarıya ulaşması olası değildir.

Şeyma Koç’un, ‘KÜLLERİN ŞEHVETİ’ isimli kitabında aynı adı taşıyan öykü, tüm ölçüleriyle başarılı bir ürün. Konusu ilginç ve gerilim yaratan uslupla kaleme alındığı için, daha da sürükleyici. Kitabın bütünü içinde bu öykünün yeri farklılığından dolayı önem taşıyor. “Çilekeş’in Mezarı, Karamela Şekerleri, Belgrad’ta Bir Gece” öne çıkan öyküler. Ancak yukarıda da değindiğim gibi genç yazarımızın fazla postmodern ve imgeye dayalı öyküleri kitap içinde daha ağırlıklı.

Yazın sırasında şiir imgesel dili kaldırsa da, romanda, öyküde dozu kaçtığınızda, yazılan metin tadını yitiriyor. İşte bu nedenle öncelikli olarak Çağdaş Türk Edebiyatçıları’nı iyice sindirmeden yazmaya kalkmak zaman zaman bizi çıkmazlara sürükleyebiliyor. Aman dikkat!... ■

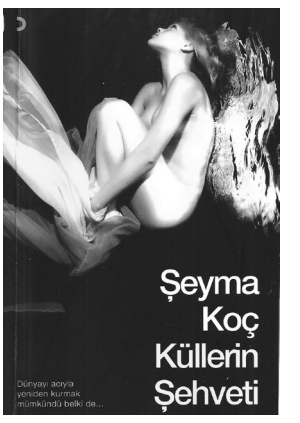

**Küllerin Şehveti,
Şeyman Koç,
Cinisus Yayınları –
2015 / İstanbul**

SİNEMA NOTLARI

■ **ANUŞ PAZARCIYAN**

Değişen ve değişmeyen

Carol

(ABD/İngiltere 2015)
Yönetmen: Todd Haynes
(2007 I'm not there)
Oyuncular: Cate Blanchett, Rooney Mara, Kyle Chandler, Jake Lacy, Sarah Paulson, John Magaro, Cory Michael Smith, vd.

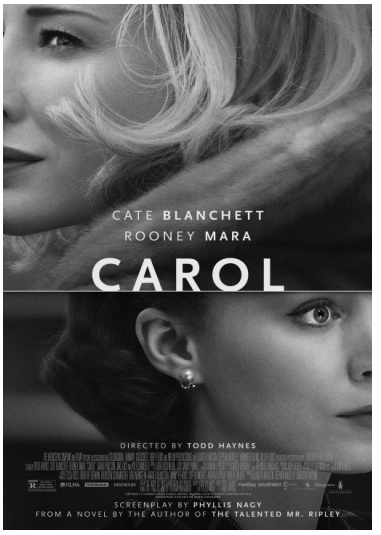

Carol 1950'li yılların ABD'ye genç bir öğrenci kadının (Therese Belivet: Rooney Mara) özeli üzerinden bakan bir dönem filmi. Amerikan püritenliğinin, antikomünist cadı avının vb. tavan yaptığı bir dönem anlatılan. Öylebir dönem ki, örneğin bir kadının elinden çocuğunun velayetini almak için onun eşcinsel bir ilişki yaşadığının, onun özeline haydutça girerek "ispatı" yetebiliyor.

Filmdeki Therese ile 1950'li yılların başlarında bir Noel arifesinde New York'ta bir alışveriş merkezinde, kafasında Noel külahı, kendisi gibi üniformalı birçok başka satıcıyla birlikte şefinden son talimatları alırken tanışıyoruz. Alışveriş merkezinin oyuncak satan bölümündeki satıcılardan biri o. Normal alışveriş hengâmesi, 40 yaşlarında Carol'ün reyona girişi ile bozuluyor. Zarif mi zarif, hüzünlü gülümsemesi ile mekândakilerin tümünden ayrı bir görüntü Carol'unkisi. Onu özel kılan yalnızca kibar ve fakat zenginliği açıkça belli eden giyim kuşamı değil, kırılgan, çekici, biraz aristokratça, gizemli güzelliği. Cate Blanchett oynuyor Carol'ü. Filmin yönetmeni Tod Haynes 2007'de "I'm not there" de Bob Dylan'ı oynattığı Cate Blanchet'e bu kez Carol rolünü emanet etmiş. İyi de yapmış. Bu rolü anda daha iyi oynayacak bir oyuncu yok bence. Carol Therese'den 10 yaşlarında bir kız çocuğu için bir Noel hediyesi konusunda kendisine yardımcı olmasını istiyor. Therese'in önerdiği oldukça pahalı oyuncağı satın alıyor. Yazdığı çeki imzalamak için çıkardığı deri eldivenlerini tezgâhın üzerinde "unutuyor."

Pratikte bu "unutma" daha ilk bakışında Carol'a hayran olan Therese ile Carol'un ilişkisinin başlangıcı oluyor. Therese çekteki imza üzerinden Carol'un kimliğine ulaşarak ona telefon ediyor, eldivenlerini tezgâh üzerinde unuttuğu bilgisini veriyor. Carol teşekkür ederek Therese'i evine davet ediyor. Davet edildiği adrese gittiğinde Therese, kendini annesi ile birlikte 10 yaşlarında bir kızın Noel hazırlıkları yaptığı bir zengin evinde buluyor. Carol, o kocaman zengin evinde eşi Harge ve kızı Rindy ile birlikte yaşamaktadır. Vakit geç olduğu için Carol ona gecelemesi önerisini getiriyor. Therese o gece kocası Harge (Kyle Chandler) ile Carol arasındaki kavgaya şahit oluyor. Bu kavgada,Teherese ile birlikte Carol ile Harge'nin bir ayrılma süreci içinde olduklarını, ayrılık konusunda inisiyatifin Carol'dan geldiğini, Harge'nin ayrılmak istemediğini öğreniyoruz. Harge, uyumakta Carol'ü yeniden birleşmek için kızı üzerinden şantajla tehdit etmekte, ayrılıkta kararlı olan Carol'e hakaretler yağdırmaktadır. Tipik bir kıskanç, maçodur.

Therese ertesi gün trenle evine, normal hayatına döner. Kendisiyle evlenip, Avrupa seyahati yapma planları içinde olan sevgilisi Richard'la (Jake Lacy) küçük bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Fakat Carol aklından çıkmamaktadır. Telefonda onu kendi evine davet eder.

Carol Harge'nin, Rindy'nin vesayetini tek başına üzerlenmek için müracaat ettiği haberini aldığı bir avukat görüşmesi ertesinde Therese'i ziyaret eder. Carol'dan vesayetin alınması için gerekçe onun çocuğunun vaftiz teyzesi olan Abby ile (Sarah Paulson) yaşamış olduğu "ahlâka aykırı ilişki"dir. Carol üzgündür, yıkılmıştır adeta.

Bu ortamdan çıkmak arabasıyla uzun süren bir seyahate çıkmak istemektedir. Therese'ye birlikte gelmesini önerir. Therese sevgilisi Richard karşı olmasına rağmen bu daveti kabul eder.

Sonrası bir yol öyküsüdür: Birlikte geçirilen ve Harge tarafından peşlerine takılan bir dedektifin sesi ve görüntüsü ile kayda aldığı bir gece. Carol'ün dedektifi öldürmeye kalkması. Dramatik ve ayrı geri dönüşler. Herkesin bir süre kendi "normal hayatına" dönmesi. Ve unutamamak.

Film giriş sahnesi ile, devamını açık bırakan ve Carol ile Therese'nin birbirlerine baktıkları sahne ile kapanır.

Tod Haynes, sinema dili çok

iyi olan bir yönetmen. Çok iyi de oyuncularla çalışıyor. Dönem filmi olarak izlendiğinde nelerin değişip değişmediğini sorgulamak için iyi melzeme sunuyor. Bir –belki– mutsuz aşk filmi olarak da seyredebilirsiniz. Her iki halde de ortalamanın üstünde bir film.

Filmi ilginç kılan bir şey de, filmin 1995'de ölen Amerikalı ünlü polisiye yazarı Patricia Highsmith'in, 1952 de Clarie Morgan imzasıyla yayınlanan "Tuzun bedeli veya Carol" isimli romanının sinemaya uyarlanmış hali olması. Ve anlatılan öykünün Highsmith'in gerçek hayatı ile kesişme noktaları.

Umutlandırıcı bir ilk...

Mustang

(Türkiye/Fransa/Almanya 2015
Yönetmen&Senaryo:
Deniz Gamze Ergüven
Oyuncular: Güneş Nezihe Şensoy, Doğa Zeynep Doğuşlu, Elit İşcan, Tuğba Sunguroğlu, İlayda Akdoğan, Nihal Koldaş, Ayberk Pekcan, Burak Yiğit.

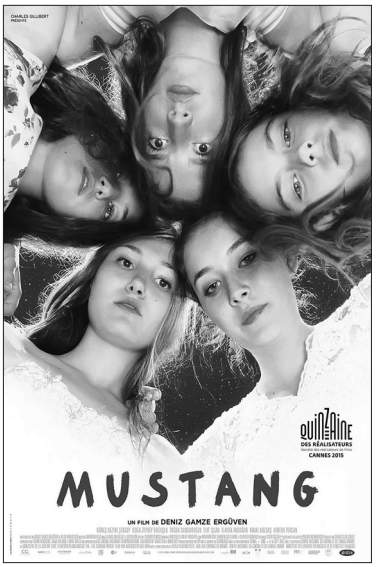

'16 yılı Oscar ödülü yarışmasında "Yabancı dillerde –siz İngilizce olmayan diller diye okuyun, Hollywood için yabancı diller bunlar çünkü– en iyi film" dalında Fransa'yı temsil eden Mustang, Deniz Gamze Ergüven'in ilk uzun metraj sinema filmi.

Deniz Gamze Ergüven, sinema eğitimini yurtdışında alan, Türkiye kökenli bir genç kadın sinemacı.

Bu ilk uzun metraj sinema filminde o, bir Karadeniz kasabasında, babaanne ve amcaları ile birlikte yaşayan buluğ çağında beş kızkardeşin öyküsünü anlatıyor.

Film kız kardeşlerin okulun yaz tatili öncesi son gününde okuldan ayrılışları ile başlıyor. Bu aynı zamanda kız kardeşlerin en küçüğü olan Lale'nin (Güneş Nezihe Şensoy) Bir dahaki ders yılında artık okulda olmayacak olan, İstanbul'a tayini çıkmış sevgili öğretmeninden de göz yaşları ile ayrıldığı gündür. Öğretmen Lale'ye herhangi bir şekilde İstanbula gelmesi halinde kendisini bulabileceği adresini verir.

Sonrası eve giderken plajda, aynı okuldan erkek arkadaşların da içinde yer aldığı, günahsız bir sevinme oyunudur. Fakat bu oyunu gören bir komşu kadın (başı kapalı!) derhal yetiştirir babaanneye bu densizliği! Öyle ya artık buluğ çağındaki genç kızlara böyle oyunlar yakışmaz!

Önce bağırış çağırış, dayak, sonra giderek artan yasaklar. Yasakları, yasakların kızlar tarafından çeşitli yollarla delinmesi izler. Artık yetişkinler için geleneksel çözüm bellidir: Kızlar, zapturapt altına alınmalı, mümkün olduğunca kısa yoldan başgöz edilmelidir. Ev bu zapturapt altına alınma işinde giderek bir hapishaneye dönüşür.

En büyük kızkardeş Sonay (İlayda Akdoğan) birçok aşağılayıcı tavırlara rağmen, sonuçta kendi seçtiği gençle evlenmeyi başarır.

İkinci büyük kızkardeş Selma (Tuğba Sunguroğlu) sevmediği bir gençle evlendirilir. Zifaf gecesinde "kanlı çarşaf" kanıtı gelmediği için, kızlık zarı kontrolüne gitmek zorunda bırakılır.

Sırada olan üçüncü kız kardeş Ece'dir (Elit İşcan). O ev hapishanesinden çıkılan bir kısa arada, amcanın (Ayberk Pekcan) banka işleri için arabadan ayrıldığı bir sırada araba içinde bir gençle cinsel ilişkiye girer. Ve olayın akşamı küçücük bir beğenilmeyen tavır nedeniyle cezalandırıldığı zaman, odasına giderek, beynine kurşunu sıkar. Her iki edim de esarete, sıkıyönetime itirazdır. İkincisi ölümle biten bir isyan çığlığıdır.

Lale için çözüm bellidir artık: Kaçacaktır. Kaçmak zorundadır. Bu arada geri kalan diğer kız kardeş Nur'un da amca Erol tarafından cinsel tacize uğradığını, babaannenin buna itirazlarının cılız olduğunu görürüz. Onun için de kurtuluş yolu evden kaçmaktır.

Film masalsı bir kaçış öyküsü ve Lale ve Nur'un İstanbul'da Lale'nin sevgili öğretmeninin kapısını çalıp, o ve birlikte yaşadığı adam tarafından sevgi ile karşılanış sahnesi ile biter.

Mustang anlatım diliyle, kızkardeşlerin sevimli, inandırıcı oyunlarıyla ve her şeyden önce ülkede –özellikle de kasabada– genç kadınların sorunlarını anlatan içeriği ile olumlu, önemli bir film.

Mustang, bir genç kadın yönetmenin ilki olarak umut verici bir film.

Genç kadınlara isyan çağrısı diye okunabilecek tavrı ile de onlara umut verici bir film.

Biraz fazla didaktik ve biraz da inandırıcı olmayan masalsı yanlarıyla (Örneğin kaçışa yardım eden Yasin (Burak Yiğit) figürü) aksıyor. Fakat o kadarı olur bir ilkte. Umarım devamı daha iyileri ile gelir.

Mistikbir öykü...

Şarkı Söyleyen Kadınlar

(Türkiye 2013)
Yönetmen&Senaryo:
Reha Erdem
Oyuncular: Binnur Kaya, Philip Arditti, Kevork Malikyan, Deniz Has-

güler, Vedat Erincin, Aylin Aslım.
Müzik: Arvo Part.

Reha Erdem, Şarkı Söyleyen Kadınlar da insan hayatının sonunun geldiği bir kıyamet ortamında, geride kalan son insanlar somutu üzerinden, insan-insan, kadın–erkek, insan–doğa, insan–inanç ilişkilerini sorguluyor.

İstanbul adalarından biri. Ada sakinleri adayı terk etmiş. Ada neredeyse tamamıyla boşalmış durumda. Hoparlörler üzerinden de gelecek bir deprem nedeniyle adanın terk edilmesi çağrıları yapılıyor. Sokaklar boş, çöplerle, başıboş dolaşan kediler, köpeklerle dolu. Bir de uygarlık çöpleri, uçuşan boş naylon torbalar, gazete parçaları vb. ile. Sonra geri kalanlarla tanışıyoruz:

Mesut Bey: Olaylara hep akılcı açıklamalar getirmeye çalışan, inancı sorgulayan bir ada sakini. Hali vakti yerinde. Terk et çağrılarının geri planında kimi spekülatif kazanç hesaplarının olduğunu düşünüyor. Kendine göre "ilkeli" bir yaşam sürdürüyor.

Evi onun tarafından vurulan, heykellere dönüştürülmüş hayvan başları ve hayvanlarla dolu.

Son sahnelere kadar görmediğimiz, telefonlaşmalar ve babanın konuşmalarından tanıdığımız, hastamı, hastalık hastası mı olduğunu bilmediğimiz bir pilot oğlu var. Adem. Bir de bu pilot oğul tarafından aldatıldığı için onu terk etmiş olan genç hostes eşi.

Esma (Binnur Kaya): Mesut Bey'in evinde hizmetçi, aşçı olarak çalışan at arabacısı eşi olan, sürekli iyilik peşinde koşan, insanların iyilik için yaratıldığına inanan, sürekli dua eden, her şerde bir hayır arayan, saf, bilge kadın. Filmin başında fırtınalı bir ortamda, karanlık orman içinde, elinde bir fener yürürken hemen yanı başına bir ağaçtan kopan bir kalın dal düşüyor. Kaşı biraz çiziliyor. Eve gitmek için arabacı akrabasını adanın geri kalan tek kahvesinden almaya gitmektedir. Yanı başına düşen, kaşını kanatan dal nedeniyle kısa bir süre durup bekler. Sonra kahveye yaklaşırken, birdenbire kahvenin bahçesinin kapısının üstündeki kütük kelimenin tam anlamıyla ayağının dibine düşer. Kütük eğer insanın kafasına düşse onu öldürecek kadar ağır, büyük bir kütüktür. Atacağı bir adım sonra düşse, Esma ölecektir. Esma için bu Tanrı'nın ona bir lütfu ve daha "görevleri olduğu" haberidir.

Ada'nın doktoru (Vedat Erincin): 12 Eylül döneminde işkencelere katılmış, işkence görenlere, işkence yapılmadığına dair raporar yazan biri. Mesut beyin geri kalan tek dostu. Bütün hayatı boyunca sevgisiz yaşamış bir adam. Şimdi adada geride kalan az sayıdaki insanlardan biri olan genç güzel kadın Meryem ile evlenerek bu sevgisizliği gidermek isteyen, bunun için her türlü aşağılanmaya hazır bir tip. Erkeklerin kadınlar karşısında ne kadar zavallı olduğunu görüyoruz onun şahsında.

Meryem (Erdem'in "Hayat var" ve "Jin"inden tanıdığımız Deniz Hasgüler): Peşinde olan eski eşinin şerrinden kaçan, bunun için adaya gelen, Esma'nın ormanda rastlayıp, doktorun yanında yardımcı olarak çalışmasını sağladığı genç, güzel, gizemli kadın.

Filmde Reha Erdem, hemen bütün filmlerinde olduğu gibi, her şeyin yalnızca akılla açıklanmayacağı tezini, bir agnostik–rasyonalist ile/bir dinciyi karşı karşıya koyarak ve dinci/imanlı olan kadına —aslında tesadüf diyerek açıklanabilecek— "mucizeler" yaptırarak işliyor. Tavrı açıkça Esma'dan, inançtan, ama bozulmamış "saf" inançtan yana. Reha Erdem bir mistik. Felsefi tartışmada gerçekte maddeyi temel almayı reddeden idealist pozisyonda. Kosmos'ta çıktığı yolculuğu sürdürüyor. O bilgimizin çok sınırlı olduğu, her şeyi açıklayacak durumda olmadığımız doğru düşüncesini, aslında bütün zamanlar için bilinmezlik —ya da bilmediğimiz bir gücün (Tanrı/yaratıcı/kaderi yapan/yazan) bilgisi dışında bilinmezlik— düşüncesine kadar genişletiyor. Yanlış pozisyonda. Kaba materyalizme karşı çıkarken vardığı durak sonuçta saf inanç oluyor. Bu bence işin kolayına kaçmak.

Ama herkesin tercihi kendine.

Şarkı Söyleyen Kadınlar, Reha Erdem'in hemen bütün filmlerinde olduğu gibi, bir kadın filmi, erkeklerin kadınlar karşısında aslında ne kadar zayıf ve zavallı olduğunu gösteren bir film. Ve tabii doğa insan ilişkisinde de, sonuçta kendisini doğanın bir parçası değil de, efendisi gibi gören insanın, doğa içinde ve karşısında aslında ne kadar güçsüz, iktidarsız olduğunun da filmi Şarkı Söyleyen Kadınlar.

Reha Erdem, ana akım sinemasının kurallarına uymayan, kendi sinema diline, kendine has bir tarza sahip önemli bir sinemacı. Filmlerinin hemen tümünün senaryosunu kendi yazıyor. Kendisi yönetiyor. Kurgusunu kendi yapıyor. Yer yer olağanüstü, büyüleyici güzellikte bir görselliğe sahip filmleri. Şarkı Söyleyen Kadınlar da öyle.

Reha Erdem'in filmlerini ya severek izlersiniz, ya da "bu ne yahu, zamanım ve parama yazık" deyip kızarak terk edersiniz. Ortası yok. Öyle bir sinemacı.

Hayat dolu bir haham..

Rabbi Wolff

(Almanya2015)
Yönetmen: Britta Wauer
Oyuncular: (Belgesel)

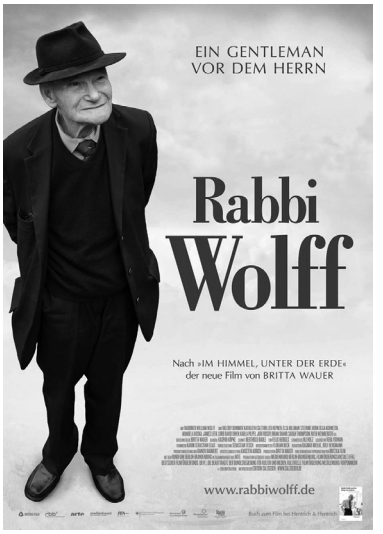

Bazı insanlar var, yaşam öyküleri insanı sevdiren, umut yine de, her şeye rağmen var. "Umut insanda" dedirtir.

Rabbi (haham) Wolff isimli belgeselinde Alman kadın sinemacı Britta Wauer bizi böyle bir insanla tanıştırıyor.

William Wolff, 1927 Hamburg doğumlu bir Alman Yahudisi. Ailesi üst orta sınıftan, babası sanayici/tüccar. İki kardeşi daha var. 1933'de henüz 6 yaşındayken anne ve babası, gelmekte olanı erken görerek, çocukları ile birlikte Almanya'dan göçüyorlar. Önce Amsterdama, sonra 1939'da Londra'ya yerleşiyorlar.

WilliamWollff'un daha çocukluğundan itibaren "büyüyünce" ne olmak istediği sorusuna verdiği cevap "gazeteci ya da haham"dır.

İkinci Dünya Savaşı ertesinde, o Daily Mirror gazetesinde çalışmaya başlar. Süreç içinde bu gazetenin en ünlü siyasi yorumcularından biri olur. Almanya konusunda uzman olarak İngiliz hükümetlerine danışmanlık yapar. 52 yaşında biraz da burjuva politikacıların ilkesiz, faydacı tavırlarından tiksinerek, haham olmaya karar verir. Ya, ya da'nın yerini, önce o, sonra o alır. Aldığı bu kararı anlamaz dostları, bu kararını onun "tuhaflıklarından biri" olarak görürler.

Fakat William Wolff kararlıdır. 1979–1984 arasında hahamlık öğrenimi görür. Hahamlar içinde var olan "tutucu/gelenekçi/reformcu kanatlar" arasındaki tercihi bellidir. Reformcu! Cemaat eksikliğinden hahamlık mesleğini düzenli olarak icra etme durumu yoktur. Ta ki Almanya'nın birleşmesi ertesinde Rusya'dan Almanya'ya göçler sonucu bir dizi Almanya kentinde yeni Yahudi cemaatleri ortaya çıkana kadar. 2002'de Mecklenburg Vorpommern eyaletinde Rostock, Schwerin ve Wismar kentlerinde haham ihtiyacı doğar. Böylece "Rabbi Wolff" çoğu Rusya'dan gelen tutucu Ortodoks Yahudi çoğunlukçu cemaatlerin reformist Yahudi hahamı olur. İki dünya karşı karşıyadır aslında. Fakat haham Wolff, sürekli gülümseyen, yaşama sevincini herkesle paylaşmayı bilen bir insan olarak, başta kendine kuşkuyla yaklaşan cemaatlerin güvenini kazanmayı bilir. 2015 yılında, 90'ına iki kala nihayet emekliye ayrılır. Fakat emekliye ayrılması onun kazandığı dostlarından kopması anlamına da gelmez. Rabbi Wolff bir yılı aşkın film çekimlerinde kendinin torunu yaşındaki yönetmenin çabuk yorulmasından şikâyetlenecek kadar dinçtir hâlâ. Ona uzun ve sağlıklı yaşamanın sırrını da verir: Sigarayı bırak, yoga yap!

Bu filmi belki Türkiye'de normal sinemalarda vizyona girme ihtimalinde, TV'lerde gösterilme şansının da olmadığını biliyorum. Belki film festivallerinde belgesel bölümünde gösterilebilir.

Rastlarsanız kaçırmayın derim, film hem çok ilginç bir yaşam ustasını tanıma açısından, hem de bir biyografik belgeselin nasıl kurgulanabileceğini görme açısından önemli bence.

Uçmanın zorluğu…

Eddie The Eagle

(İngiltere/ABD/Almanya 2016)
(Kartal Eddie)
Yönetmen: Dexter Fletcher
Oyuncular: Taron Egerton, Hugh Jackman, Christopher Walken, Iris Berben, Jo Hartley, Keith Allen,Tim McInnerny, Edvin Endre, Mads Sjøgård Pettersen, vd.

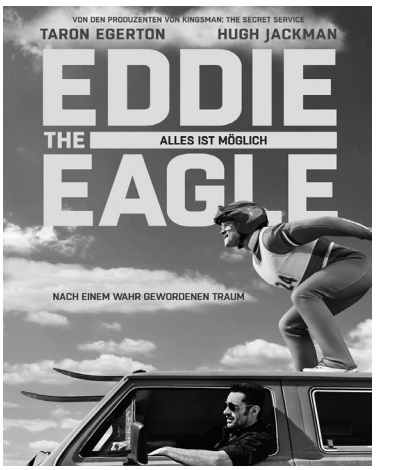

Kartal Eddie, son dönem sinemasında artık iyice yaygınlaşan gerçek biyografileri temel alan "biopic" türünün başarılı örneklerinden biri.

Anlatılan bir irade, kararlılık ve başarı öyküsü; iradenin zaferi öyküsü.

Kartal Eddie'de anlatılan, 1988 Calgary Kış Olimpiyatlarında ski atlama bölümünde İngiltere temsilcisi olarak yer alan ve Calgary'de ve TV üzerinden bütün dünyada milyonlarca seyircinin gönlünü kazanan, Michael Edwards'ın (Taron Egerton) öyküsü.

Öykünün başında gözleri neredeyse körlük derecesinde bozuk, küçük yaşlardan itibaren kalın

camlı gözlükler taşıyan, sakar mı sakar bir çocuk var. Okulda arkadaşlarının bu tuhaf çocuğa yaklaşımları onu ciddiye almamak, onun sakarlıkları konusunda, kalın camlı gözlükleri ile vb. alay etmek. Sakarlık sonucu geçirdiği bir kazada bacağı da kırılıyor. Bacağı kırık halde TV'de seyrettiği olimpiyat oyunları onun hayatının amacını belirliyor: Mutlaka olimpiyatlara katılacaktır. Babası için bu gerçekleşmesi mümkün olmayan bir çocuk hayali, bir takıntıdır. Doğru dürüst bir eğitim görmeli, bu gibi takıntıların peşinden gitmeye kalkmamalıdır. Çevrede de ona inanan kimse yoktur. Annesi (Jo Hartley) dışında.

Sonrasında ise bu gerçekleşmesi mümkün olmayan çocuk hayalinin Kartal Eddie tarafından adım adım gerçeğe dönüştürüldüğünü izliyoruz. Olimpiyatlara katılmak için önce ülke olimpiyat takımında yer alabilmek için ulusal ön elemeleri aşmak gerekir. Bunun en mümkün yolu, tabii rakiplerin mümkün olduğunca az olduğu bir dalın bulunması gereklidir. Bu dal İngiltere'de çabuk bulunur: 1920'li yılların sonlarından bu yana İngiltere Ski atlama yarışlarında olimpiyatlarda yoktur. Bu dalda yarışacak sporcu yoktur. Eddie'nin bu dalda yarışmalara katılmak için müracaatı Ulusal Olimpiyat Komitesi tarafından önce ciddiye alınmaz. Sonra aslında henüz hiçbir deneyimi olmadığı bu spor dalında, olimpiyatlara katılmak için gerekli minimum atlama uzatlığı barajını aşacak kadar öğrenmek gerekir Ski atlamayı. Bu konuda kendisine yardımcı olacak bir antrenör gereklidir. Bu dalda ABD'nin en yetenekli Ski atlayıcısı olan ve fakat antrenörü tarafındandan milli takımdan çıkarılan Bronson Peary (Hugh Jackman) doğru isimdir. Onun ikna edilmesi epey çaba gerektirir. Michael için zorluklar aşılmak için vardır. Sonuçta bütün engeller aşılır. Michael, İngiltere milli olimpiyat takımının Ski atlama dalındaki tek sporcusu olarak Calgary olimpiyatlarına katılmaya hak kazanır. Onun için her atlayış, her "uçuş", yer çekimine karşı, neredeyse onun kadar güçlü görünen spor bürokrasisine karşı, onunla alay edenlere karşı, yapamazsın diyenlere karşı iradenin zaferidir. Daha çocukken kafasına koyduğu olimpiyatlara katılma hayalini gerçekleştirmiştir. O yüzden de her atlayış, her uçuş sonrasında, aslında uçuş mesafesi üzerinden ölçülen "başarı" açısından hep sonuncu olmasına rağmen, kollarını aşağı yukarı oynatıp kartal taklidi yaparak büyük bir çoşkuyla kutlar bu küçük zaferlerini. Onun sevinç gösterileridir onu seyircinin gözünde "Kartal Eddie" yapan. Eddie hayalini gerçekleştirmiş uçmayı başarmıştır. Önemli olan da budur.

Kartal Eddie, inandırıcı, sevimli bir çağrı: Hayal kurmaya ve bu hayalin peşini izlemeye çağrı filmi. Başarıyı nicelikle (Kaç metre uçtu Eddie değil gerçek soru) değil, nitelikle (Eddie uçma işini becerdi mi sorusu) ölçmeye çağrı filmi. Eddie'den öğrenmeye çağrı filmi.

Dönem ruhunu, yer yer dökümanterlerin de filmin içine yerleştirildiği bir kurguyla, ustaca yansıtan bir film Kartal Eddie. Oyuncular da, kamera da, diyaloglar da, kurgu da, müzik te gayet başarılı.

Her yaşta insanın keyifle seyredebileceği bir film.

Bir krala teknik satmanın zorlukları...

A Hologram For The King

(Almanya/ABD/İngiltere /Fransa 2016)
(Kral için Hologram)
Yönetmen&Senaryo: Tom Tykwer
Oyuncular: Tom Hanks, Tom Skerritt, Ben Whishaw, Sarita Choudhury, Sidse Babett Knudsen, Alexander Black, Megan Maczko, Khalid Laith vd.

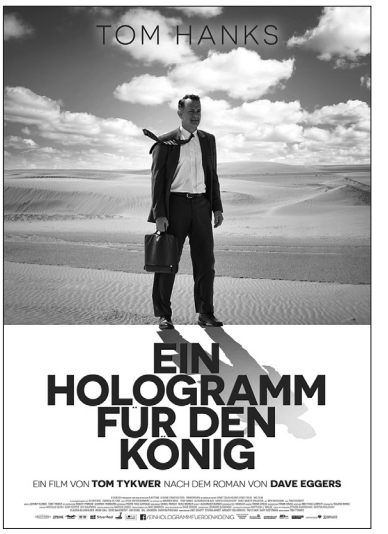

Tom Tykver "Kral için Hologram"da, son dönem Amerikan edebiyatının başarılı yazarlarından Dave Eggers'in ('Çember' adlı son romanını okumanızı tavsiye ederim.) aynı isimli romanını sinemaya uyarlıyor.

Alan Clay (Tom Hanks) Amerikalı bir küçük işadamı. IT branşında çalışıyor. Fakat bu branş için Uzak Doğu, en başta da Çin'le rekabet zor ve her geçen gün daha zorlaşıyor. ABD'de bu branşta çalışan bir çok küçük işyeri iflas ediyor. Alan Clay'in firması da iflasın kıyısında dolaşan küçük işletmelerden biri. Sadece firması kötü durumda değil. Aynı zamanda kredi ile alınan ev, başarısız işadamından ayrılan eş ve içinde babası ile iletişimi nerdeyse sıfır olan bir genç kız çocuğu. Tam bir felaket senaryosu Alan Clay'ın yaşadığı. Bütün bunları filmin hemen girişinde 3–3,5 dakikalık rap tarzı klipte öğreniyoruz.

Sonrasında Alan Clay'ın firmasını iflastan kurtarabilecek bir fırsat çıkıyor. Suudi Arabistan hologramlı iletişim sistemi aramaktadır. Clay'in firması böyle bir program geliştirmiştir. Eğer Suudi Arabistan'da ho-

logramlı iletişim sistemi ihalesi alınabilirse firma kurtarılacak, Alan Clay'in özel hayatı da belki yeniden yoluna girebilecektir. Clay yanında birkaç firma çalışanıyla birlikte krala kendi firmasının hologram programını tanıtmak için Suudi Arabistan yolculuğuna çıkar.

Filmde Clay'ın (ve firma çalışanlarınında) hakkında hemen hiçbir şey bilmediği bir coğrafya ve kültürde yaşadıklarını, onların beraberinde getirdiği ön yargıların sorgulanmasını görüyoruz. Sonuçta tabii ihaleyi Çin'den bir firma kazanıyor. Fakat Clay için aynı zamanda içe bir yolculuk, kendini, değerlerini bir sorgulama yolculuğu olan Suudi Arabistan yolculuğu başarılı bir yolculuk oluyor. Clay, gerçek başarının sevgi dolu insani ilişkiler kurabilmekte aranması gerektiğini öğreniyor Suudi Arabistan'da.

"Kral için Hologram" ilk üç dakikası itibarıyla her festivalin kısa film yarışmasında ödüle layık, bütünü itibarıyla da ortanın biraz üzerinde bir film.

Sanatçı sorumluluğu hakkında zor bir soru…

Vor der Morgenröte

(Almanya/Fransa/
Avusturya 2016)
(Şafaktan Sökmeden)
Yönetmen: Maria Schrader
Senaryo: Maria Scrader &
Jan Schomburg
Oyuncular: Josef Hader, Aenne Schwarz, Mathias Brandt, Barbara Sukova, Charlie Hübner (Emil Ludwig) vd.

Maria Schrader "Vor der Morgenröte"de, Avusturyalı Yahudi yazar Stefan Zweig'in hayatının son bölümünden bir kesit üzerinden, kimi geri dönüşlerle de destekleyerek sanatçının sorumluluğu konusundaki zor bir soruya cevap arıyor.

Stefan Zweig (Josef Hader) Şubat 1934'de evinin polislerce basılıp, aranması ertesinde Avusturya'yı terk etmek zorunda kalıyor. Bu ayrılık aynı zamanda evliliklerinin son dönemini yaşaşdıkları eşi Friderike Zweig'ten de (Barbara Sukowa) ayrılık anlamına geliyor.

Önce Londra'ya kaçan Stefan Zweig hayatının son iki yılını Brezilya'nın Petropolis kentinde geçiriyor.

Film Petropolis'teki yaşam yanında, bu son iki yıldaki New York seyahati ve burada eski eşle buluşma, bir de 1936'da Arjantin'in Buenos Aires kentinde yapılan PEN Kongresi episodlarından oluşuyor.

Sözkonusu PEN Kongresi'nde Emil Ludwig'in (Charly Hübner) yaptığı ve filmde tam metni birebir aktarılan ünlü konuşmada sanatçının faşizme ve savaşa karşı açık tavır takınma sorumluluğu dile getiriliyor.

Aynı Kongre'de Stefan Zweig bir basın toplantısında kendisinin tabii ki savaşa ve faşizme karşı olduğunu, fakat bir yazar olarak kendi sorumluluğunu antifaşist, savaş karşıtı açıklamalara imza atmak yerine, elinden geldiğince zor durumda olanlara somut yardım sunma ve yeni

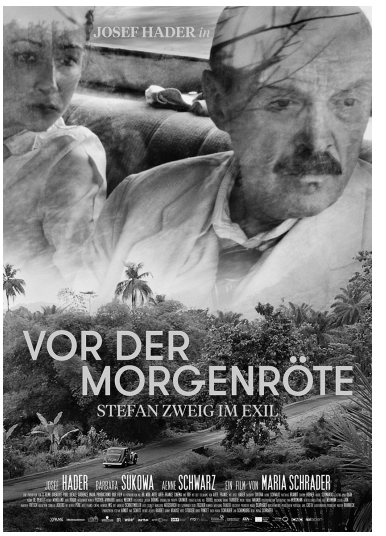

eserler üretmede gördüğünü açıklıyor.

Ölümünden bir yıl önce New York seyahatinde eski eşi ve kızının annesi Friderike ile buluşmasında bu elinden geldiğince somut yardımın ne anlama geldiğini öğreniyoruz: Stefan Zweig ününü ve bu ün sayesinde hükümetler düzeyinde geliştirdiği ilişkilerini Nazilerden kaçmak zorunda olanlar için iltica imkânı yaratmak için kullanıyor. Onlarca aileye, aydına, yazara yardım ediyor. Yer yer bu yardım işleri onun esas olarak yapmak istediği yazma işinin önüne bile geçebiliyor. O, bunu vicdanın aklın önüne geçmesi olarak değerlendiriyor. Kendisine gelen, onun antifaşist mücadele konusunda kayıtsız kaldığı, sorumluluğunu yerine getirmediği eleştirilerinden rahatsız. Ve fakat sessiz sedasız yaptığı somut yardımların reklamını yapmak da onun işi değil.

Sonunda Petropolis'te, dünya savaşının en sert çatışmalarının yaşandığı bir ortamda, kendi kafasına sıktığı bir kurşunla böyle bir dünyada yaşamaya son veriyor.

Evet gecenin en karanlık olduğu an, aynı zamanda gün ışığının ardından hemen yüzünü göstereceği andır. Şafak sökecektir. Fakat 1942'de 61 yaşında olan, hayatının son iki yılında Petropolis'te en ünlü romanını yazan (Satranç), sağlık sorunları olan Stefan Zweig'in Şafak'ı beklemeye tahammülü yoktur.

Maira Schrader daha çok oyunculuktan tanıdığımız bir sinemacı. "Vor der Morgenröte" ikinci reji çalışması. Ve onun yönetmen olarak da, senaryo yazarı olarak da iyi bir sinemacı olduğunu gösteren bir film. Hader'in oyunculuğu mükemmel.

Film 2017 Oscar'ında "Yabancı dilde filmler" dalında Avusturya adına yarışacak.

"Şafak Sökmeden"i görün.

Zor bir baba-kız ilişkisi

Toni Erdmann

(Almanya/Avusturya 2016)
Senaryo&Yönetmen: Maren Ade
Oyuncular: Peter Simonischek, Sandra Hüller, Michael Wittenborn, Thomas Loibl, Trystan Pütter, Hadewych Minis, Lucy Russell, Ingrid Bisu, Vlad Ivanov, Victoria Cocias, vd.

İnsan sevdiği bir insan konusunda ne yapar sorusuna, Bert Brecht Keuner öykülerinde "onun bir resmini çizer ve onun ona benzemesine çalışır" diye cevap verdirir bay K'nin ağzından.

"Resmin mi?" sorusuna ise ise bay K "Hayır, sevilen insanın" diye cevap verir.

"Toni Erdmann" bir baba kız ilişkisi öyküsünde tam da bunu anlatıyor aslında.

Anlatılan bu ilişki somutunda iki ayrı yaşam felsefesi temelinde kurulu iki ayrı hayat tasavvurunun ve pratiğinin, birbiriyle karşılaştığı zaman ortaya çıkması kaçınılmaz olan ve çıkan yanlış anlamalar ve sonunda diğerini kendi çizdiği resme benzetmek için yürütülen çabanın boşluğunu görmek ve bundan vazgeçmek öyküsü. Bu sevginin bittiği anlamına mı geliyor? Hayır belki de sevgi, sevilen insanı onun "bana ters gelen taraflarını" kabul etme, günlük bıktırıcı, yıpratıcı "kendi resmine benzetme" çabasından vazgeçmedir. Maren Ade "Toni Erdmann"ın sonunda aslında sevginin böyle bir tanımına daha yakın olduğunu gösteriyor.

"Toni Erdmann"ın gerçek adı Winfried Conradi (Peter Simonischek) olan, filmin sonuna kadar aslında ne iş yaptığını tam çıkaramadığımız 60 yaşlarında, müzikle ve öğretmenlikle ilgisi olduğunu öğrendiğimiz, hayat felsefesi "günü yaşamak" olan, hayata adeta bir şaka gibi yaklaşan, başka kimliklere bürünerek insanları şaşırtan ve güldüren, ihtiyarlıktan körleşmiş köpeği ile yalnız yaşayan bir adam. Adaletli bir dünya tahayyülünden vazgeçmemiş bir 68'li. Eski eşi ile hâlâ dost.

Bir kızı var, İnes (Sandra Hüller). Onunla Winfried'in unuttuğu doğum gününde annesinin evinde tanışıyoruz. Babasının tam tersi, kariyer peşinde koşan,"hayatın ciddiyetini" kavramış genç bir kadın. Yalnızca bir günlüğüne geldiği aile ziyaretinde bile cep telefonu üzerinden işiyle bağıntı halinde. Zamanının çoğu telefonla, SMS kontrolü ile vb. geçiyor. Aslında yine utandığı bildik hokkabazlıklarını yapan, insanları güldürmeye çalışan babasına ayıracak zaman iki telefon konuşması arasındaki zaman. Öncelik kariyeri için önemli olan telefon görüşmesinde. Ertesi gün aslında yüzlerce işçinin işini kaybedeceği anlaşmaları bağlayacağı Romanya'daki işine döneceği için hasta babaannesinin de "ne yazık ki" ziyaret edemeyecektir.

Peter ayrılırken kızına unuttuğu doğum günü için hediyesini sonra ileteceğini söyler.

Söylediğini de yapar. Günün birinde elinde kumaş torbasıyla kızının çalıştığı lüks ofisin fuayesinde kızını beklerken görürürüz onu. Peşinde iş arkadaşları ile ofise gelen kızı onu tanımamazlıktan gelir. Ama tanımıştır. Sekreterini göndererek onun üzerinden babasını bir otele yerleştirir. Aslında babasının gelmiş olmasından rahatsızdır. Onun yine hokkabazlıkları ile kendisini kötü duruma düşüreceğini düşünür. Ve mümkün olduğunca kısa sürede başından savar.

Kurtulduğunu düşünmektedir, ama yağma yoktur. Babası bu kez başka bir kimlikle, Toni Erdmann olarak kızının dolaştığı mekânlarda görünmeye, onun patronları ve iş arkadaşlarıyla acayip ilişkiler kurmaya başlar. Göstermeye çalıştığı, o çok ciddi görünen hayatın, saçmalıklar ve yalanlar dolu bir kurgu olduğu, kariyerin o kadar da önemli olmadığıdır.

Sonunda baba kızını, kızı da babasını değiştiremeyeceğini görür.

Toni Erdmann, öncelikle iki baş oyuncusunun mükemmel oyunlarıyla, güçlü senaryosu, kurgusuyla öne çıkan Alman filmlerinden biri.

2017 Oscar'ında "yabancı dilde filmler" dalında Almanya adına yarışacak.

Zor meslek: Analık...

Mother's Day

(ABD 2016)
(Özel bir Gün)
Yönetmen: Garry Marshall
Oyuncular: Jennifer Aniston, Julia Roberts, Kate Hudson, Jason Sudeikis, Timothy Olyphant, Britt Robertson, Héctor Elizondo, Jack Whitehall, Sarah Chalke, Cameron Esposito, Margo Martindale, Robert Pine, Shay Mitchell, Aasif Mandvi, Jon Lovitz, Lucy Walsh, vd.

Bu yılın Temmuz'unda ölen Hollywood yönetmeni Garry Marshall'ın son filmi "Mother's day" (Türkiye'de neden "Anneler Günü" değil de, "Özel bir Gün" adı altında gösterime sunulduğunu anlamış değilim! Sonuçta anla-

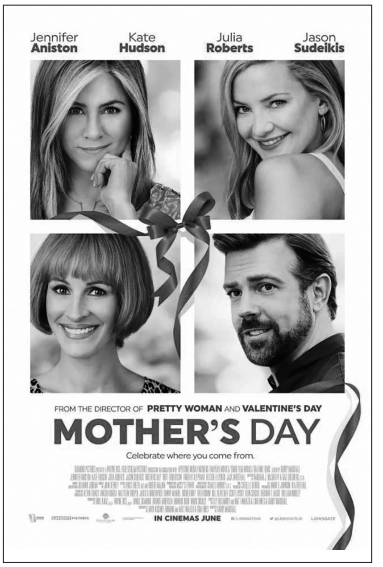

tılan herhangi bir özel gün değil, adı üstünde anneler günü. Anlatılan öykü de aslında anneliğin zorlukları öyküsü.)

Bu son filminde de,'Overboard' (1987), 'Pretty Woman' (1990), 'Frankie and Johnny' 'Valentine's Day' (2010) gibi romantik, tabii mutlu sonlu Hollywood komedilerinden tanıdığımız Garry Marshall ustalaştığı çizgisine sadık kalıyor.

Film ABD'de çok önemli bir kutlama günü olan Anneler Günü'nün arifesindeki hazırlıklar sürecinde değişik insanların birbiriyle kesişen öykülerini anlatıyor. Anneler Günü, annelerle barışmak çok önemli.

Filmin ana karakterleri şunlar:

Sandy (Jennifer Aniston) iki erkek çocuğu sahibi, kocası tarafından terk edilmiş bir 40 yaşları civarında bir anne. Bir yandan kariyer (iç dekorasyon), bir yandan yavaştan bluğ çağına gelişen iki erkek çocuk.

Onu terk eden, hafta sonları çocuklardan sorumlu eski eş Henry (Timothy Olyphant); bu Henry, çocukları alırken Sandy'e çok önemli bir konuda baş başa konuşmak istediğini söylüyor.

Sandy'nin kız kardeş olan iki komşusu var. Jesse (Kate Hudson) ve Gabi (Sarah Chalke). Bunlar aynı evde oturuyorlar. Kız kardeşlerden biri homoseksüel; bir kadınla evli. Diğeri ise bir Hintli ile evli. Ve bir çocukları var. Her ikisi de ırkçı anne ve babaları ile ilişkilerini kesmiş, evden kaçmış. Anne, babalarıyla anneler günü nedeniyle Skype üzerinden konuşup barışmak istiyorlar. Ve konuşuyorlar da. Bu konuşmanın ertesi günü şimdi barıştıkları ve fakat nasıl ve kimlerle evli olduklarından haberi olmayan anne babaları kızlarını ziyarete geliyor. Sürpriz! Herkes için!

Bunlar Sandy'den Henry'nin konuşmak istediği haberini duyduklarında, herhalde seninle yeniden birleşmek için konuşacaktır yorumları yapıp, onunla birlikte saviniyorlar. Henry'nin konuşmak istediği "önemli konu" ise gerçekte, onun nerede ise yarı yaşında sevgilisi ile evlendiği haberidir.

Bunlar yanında biri bluğ çağında, iki kızı olan ve asker olan eşini bir yıl önce savaşta kaybetmiş bir baba var. Anneler gününde ölen eşini nasıl anacaklarının derdi içindedir.

Sonra çocukları olan genç bir çift var. Bir restoranda birlikte çalışıyorlar. Bunun yanında erkek ek gelir için stand up komedyenlik yapıyor. Erkek evlenme konusunda ısrarlı. Fakat genç kadın ikircikli. Çünkü annesi Miranda (Julia Roberts) onu bebekken başkasına evlatlık olarak vermiştir. Genç kadın araştırarak şimdi ünlü bir TV moderatörü olarak alışveriş TV'sinde çalışan Miranda'nın annesi olduğunu bulmuştur. Onu anneler gününde ziyaret edip etmeme konusunda tereddüt içindedir.

Aslında hikayenin sonu başından bellidir. Çünkü söz konusu Hollywood tarzı romantik komedidir.

Buna rağmen teslim etmek gerekir ki, Hollwood bu işi iyi yapmaktadır.

Oyuncuları, öyküsü, kurgusu, müziği, temposu saat gibi işleyen neşeyle seyredilebilen, aslında olmasa da olur bir film "Mother's Day". İki saatinizi eğlenceli geçirmek istiyorsanız gidebilirsiniz.

Zor kararlar manzumesi

The Light Between Oceans

(ABD 2016)
(Hayat Işığım)
Yönetmen & Senaryo: Derek Cianfrance
Oyuncular: Michael Fassbender, Alicia Vikander, Rachel Weisz, Bryan Brown, Jack Thompson, Caren Pistorius, Florence Clery, Anthony Hayes vd.

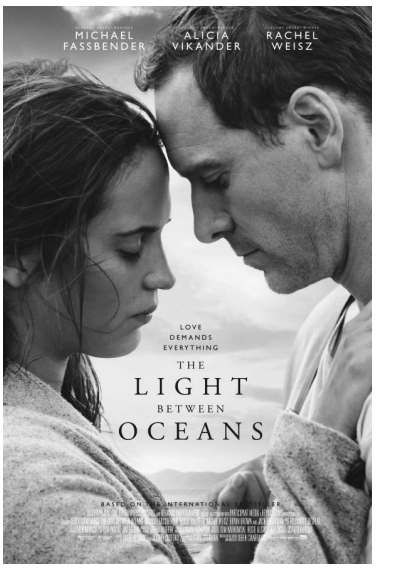

"The light between oceans" M. L. Stedman'ın aynı isimli "çok satan" kitabının, daha çok senaryo yazarı olarak tanınan Derek Cianfrance yönetmenliğinde sinemaya aktarılmış biçimi.

Öykü, Birinci Dünya Savaşı'nın ertesinde, iki okyanusun (Hint Okyanusu ve Pasifik) birleştiği yerde, üzerinde bir deniz feneri olan ıssız bir adada geçiyor.

Savaşın en kanlı çatışmalarının yaşanmış olduğu "Batı Cephesi"nde savaşmış olan ve insanlıktan uzak yalnız yaşamak isteyen Austuryalı Tom Sher-

bourne (Michael Fassbender) için sözkonusu adada deniz feneri bakıcısı olarak çalışmak biçilmiş kaftandır.

Bu işi üzerlenmek için gittiği kıyı kasabasında tanıştığı genç ve güzel Isabel Graysmark (Alicia Vikander) için de sözkonusu adanın çekiciliği vardır. O da savaşta iki erkek kardeşini kaybetmiştir. İki kırgın ruh birbirinde ikizini bulmuştur. Bir süre yazıştıktan sonra evlenirler.

O ıssız ada cennetleri olur bir süre. Çok çocukları olsun istemektedirler. İsabel'in ilk ve ikinci gebeliği düşüklerle biter. Görünen o ki, çocuksuz kalacaklardır.

Günün birinde denizde başıboş bir sandal belirir. Sandalı kıyıya çektiklerinde içinde ölmüş bir adamın yanında, küçük bir bebek bulurlar.

Çocuk İsabel'in gözünde onlara Allah'ın bir lütfudur. Onu kendi çocuğu olarak büyütmek istemektedir. Tom ise olanları hemen karadaki amirlerine bildirmek yükümlülüğüne sahiptir.

Zor bir karar beklemektedir Tom'u. Sevdiği kadının yalvar yakar isteğine mi uyacaktır, yoksa işinin yükümlülüğünü mü yerine getirecek, denizde buldukları çocuğu resmi makamlara teslim mi edecektir? Kararını erkeğin cesedini gömmek için mezar kazdığında ve ikinci düşük çocuğun mezarı başından diktiği haçı çıkardığında öğreniriz.

Sonrası mutlu bir üçlü aile, yavaş yavaş büyüyen bir kız çocuğu resimleridir.

Ta ki, çocuğun kıta ziyaretinde yapılan vaftiz töreninden çıktıklarında, kilisenin mezarlığında bir mezarın başında ağlayan genç bir kadını (Rachel Weisz) gören Tom'un, kadın ayrıldıktan sonra mezarın başına gidip, orada denizde kaybolan ve cesetleri bulunmayan bir erkek ve bir bebeğin mezarı olduğunu görene kadar. Sorarak şunları öğrenir: Genç kadın, kasabanın en zengin ailelerinden birinin kızıdır. Kısa bir süre önce bir trajedi yaşamıştır. Sevdiği Alman eşi ve yeni doğmuş kızı, ırkçı bir saldırı ertesinde bir sandalla denize açılmışlar ve kaybolmuşlardır. Bu genç kadının Lucy'nin annesi olduğu bellidir. Tom yeniden bir zor soruyla karşı karşıyadır. Başkasının mutsuzluğu üzerine kurulu bir mutluluk hak mıdır? Başkasının çocuğunu kendi çocuğu olarak büyütmek vicdana sığar mı? Sonunda çocuğun —ki ona Lucy adını vermişlerdir— annesine anonim bir mektup yazarak, çocuğun sağlıklı ve mutlu olduğunu, kocasının da geleneklere uygun olarak gömüldüğünü haber verir. Bu mektup üzerine anne kızının peşine düşer. Bir süre sonra da, belli tesadüflerin de yardımıyla, çocuğun adada olduğunu çıkarır polis. Ve adaya Tom ve İsabel'i tutuklamaya gelir. Gelişmelerden haberi olan Tom, habersiz İsabel'e, her şeyi Tom yaptı, benim haberim yoktu diye ifade vermesini söyler. Şimdi zor bir seçim yapma sırası İsabel'dedir. Çok sevdiği kocasına bütün suçu yüklemek ne kadar doğrudur. Bunu yapması halinde yine de kızından ayrılmamak için bir şans vardır. Fakat diğer yandan bu yönde bir ifade Tom'un yalnızca çocuk kaçırmakla değil, aynı zamanda cineyetle de suçlanması mümkündür.

Film böyle zor seçimlerle sürüp gidiyor.

Görselliği muhteşem olan bir coğrafya ve kitsche dönmesi çok kolay olan ağır bir melodram. Oyuncuların ölçülü oyunuyla, akıllı kurgusuyla film kitsche dönüşmenin kıyısından dönmeyi becerebiliyor.

Aslında böyle bir filmde filmi kitsche dönüştürmenin en büyük yardımcısı olan müzik de, bu kez bu dönüşmenin engellerinden biri olmayı başarıyor. 2017 Oscarlarında en iyi müzik ödülü Alexandre Desplat'e giderse şaşırmam.

Zor bir ev sahibi...

L'étudiante et Monsieur Henri

(Fransa 2015)
(Mösyö Henri ve Kız Öğrenci)
Yönetmen: Ivan Calbérac
Oyuncular: Claude Brasseur, Guillaume de Tonquedec, Noémie Schmidt, Frédérique Bel, Thomas Solivéres, Valérie Kéruzoré vd.

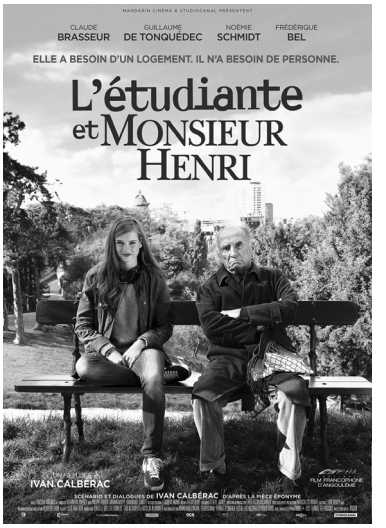

Son dönem Fransız sineması hafif komediler dalında birbiri ardına seyirci rekorları kıran ürünler sunuyor.

"Mösyö Henry ve Kız Öğrenci"-de bunlardan biri.

Öykü gerilimini iki ayrı kuşaktan ve cinsiyetten karakterin karşılaşmasından ve bir evde birlikte yaşamasından alıyor.

Bir yanda Mösyö Henry (Claude Brasseur) var. Eşi bir kaza sonucu öldükten sonra iyice içine kapanan ve Paris'te ödenebilir konut kıtlığının olduğu bir ortamda kocaman bir dairede yalnız başına yaşayan, görünüşte aksi mi, aksi bir ihtiyar.

Karşısında ise taşrada pazarcılık yapan ailesinden kopup Paris'te okumak isteyen, bu yüzden "kiralık oda" ilanı yüzünden Mösyö Henry'nin kapısına dayanan genç, güzel, öğrenci kadın Constance (Noémie Schmidt). Daha

“Sinema aşkım ömür boyu sürdü!”

SEZER SEZİN İLE SÖYLEŞİ...

■ **SÖYLEŞİ: MUTLU HANER**

Sezer Sezin, 25 Eylül 1929'da Eyüp'te dünyaya gelir. Çocukluğu Beyoğlu'nda geçer.

Sinemaya çok düşkün bir annenin kızıdır. Annesinin elinden tutup götürmesiyle küçük yaşta Gary Cooper'in Marco Polo filmiyle sinema ile tanışır Sezin. Sinema aşkının milâdı olarak tanımlar bu filmi. Henüz 11 yaşında Eminönü Halk Evi Tiyatrosu'nda Kral Odipus'ta oynar. Sanat hayatının ilk adımı olur. Çocukluğunda ve okul yıllarında sinema ve tiyatro aşkı onu etkin bir izleyici kılar. Sinemeya başlangıcı da Hürriyet Apartmanı (1944) filmiyle olur. İleriki yaşamında star olduğunda bile setlere yabancı olmayan, gocunmayıp setlerde çalışan, Memduh Ün, Lütfi Akad, Atıf Yılmaz gibi yönetmenleri sinemaya kazandıran, beyaz perdenin bütün yükünü ve güzelliğini omzunda taşıyan bir sinema emekçisi olarak izleyicinin gönlünde taht kurar.

Sezer Sezin yaşayan efsanevi oyuncularımızdan biri. Sağlık sorunlarına rağmen bizi kabul eden Sezin, Güney dergisi okuyucuları için sorularımızı içtenlikle yanıtladı.

Mutlu Haner: Sezer Hanım, öncelikle size teşekkür ediyoruz, bizi kabul ettiğiniz için.

Sezer Sezin: Ben de teşekkür ederim.

M. Haner: Sinema ve tiyatro sizin hayatınıza hakim iki sanat. Sağlık sorunlarınıza rağmen hâlâ evinizin her köşesinde sinema büyüsü capcanlı duruyor. O capcanlı replikler, evinizin salonunda adeta kulağımızda çınlıyor. Bize neler söylemek istersiniz, sinemaya dair?

S. Sezin: Çok küçük yaşlarda sinema ile tanıştım. Annem beni ilk olarak Gary Cooper'in Marco Polo filmine götürmüştü. Hiç unutamayacağım bir şey, sinemaya olan aşkım orada başladı. Ve bu aşk ömür boyu sürdü.

M. Haner: İlk filminiz hangi yıldı?

S. Sezin: İlk filmim 1944'te Hürriyet Apartmanı oldu.

M. Haner: İzleyici sizi Vurun Kahpeye ile tanıdı.

S. Sezin: 1948'te Damga filmini Memduh Bey (Ün) ile oynadık başrolü. Bir jön arıyorduk, benim doktor arkadaşım vardı Turgut Başer, beni Memduh Ün ile Turgut tanıştırdı. Memduh'un bu filmde jön olarak oynaması için Turgut'la konuştum ve Memduh Ün'ün evine kadar kendim gittim. Memduh Ün'ü bu filmde oynamaya ikna ettim. Böylece Memduh Ün'ü sinemaya kazandırdık. Hürrem Erman yakın arkadaşımdı. Onunla birlikte Erman Filmi kurmuştuk. Derken Damga filmini 1948'te çektik. Ardından 1949'da Vurun Kahpeye filmini çektik. Bu filmle iyi bir izleyici kitlesi yakaladık. Çünkü o zaman Arap filmleri furyası vardı. Sinema salonlarında, gösterimlerde Arap filmleri hakimdi. Vurun Kahpeye ile yerli filmlerin önünü açtık biz. İlk star oluşum işte bu filmle oldu. Ama ben hem oyuncu, hem star olarak kalmayı başardım. Atıf Yılmaz, Memduh Ün, Lütfi Akad

ilk karşılaştıklarında çatışıyor bu iki karakter. Sonunda fakat Mösyö Henry bir anlaşma karşılığı Constance'nin odayı almasına razı oluyor. Anlaşma şu: Mösyö Henry'nin şimdi kırk yaşlarında olan bir oğlu vardır: Paul (Guillaume de Tonquedec). O oğul babasının kurduğu mali müşavirlik bürosunu sürdürmektedir. Paul fakat Mösyö Henry'nin hiç mi hiç sevmediği bir kadınla, Valérie ile (Frédérique Bel) evlidir. Mösyö Henry için bu evliliğin bozulması gerekmektedir. Bu onun için adeta ilke meselesidir. Constance odayı almak istiyorsa, Paul ile Valerie arasına girip, onları ayırma

benimle sinemaya adımını atan rejisörler oldular. Hepsi de çok iyi dostlarımdı.

M. Haner: Sinemayı sanayi haline getirmeye öncülük etti denilebilir mi bu film için?

S. Sezin: Sinemayı sanayi haline getiren ilk film, Damga'dır. Seyfi Havaeri yönetti onu; ardından Vurun Kahpeye filmi geldi. Filmcilik sektörü bununla başladı. Biz bunun da öncülüğünü yaptık.

M. Haner: Atıf Yılmaz ile ilk temasınız nasıl oldu onu anlatır mısınız?

S. Sezin: Hıçkırık romanını okumuştum. Hürrem'e önerdim film yapmayı. Birlikte senaryoyu çalıştık. O filmi ben yönetecektim, fakat o ara Erman filmden ayrılmak istedim. Hürrem filmi yönetip gitmemi istedi, fakat ben kabul etmedim. Filmi yönetmesini Atıf Yılmaz'ın istediğimi söyledim Hürrem'e. Hürrem Erman, buna ilk başta pek itibar etmedi, fakat ben inanıyordum Atıf'a. Çünkü cin gibi çocuk, senaryoyu sahne sahne çalıştık, onun sinemayı çok sevdiğini görüyordum. Ve filmi Atıf Bey yönetti.

SEZER SEZİN HAKKINDA...

"1935'ten 1953'e kadar olan dönemde tiyatro egemenliği altındaki sinemanın parlayan yıldızı Cahide Sonku'dur.

Ertuğrul sineması olarak adlandırılan bu devrin kapanışı ve sinema oyuncuları sineması, bilhassa yıldız oyunculuğu fenomeninin kapısını aralayan film, Vurun Kahpeye (1949), bu filmin başrol oyuncusu Sezer Sezin de sinemamızın ilk kadın yıldızıdır. Sezer Sezin sadece yıldız olarak değil, sinemaya yapımcı olarak, genç ve yetenekli oyuncu ve rejisörler kazandırmış, sinemaya yön vermiş büyük bir sanatçıdır. Yaşayan en eski oyuncularımızdan biridir."

AGÂH ÖZGÜÇ
Sinema eleştirmeni, yazar-gazeteci

YILMAZ GÜNEY'E DAİR

Yılmaz Güney, Ayhan Işık, Eşref Kolçak, Münir Özkul, bunların hepsi çok sevdiğim dostlarımdı. Yılmaz Güney ile ortak tarafımız setlerin ve perde önünün emekçisi oluşumuzdu. Bu kuşağın sanatkârlarının hepsi özveri ve aşkla çalışan ve kısıtlı imkânlar içinde kapasiteyi zorlayarak fenomenler yaratan değerli insanlar oldular. Hepsini özlem ve sevgi ile yâd ederim.

M. Haner: Tiyatro yaşamınız da önemli bir yere sahip kültür hayatımızda.

S. Sezin: 1946'da Vedat Örfi Bengü ile Sezer Tiyatrosu'nu kurduk. Sonra Kadıköy Tiyatrosu'nu kurduk. Etkin Tiyatro yaşamım da sinema kadar uzun olmadı ama bu ikisinin aşkı bir ömür boyu sürdü, hâlâ bu aşkla yaşarım.

M. Haner: Sinemayı niçin erken bıraktınız?

S. Sezin: İkinci kızım doğmuştu. Eşimin dayatması sonucu sinemayı erkenden bıraktım.

M. Haner: Yeniden dünyaya gelmek kabil olsa, gene sinema ve tiyatro der miydiniz?

S. Sezin: Evet derim. Çünkü ben oyuncu olanlardan değil, oyuncu doğanlardanım. Daha çok küçük yaşta çocuklarla oyunlarımızda bile onlara şarkı söyler, roller sergilerdim ve onlar da beni çok merak dolu gözlerle seyrederlerdi. O zamanlardan beri böyledir oyunculuğum.

M. Haner: Sezer Hanım Güney dergisi okuyucularınıza bir mesajınız var mı?

S. Sezin: İlk okuduğum kitap Alfred Müller'in Bir Çalgıcının Seyahati kitabıdır. Sinema kadar okuma aşkım da bir ömür boyu sürdü. Güney dergisi okurlarına ve tüm okur sever insanları muhabbet hürmetle selamlıyorum.

M. Haner: Çok teşekkür ederiz tekrar.

S. Sezin: Ben de teşekkür ederim.

Ağustos 2016 ■

görevine sahiptir. Zor bir ev sahibidir Mösyö Henry. Zorlu bir misyondur Constance'a yüklenen.

Film bu öykü çerçevesinde gelişiyor. Bu gelişme içinde Mösyö Henry'nin giderek yaşama sevincine yeniden kavuşmasını, Constance'i "hayallerini yaşaması" için teşvik ettiğini görüyoruz.

"Mösyö Henry" rahat seyredilen, hafif bir bulvar komedisi.

Son dönemde onlarcası yapılan, görmenizde zarar olmayan, görmeseniz de olur bir film.

Ben Claude Brasseur için gittim. Pişman da olmadım.

15 Eylül 2016 ■

■ **MERAY ÜLGEN**

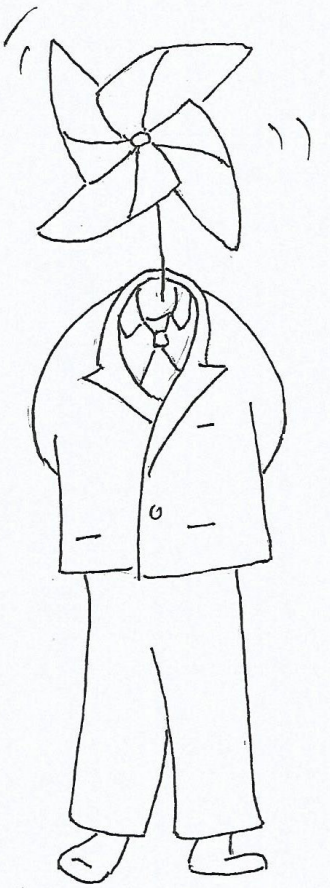

"SOSYALİZMDEN GERİ DÖNÜŞ SORUNU" KİTABI DÖNÜŞÜM YAYINLARINDAN ÇIKTI

Sosyalist hareket içinde uzun yıllardır tartışılan bir sorun var: "Reel sosyalizm", "yaşayan sosyalizm" adı verilen, 1990'lı yılların başlarında çöken ekonomik sistem gerçekten sosyalist mi idi? Çöken, gerçekten Sosyalizm/Komünizm mi idi? Yoksa başlanılan sosyalizm inşası deneyinin kesintiye uğratıldığı, sosyalizm adına uygulanan bir çeşit bürokrat devlet kapitalisti, yozlaşmış bir sistem mi idi? Öyle ise, bu sosyalizmden bürokrat devlet kapitalizmine dönüşüm hangi süreçlerden geçerek gerçekleşmişti? Bu süreçte gerçek komünistlerin hatalarının payı var mıydı? Varsa nasıl ve ne idi bu pay? Bu süreçte ekonomi ve siyaset birbirlerini nasıl etkilemişlerdi? "Geri dönüş"te iktidar sahibi revizyonistler sosyalist ekonomi teorisinde ve ekonomide nelere sahip çıkmışlardı. Teoride neler ekonomi bilimini yeni şartlarda ilerletme, geliştirme adına değiştirilmişti? "Sosyalizmden geri dönüş sorunu" kitabı bu sorulara yanıt arıyor..

1.Basım: Ekim 2015
ISBN: 978-975-8286-26-3
500 sayfa
Dönüşüm Yayınları

Sultaniye Mah. Doğan Araslı Bul. Hanplus İş Mer.
No: 150 Kat: 12 Ofis No: 316 — Esenyurt/İstanbul
Tel: 0212/620 67 570530 973 73 95
donusumyayinlari@gmail.com

Çıktı!

İsteme Adresi:
Fatih Mah. Bahçeyolu Cad.
Ülbeği İş Merkezi
No: 9 Kat: 4 Esenyurt / İstanbul

Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

■ **Hasankeyf** buz dağının görünen yüzüdür. Bu baraj meselenin sembolüdür. Asıl onun altında en az bin baraj daha var. Türkiye'nin bütün dereleri satılmış durumda... Talan büyük... Doyumsuzlar, aç kurtlar gibi saldırmaktadırlar. Baraj projeleriyle evinden, yurdundan, doğasından yoksun bırakılan insanlar kayıtsız kaldıkları müddetçe doğanın talanı ve insanlığın kültürel mirasının yok edilmesinin önü alınamaz! Çin Seddi, Mısır piramitleri, Atina Akropolis, Efes antik kenti neyse Hasankeyf de odur! Hasankeyf bir dünya kültür mirası olarak yaşamalıdır! ■ (Fotoğraf: M. Desde)